IONEL TEODOREANU

BAL MASCAT

Marelui, lucidului şi solitarului meu prieten, domnului G. Ibrăileanu, omagiul acestei răzvrătiri.

IONEL TEODOREANU

PARTEA ÎNTÎIA

A N D I

NERVII FERMENTAU MAI DEMULT, OȚEȚIND TĂCERILE din compartimentul ocupat de familia Iustin Danielescu, dar abea în gara Iaşi se afirmară urzicători ca şi tremurul burniței de toamnă rece, vizibil numai în dreptul becurilor electrice din fața gării. Ochelarii cu rame de aur ai doamnei Danielescu nu erau nici în tocul lor din sacoşă, nici în şanțurile fondante ale canapelei ceferiste, nici pe nas. Îi găsi Luchi - cu un zîmbet înregistrat tocmai de cine n-ar fi trebuit nici să-l zărească - sparți, după ce mama lui, într-un moment de nestăpînită exasperare, zvîrli pe asfaltul peronului numărul cu foi lucioase din ***Illustration,*** cetit în tren, şi-n care-şi lăsase ochelarii destinați numai lecturei, aşa cum îi uita şi

IONEL TEODOREANU

BAL MASCAT

Marelui, lucidului şi solitarului meu prieten, domnului G. Ibrăileanu, omagiul acestei răzvrătiri.

IONEL TEODOREANU

PARTEA ÎNTÎIA

A N D I

NERVII FERMENTAU MAI DEMULT, OŢEŢIND TĂCERILE din compartimentul ocupat de familia Iustin Danielescu, dar abea în gara Iaşi se afirmară urzicători ca şi tremurul burniţei de toamnă rece, vizibil numai în dreptul becurilor electrice din faţa gării. Ochelarii cu rame de aur ai doamnei Danielescu nu erau nici în tocul lor din sacoşă, nici în şanţurile fondante ale canapelei ceferiste, nici pe nas. Îi găsi Luchi - cu un zîmbet înregistrat tocmai de cine n-ar fi trebuit nici să-l zărească - sparţi, după ce mama lui, într-un moment de nestăpînită exasperare, zvîrli pe asfaltul peronului numărul cu foi lucioase din ***Illustration,*** cetit în tren, şi-n care-şi lăsase ochelarii destinaţi numai lecturei,

aşa cum îi uita şi la şcoală în catalog: doamna Danielescu era profesoară de higienă.

Trăsuri, de loc.

— Ioc! constată Luchi, cu gîndul mai cu seamă la nevoia imperioasă de tutun şi la vidul buzunarelor.

— Stil Agapia-maidan! înfieră Duduia sarcastic locuţiunea lui Luchi.

O clipă, Luchi şovăi: sperase, prin absurd, împrumutul salvator de la Duduia, căci Andi îi dăduse cu două zile înainte de plecare tot ce mai avea. Dar imediat îşi aminti că Duduia nu împrumută: „din principiu”, ci-că! Ca şi cum zgîrcenia ar fi, pentru Duduia, un principiu. Şi replica sună:

— Lasă, păpuşică, mîne mergem la cîntar!

Duduia se îngrăşaşe. Nu mai încăpea în rochiile purtate la începutul verii.

— Îţi interzic să mai vorbeşti cu mine, idiotule! Du-ţi idioţia ta la cîntar.

— Stil Agapia-palace!

— Ah, vă rog, nu mai începeţi! interveni doamna Danielescu.

Şi către Luchi: Tu să taci, viperă!

Cu tot amendamentul ,,tu să taci” şi invectiva satisfăcătoare „viperă”, acel „vă rog, nu mai începeţi”, plural de la subiect pînă la predicat, plural compus din Duduia, domnişoară de optsprezece ani, studentă, şi Luchi, licean de şaptesprezece ani, mucos, o mortifică pe Duduia. Sîngerară rănile proaspete. Nările-i vibrară. Cu coada ochiului privi spre Andi: ***„Poseur!”*** El nu se îngrăşase la Agapia, cu toate că nu făcuse cură de slăbit. Şi sentinţa „infectei englezoaice cu păr roş” îi sună parcă păstrată în bătăile inimii, aşa cum o surprinsese noaptea la Agapia, cu necuviinciosul ei acent britanic în mirosul brazilor autohtoni:

— Aoh! Dudui e frumos... dac vreţ; Andi e fin, aoh alta rasa...

Privirile Duduiei vitriolară profilul dulce de subt pălăria cenuşie cu boruri mici, plecate. Plecat şi capul, plecate şi genele. Şi Duduia, şi doamna Danielescu, şi Luchi suportau umezeala şi frigul nopţii de toamnă cu viguroasa vitalitate a legumelor. Dar silueta lui Andi avea linia înclinării graţioase şi triste pe care-o au cocorii zgribuliţi într-un picior, cu ciocul subt aripă, cînd sînt ţintuiţi pe pămîntul ţinuturilor reci, de toamne timpurii. Tăcea, cum tăcuse de la Paşcani pînă la Iaşi, - distrat? absorbit? distant? „Infect, articulă în gînd Duduia. Parcă vine de la Nisa, nu de la Agapia cu noi.”

În faţa gării, în loc de trăsuri, un vid ieşan: era sîm- bătă. Oraşul întreg de altfel, cu luminile şi clădirile lui, la acea oră vînătă de toamnă, părea un loc viran acoperit, în loc de coji, galoşi şi tinichele, cu stele şi case lepădate la gunoi.

Doamna Beatrice Danielescu era preşedinta unei importante societăţi de binefacere, în care calitate putea să dispuie după bunul plac de automobilul societăţii, dar domnul Justin Danielescu, adversar şi denunţător proverbial al tuturor abuzurilor atît în Parlament, cît şi prin presă, nu înţelegea să se folosească în văzul călătorilor şi al personalului ceferist, el şi copiii preşedintei, de vehiculul hărăzit exclusiv personalului superior al societăţii, în exerciţiul funcţiunii.

— Luchi, unde-i tata?

— Predică.

O palmă răsună mat pe obrazul zîmbitor şi prea colorat ca o palmă - cu mănuşi de piele - să lase urme.

„Palmă morală, reflectă Luchi. Mama ştie numai să pişte “

— Marş după trăsură! Ai dat telegrama?

Luchi porni în goană, făcîndu-se că n-aude întrebarea.

Deşi călătorea oarecum incognito, barba de aur cu fire albe a domnului Danielescu fusese recunoscută la cobo- rîrea din tren de mai multe persoane care nu se mulţumiră numai să salute pe „Domnul profesor”, ci se grăbiră să-l întîmpine, circumscriindu-l în grupul acela special care caracterizează apariţia în societate a oamenilor iluştri,

dîndu-le acestora semnificaţie de fîntînă publică şi celor din jurul lor atitudini hipnotizate de cofe şi căldări adunate la hazna.

După un sfert de oră - calculat de secundarul nervilor doamnei Danielescu - Luchi sosi vesel, fredonînd, cu două trăsuri scoase parcă delaolaltă cu birjari şi cai dintr-o hală cu vechituri şi vietăţi împăiate.

Într-una se urcă părinţii şi Duduia, care-şi repartiză posesiv cele şaizeci şi opt de kilograme în floare pe cîte-un genunchi al fiecărui părinte

— Şi Andi unde stă? întrebă autoritar doamna Danielescu, gata să „repeadă" pe cineva.

— Eu merg pe jos

O! dorea din tot sufletul să rămîie numai cu nervii impersonali ai nopţii de toamnă; să fie orfan, nu mult, de la gară pînă acasă. Să ajungă ud de ploaie, dar nu cu acea senzaţie de matasă zburlită de gheare de pisică, pe care i-o va lăsa tăcerea în patru din trăsură.

Aşezîndu-se pe scăunaş, simţi ostilitatea cotului Du- duiei, aşezată prin ucaz matern alături de el. Şi totuşi, gestul de autoritară duioşie al mamei lui, care-i acoperi picioarele proiectate lateral în bătaia ploii, cu pelerina ei, îl făcu să regrete... Ce? Nu-i plăcea nici să-şi mărturisească sieşi, şi chiar în clipele de renegare a gîndului iconoclast, că se simţea din nou intoxicat de viaţa de familie.

— Ce face Luchi? Unde-i Luchi?

— Vinee! vine şi ordonanţa cu furgonul de bagaje! izbucni din urmă glasul jovial, recapitulînd doamnei Danielescu zîmbetul care comentase ireverenţios dezastrul ochelarilor şi răspunsul „Predică", iar Duduiei, aluzia la îngrăşare.

Pe capra „furgonului de bagaje", întors cu faţa la avutul familiei, conform prescripţiilor, cu un picior pe coşul cu dulceţi în care, asasinate, două gavanoase cu dulceaţă de zmeură sîngerau cleios, Luchi se uita cu jind la ceaţa tabagică a crîşmelor prin faţa cărora trecea.

— Ia ascultă, amice, n-ai cîţiva lei mărunţi, să-mi împrumuţi pînă acasă?

Cu banii împrumutaţi de la birjar îşi cumpără un pachet de ţigarete „Funcţionar” - ***Cordon bleu,*** cum le numea Luchi —, oferi şi birjarului o ţigară, şi în sfîrşit cu gura şi nările pline de asprul şi delicios puturosul fum - echivalent tabagic al brînzeturilor fermentate —, medită la „ce se va întîmpla”, considerînd problema numai din punct de vedere practic. Catastrofa era iminentă şi de neînlăturat. Fusese însărcinat de mama lui, la Agapia, să plece cu bicicleta la Tîrgul-Neamţ şi să dea telegrama prin care familia îşi anunţa sosirea acasă mamiţei: mama doamnei Danielescu. Cu banii telegramei, adunaţi cu cei luaţi de la Andi, Luchi îşi plătise datoriile făcute la crîşmă şi la sora Aglaia. „Sărac, dar demn” - asta era deviza lui Luchi.

Sora Aglaia...

I se lărgiră nările ca la mînji cînd vîntul le aduce miros de iarbă crudă.

„Tii, mare paciavură!”

Creţuri de rîs îi fugiră din ochi de-a lungul obrajilor; şi uitînd complet viitorul spre care îl duceau roţile trăsurii, muşcă din amintirea ca piersica a sorei Aglaia.

Între timp, trăsura ajunsese la poarta casei părinteşti.

Mai demult doamna Danielescu bănuia că nu-i lucru curat cu recipisa telegramei, pe care Luchi pretinsese c-o pierduse la întoarcerea de la Neamţ. I-ar fi luat-o vîntul! Hm!

— Ce-ai făcut, ticălosule? N-ai dat-o!

— Nu.

— Unde-i depeşa?

— În buzunar.

Întinse manuscrisul telegramei spre a înlătura îndoiala doamnei Danielescu.

— Şi banii?...

— Aveam datorii...

Răsună o palmă „morală”. Luchi clipi umed: oricum, în faţa birjarilor!

Drama era generală şi devenea complexă. Căruţa cu lăzi, pornită de la Agapia de cu noapte, nu sosise. Asta însemna că moş Darîngă se îmbătase şi că lăzile ori erau furate, ori înecate în Moldova umflată de ploi, „cu ticălosul de moşneag cu tot”.

Casa, cu toate ferestrele astupate cu hîrtie albastră prinsă cu piuneze, nu arăta nici un semn de viaţă. Ma- miţa era cam surdă. La servitori, în schimb, o iluminaţie de Zece mai. Dar acasă nu era decît Lina, care împreună cu un fruntaş de roşiori, îmbrăcată cu rochia de catifea violetă a Duduiei, la lumina becului de-o sută de lumini, luat din biroul domnului Danielescu, bea vin - furat desigur din pivniţă - în paharele de cristal destinate numai musafirilor; descuiase aşadar şi bufetul!

Umbreluţa doamnei Danielescu se frînse de spinarea Linei; Duduia tresări, căci spinarea Linei însemna rochia ei de catifea violetă.

„Phii, nostimă-i Lina! constată Luchi de la fereastra bucătăriei, privind trupul servitoarei, care dilata triumfal, la şolduri, pîntece şi sîni rochia colantă a Duduiei.

Andi intră în odaia lui, după o absenţă de două luni, ca într-o odaie de hotel, tîrîndu-şi geamandanul plin de scrisorile nedesfăcute de la Magda Boldur; îl lăsă lîngă prag, încuie uşa, şi fără să mai aprindă lampa se aşează pe marginea patului - somiera scîrţîi - şi rămase aşa, cu braţele pe genunchi, cu pardesiul pe el.

Schimbi de hotel, dar de casă părintească...

O muscă bîzîi metalic în cana de apă goală. Streşinele ţîrîiau apos, dînd frigului din casă accent de ploaie ascultată în oraşe necunoscute.

Apoi, de alături, din odaia Iui Luchi, unde după vioiciunea mişcărilor se simţea că lumina-i aprinsă, porni un şuier argintiu, pe melodia ***Hai, leliţo,-n deal la vie,*** Luchi se dezbrăcă. Luchi avea şaptesprezece ani, dar zgomotele din

odaia lui aveau paisprezece ani. Cădeau zgomotele ca nucile din nucii scuturaţi, începînd cu pocnetul ghetelor descălţate violent, şi-atîta zarvă şi bocăneală răsuna în încăperea de alături, că parcă Luchi nu era învestmintat şi cu tăcerea ştofei şi a pînzei, ci numai cu ghete din cap pînă-n picioare,

*

Odaia lui Andi, ca o amplificare a urechii lui, pîndi, cu mişcarea convulsivă a urechilor de iepure, în care-s şi bătăile inimii.

Din copilărie, Andi fusese osîndit să supravieţuiască noaptea întregii case, devenind spionul odăilor de-alături tocmai în clipa de perfectă intimitate şi abject adevăr a zgomotelor, vorbelor şi tăcerilor din preajma somnului.

Dormise dintîi în ietacul părintesc, trecînd din leagăn într-un pătuc aşezat la picioarele celor două paturi de nuc ale părinţilor, pînă la vîrsta de patru ani, adică pînă cînd venise pe lume Duduia.

Spaima apăruse într-o noapte a ultimului an petrecut în dormitorul părintesc. Asupra nopţii, mama lui îi spunea o poveste scurtă, îl înfăşa în oghial, şi-n clipa cînd îl vedea cu ochii închişi, anunţa cu glas tare pe domnul Da- nielescu, rămas în birou:

— Andi a adormit.

Andi nu dormea. Dar pe-atunci ceea ce se petrecea în mintea lui era cu totul neatîrnat de ceea ce se întîmpla în jurul lui. Îşi spunea singur, în gînd, poveşti, nu cu vorbe, ci de-a dreptul cu icoane: ***vedea*** cu ochii închişi poveştile născocite de mintea lui. Şi cînd din mintea lui începeau să răsară, ca dintr-o casă părăsită, icoane prea fioroase, o formulă magică mistuia totul: „Asta a spus-o Zmeul”. Adică tot ce se întîmplase subt pleoapele lui în acea viaţă tainică de oglindă a minţii nu era în el ***aievea;*** dar în schimb ***era***

un Zmeu care-i şoptea la ureche poveşti înfricoşătoare. Şi cînd Andi rostea formula „Asta a spus-o Zmeul”, Zmeul pleca de la urechea lui, şi-n el nu mai era decît somnul.

Dar într-o noapte de furtună cu fulgere care zburau imens, iute şi alb prin sufletul mic cu poveşti, Andi auzise zgomote ***străine*** în ietacul părintesc: un fel de lătrat scurt şi-nvălmăşit, gemete gîfîite şi parcă şi-un fel de grohăit. Ochii lui Andi se deschiseră cu fulgerile din poveşti asupra ietacului părintesc, şi văzuse pe tatăl lui omorînd-o pe mama lui. El lătra, el grohăia şi parcă mînca din mama lui cu curmături înverşunate de mistreţ.

La aceeaşi vîrstă, dacă s-ar fi întîmplat să vadă acelaşi spectacol Luchi, ar fi umplut casa de urlete.

Dar Andi, scuturat de friguri, cu dinţii strînşi, nu ţipase. Rostise din nou formula magică: „Asta a spus-o Zmeul”. Şi-ntr-adevăr, nu mult după aceea, auzise glasul mamei lui - vra să zică n-o mîncase - : „Trece-mi un pahar cu apă”.

Şi nici atunci Andi nu voise să vadă născînd semn de întrebare de după: „Asta a spus-o Zmeul”. Apoi pătucul lui fusese mutat în odaia de alături; în fostul lui leagăn din ietacul părintesc venise scîncetul şi stridenţa de scripcă dezacordată a Duduiei. Şi ani de-a rîndul copilul cu insomnii din odaia de alături şoptise în miez de noapte: „Asta a spus-o Zmeul”, deşi nici în poveşti nu mai crede, şi nici în Moş Crăciun. Dar magica formulă a copilăriei, şoptită cu acelaşi fanatism, nu mai tăgăduia ceea ce se-ntîmpla aievea în ietacul părintesc, ci judecăţile, de pe atunci lucide, care se formau în mintea de copil.

La şcoala primară aflase din gura dascălului că tatăl lui e un „Apostol al neamului”. Pe stradă, cînd trecea de mînă cu tatăl lui, zeci de pălării se plecau adînc. La un Zece mai, din rîndurile şcolarilor îl ascultase pe tatăl lui vorbind în Piaţa Unirii de pe soclul statuiei lui Cuza-vodă. Se acoperise piaţa de un zbor de aplauze, ca şi cum vorbele oratorului ar fi prefăcut mînile mulţimei în aripi; iar uralele dădeau văzduhului un vîjîit de fluviu. Mitropolitul Moldovei sărutase

obrajii capului de zeu cu păr de aur care în gloria soarelui de primăvară vorbise oamenilor.

Aşa era tot ce se întîmpla ***ziua.*** Din toate părţile numai stimă, laudă şi veneraţie pentru tatăl lui. Chiar şi sufletul ***diurn*** al copilului împărtăşa atitudinea celorlalţi; îl admira şi Andi pe tatăl lui, din gura căruia aflase „Povestea Neamului”. Căci domnul Iustin Danielescu era adversarul poveştilor cu feţi-frumoşi şi cosinzene, care dau copiilor „o bolnăvicioasă nostalgie a irealului, distrugătoare a energiei sociale”.

De îndată ce Andi intrase la şcoala primară, domnul Danielescu începuse să schiţeze verbal, pentru folosinţa delfinului său, o „poveste a Neamului”, care apoi devenise volumul cu acelaşi nume, vîndut în mii de exemplare, mai întîi în „Biblioteca Minerva”, apoi în „Biblioteca pentru toţi”. Scopul acestui grup de „poveşti reale” era să dezvolte în copii, adică în „tinerele vlăstare ale neamului”, interesul pentru istoria naţională şi sentimentul mîndriei de-a face parte dintr-un „neam de eroi”, de unde necesara emulaţiune.

Dar venea noaptea.

Nu ziua, noaptea Andi aflase printre altele fragmente din povestea neamului în faza ei actuală: amănunte intime şi picante despre capii ţării, despre mitropoliţi, miniştri şi înalţii dregători.

Din acea epocă începuse Andi să aibă uneori un surîs ciudat în colţul gurei. Zîmbet „de femeie care minte”, îl definise mai tîrziu o prietenă de-a lui Andi. Era ceva tulbure, echivoc în acest surîs care dădea o aplecare ruşinată pleoapelor pe o privire nesigură şi piezişă, în timp ce colţul drept al gurei se insinua ascuţit în lături, schimbînd întreaga expresie a obrazului. Surîsul acesta nu era un semn de veselie, provocat de ceva exterior: apărea, în dezacord cu ***seriozitatea clipei,*** izolîndu-l pe Andi de o atmosferă generală, şi prin aceasta surîsul apărea ca o

contrazicere jignitoare. Mai tîrziu cunoscuse oameni —: mai ales femei - care nu-l puteau suferi, din pricină surîsului involuntar care nu era nici ironie, nici sarcasm, nici dispreţ, cum socoteau unii.

La treisprezece ani, doamna Danielescu îi propusese o odaie numai pentru el, odaie de băiat mare, mai îndepărtată de ietacul părintesc, urmînd ca în vechea odaie să locuiască Duduia.

Să afle şi Duduia? Nu! Se împotrivise, cu o dulceaţă la care mama lui nu putea rezista. Şi tot el continuase să fie sacul de rufe negre al istoriei contemporane a neamului, precum şi al ietacului părintesc.

Apoi, văduvă, venise mamiţa să locuiască în casa ginerelui. Şi Andi devenise vecinul acestei odăi. Şerban Lateş, tatăl doamnei Danielescu, fusese avocat celebru al Baroului ieşan. Cîştiga „tot ce vroia”. În schimb, pînă în clipa morţii îşi pierduse nopţile la joc de cărţi, cu sticlele de şampanie şi ceştile de cafea neagră pe masa verde. De la el, se vede, moştenise doamna Danielescu acea crispare a degetelor şi-acele gesturi violente, rapace, care dădeau mîinilor ei o fizionomie şi un ritm caracteristic mai ales mînilor blestemate să ardă pe rugul cartofor al maselor verzi.

Doamna Danielescu se aştepta să moştenească la moartea tatălui ei o avere importantă. O moştenise numai pe mamiţa, văduvă cu casa, via şi trăsura vîndute de creditori.

Pe cind trăia Şerban Lateş, mamiţa era Moş Crăciunul săptămînal al nepoţilor ei. Venea în fiecare sîmbătă, în trăsură de casă, - mărunţică, uscată, modestă şi spe- rioasă ca şoarecii, mergînd mereu pe lîngă păreţi, niciodată prin mijlocul casei, temîndu-se de musafiri şi de orişice figuri cu care nu era de mult familiarizată. Cînd întindea mîna cuiva să i-o sărute, abea atinsă de sărutarea respectuoasă, mîna fugea îndărăt, parcă arsă, şi trupul ma- miţei avea o

înfiorare de porţelan cînd casa-i zguduită de trecerea unui camion.

Vorbea foarte puţin, cu ochii plecaţi în jos, sfioasă ca fetele crescute la maici. În schimb, dezmierda cu mişcări drăgălaşe de veveriţă capul copiilor mici, umplîndu-i de daruri scumpe. Şocolăţile căpătate de la mamiţa erau grase, amărui şi cu delicat parfum de vanilie sau de coajă de portocale. Drajelele aduse de mamiţa nu erau făinoase şi grosolan fardate, ci învăluite în zmalţul cel mai fin al zahărului, cu ten de flori de piersic şi migdal. Iar hainele dăruite de mamiţa erau atît de elegante, încît şedeau mai mult în dulapul doamnei Danielescu.

Cînd mergeau la masă în casa bunicilor, mamiţa îi lăsa să-şi comande singuri mîncărurile şi dulciurile preferate, astfel că nepoţii mîncau acolo numai ce doreau. Erau ***stîpîni.*** Dacă spărgeau vreun porţelan de preţ, sau o oglindă, mamiţa nu le spunea nimic, ba dimpotrivă, c-un aer ruşinat de fetiţă constrînsă să vorbească, spunea cu precipitarea timizilor:

— Nu-i nimica, drăguţă. Lasă-lasă, nu mai plînge. Spune, ce să-ţi dea bunica?

O singură restricţie. Mamiţa avea o odaie numită „salonul păpuşelor”, în care adunase vreo treizeci de păpuşi, unele de loc din legendarul Nürenberg, altele aduse din aristocraţia vitrinelor Parisului, altele cumpărate la voia întîmplării. Acolo copiii n-aveau voie să intre.

Auzise odată Andi, tot în ietacul părintesc, de „nebunia mamiţei”, care plătise o sumă fabuloasă pentru un cufăr-dormitor anume comandat pentru păpuşele ei, ca să poată călători cu ele. Văduvă şi săracă, mamiţa venise în casa ginerelui ei cu două cufere şi cu daruri, tot scumpe, pentru nepoţi, ceea ce o indignase pe doamna Danielescu: avea impresia că de data aceasta plătea din pungă „grandorile mamiţei”.

Mamiţa fusese instalată într-o odăiţă strîmtă şi întunecoasă. O vedeau numai la dejun şi la masă. Cînd erau musafiri i se trimetea cîte ceva în odaia ei, nu atît din respect pentru timiditatea ei bolnăvicioasă, cît mai cu seamă ca să fie cruţaţi nervii doamnei Danielescu; mamiţa era cam surdă, şi întrebările vreunui musafir, adresate ei c-un ton normal, ar fi dat naştere la tăceri penibile.

Cînd devenise vecinul de odaie al mamiţei - după ce doamna Danielescu prefăcuse încăperea de lîngă ietac în odaie de baie - Andi avea cincisprezece ani şi din prima noapte Andi auzise zgomote şi vorbe ciudate în odaia bătrînei. Auzise mai întîi un scrîşnet de cheie întoarsă în broască; apoi, un scîrţîit înfundat de capac de cufăr greu, şi geamătul mamiţei, care abia-l putea urni. Şi parcă ridicase cineva capacul unei fîntîni cu glasuri subpămîntene, căci treptat tăcerea se umpluse de şoapte.

— Ce se întîmpla?

Cuvintele de dincolo erau naive ca ale izvoarelor care vorbesc singure, ca ale cuiburilor de subt streşini de ţară şi ca ale copiilor cînd silabisesc poveşti din cărţi cu poze.

Răsunau nume.

În sfîrşit, Andi pricepuse: mamiţa umbla în dormitorul păpuşelor.

Se joacă?

O fetiţă dc cinci-şase ani se joacă vicleană şi gravă cu păpuşele, vorbeşte cu ele, le-ntreabă, singură răspunzîndu-şi, şi se desprinde graţia unei imaculate concepţiuni din complicitatea fetiţei cu ea însăşi atunci cînd se dezmiardă singură, alintînd ficţiunea cu obrajii de porţelan şi ochi de sticlă, în care şi-a întruchipat copilul care nu-i decît odrasla unui zîmbet al feminităţii inocente şi cochete.

Dar o femeie bătrînă, bunică, la miezul nopţii...

„Mamiţa e nebună!”

Secretul bătrînei intrase săgeată în inima lui, lăsîndu-l cu ochii mari deschişi prin întuneric asupra uşei îndărătul

căreia capul alb al bătrînei printre ochii morţi ai păpuşelor dădea un straniu de lună îngheţată printre stele oarbe.

Se deşteptaseră amintiri în mintea lui Andi, făcîndu-l să presimtă viaţa altui ietac conjugal: al bunicilor. Îl revăzuse pe bunicul lui, „bătrîn superb”, cum i se spunea, nalt, lat, cu pîntec şi frunte decorative, cu barbă de gală ca o trenă, avînd în port şi statură atunci cînd apărea pe pragul unei case acea majestate, parcă împrumutată de la cei care vin în urmă, a majordomilor familiilor regale. În schimb, de îndată ce intra în casă, îşi lăsa majestatea la uşă, ca o livrea, aducînd o atmosferă de glume îndoielnice, de anecdote picante şi aluzii necuviincioase, întovărăşite de clipiri viclene adresate unui complice nevăzut. Buzele lui groase aveau răsucirea tocită a treptelor pe care-au trecut mii de oameni, ştergîndu-şi ghetele pe muchie. Şi cînd tăcea părea că-i buzat de vorbele care vor să năvălească şi de gestul viţelin al absorbţiei alcoolurilor spumoase din buza paharului.

O particularitate a bunicului lui Andi era întrebuinţarea vorbelor şi a expresiilor abjecte în sens admirativ.

„Ah, ce putoare nostimă!” spunea el de-o fată frumoasă şi proaspătă.

Fiindcă era „mînă spartă” i se ierta tot.

De mic copil, Andi se socotise atît de străin de acest bătrîn cu aspect de patriarh şi suflet de porc, încît niciodată nu-i spusese „bunicule”. Ocolise întotdeauna, în raporturile cu el, această vorbă de argint şi de caşmir. Îi spunea „mata”, foarte politicos, sau cînd vorbea despre el părinţilor, ori altcuiva, spunea „bărbatul mamiţei”, sau „tatul mamei”; dar niciodată nu şi-l însuşise subt denumirea de bunic.

Şi alăturea de el, mamiţa!

Andi văzuse în casa bunicilor o fotografie de-a mamiţei la şaptesprezece ani. Pe-atunci, convalescentă după tifos, mamiţa avea păr scurt, crescut ondulat, nu de ajuns de mare ca să poată fi pieptănat, dar propria lui ondulare îl

pieptăna răvăşit, sălbăticind fruntea şi tîmplele. Şedea pe un scaun cu spetează naltă, care o domina ca o strană, cu mînile încrucişate pe genunchi, cu fruntea înclinată, ceea ce accentua şi mai mult delicateţea ovalului pe care-l presimţeai palid după fragilitatea surîsului ostenit. Era ceva mai rar decît frumuseţea în farmecul acestui portret de tinereţă.

Portretul mamiţei la şaptesprezece ani era portret de fată nu din pricina fustei lungi, căci părul era de băieţel, ci din pricina surîsului cu obrazul înclinat şi a mişcării de ocrotire deşteptată în mînile privitorului de această icoană în care feminitatea pusese numai acea presimţire de lumină nouă, cu care primăvara încovoaie lin crenguţele cînd mugurii de zarzăr vor să înflorească.

Fetiţa din acest portret mireasa Taurului?

Viaţa dăduse mamiţei un taur în clipa cea mai fragilă a fiinţei ei de liliac alb, şi mamiţa fugise în lumea păpu- şelor, ducîndu-le lor ceea ce scăpase de copitele Taurului: vorbele de cuib şi de izvor ale copilăriei, numele prietenelor de-atunci, sau poate pe-ale eroinelor din cărţi.

Un an întreg Andi fusese vecinul de odaie al mamiţei. Şi de-a lungul nopţilor acelui an făcuse descoperiri îngrozitoare. Un portret de tinereţă a tatălui lui - pe-atunci nu purta barbă - era atît de asemănător cu portretul mamiţei la şaptesprezece ani, încît s-ar fi spus că-s fraţi întru acclaşi argint limpede al tinereţei cu genele plecate pe lumina ei de lună. Era o înrudire izbitoare în delicateţa osaturilor, deşi mai eminescian naltă era fruntea băiatului decît a fetiţei, şi abea mai robustă bărbia. Dar nările aveau aceeaşi curbă şi aceeaşi zveltă îngustime în care nu simţi palpitînd masacrul roşu al garoafelor, ci, parcă, înnoptarea toporaşilor. Şi linia sprîncenilor aceeaşi, lungă, fină. Şi mînile, de fată şi băiat, cu degete atît de-armonioase, că, parcă în acecaşi clipă liberaseră spre cer, păreche, zborul unor rîndunele, rămînînd prelungi.

Mamiţa şi Taurul!

Şi iată că din nou viaţa poruncise aceeaşi împărechere. Fratele întru asemănare al mamiţei, îndrăgostit de fata Taurului. Şi din ei doi răsărise Andi, al treilea frate al celor două portrete de tinereţă, al tatălui şi al bunicei.

Fetiţa din vechiul portret devenise mamiţa păpuşelor.

Băiatul din vechiul portret devenise Iustin Danielescu, profesor universitar, apostol al neamului, membru al Institutului de înalte studii istorice, deputat, membru în consiliu de administraţie şi fratele întru asemănare al mamiţei începuse să samene cu soţia lui, cu fata Taurului. Alte osaturi, ce-i drept, dar zîmbetul de satisfacţie şi de belşug al aceleiaşi cărni îi îmbrăca pe unul şi pe altul, dîndu-le ceva frăţesc. Şi mai mult: în ultimul timp Andi recunoscuse în răsucirea buzei de jos a tatălui lui, şi aceasta scobită şi deformată, expresia gurei Taurului.

Atunci, el, Andi - încă fratele celor două fotografii, supravieţuitorul lor, dar fiul şi nepotul tuturora - va deveni şi el un alt Iustin Danielescu, sau, ca mamiţa, alt orfelinat pentru păpuşile cu ochi de sticlă ale gînduriîor de nebun sau maniac?

Îşi înălţase gîndul înspre viitor, eu gestul tragic al cumpenelor de fîntîni secate, peste cîmpii arse de secetă, subt azurul sterp al cerului.

Ş-atuncea, glasul mare al văzduhurilor, care dă poruncă toamna frunzelor să cadă şi păsărilor să plece, îi şoptise: „Pleacă”.

Vorbise-n el acest glas, îndreptindu-i ochii spre stelele care luminează alte ţinuturi, şi urechea, spre ţipătul sfîşietor al locomotivelor în tăcerea nopţilor ieşene, dar răsunase glasul în vara anului o mie nouă sute şaisprezece. Curînd răsunaseră alte trimbiţe deasupra Iaşului, poso- morîndu-i somnolenţa, şi începuse anotimpul social al uniformelor militare. Apoi duduise Moldova de mulţimile care veneau,

intrînd ca bejănarii de odinioară în vechile monastiri, pe porţile larg deschise ale capitalei Moldovei.

Viaţa de aiurea, spre care Andi voise să plece, gîlgîia subt ochii lui ca un Nil pe care l-ai fi visat desfăşurîndu-se de aur faraonic şi de jad prin malurile dc belşug, de soare şi palmieri ale unui vechi Egipet, purtînd corăbii care duc în pînzele triunghiulare parcă icoana piramidelor, şi pe care l-ai vedea mîlos în revărsare, puturos, rău şi malarie, făcut din balele de spumă şi din fălci de crocodil.

Şi-n timpul războiului îi păruse dulce tihna şi singurătatea odăii din căminul părintesc. Viaţa casei izbucnea de dimineaţă pînă seara în afară: doamna Danielescu, la spitalul pe care-l conducea; domnul Danielescu, în Parlamentul ţării, unde discursurile sale sunaseră trîmbiţi de aur, după expresia ziarelor vremii.

Andi nu ascultase aceste trîmbiţi de aur, a căror tinichea sonoră mai bine decît toţi el o ştia. În zilele de înfrigurată activitate ale războiului - activitate exagerată de fiecare potrivit cu zăpăceala temperamentului său - soţii Danielescu, aerisiţi de statornica atingere cu oameni străini, aduceau seara acasă ecourile preocupării de fenomenele imperios sociale, exterioare casei, şi o salutară poftă de somn, de odihnă. Doamna Danielescu pierduse cîteva kilograme - prisosul din timpul păcii - întinerind ca siluetă şi mişcări, ceea ce-o făcea să se scoale mai de dimineaţă, ca să reînceapă mai degrabă activitatea care-i dădea o primă şi zilnică satisfacţie în oglinda matinală. Vitalitatea ei, automatizată de viaţa de familie şi sindrofii de pînă atunci, şi prin aceasta micşorată, slăbită, fusese iarăşi stîrnită, ca de-o întinerire prin dragoste, de noul ritm social la care participa cu fanatism. În timpurile acele, vechiul Iaşi, - cu boierii, cu rataţii, cu mahalaua intelectuală şi cu adevăraţii intelectuali, cu atmosfera familiară şi ticurile

sociale ale fiecăruia —, dispăruse ca o insulă cu ruine, scufundată şi acoperită de valurile unei mări peste care se durau poduri pentru mulţimile altor vremuri. Rarii boieri bătrîni şi ultimii intelectuali ai vechiului Iaşi şi-l ***aminteau*** cu melancolie, numai ei auzindu-i încă - din tăcerea unui salon scăpat de încartiruire sau din mauzoleul unei biblioteci cruţată de foc - elegia clopotelor scufundate. Dar pentru doamna Danielescu dispariţia vechiului Iaşi însemna distrugerea arhivei cu actele de naştere, o întinerire, o viaţă nouă într-un fel de Americă românească, în care, deşi la ea acasă, nu mai vedea pe vechii oameni care însemnau foile calendarului anilor ei. Altă fizionomie avea oraşul străbătut de automobilele demnitarilor în refugiu, întinerit şi el, Iaşul, ca şi doamna Danielescu, căci o dată cu dispariţia moşnegilor - înainte de război, Iaşul era un fel de azil de pensionari - şi o dată cu dispariţia trăsurilor [...] hodorogite şi cu gloabe şchioape - acum rechiziţionate - Iaşul căpătase exuberanţa unui motor de automobil în plină viteză, trepidaţie necontenită, care-i alunga, în sfîrşit, tăcerea mortuară de pînă atunci.

Nici străzile nu mai aveau aceeaşi configuraţie. Strada Lăpuşneanu devenise, de fapt, Calea Victorici, adusă la Iaşi de refugiaţii Căii Victoria; Păcurarii şi Sărăria deveniseră albiile prin care, cu armonii grave de orgă şi mers de fluvii toropite de îngheţul iernii, veneau şi se duceau armatele ruseşti. Şi toate străzile, umblate de alţi oameni, şi toate casele la ale căror ferestre apăreau alte chipuri contribuiau la înnoirea Iaşului. [...]

Apoi, doamna Danielescu schimbase de profesie; nu mai era gospodină şi profesoară, ci directoare de spital. Alte itinerarii, alte gesturi, alte haine. În locul şcolii, spitalul; în locul profesoarelor, îmbătrînind în front cu doamna Danielescu, doctorii francezi, care cu drept cuvînt o considerau tînără cum şi era, călită în apa vie, exotic virilă;

în locul copiilor, copiii de-acasă, ai pîntecelui, bolnavii care-ţi dovedesc tot timpul că eşti mamă, adică biblic mărinimoasă, nu mamă, adică mai puţin femeie dătătoare de dragoste şi mai mult femeie dătătoare de viaţă, cu jertfa tinereţii; în locul somnului de după dejun, spălatul farfuriilor după dejunul luat la spital în camera albă cu miros de farmacie şi de „Maryland”, în costum de soră de caritate.

Domnul Danielescu, deputat activ, lucra într-o parte, doamna Danielescu, într-alta. Activităţile lor diurne n-aveau nici o contingenţă. Pentru amîndoi, casa cu familia era pe planul al doilea toată ziua; în schimb, seara cînd se întorceau de la lucru, atmosfera familiei regăsite devenea odihnitoare, ca atunci cînd te întorci acasă după o călătorie lungă. Din cînd în cînd, în zilele de sărbătoare, iar duminicile-ntotdeauna, sofrageria casei Danielescu se umplea de doctori francezi şi de dregători refugiaţi din Muntenia, care lăudau necondiţionat calităţile de „gospodină moldovenească” ale doamnei Danielescu, precum şi parfumul patriarhal păstrat încă numai în „casele boiereşti ale Moldovei”. Mamiţa ***trebuia*** să participe la aceste mese, căci toţi invitaţii erau informaţi, în prealabil, că n-aude tocmai bine, ş-apoi distincţiunea fără cusur a mamiţei, cu toată timiditatea ei, îmbrăcămintea ei neagră şi corectul ei accent franţuzesc, aveau pentru „atmosfera patriarhală” acelaşi rol ca şi afumatul cu răşină de brad.

Epoca războiului însemnase pentru Andi un fel de vacanţă de părinţi, al căror suplinitor acasă el era.

Nu se mai auzeau strigăte la bucătărie, şi totuşi, servitoarele nu-şi făceau mai mult de cap decît în epoca certurilor zilnice şi a controlului amănunţit.

Într-adevăr, casa familiei Danielescu, în timpul zilei numai cu mamiţa, cu Andi şi copiii, avea farmecul arhaic al vechiului Iaşi, farmec făcut din lene la fereastra cu flori şi coline albastre, din reverie, din lecturi, într-un cuvînt, numai din acele activităţi sau inactivităţi lipsite de asprimea luptei pentru viaţă, îndulcite şi patinate de un lirism uşor melancolic - cum vechile oglinzi sînt uşor fumurii —, care de la o vreme dă şi bărbaţilor acestei atmosfere un fel de feminitate, numită de munteni, protector, „farmecul moldovenesc”.

Ultimii doi ani de liceu îi preparase în particular, singur în odaia lui de lîngă odaia lui Luchi, sau mai ales în „hulubărie”, adică în odaia solitară cu balconaş de lemn înălţat deasupra casei, ca un observator, cu vedere spre colinele Iaşului, ceea ce-i dădeau o aeriană intimitate în plin cer. Această odaie fusese construită de domnul Danielescu după ce devenise proprietarul casei, cu scopul de-a lucra acolo, ferit de ţipetele copiilor şi de zgomotele casnice. Avea sobă vastă, masă de lucru, bibliotecă, o canapea şi cîteva fotolii vechi, aduse din casa mamiţei. Andi-i împodobise un părete cu cele două portrete de tinereţă: al mamiţei şi al tînărului Iustin Danielescu, fantoma tatălui lui Andi.

Acolo, în hulubărie, trăia la o parte de părinţii lui, fericit însă că-i vede-n fiecare seară sănătoşi, prosperi şi mai îngăduitori în distrata guvernare a casei, fericit că nu mai e vecinul ietacului lor, interzicîndu-şi să-i judece, să-i comenteze sau să inventarieze cu luciditate viaţa lor de-afară. Învăţa şi citea mult în aeriana hulubărie, pe care-o mobilase cu lucruri vechi din pod, în armonie cu cele de pînă atunci, ordonîndu-şi orele de lucru meditativ şi orele de lene armonioasă.

Aşa că în timp ce vechiul Iaşi dispăruse pentru mai toţi ieşenii, rămînînd un fel de amintire de pastel în mintea

unora; în timp ce societatea românească, mobilizată sau sedentară, căpăta o nouă configuraţie colectivă şi individuală; şi în timp ce adolescenţii de vîrsta lui Andi, participînd indirect la război, deveneau o nouă emisiune de suflet social, generaţie mai precoce decît precedenta, mai puţin romanţioasă, mai energică-n fapte, mai temerară-n gînduri, mai cinică în apetituri, mai realistă şi mai aprig senzuală, Andi, în hulubăria lui, devenea sufleteşte un supravieţuitor al vechiului Iaşi, refugiat în această nouă arcă a lui Noe, care plutea deasupra deluviului vieţii recentului oraş, pe apele de linişte ale văzduhului cuprins de culmea dealurilor.

În această epocă se simţise legat printr-un fel de complicitate afectuoasă şi înduioşată de bătrînii maniaci ai Iaşului, care mai apăreau din cînd în cînd în casa părintească: domnul Kuparencu, fost, pe vremuri, prim-preşedinte al Curţii de apel, şi profesorul Ivănescu, vechiul dascăl de istorie al domnului Iustin Danielescu, pe pulpana gloriei căruia îşi pleca umil fruntea.

Înainte de război, aceste „căzături”, aceşti, oameni împăiaţi cu ticuri îi inspirau o instinctivă aversiune şi o compătimire schiţată numai cerebral. În timpul războiului, însă, o dată cu completarea mobilierului hulubăriei cu vechituri din pod, căpătase o simpatie spontană pentru aceşti bătrîni, de care-l lega doliul comun al trecutului mort, simpatie devenită afecţiune prietenească. Devenise ***camaradul*** lor, căci în acele timpuri nu viaţa îl chema pe Andi, ci trecutul, aşa că devenise camaradul lor retrospectiv întru acest trecut, tocmai în vremea cînd se legau camaraderiile întru activitatea cea mai crîncenă: a războiului. Îi invita la el în hulubărie, unde le făcea cafele negre şi le era partener la panţarolă.

— Aşa băiet nu s-o mai pomenit! proclama domnul Kuparencu cu un uşor pocnet al danturei.

— Ha? îl întreba domnul Ivănescu, închizînd cu deferenţă poarta casei.

— Aşa băiet nu s-o mai pomenit! urla congestionat, cu ochi mînioşi, domnul Kuparencu, fiindcă încă de pe cînd prezida la Curtea de apel se deprinsese să vorbească încet, ca să-i deprindă pe avocaţi şi grefieri să fie cu ochii în patru, uitînd o clipă că Ivănescu e „ramolit şi surd”.

— Adevărat, bine-ai zîs, o vorbă! aproba în fiecare zi domnul Ivănescu aceeaşi „vorbă” a domnului Kuparencu, fără să se mai „formalizeze” de ton, fiindcă ştia că preşedintele „e ramolit şi-l supără dantura”.

Andi era cu ei ca un al treilea bătrîn, care tăcea şi asculta spusele celorlalţi. Trăia cu ei într-un trecut şi printre amintiri cunoscute nu din experienţa lui, ci numai din vorbele lor, familiarizîndu-se atît de tare cu acel trecut şi cu acele amintiri, încît dac-ar fi fost transpus, printr-un miracol, cu patruzeci de ani în urmă, ar fi putut participa la seratele coanei Catinca Chiunoaia sau Frăsînica Zmău, ar fi putut, interpela, cu poreclele lor, pe mai toţi boierii şi intelectualii Iaşului de-atunci, ar fi putut vorbi, în largul lui, cu colegii de la Curte, şi-ar fi putut nuanţa cu clopoţelul prezidenţial marile dezbateri judiciare de atunci.

Prezentul, adică războiul, apărea rar în convorbirile bătrînilor, fiind pentru ei ca o fereastră zidită, care ar da pe un cimitir. Andi împărtăşea fără efort atitudinea lor; şi-n anul o mie nouă sute şaptesprezece Andi avea abea şaptesprezece ani, dar în tovărăşia bătrînilor şi-n atmosfera hulubăriei devenise bunicul propriei sale tinereţi, pe care-o lăsa în umbră, bucurîndu-se de ea ca de ceva exterior, zărit în oglindă ca la fereastră.

Nu cunoscuse încă trupul femeii, şi se ferea să-l dorească. Uneori numai - cum ar răsturna vîntul un mănunchi de garoafe de pe pervazul ferestrei în casă - inima-i trimetea o zvîcnire apăsată în sînge, parfumîndu-i-l parcă pipărat, arzător, îngreuindu-i-l tulbure. Trecea.

De altfel, dragostea trupească era atît de stins asociată în mintea lui eu o scenă privită cu ochii copilăriei, şi cu altele

ascultate de urechile adolescenţei pure în ietacul părintesc, încît spaima, vechea spaimă - „Asta a spus-o Zmeul” —, veghea între dorinţă şi faptă.

Dar în timpul anilor războiului îşi dăduse seamă de frumuseţea lui cu mai multă îngrijorare şi umilinţă decît mîndrie, văzînd-o că ***trăieşte*** în ochii mai tuturor femeilor ca o ameninţare.

De mic copil, Andi auzise exclamaţiile:

— Păpuşică! Ah, ce copil frumos! Vai, ce adorabil e! Bombonică!

Şi de mic copil măgulirea cuprinsă în aceste exclamaţii nu-i micşorase neplăcuta senzaţie a pupăturilor ţepoase, tabagice sau vinifere ale bărbaţilor, a pupăturilor pocnitoare, vîscoase şi colorate ale femeilor, precum şi-a dezmierdărilor care-ţi lasă mîncărimi şi mirosuri străine pe obraji.

La zece ani i se spunea „Fetiţa”, deşi purta părul scurt şi nu se juca cu păpuşi. Avea ochi gravi, cu gene atît de bogate, că toate clipirile erau catifelat vizibile, părînd lente şi plutitoare; şi desenul buzelor era astfel reliefat, că păreau pururi deschise pe-o respiraţie de somn surîzător, aşa că nările nasului perfect drept păreau conturate de uşoara dilatare a unui parfum de floare delicată.

La treisprezece ani simţise pentru-ntăia oară fulgerul în sînge al femeii şi scîrba de tine însuţi pe care ţi-o lasă. De la zece ani doamna Danielescu îi luase profesor de pian, pentru a justifica simbolul măştei lui Beethoven, atîrnată în salon, cu o expresie crîncen mahmură, deasupra pianului care făcea parte din mobilierul obligator al unei case de intelectuali ieşeni. Doi ani Andi luase lecţii de pian cu un elev de la Conservator, după plecarea căruia trebuiau să deschidă nu numai ferestrele salonului, dar şi pe celelalte, şi s-afume. Andi nu progresa cu acest artist mirositor. Convinsă că femeile au înnăscută „pedagogia artelor”, doamna Danielescu îi angajase o profesoară de pian. Lua lecţiile în salon, cu uşile închise. De la a doua lecţie

profesoara începuse să miroase mai tare a parfum şi să-şi îngrijească mai amănunţit unghiile. Se aşeza la pian pe un scaun lipit de al lui Andi, şi după fiecare gamă îl apuca de mîni, explicîndu-i cum trebuie să ţie degetele, cum trebuie să apese clapele, în timp ce-i frămînta mîinile ca pe-o batistă.

Apoi îi lăsase mînile. dar începuse să-şi lipească pulpa de piciorul lui Andi - chipurile, ca să apese pedala cînd trebuie: şi făceau game! Într-o zi, după ce apăsarea pedalei devenise din ce în ce mai sacadată, profesoara îl acoperise cu o sărutare pe buze, care-o lăsase cu ochii închişi şi nările palide, iar pe Andi, cu buzele umed umflate, cu obrajii aprinşi şi ochii lucioşi, avînd expresia de nevinovăţie echivocă a copiilor goi în tunici subţiri, purtînd pe cap cununi de roze, îmbătaţi la mesele lui Neron, pentru a îmbăta la rîndul lor şi altfel decît vinul ochii patricienilor romani.

După această lecţie de pedală, îl scuturase o scîrbă atît de violentă, încît îşi arsese gura cu apă îndoită cu colonie, neputînd nici să mănînce în seara acelei zile, îngreţoşat de propria lui gură, presimţind actul impur pecetluit în ea.

Crescînd mare, devenind adolescent, scăpase de mînile care-l vămuiseră în copilărie. Femeile nu-l mai apucau de gît, de guşă, de bărbie şi de pulpe, nu-l mai dezmierdau ca pe pisicile de Angora. Era prea mare! În schimb, îl ***priveau.*** Îl priveau cu ochi de bărbat care măsoară o fecioară frumoasă.

Şi tocmai în aceste clipe, pe chipul lui pur tresărea surîsul echivoc şi tulbure de „femeie care minte”.

Intraseră două chipuri feminine în sufletul lui, dar nu aievea.

Fiecare chip era legat de-o întîmplarc; un chip, n-avea nume, celălalt se numea Dana.

Iată cum o cunoscuse pe Dana sau, mai exact, cum o văzuse. În toamna anului o mie nouă sute şaptesprezece, într-o amiază, spre asfinţit, se coborîse pe Sărărie la vale,

apucînd-o pe-o străduţă laterală, de unde se vedeau albastre în pulberi de chilimbar dealurile Galatei. Străduţa era pustie ca o biserică dezafectată. Soarele apunea auriu, şi lumina era moldoveneşte blajină, ca mirosul păpuşoilor copţi la focuri de ţară.

Şi deodată începuseră, ca pentru nouri de grindină, toate clopotele bisericilor. Oameni, ieşiţi ca din pămînt, trecuseră în goană, întorcînd spre cer feţe speriate, ca şi cum din mitologie ar fi evadat umbra lui Hercule cu bîta în mînă, fugărindu-i. Venea un Zeppelin - aşa spuneau cei fugăriţi - şi o escadrilă de avioane germane de bombardament. Din casa cu aspect foarte provincial, în dreptul căreia Andi se oprise, ieşise un bătrîn cu fes pe părul alb şi papuci brodaţi în picioare, oprindu-se în mijlocul florilor de toamnă cu palma streşină deasupra ochilor.

Îl zărise pe Andi.

— Drăguţă, ia poftim mata în casă. Acuma nu-i de stat afară.

Intrase.

Sînt case şi-ncăperi pe care trupul le cunoaşte de ani, dar sufletul se simte-n ele străin; şi răsar altele, necunoscute trupului, şi sufletul în ele e la el acasă. Andi intrase într-o casă pe care ***o recunoştea,*** deşi n-o văzuse niciodată; atmosfera ei deschidea o filă a aceleiaşi cărţi cu flori presate, ca şi hulubăria. S-auzeau bătăile unui pendul, pe care desigur că bătrînul cu fes, suit pe un scaun, îl întorcea o dată pe săptămînă, controlîndu-i ora după a cronometrului cu iniţiale mari de argint din buzunarul jiletcci de pichet. Duşamelele erau atît de bine ceruite, încît picioarele alunecau dimpreună cu covoraşele care le acopereau. Pe un dulap cu oglindă, lîngă o cutie rotundă de pălării - darabană pentru şoareci - se coceau gutui şi pe-un ziar se uscau romaniţe. Nevasta pensionarului avea tulpan alb. Jucaseră pînă atunci o concină prădată, la o măsuţă rotundă cu două jeţuri şi două tabinete.

Era atît de bun şi de familiar albastrul provincial al cerului văzut din casa lor prin cuşca unui canar galben, atîrnată de fereastră, că te-aşteptai s-apară nu aeroplane, ci cărţile cu care Dumnezeu îşi face pasienţa în fiecare seară pînă cînd luna îi aducea ulciorul cu lapte abea muls.

Şi-ntr-adevăr, cerul albastru se-nserase vid.

— ...Da' mai stai mata, da' nu pleca fără să iei o dulceaţă...

Şi apăruse în faţa bunicei cu tulpan alb nepoţica bătrînilor, aducînd pe-o tablă acoperită c-un şervet alb un pahar de apă, linguriţa şi o farfurie de cristal cu dulceaţă de caise. O jumătate de caisă, de culoarea soarelui pe zările cu grîu copt, suav cărnoasă, în care, albă ca o camee, migdala sîmburelui se-ncrusta.

Şi o dată cu parfumul caisei care se topea în gură, ochii lui Andi, ridicaţi, recunoscuseră-n obrajii fetei culoarea albă a migdalei din caisă, şi-n păr, păr lung şi împletit în cozi, acelaşi aur copt, al soarelui, al grîului şi al caiselor. Surîdea.

Bătrînii o chemau Dana.

Nu schimbase cu ea nici un cuvînt.

Atît. De-ajuns ca să existe în această Arcă a lui Noe a hulubăriei şi parfumul blond al tinereţei unei fete.

În iarna aceluiaşi an întîlnise şi pe-al doilea chip de fată adus de suflet în hulubărie.

Ninsoarea căzuse două săptămîni în şir, prefăcînd Iaşul într-o cetate de albe monastiri în care cioarele veniseră să-şi ţie marele sinod.

Îmbrăcat în scurteica tatălui său şi cu căciulă brumărie pe cap, Andi rătăcea în necunoscutul alb al oraşului, pe străzi care subt omăt îşi pierduseră numele şi vîrsta. Totul renăscuse în alb sclipitor. Conturul caselor avea naivitatea strîmbă şi diformă a sculpturilor în miez de pîne făcută de copii şi umorul lor bosumflat şi candid. Micşorate de omătul care le lua colţurile, ferestrele păreau ochi de urşi albi, - de

zahăr; nu oamenii priveau prin ele, ci ele singure erau ochii şi privirea oamenilor de omăt.

Circulaţia vehiculelor era întreruptă. Rarii trecători, cu gulerul ridicat, eu bărbia-n piept şi mîinile înfundate în buzunarele paltoanelor, gîrbovi subt zăpadă, mergeau greoi ca scafandrii în fundul de mărgean alb al mării.

Omătul părea că-şi aşteaptă copiii să iasă de la şcoală, ca un mare Saint-Bernard, şi să-i ducă pînă acasă. Dar fulgii care de-atîtea zile cădeau pe oraş cădeau şi-n suflet, rcclădindu-l din mirări de-ale copilăriei care se deşteaptă din somn, dîndu-i o intimitate moale de albe contururi.

Fata răsărise din omătul sufletesc şi ceresc al clipei fumurii frămîntînd un bulgăr de omăt. Pentru cine? Uliţa era pustie. Pentru ea, cum ai glumi cu tine însuţi. în mizeria războiului, mergînd, pesemne să facă coadă la o brutărie pentru o pîne de făină integrală, se oprise o clipă în omăt, - în raiul o clipă deschis al copilăriei. Fata cu obraji rotunzi de măr, cum sînt obrajii fetelor sănătoase, iarna mai ales, cînd merele-s o amintire. Avea pe cap o că- ciuliţă roasă, palton sărăcăcios de refugiată şi-o tinereţă-n dinţii albi pe care nici un ger n-ar fi putut s-o zdruncine. Fără şoşoni, se oprise în zăpadă, frămîntînd un bulgăre. Şi iată că omătul aducea o ţintă glumei albe.

Andi trecea. Văzînd-o că se joacă în omăt, aparţinin- du-i ca un gînd al lui, în clipele acele de alb copilăresc, îşi ridicase capul.

Cu bulgărul rotund şi închegat şi braţul gata să pornească, fata încremenise. Buzele destinse în surîsul glumei combative reveniseră, acoperindu-i dinţii. Îl privea pe Andi trecînd, cu ochii spre profilul lui, cu un oftat parcă-n azurul ochilor albaştri, aşa cum priveşti toamna cerul luminat în care se călătoresc cocorii, vara, soarele, vacanţa...

Uitase bulgărul din mînă asupra căruia ochii lui Andi se plecaseră zîmbind. Ochii fetei urmaseră privirea lui Andi.

Descoperise şi ea gluma uitată în mîna roşie de frig. N-avea mănuşi. Şi iar zîmbise cu dinţii descoperiţi, uitîndu-se timid, întrebător la Andi şi la bulgăr, la bulgăr şi la Andi, ca şi cum pe rînd i-ar fi-ntrebat: „Bulgăr alb, să te arunc ca-n recreaţiile de la şcoală, din vremurile bune?”; şi pe Andi: „Băiat frumos, care-ai trecut departe, sus, prin sufletul meu, să-ţi arunc un bulgăr alb?” I-l aruncase, dar nu ca la bătaia cu omăt, ci moale, încet, - căci flori n-avea în mînă fata cu obraji de măr subt căciuliţa roasă.

De-atunci n-o mai văzuse.

Ca printr-un cer dus, ceva din el trecuse prin ochii ei albaştri. Şi uneori, sus în hulubărie, închizînd ochii, putea să trăiască o clipă în acest cer care fusese-al lui.

Acestea erau cele două chipuri de fată care în anii războiului intraseră în hulubărie. Încolo, din aspectele feminităţii, aducea la el frînturi. Cîte-un obraz de fată, zărit în treacăt la fereastra unei case, îl ţinea minte şi uneori îl evoca, obrazul, nu mai mult, rumeneala lui, frăgezimea lui, ca pe-o rodie la care te uiţi, din care nu muşti. Odată, noaptea, zărise la fereastra luminată a unei case mişcarea unui braţ gol, ridicat, se vede, ca mîna să înnoade părul la ceafă, zărise totodată şi începutul galeş al sînului deşteptat din somn de mişcarea braţului. Păstrase-n el scurta arătare, ca un fragment luminos de marmură antică.

Altădată zărise o ceafă de fată care se spăla pe cap, cu părul clăbucit în apă.

Se mulţumea cu aceste cioburi, cu aceste bucăţi desprinse din trupul femeii, pe care trup nu-l cunoscuse şi se ferea să-l dorească.

În toată această epocă, ochii de viol pe care femeile îi îndreptau spre el îl îndepărtau de ele, umilindu-i bărbăţia latentă - aşa cum viaţa de atunci, a războiului, lipsită de feminitatea oarecum pasivă a vieţii ieşene mai ales, din

timpul vechi, îl îndepărta de ea, într-o visare a vieţii alcătuită din fragmente de trecut. Trăia, cu vitalitatea amorţită, o viaţă lipsită de luptă, o viaţă care n-avea ritmul sacadat al pasului elastic pe pămîntul dur, ci curgerea lină a gondolelor prin lagunele Veneţiei.

La vîrsta cînd adolescenţii încep să iubească o fată, purtînd pe suflet mărţişorul numelui ei, Andi nu iubea pe nimeni şi nici nu simţea nevoia iubirii, căci fragmentele de feminitate pe care uneori le evoca nu erau dragoste individualizată, dorinţă de cineva anume, ci elemente decorative ale sufletului, manie de colecţionar de cioburi în care frumuseţea e victimă, nu învingător, deşteptînd duioşii şi compătimiri, nu pofte. Un băiat tînăr, după ce-a văzut o fată frumoasă pentru inima lui, aşteaptă clipa cînd îi va putea spune: „Te iubesc”, - şi aceleaşi cuvinte, spuse de buzele ei, cuvinte care vor da aromă vieţii ca primăvara pămîntului. Dar Andi tocmai de aceste cuvinte fugea şi se temea. El iubea tăcerea fetelor lui imaginare, adică deplina lor pasivitate, şi libertatea graţios înviorată, dar neprimejduită de realitatea lor, pe care aceste fantome i-o lăsau.

Închipuirea lui nu-şi situa fetele pe bănci subt lună sau subt tei, cu el, un Andi visat, de mînă, sau cu obrazul lor pe umărul lui, aşa cum apar fetele întîia oară în visurile adolescenţilor curaţi. El le vedea pe fetele închipuite în case bătrîneşti, aşa cum sînt şi florile acolo, şi tinereţea lui n-o auzea bătîndu-i în inimă alăturea de ele, ci se vedea ca un bunic, zîmbind cu bunătate frăgezimii lor.

De altfel, aceste clipe sufleteşti, în care feminitatea apărea, el le situa în trecut, nu în prezent sau viitor, ca şi cum, cu sîngele pacificat de mult, şi-ar fi amintit aceste clipe, şi nu le-ar fi trăit în prezent cu presimţiri de înfăptuire în viitor. Astfel, şi aceste visări premergătoare

dragostii nu aveau parfumul de iarbă crudă al sîngelui care se deşteaptă, ci mirosul de colb al muzeelor.

În această epocă nu-i plăcea să vorbească. Vorba, sunetul articulat, avea o actualitate supărătoare pentru el, atribut al vieţii prezente, nu al trecutului. Din această pricină, deşi era atent şi serviabil în raporturile lui cu oamenii, nu-şi dădea seamă că deseori tăcerea lui era o gravă necuviinţă socială. Alături de cineva era în stare să tacă o oră în şir, fără ca tăcerea în doi să fie pentru el penibilă sau s-o considere ca un semn de plictiseală care îngheaţă vorbele ca apa în putini. Tăcerea pentru el era ea o lectură fără litere; socotea tăcerea vecinului ca o altă lectură, cum ar fi, de pildă, în tren, pe aceeaşi banchetă. De aceea, spre deosebire de majoritatea oamenilor stîngaci cînd tac şi neliniştiţi de aceste tăceri care le dau frămîntări, tuse, ticuri şi priviri ca de pe scaunul dentistului, aceste tăceri în societate îi lăsau lui Andi o dezinvoltură vegetală de copac care tace alături de alt copac, fiind totuşi buni tovarăşi.

Vorba „mîne” îi suna ca ameninţare de trîmbiţă su- nînd mobilizări. De asta o evita. Viaţa îi apărea respingător vulgară, nu fiindcă o compara cu altfel de viaţă, ci fiindcă o situa faţă de o ficţiune, în perspectiva acestui trecut care-l debilita, făeîndu-l să i se pară vulgar tot ce era şi puternic, tragic puternic în dezlănţuirea crîncenă a războiului.

Şi Andi nu-şi dăduse seama că începea să trăiască la fel cu mamiţa, alături de un cufăr cu păpuşe. Mamiţa, după ce delicateţa ei de fată se lovise de copitele Taurului, s-ar fi putut refugia tot în ***viaţă,*** adică în altă dragoste, înşelîndu-şi bărbatul, ca, mai toate femeile. Ea, însă, preferase păpuşele moarte, care nu pot dezamăgi. Cufărul cu păpuşi era un cimitir în care bucuriile mamiţei erau flori de cimitir.

La fel şi Andi. Exact în anul mobilizării, înfricoşat de atmosfera casei părinteşti şi de perspectivele cu care îl ameninţa, dorise evadarea, plecarea de acolo în largul vieţii. Şi războiul îi adusese ceea ce dorise, altă viaţă, chiar subt ochii lui, în Iaşul lui. Şi-n loc să intre-n viaţa nouă,

deodată, cum te arunci în apă rece, şovăise, cumpănise, meditase şi revenise mai adînc în casa din care o zvîcnire a vitalităţii tinereşti voise să-l arunce.

Războiul era în ţară, în oraş, în toţi copacii - care pe atunci nu mai însemnau decît lemne de foc şi de sicrie; în toţi oamenii, de pe front şi dindărătul frontului, căci toţi ardeau în marele cuptor; în cerul care nu mai era al aştrilor, ci al maşinilor de moarte, - dar sus, în hulubăria lui Andi, războiul nu era.

Zile întregi Andi le petrecea singur în hulubărie, cunoscînd o izolare desăvîrşită, asemănătoare cu aceea pe care-o ştiu cei care locuiesc în mansardele oraşelor mari. De acolo, dintr-o mansardă, nu mai aparţii oraşului care devine o întindere de acoperişuri plutitoare în cer, ci vidului albastru, ca şi hornurile al căror mut tovarăş devii. Hulubăria lui Andi nu era tare înaltă, dar Iaşul are case joase, uliţele mici mai ales, aşa că odăiţa lui Andi, de la etaj, domina, lăsîndu-l numai cu acoperişurile; cu vîrful copacilor, cu cerul şi cu dealurile, ***singur,*** deasupra războiului. Unicul aspect al războiului pe eare-l accepta la el era vibraţia aceea de orgă funerară a corurilor armatelor ruseşti, care soseau cenuşii, cu mersul lor toropit de fluvii îngroşate de îngheţ. Le asculta prohodul pornit dintr-o zare, pierdut într-alta, şi urmărea de la fereastră plutirile încete ale norilor, avînd impresia că el e voievodul mort, acoperit de flamurile norilor, purtat de oastea gravă a bărbaţilor cu bărbi şi cizme nalte, pe hotarul şters al vremii.

Astfel trecuse prin război, înălţat în hulubărie, cu doi bătrîni, cu mobile vechi, cu lecturi solitare, cu meditaţii dulci ca şi colinele de zare ale Iaşului, şi cu vechiul Iaşi, devenind sufleteşte un cetăţean al trecutului şi al utopiei.

Din această atmosferă de singurătate, de viaţă prăfuită şi fantome de oameni, trecuse de-a dreptul, la nouăsprezece ani, la Şcoala de artilerie din Bucureşti, unde-şi făcuse stagiul ca voluntar, înainte de-a intra la Universitate.

Plecase dintr-un Iaşi năuc şi ruinat, care încă nu revenise la vechea cadenţă şi la vechile obiceiuri, şi, despărţit pentru întîia oară de oraşul său, tînjise după el moldoveneşte, prefirînd asupră-i culoarea de cer a colinelor privite din hulubărie şi tihna armonioasă a vieţii de acolo.

În ceasurile de cazarmă dură, cînd totu-i de metal, cînd vorbele - mai toate ordine - sînt ca de ciocan pe nicovală, şi disciplina ca o ţeapă în care sufletul e tras să stea drept, milităreşte drept, cu mîna la capul care e numai un pretext pentru salutul superiorilor - vorbele în gînd rostite, cu amplori de bucium, „casa noastră de la Iaşi”, „Iaşul meu”, „părinţii mei”, îi dădeau un nod amar în gît şi umezeli în ochi de căprioară cu picioarele tăiate.

În această epocă pachetele săptămînal trimise de la Iaşi, de către mama lui, cu bunătăţi făcute acasă, îi dădeau bătăile de inimă ale expatriatului faţă de tot ce vine din ţara lui, nu din pricina conţinutului - niciodată nu stimase mîncarea - ci fiindcă veneau ***de-acasă.*** Strîngea hîrtiile pachetelor într-un dulap, ca pe nişte scrisori de dragoste. Ş-abea acolo, între străini, în oraşul muntenesc, Andi simţise profunzimea dragostii de părinţi şi neatîrnarea acestui sentiment faţă de valoarea obiectivă a părinţilor. Buni sau răi, ipocriţi, vulgari, parveniţi - dar erau părinţii lui. Afecţiunea lui pentru ei nu era o răsplată în care convertea calităţile lor - ci ***afecţiunea lui*** pentru ***părinţii lui.*** Erau încorporaţi în egoismul lui.

În această privinţă Andi era ca acei oameni care-şi critică mereu ţara, cîrtind-o cu luciditate în orişice prilej, făcînd mereu comparaţii umilitoare între ea şi alte ţări - alese pe sprînceană - şi care abea în străinătate îşi dau seamă că sînt „patrioţi” şi că sentimentul acolo descoperit nu numai că nu împărtăşeşte atitudinea lor din ţară, dar că e sporit şi exaltat penitent de amintirea fiecărei critici şi injurii adusă odinioară ţării lor.

Imperfecţiunile descoperite dureros, şi încă din copilărie, ale părinţilor săi nu numai că nu-i micşoraseră dragostea

pentru ei, dar i-o făcuseră mai trainică, mai rezistentă şi mai complex altoită în adîncimile fiinţei lui - spre deosebire de alţi copii care-şi idolatrează părinţii în copilărie, fără rezerve, fără luptă, deci superficial, acor- dîndu-le, fără să-şi dea seama, exagerările unui sentiment hărăzit nu lor, ci femeii, adică dragostii, la a cărei apariţie de mai tîrziu dragostea de părinţi, lipsită de substanţă, cade, lăsînd în locui-i o recunoştinţă cerebrală şi o înduioşare la fel confecţionată.

Acolo, la Şcoala de artilerie, între camarazii lui de vîrstă —, de fapt, numai de uniformă - se simţise izolat de ei în timp. Ei trăiau în anul o mie nouă sute nouăsprezece; el într-un an nehotărît, al unui timp nehotărît, dar al trecutului.

Avea faţă de ei, faţă de vorbele, de judecăţile şi com- portările lor mirarea pe care, la ei acasă, o aveau bunicii lor cînd îi vedeau atît de altfel decît propria lor tinereţă şi de-a copiilor lor. Erau impudici sufleteşte. Spuneau tot ce le trecea prin minte, fără de perversitate, dînd dovada unei impudori animale, a unui exhibiţionism candid. N-aveau secrete unii faţă de alţii. Fiecare cunoştea pe „metresa” sau pe metresele celuilalt. Cuvîntul „iubită” dispăruse, ca şi valsul. Fiecare îşi aducea amintirile în comun, cum ai fuma o ţigară începută de altul, trecînd-o altuia să o sfîrşească. Prieteniile, marile prietenii romantice în doi erau înlocuite de camaraderii: tovărăşii la sporturi, la chefuri, la fapte, nu părtăşii la sensibilitate, ca în prietenie. Vorbeau unii cu alţii cu o familiaritate glumeaţă, fără de întristare, de cusururile „bătrînilor”, adică ale părinţilor lor, căci în mediul muntenesc - mai energic şi poate mai puţin ipocrit şi sentimental decît cel moldovenesc —, copiii, deveniţi adolescenţi, spun părinţilor pe faţă „bătrînii”, plural care-i urcă în acelaşi pod cu vechituri, sau care poate reeditează simbolic ritul antropofag care obligă pe copiii unor triburi negre să-şi mănînce cu filială duioşie părinţii după ce aceştia, urcaţi într-un copac, nu mai au destulă vlagă să

reziste la scuturăturile produse de puterea braţelor progeniturilor.

Dar aceste cusururi ale părinţilor, aduse cu gamela la masa comună, nu erau o critică dureroasă a părinţilor - ca cea acumulată de tăcerile lui Andi —, ci mai degrabă contrastul colectiv, ridicol ca o modă învechită, dintre generaţia părinţilor şi generaţia copiilor sensibili numai la această diferenţă înregistrată c-un fel de ironică desfătare, identică la toţi.

În sufletul acestor camarazi de sabie şi uniformă, Andi observase dispariţia „fetelor” ca un gol într-o oglindă, înainte de-a o observa în viaţa socială cu o melancolie care-şi găsea parfumul numai în versul lui Villon:

„Mais où sont les neiges d’antan?”.

Cuvîntul „fată” îşi pierduse cozile împletite în sufletul acestei generaţii de băieţi înainte ca tunsoarea băieţească, devenită modă imperativă, să confirme şi să exprime concret ceea ce mai de mult se împlinise sufleteşte. Un nou chip apărea, de vîrsta fetelor de odinioară, dar cu mască agresivă, cu roşu-n cutiuţă, nu din inimă venit pe obraji: cu pulpele sportiv descoperite pînă la genunchi şi-un gest al mînii, bărbătesc energic, importat şi din tranşee, şi din Anglia, gest cu care mîna fetelor de-acum putea cel mult boxa şi ***knouk-out***-a o inimă, dar nu să moaie-n ea, cu gestul mînii fetelor de-odinioară, un fulger alb de gît de lebădă.

În mediul acestor viitori sublocotenenţi ai vremii sociale, Andi era respectat fiindcă nimeni nu-i bănuia debilitatea sufletească. Îl ajuta şi permanenţa frumuseţii lui, şi dezinvoltura lui elegantă cînd tăcea - vechea deprindere —, şi zîmbetul acela de „femeie care minte”, interpretat ca un semn de urzicătoare intelectualitate. Pe stradă, cînd ieşeau de la cazarmă, grupul în care era Andi atrăgea în serie ochii femeilor, dînd grupului o mîndrie colectivă, parcă de

proprietar indiviz al unui ogar de rasă. Îi atribuiau nenumărate „aventuri” şi situîndu-l pe alt plan decît al lor, plan singular, nu se mirau că nu participă la confidenţele comune.

Porecla „Hamlet”, care i se dăduse la Şcoala de artilerie de către această generaţie, arată atitudinea ei globală faţă de Andi.

Şi în timpul acestui an „Hamlet” tînjise moldoveneşte, copilăreşte, după casă, părinţii şi atmosfera de la Iaşi, cu sufletul de Ofelie mai mult decît de Hamlet.

Şi în sfîrşit se isprăvise şi serviciul militar.

Războiul trecuse, refugiaţii plecaseră din Iaşi, şi vechiul Iaşi din hulubărie, cu tăcerile lui, cu oamenii tui tihniţi şi cumsecade, cu fetele lui toate crescute, imaginativ, în case de bunici, debarcase din hulubărie pe străzi, în case, pretutindeni în vechile sale hotare, rămînînd de pe urma războiului cu refugiaţi asimilaţi şi ruşi fără de patrie, cu mirosuri de spital, cu ploşniţe în toate casele, ploşniţele marelui război, cu copacii Copoului tăiaţi, cu bărăci de lemn, cu depozite de fraude militare, cu ceva „bodegi”, acum exotice în Iaşul crîşmelor, cu multe automobile, dar toate părînd că au ieşit dintr-un spital de automobile, cu o Curte marţială, sucursală a războiului în timp do pace, cu străzile pătate de păcură şi de ulei, cu cimitirele aglomerate, cu casele şi mai părăginite, cu palatele şi mai prăbuşite şi cu tramvaiele ieşite parcă dintr-o preistorie a vehiculelor în Iaşul de după război.

Se regăseau pe străzi vechile figuri ale familiei ieşene, îmbrăcate încă, dacă nu cu uniforme, măcar în ştofe militare. Şi toţi aveau aerul mahmur al celor de casă, care, după sindrofie, adică după plecarea ultimului musafir, îşi scot gulerele scărpinindu-se, îşi pun papucii, îşi deznoadă corsetele şi privesc cu lehamite dezordinea lăsată de petrecerea cu vin şi mese verzi, dezordine care le-a răsturnat casa de-a-ndoaselea, cu mucuri de ţigări şi scrum

pe mese şi covoare, pahare sparte, pete de cafea, nici un cîştig bănesc şi presimţirea unei migrene colective.

Un „uf” general, dezamăgit, care avea o pronunţată nuanţă de „of”, adică un „uf” care nu înseamnă atît „bine c-au plecat odată”, cît mai cu seamă: „cum? cu asta ne-am ales?” - se desprindea din Iaşul scăpat de război şi refugiaţi, după regăsirea în propria casă.

Parcă toţi mai aşteptau un „bis” suprem, ca la teatru, după lăsarea - privită cu incredulitate - a cortinei de fier; şi toată lumea luase o atitudine asemănătoare cu a celui care stă cu pălăria pe cap, pe pragul casei, neştiind dacă să iasă sau să rămîie, dacă să-şi ia umbrela sau bastonul, impermeabilul sau surtucul de vară.

Parcă toţi îşi uitaseră profesiile, itinerariile urbane, ticurile şi vocabularul de odinioară. Parcă toţi se mirau mai mult decît se bucurau că nu mai bubuie tunul. Şi ziarele fără „comunicate” păreau fade, şi asasinatele în bandă fapte prea mărunt diverse ca să merite publicitatea tiparului. Domnea încă nevoia isterică de „evenimente”, care dădeau un aer de blazare tuturora în viaţa cotidiană. Parcă ar fi dorit toţi încă o catastrofă, care le făcea în ciudă şi nu mai venea, lăsîndu-i să trăiască pur şi simplu în nourul constipat al atmosferei zilnice.

Casa părintească îşi reluase fizionomia dinainte de război, cu trăsături mai apăsate. Trupul doamnei Danielescu - o dată cu dezbrăcarea costumului de infirmieră, împodobit cu decoraţii franco-române —, recăpătase plenitudinea de odinioară, cu amplificarea dospită a vîrstei; nervii deveniseră mai vizibili ca şi firele de păr alb. Începuse să privească viaţa ca şi catalogul de la şcoală şi ca şi „socoteala” zilnică, prezentată de bucătăreasă, prin ochelarii impuşi de oculist după război.

Se simţea „extenuată” după fiecare oră de clasă la şcoală, după fiecare cursă pe jos. Ca mai toate infirmierele de pînă atunci, foste jockey ai caritătii în marele derby al războiului,

redevenite mame şi soţii pur şi simplu, doamna Danielescu se socotea declasată, avînd, după cea mai mică nemulţumire din partea copiilor, sentimentul unei vaste ingratitudini sociale. Războiul o deprinsese cu gesturi de statuie alegorică, făcînd-o să prevadă pacea ca o prosternare cu muzici, invalizi şi discursuri la picioarele ei de statuie cu ochi modeşti; pe cîtă vreme pacea nu-i adusese pe nasul de statuie decît ochelari, subt care-i pusese catalogul, mirosul de ceapă prăjită al bucătăriei şi indisciplina verticală a copiilor după recunoştinţa orizontală a paturilor de spital de odinioară.

Domnul Iustin Danielescu era mai Iustin Danielescu decît oricînd, cu buza de jos şi mai răsfrîntă - ca de o rană oratorică de război - cu pîntecul şi mai rotund, cu obrajii ceva mai congestionaţi şi fire de argint în barbă. Neliniştit de „semnele timpului" impertinent tînăr, de prăbuşirea monedei româneşti, de revoluţia rusească şi de tumultul claselor de jos, care ca fluviile, după dezgheţ, erau gata să se reverse, domnul Danielescu oprise timpul ca minutarele unei pendule care-i aparţinea, întreprinzînd o vastă operă de reeducare socială prin sentimentul sublimului. Scria istoria războiului pentru reîntregirea neamului, în cinci volume enciclopedice, într-un stil epopeic care trebuia să rcdeie „bubuitul tunurilor şi marşul armatelor". Două operaţiuni simultane îl preocupau: clasarea şi ***prepararea*** faptelor şi cultivarea cuvintelor arhaic nobile, eroic sonore. Cuvintele erau alese bucată cu bucată, cum sînt alese fructele pentru compoturile cu fructe de California. O dată găsite, cuvintele erau fierte în zeama îndulcită a faptelor „preparate"; aşa că mirosul de hoit al războiului dispăruse, fiindcă parfumul îl dădeau cuvintele, nu faptele acestui compot de epopee.

Primul volum apăruse ca o divă în aplauzele ţării, reconciliindu-l pe domnul Danielescu, autorul, cu actualitatea, care, oricîte cusururi ar fi avut, nu-şi pierduse entuziasmul - „această divină putere a tinereţii" - pentru

domnul Danielescu. Mereu pe frontul manuscris al războiului pentru reîntregirea neamului, al cărui generalisim grafic devenise, domnul Danielescu trăia în timpul zilei în birou, cu excepţia orelor de curs la Universitate, apărînd în familie numai la orele dejunului şi - ale mesei. Renunţase temporar la activitatea politică - din prudenţă: vremurile erau nesigure, steaua partidelor politice la fel - pretextînd că e absorbit complect de opera întreprinsă.

Duduia nu mai era fetiţa bunducă şi bosumflată, care bodogănea după fiecare observaţie părintească, prin an- trete şi în odaia ei, ca o slujnicuţă; devenise o domnişoară cu „voinţa” ei, cu „principiile” ei şi cu o predispoziţie pentru îngrăşare care devenea un permanent conflict sufletesc din pricina apetitului nestins pentru dulciuri. Semăna cu tinereţea doamnei Danielescu, pe cînd se numea Beatrice Lateş. Avea obrajii cărnoşi, bruni, cu pieliţă de piersică fardată; ochii negri focoşi, cu sprîn- cene îmbelşugate, îmbinate la rădăcina nasului cam gros, dar sfidător răsucit, cu nări viguros senzuale; păr cas- taniu-închis, dens ca valul păcurei, şi un trup cărnos, reliefat cu „decolteu superb”, ale cărui singure cusururi erau gleznele groase chiar în ciorapii de matasă neagră, şi braţele de „matroană”, spunea Luchi. Alături de Andi, Duduia era ca un cal de Normandia alături de un cal arab, nu atît din pricina cărnii - că nici Andi nu era firav cît, mai cu seamă, din pricina osaturei. Şi dacă oglinda, spre seară, îi dădea o încruntare spaniol feroce, îndreptată către odaia lui Andi, cu care mereu se „compara”, ochii bărbaţilor mai ales - avea mai mult succes la bărbaţi decît la băieţii tineri —, ai bărbaţilor de pe stradă, de-a-casă şi din casele prietenelor ei, îi ştergeau încruntarea, dîndu-i o seninătate cu buzele subţiate a zîmbet dispreţuitor şi nările gîdilite de mîndrie.

Nu „se-ncurca” flirtînd cu băieţi tineri. Conştientă de pofta pe care o stîrnea în bărbaţii copţi, îşi menaja

reputaţia, pregătindu-se cu răbdare pentru „lovitura mare”. Vroia să fie soţia unui om foarte bogat. Îl aştepta ca pe-un mandat poştal expediat dintr-o Americă a viitorului. Între timp, urma la şcoală, învăţînd conştiincios, şi dădea ceaiuri prietenelor ei, atrase mai ales de frumuseţea fratelui ei, pe care Duduia o specula, acceptînd darurile şi serviciile lor. Între aceste prietene Andi recunoscuse pe „caisa” lui din hulubărie, pe Dana, mai caisă, poate prea caisă, cu unghiile date cu lac „Oja”, cu un inel cu trifoi de zmalţ pe degetul cel mic şi cu atîta trufie în atitudini de parcă atunci ar fi descins din capul lui Wagner cu părul ţesut din aurul Rhinului. Avea o conversaţie exclusiv cinematografică şi se destina cinematografului, convinsă de lectura asiduă a ziarului ***Rampa*** că va deveni o stea.

Luchi, - privit de părinţi ca o încarnare pentru uzul casei Danielescu a fenomenelor roşii din Rusia - fuma la closet, făcea datorii, juca cărţi, fugea de la şcoală, critica în gura mare partidele politice, făcea glume „vulgare” - pretindeau părinţii şi Duduia - şi primea cu un fatalism profesional de umbrelă subt ploaie palmele „morale” şi pişcăturile fizice ale mamei lui, precum şi predicele paterne ale „Apostolului”.

„Edecurile” - adică domnul Kuparencu şi domnul Ivănescu - nu muriseră, cum constatase imediat după război, ca un fel de jignire personală, doamna Danielescu; reluîndu-şi drumul şi zilele de odinioară, veneau de două ori pe săptămînă la dejun şi la preferans. Cu încetul, bătrînii deveniseră indispensabili, ca întreg alaiul acelui „odinioară”, revenit insinuant pe portiţa de dindos, [...] o dată cu pacea.

Dar acum bătrînii erau musafirii părinţilor lui, pierzîndu-şi semnificaţia subiectivă de „oameni ai trecutului”, căpătînd-o pe aceea, mai obiectivă, de fosile cu ticuri, de caricaturi însufleţite, cu tuse hîrîite de rîşniţe, cu danturi care zvîcnesc pocnind la fiecare vorbă, puse în batistă în

timpul jocului de cărţi, scoase din batistă şi repuse în gură la masă, cu gesturi fireşti ca cele îndreptate spre cuierul cu haine, cu un repertoriu de glume şi anecdote identice ca itinerarul tramvaielor ieşene, - dînd o impresie de dezarmare, de hodorogeală, de moarte verticală şi de plictiseală păstrată în naftalină.

Reîntors de la şcoala militară, Andi privise cu o strîngere de inimă - care-i lăsase rană - Iaşul, casa părintească. Nu mai poftise pe bătrîni în hulubărie - nici ei nu s-ar mai fi putut sui din pricina scărilor - fiindcă Iaşul, bătrînul Iaşi, nu mai era izgonit de război, înecat de război. Reapăruse. Arca lui Noe se golise de fantome, Iaşul nu mai era în mintea lui Andi şi în hulubărie, ci în afară, cu oamenii, casele, străzile şi viaţa lui zilnică.

Venise clipa cînd, după ce Andi visase Iaşul, din odăiţa de sus, trebuia să trăiască în Iaşul descins din visul lui.

Iaşul... casa părintească.

Se simţise din nou singur, îngrozitor de singur cum nu fusese nici la şcoala militară, în mediul, străin lui, al generaţiei lui, dar departe de Iaşi.

Acum era în Iaşi. Şi Iaşul? Unde era oraşul armonios? Unde?

Se simţise expatriat, în surghiun, alungat din oraşul minţei lui în oraşul real. Lui Andi războiul îi dăruise icoana unui Iaşi trecut, dar socotit de mintea lui ca un Iaşi posibil, cîndva, după războiul lung - icoană pe care pacea i-o luase, interzicîndu-i-o şi-n viitor. Şi-acuma îşi vedea oraşul aşa cum era: o mahala care-şi dă aere de Vatican românesc, în care papalitatea spiritualităţii naţionale s-a constituit singură prizonieră între zidurile cetăţii sale.

Iaşul intelectual!

O!

Pretenţia că-n toate casele oamenii meditează cu fruntea-n palme, ca şi cum fiecare casă ieşeană ar fi domiciliul cîte unui Hamlet care-ar descoperi că-i ceva putred în

Danemarca ţării lui, cînd de fapt toţi joacă cărţi, ca să treacă timpul, toţi beau, ca să treacă timpul, toţi dorm, ca să treacă timpul, bîrfesc, privind cu ochi de soacră spre restul ţării, ca să treacă timpul.

Şi timpul trece, şi ei rămîn la fel.

Şi se plictisesc, o! se plictisesc fioros!

Faimoasa „pace ieşană” nu-i decît vidul unui căscat astronomic...

O cum recunoştea în ipocrizia ieşană minciuna casei lor „patriarhale”. Acelaşi apostolat în afară, şi-acelaşi fum de răşină, şi-aceeaşi mamiţă pentru musafirii de gală, - şi-aceeaşi acreală, şi-acelaşi ietac cu dialoguri conjugale înlăuntru.

Nici nu mai îndrăznea să intre în hulubărie.

— Andi slăbeşte! constata în fiecare zi cu invidioasă furie Duduia, convinsă că Andi deţine o reţetă specială pe care nu vrea să i-o transmită şi ei.

Reţeta lui Andi era dezgustul de toate cele. Nu suferea fiindcă era închis în cuşcă, ci fiindcă acea cuşcă nu era aşa cum o visase.

Nu se mişca din casă. Ieşea din odaia lui numai la dejun şi la masă. Zile întregi şedea lungit pe pat, cu uşa încuiată. Dar asta nu însemna că se izola de restul casei. Dimpotrivă, singurătatea lui avea configuraţia casei părinteşti şi a întregului Iaşi. Cu acea pasiune, aproape isterică, a celor care după ce n-au putut adormi într-o odaie străină din pricina ploşniţelor încep să le pîndească, asasinîndu-le cu voluptoasă scîrbă, vînîndu-le mereu, fericiţi cu cît descoperă mai multe şi dezamăgiţi cînd nu mai găsesc nici una, Andi culegea, descoperea toate micimile şi meschinăriile casei părinteşti, precum şi cele aflate la dejun şi masă din gura părinţilor despre celelalte case, aducîndu-le-n odaia lui, unde începea să le complice, să învenineze şi să le ***generalizeze.*** Pe orişice om îl trecea prin ciur, pînă ce-i descoperea păcatele, cu o desfătare dureroasă ca

scărpinatul cînd ai urticarie, ceea ce-i sporea dezgustul şi de el, şi de rest.

De îndată ce se închidea în odaia lui, un demon mîr- şav îi încăleca sufletul, gonindu-l cu pintenii în burtă, prin tot ce era pocit meschin, vulgar şi josnic în viaţa împrejmuitoare.

Închidea ochii şi-l vedea pe tatăl lui mîncînd la masă cu cuţitul, împlîntîndu-şi-l adînc în gură, cu o îndemînare de scamator, care-i dădea lui Andi perfida aşteptare a accidentului posibil şi panica lui: vedea capul lui de apostol poticnindu-se ca gloabele de saca, la fiecare înghiţitură enormă, mai-mai s-o scape din gură; îl auzea sorbind ca o locomotivă fiecare lingură de supă, prefirată şi pe barbă, după ce-şi umplea farfuria cu bucăţi de pîne care făceau şi mai bălos sorbitul; îl vedea mîncînd saramura de peşte cu mîinile cu care oferea şi celorlalţi cîte-o bucată, vîrîndu-le-o în gură cu de-a sila şi muind miezul de pîne în zeamă, pentru a-l stoarce în gură ca un burete; îl vedea vorbind la masă cu gura plină de rumegătura alimentară şi scobindu-se deseori, nu cu scobitoarea, ci cu degetul, pe care îl ştergea de poala muşamalei care acoperea masa; îl vedea, după masă, scobindu-şi ceara din urechi cu scobitoarea... îl vedea... Aduna toate, toate aspectele şi deprinderile tatălui său, susceptibile de a-i zădări nervii, pînă cînd, cu o exasperare înnebunită, îl ura.

Şi totuşi, ştia că-l iubeşte.

Pe mama lui o auzea spunînd servitoarelor: „scîrnăvie, haită, ticăloasă, putoare”..., cuvinte care deschideau guri de canal în el, din gura mamei lui luate; o auzea criticînd în salon, cu musafirii, de sus de tot, de pe un piedestal igienic - era şi profesoară de higienă - pe oamenii care nu ştiu ce-i baia, şi vedea odaia lor de baie, inutilizabilă, transformată în cămara cu saci de făină, panere cu nuci. gavanoase cu dulceţi, şi vedea lavoarul cu un singur lighean din ietacul părintesc, şi-o auzea pe mama lui spălîndu-se după ce se îmbrăca - în cîteva minute - şi interpreta cu necruţătoare

îndîrjire abuzul de parfum care compensa odios lipsa de baie; şi-o auzea iarăşi, cu pumnii strînşi, pe mama lui cutezînd să spuie servitoarei, muncită de dimineaţă pînă seara „Parşivo, du-te şi te spală, n-am să afum mereu după tine!” - şi se gîndea cu un dezgust, oprit o clipă şi asupra amanţilor probabili, că acesta-i trupul de femeie care l-a născut.

Şi totuşi, ştia că o respectă şi că-mpotriva nasului care păstra reminiscenţe de mirosuri îndoielnice atunci cînd mama lui îl mîngîia, mîngîierile ei înduioşau în el profunzimi indiferente la critica olfactică.

O auzea pe Duduia rozîndu-şi unghiile, şi-o auzea noaptea deschizînd sartarul ei şi scoţînd bomboane, prăjituri şi dulceţi pe care le mînca singură, hoţeşte, dînd prin aceasta poftei ei copilăreşti de dulciuri o meschinărie degradantă.

Şi călărit de-acelaşi demon mîrsav, pornea prin Iaşul cel visat sus în hulubărie, culegînd şi închipuindu-şi amănunte despre viaţa tuturor cunoscuţilor, care-i lăsau în suflet miazme grele, înnăbuşitoare, ca cele care plutesc asupra oraşului desfundat în nopţile cînd trec sacalele vi- danjelor.

Începuse să-şi piardă somnul. Slăbea. La masă avea mişcări nervoase şi tresărea, cu o expresie chinuită pe faţă, la fiecare zgomot mai tare. Deşi se înscrisese la Facultatea de litere, nu urma cursurile.

Într-o zi, pe la patru, cineva-i bătuse la uşă. Descuiase, cu demonul deasupra sufletului.

Intrase mama lui. Fără să-i spuie nici un cuvînt, se uitase lung la el, cu un tremur din ce în ce mai puternic în buze şi-n bărbie, şi izbucnire în lacrimi. Plînsese mult, cu o deznădejde care nu-şi găsea cuvinte, pe marginea patului. Şi-n acele clipe o milă imensă îi spălase sufletul, lăsindu-i-l bun, duios şi clar ca ochii căprioarelor.

Ce să facă? Ce penitenţă să descopere, de-ajuns de grea, ca să-şi răscumpere ticăloşia?

Dar aflase întîmplător de la Luchi că în ajunul zilei care-i frăgezise sufletul cu rouă mama lui fusese la teatrul Naţional, la ***Strigoii,*** cu Moissi în rolul lui Oswald.

Aşadar, se temuse că el, Andi, ca şi Oswald!... Şi ea, rolul mamei...

Aşadar, literatură, scenele lui Ibsen aduse acasă odată cu programul din sacoşă!...

Şi demonul mîrşav îi încălecase din nou sufletul.

Pe vremea Inchiziţiei, la Veneţia, în Palatul Dogilor de lîngă Puntea Suspinelor, se deschidea o gură de leu sculptată-n bronz, deschisă ameninţător asupra cetăţii. Urletul mut al fălcilor de bronz înfricoşa Veneţia, căci noaptea, pe furiş, umbre veneau zvîrlind în gura fiarei delaţiuni. Unii pe alţii se pîrau veneţienii, pe-ascuns.

Şi judecăţile erau năpraznice, fulgerătoare ca şi gheara leului.

Era Veneţia în fălcile şi-n gheara leului de bronz, dar peste leu era inchizitorul.

În Iaşi şi-n casa părintească acea gură de leu se deschidea în sufletul lui Andi. Şi casa, şi oraşul erau în ea.

Numai Andi, Marele Inchizitor, era deasupra leului.

Şi într-o zi un gînd îi aruncă o întrebare: „Dar tu?”

Şi Marele Inchizitor, deprins să judece pe alţii, el singur denunţat de el tot lui, se judecase singur.

Ei toţi, părinţii şi bunicii trăiau, trăiseră. În tinereţă, tatăl lui era ca el: un pur.

Mama lui fusese tînără şi ea.

Şi Taurul, bunicul lui, fusese tînăr.

Aşadar, viaţa-i prefăcuse, viaţa-i macerase, viaţa-i înjosise, viaţa-i jupuise de argintul tinereţii ca pe icoanele furate din biserici, descoperindu-le pictura stinsă şi ploşniţele încuibate-n lemnul ordinar.

Dar el, Andi, Marele Inchizitor al celorlalţi, trăise?

Muncise el? Luptase cu oamenii? Luase parte la război? Cîştigase singur pînea cea de toate zilele?

Nimic! Trăise în vitrină. Nici dragoste, nici luptă, nici efort - nimic. Aşteptase în vitrină, printre statui albe, în lumini ireale ca ale lunii printre marmuri, aşteptase ce?...

Dar viaţa trebuia să înceapă şi pentru el.

Viaţa! Viaţa! Viaţa!

Bubuia ca din guri de tun şi limbi de clopot, înspăimîntătorul, vastul cuvînt asupră-i, în bătăile inimii şi-n tremurul de cristale fragile al gîndurilor.

Dar el era fiul tatălui său, adică al profesorului Iustin Danielescu, nu al portretului de tinereţă al acestuia.

Dar el era fiul mamei lui, nu al fecioarei din casa părintească, ci al profesoarei Beatrice Danielescu.

Dar el era nepotul Taurului.

Viaţa! Viaţa! Viaţa!

Răsuna fiorosul cuvînt ca ropotul unor copite de taur care-i călcau iarba de cimitir a gîndurilor deprinse să trăiască printre cruci de lemn.

Toţi trăiau în el, adică aşteptau să trăiască. Sîngele tuturora aştepta să zvîcnească în inima lui, pînă acum numai decorativă, ca o panoplie cu armele intacte.

Aşadar el, Marele Inchizitor, n-avea dreptul să-i judece, fiindcă el trecuse de-a dreptul deasupra leului, înainte de-a fi trăit şi el în cetate, adică-n gura şi în gheara leului.

Aşadar, în clipa cînd el, Andi, va începe să trăiască, tot ce-i josnic în părinţii şi-n bunicii lui va apărea în el şi-n faptele lui, care-s fiicele, nenăscute încă, ale faptelor lor.

Sau, dacă nu, va muri de viu, cu mamiţa, între păpuşi.

În noaptea acelei judecăţi de sine în sufletul lui Andi înviase noaptea de odinioară, cînd era vecinul de odaie al mamiţei: şi marele glas al văzduhurilor, care dă poruncă toamna frunzelor să cadă şi aripelor să plece, din nou îi şoptise: „Pleacă”.

Răsunau, ca şi odinioară, sfîşietoare în tăcerea oraşului mort, şuierile nalte ale locomotivelor.

Plecase în friguri, în toiul nopţii, cu paltonul pe umeri, ca un somnambul, spre gară, spre portul în care răsunau sirenele plecărilor.

Să plece unde?...

Viaţa de-afară, viaţa de-aiurea, care trecuse-n vîjîit de fluvii cu mulţimi prin Iaşi, trecu din nou prin mintea lui.

Şi-o clipă, ca un far deodată aprins, lumina sufletească din hulubărie ilumină cu duioşie casa părintească, Iaşul...

Se stinse.

Ca marea-n noapte neagră, viaţa era înfricoşător necunoscută, rece, vastă şi amară, cu presimţiri de valuri grele.

Să fugă? Unde?

Şi de ce să fugă? De el însuşi? De tot ce-n el era lăsat de înaintaşi? Dar pretutindeni, tot cu el era să fie...

De departe, şuierul locomotivelor părea înalt, glas printre stele, nostalgic ca şi orizonturile în apus de soare; dar de aproape, gara, oameni adormiţi jos pe cimentul rece, pasageri grăbiţi, care izbesc fără să vadă, miros de cărbune, zăngănit de fierărie, murdărie...

Pe-o linie de garaj, un grup de beţivi se refugiase într-o locomotivă ruginită, fără roţi. Şi cuprinşi de-o subită melancolie, oftau în cor, cu lacrimi pe obraji.

În acea noapte Andi îşi dăduse seama că e frunză, nu aripă. Şi tot în acea noapte, în clipa cînd nădăjduia să se desprindă din oraşul său, cu sinceritatea desperată a tinereţii lui dezamăgite, îşi dăduse seama că-l iubeşte. Iaşul pentru el era locul unde-şi înmormîntase „Iaşul lui”, cel din hulubărie. Iubire tragică şi bizară ca acele iubiri ale unor oameni tineri, care supravieţuiesc deznădăjduite tinereţii femeii iubite; o văd îmbătrînind, deformîndu-se, văd mucegaiul vîrstei albindu-le părul, văd transformarea femeii în ceva necunoscut, hidos, şi totuşi o iubesc; nu pe ea, pe bătrînă, ci pe fata care s-a dus prin ea ca printr-o poartă care dă în veşnicie. Şi prosternaţi la poartă, aşteaptă ceea

ce nu se va mai întoarce niciodată, trăind lîngă bătrîna care e singurul semn lăsat de dispariţia fetei tinere.

Îşi iubea oraşul, locul în care-l visase, şi-şi iubea casa, sortit să iubească tocmai ceea ce dispreţuia, lipsit de puterea dezrobirii de el însuşi.

„Sînt un om sfîrşit”. Aceasta fu concluzia acelei nopţi. Şi pe-atunci Andi avea douăzeci de ani.

Pînă în primăvara anului o mie nouă sute douăzeci trăise vegetînd în odaia lui cu acest gînd fix: „Sînt un om sfîrşit”.

Nu se mai ocupa de-ai lui, nici de Iaşi. Şedea ceasuri întregi la fereastră, urmărind norii, pe cînd amintirea-i aducea, ca un vint din trecut, prohodirea armatelor ruseşti din timpul războiului. Uneori, şuierul locomotivei, noaptea, îi umezea ochii. Dar nu plîngea: dimpotrivă, în acele clipe aspira ca un fum gros de opiu voluptatea amară a melancoliilor vagi. Pornea în gînd spre ceva nehotărît, ca o stea desprinsă, pînă cînd avea impresia c-a ajuns. Se deştepta. Adormise. Se deprinsese să trăiască în insomnii.

Nici Duduia nu-i mai invidia slăbiciunea.

În acest timp de apatie bolnăvicioasă, singura surpriză şi unica bucurie a lui Andi fusese Luchi. Intrase în odaia lui Andi, în care nimeni nu ***îndrăznea*** să intre - se temeau de atmosfera de-acolo ca de ceva ocult, prea straniu pentru sănătatea lor - cu o stîngăcie de urs. Şi cu o mînă greoaie ca şi laba ursului îl dezmierdase pe frunte, roşindu-se, şi-l întrebase, ca şi cum nu l-ar fi văzut şi la dejun:

— Ce mai faci, Andi? cu glas de adolescent fumător, în care tremurau lacrimi.

Într-altă zi îi adusese lui Andi, foarte jenat, un carton purtat cu precauţiune.

— Ţi-am adus două cataifuri cu frişcă, ştii, frişcă adevărată, pe onoarea mea.

În ziua cataifurilor cu frişcă răsunaseră ţipete de tragedie antică în casa Danielescu. Luchi vînduse un volum

legat în piele din ***Istoria războiului pentru reîntregirea neamului.***

În fiecare seară Luchi venea să-l vadă, deprinzîndu-se treptat cu atmosfera odăii lui Andi. Fuma, avînd grijă să încuie uşa în urma lui, şi răsturnat într-un fotoliu - care gemea - picior peste picior, îi ţinea de urît lui Andi.

În această epocă, Luchi, vecinul de odaie al lui Andi, nu trîntea uşile, nu se dezbrăca zgomotos; dimineaţa, cînd pleca la şcoală, Andi nici nu-l auzea, şi, înainte de-a părăsi odaia lui Andi, după vizitele serale, el singur deschidea fereastra, aerisind conştiincios.

— Bre, fumez ca un porc! Dacă tu mă laşi!

Pe-atunci Luchi avea cincisprezece ani. Colegii lui de liceu îl porecliseră „Ursus”, desemnînd astfel admirativ epic statura şi puterea lui. Încă de mic copil, semnele enorm bonome ale celor predestinaţi puterii fizice, îi dăduse aerul unui pui de Saint-Bernard, cu labe groase şi cap mare. La cincisprezece ani, Luchi, printre colegii săi, era ca un om cu şubă alături de alţii în talie. Într-o mînă de-a lui Luchi mîna lui Andi încăpea, fragil fină, ca într-un ambalaj sau ca într-o mănuşă de iarnă polară. Ghetele „Apostolului” nu-i mai veneau, aşa că, în clipele de criză grea, Luchi le vindea de-a dreptul, fără să le mai poarte.

Şi creştea mereu, cu spete late, cu braţe lungi, cu păr castaniu, stufos, creţ, pornind în trombă de pe o frunte mică, vijelios bombată, spre rădăcina nasului, cu sprîncene zburlite, deasupra ochilor castanii, mici şi sfredelitori de zîmbet, cu buze groase a căror expresie, parcă de bombă-neală, dădea o comicitate involuntară tuturor vorbelor lui.

Vorbea lătăreţ moldoveneşte, cu glas de timpuriu gros, dînd şi auditiv impresia labei de Saint-Bernard sau urs, pe care mîna lui, vizual, o întregea. Era de-o „naturaleţă” rară, mai ales la vîrsta lui, cînd neliniştea sexualităţii dă băieţilor timidităţi de fată crescută la maici şi vicleşuguri de vădană. Aşa cum era la şcoală şi-n odaia lui - era pretutindeni.

— Luca Danielescu, cum îl cheamă pe fiul lui Ştefan cel Mare? îl întreba la şcoală profesorul de istorie, fost elev şi admirator necondiţionat al Apostolului.

— ...

— Ei?

— Stăi, cum dracu-i zice?

Profesorul înghiţea un nod la auzul acestui limbaj şi mai spunea o dată, ca într-un sughiţ nervos:

— Ei?

— Drept să-ţi spun, nu ştiu. Da' o făcut vreo ispravă?

— Bine, Luca ***Danielescu,*** tocmai ***dumneata, fiul...***

— Aşa-i cu fiii, domnule profesor, parcă fiul lui Ştefan cel Mare!... Cum dracu-i zice, domnule?

— Alexandrel, tatăl lui Ştefăniţă, complecta profesorul, dezarmat de tonul acesta de conversaţie de cafenea, în care interlocutorul avînd un lapsus îţi oferă prilejul să-i dai concursul unei memorii mai disciplinate.

Prietenelor mamei lui, sau doamnelor necunoscute, pe care le-ntîlnea întimplător în salonul casei părinteşti, nu le spunea niciodată „doamnă", cu acel vocativ ceremonios şi intimidat al băieţilor tineri, care are darul de-a aminti piesele de salon traduse din franţuzeşte şi factice jucate pe scenele româneşti: le spunea pur şi simplu „coniţă", cu un aer de irezistibilă familiaritate. Iar fetelor, camaradelor Duduiei, nu le spunea niciodată „domnişoară", ci „du'că dragă", ceea ce-i dădea un aer de urs ţinînd în laba lui o pisicuţă.

De pe la treisprezece ani începuse să aibă succes la femei. Trăgea la ele ca ursul la zmeură. Şi cînd îl vedeau aşa mare, cu capul lui gros acoperit de desimea aspră a părului creţ, simţeau nevoia să-l zburlească, pe care-o simt femeile în faţa urşilor de care se tem, dar a căror blană lăboasă şi căpăţînoasă le redeşteaptă icoana „martinilor" de pluş din copilărie, şi pofta de alintare cu dosul palmei şi dorinţa de voioasă brutalitate. Se lăsau zîmbind, „tăvălite" de Luchi; cu el împreună, actele de cea mai perfectă

intimitate nu lăsau nici un echivoc, dînd o impresie mai mult de luptă şi de joacă decît de păcat.

Pentru Andi, Luchi, care nu lua pe nimeni în serios dintre cei ai casei, şi mai ales pe Apostol, avea o admiraţie de nimic justificată.

— Măi, eu sînt un porcan, da' Andi-i un băiet, phii!... spunea el cîteodată la şcoală, în clipele de recreaţie, cu ţigara fumată la closet şi ţinută în mîneca tunicii, adresîndu-se către ceilalţi fumători.

— Da, măi! aprobau ceilalţi din principiu tot ce spunea „Ursus", şi în special exclamaţiile lui admirative pentru Andi, pe care şi ei îl zăriseră „frumos şi enigmatic" pe străzile Iaşului.

Iar cînd veneau în vizită la Luchi, unde-i aştepta întotdeauna un pachet de „Cordon vert", sau măcar o ţigară fumată în comun, dacă vorbeau prea tare, Luchi se-ncrunta:

— Măi zevzecilor, Andi-i alături!

— ...?

— ***Lucrează,*** măi, nu paşte ca noi!

Şi-ntr-adevăr, pentru Luchi, tăcerile lui Andi, activităţile necunoscute de subt fruntea lui dădeau verbului „a lucra" un prestigiu enigmatic, pe care, faţă de Luchi, acelaşi verb şi-l pierduse în biuroul Apostolului.

Cel dintăi, Luchi observase că se petrece cu Andi ceva ciudat. Nu îndrăznise să-l întrebe.

Îl văzuse slăbind, îngălbenind, cu ochii tăiaţi de cearcăne, cu mîinile obosite, „ca ale mamiţei". Şi se lăsase o greutate pe sufletul lui Luchi, greutate pe care n-o putea urni el, care ridica toate greutăţile de la „Societatea de gimnastică".

Avea atîta neîncredere în „seriozitatea" părinţilor, iar pe de altă parte se jena atît de categoric să vorbească despre „anumite lucruri", care l-ar fi făcut poate şi să plîngă, încît

nu îndrăznise să le atragă atenţia, să-i consulte, să-i sfătuiască şi să-i „someze” să facă ceva, „să se mişte”.

Noaptea îşi neglija lecţiile pe-a doua zi, deşi nu fugea de acasă, ascultînd tăcerea camerii de alături, în care nu cuteza să intre.

Căutase Luchi prin enciclopedia din biblioteca domnului Danielescu, iniţiindu-se în tot felul de boli, care-l zăpăceau prin tehnicitatea lor, pînă cînd doamna Danielescu, mirosind că vrea să vîndă enciclopedia, îi interzisese accesul biuroului. Dar mintea lui Luchi lucra necontenit pentru „salvarea lui Andi”. Auzise de efectele salutare ale transfuziunei de sînge şi hotărîse să ofere el „un litru-două de sînge” de-al lui pentru Andi. Se antrenase să mănînce cît şapte, ducînd o viaţă foarte igienică, ferindu-se şi de femei, pentru a-şi pregăti un sînge bun, numindu-se în sinea lui, c-un zimbet: „Vaca lui Andi”.

Atunci începuseră vizitele lui Luchi în odaia lui Andi şi tendinţa de a-l supraalimenta - cu cataifuri cumpărate cu banii obţinuţi numai prin acrobaţii primejdioase de împrumuturi şi vînzări clandestine —, precum şi tendinţa de a-l distra; cu cinematograful nu izbutise, Andi nu vroia să iasă din casă, în schimb, pentru Andi, Luchi cinematografia tot ce era mai caraghios în viaţa liceului.

De-atunci Luchi începuse să trăiască în inima lui Andi, parcă în afară de familie, într-un aer mai curat.

De cîte ori îl vedea, se mira că băiatul acesta e ***fratele*** lui şi că totuşi afecţiunea lui pentru Luchi era simplă, clară, nu călca peste suferinţi ascuţit împrospătate, ca cea pentru părinţi.

Prezenţa lui Luchi în odaie la el îi aducea, dincolo de vorbele şi de istorisirile lui, ca o cofiţă cu fragi, care nevăzută, împrospătează rumen o casă-ntreagă.

Dar asta nu-l împiedica să se socoată „un om sfîrşit”, să mănînce în silă, să nu doarmă, simţindu-şi sufletul ca două mari aripi peste care viaţa ar fi răsturnat cîte-un munte.

Pînă cînd, în primăvara anului o mie nouă sute douăzeci, Luchi, luîndu-şi inima în dinţi, vorbise Apostolului, găsind de data aceasta ecou şi sprijin în mama lui.

Chemat, doctorul Chihaia îl examinase pe Andi vreo jumătate de oră; doamna Danielescu verificase pe ceasornic timpul trăsurii de piaţă, care aştepta la scară, deşi inima ei zvîcnea spre uşa închisă, după care se forma verdictul.

Doctorul ieşise zîmbind.

— Lapte, aer curat şi odihnă; Agapia, cîteva luni, şi se-ntoarce burduf.

La poarta ogrăzii îl aşteptase Luchi.

— Ei, „Ursus”, ce mai fac muşchii?

Îl ştia pe Ursus de la propria-i odraslă.

— Domnule doctor, ce-i cu Andi?

— Fleacuri.. Mă, că fioros mai eşti cînd te încrunţi!

Şi transfuzia de sînge rămăsese-n Luchi.

Plecarca lui Andi, slab, palid, îmbrăcat în dulce zi de mai cu scurteica de blană şi căciula brumărie, cu pledul pe genunchi în trăsura cu doi cai adusă de Luchi, luase înfăţişarea plecărei copilului tuberculos, deşi doctorul Chihaia îl asigurase pe domnul Danielescu, „între bărbaţi”, că nu-i absolut nimic decît o debilitate trecătoare, fără de nici o leziune organică.

— Cine n-a fost slab în tinereţă, domnule profesor? Uitaţi-vă la mine aţi zice că-n tinereţă cîntăream cincizeci şi cinci de kilograme?... Se face cît un munte la Agapia!

Ieşiseră şi servitoarele, de la bucătărie, apărînd în fundul ogrăzii, ca figuranţii în piesele istorice, cu pestelca la gură, gata s-o bocească pe „ghiata coniţa”.

Domnul Danielescu nu-şi putea lua ochii umezi de la capul slab şi frumos, care în acea zi de primăvară îi amintea icoana propriei tinereţi dusă ca rîndunelele şi niciodată revenită în cuibul gol; îi strecura pe furiş în buzunarele scurteicei hîrtii de cîte-o sută făcute ghemotoc.

Pină şi Duduia, cu ochii roşi şi nările iritate, avea atitudini de văduvă de război, simţindu-se înnobilată în acele clipe elegant triste la scara trăsurii cu doi cai, pe speteaza căreia capul lui Andi, palid şi aristocratic, evoca placări la Davos într-un film de cinema. De cîtva timp, Duduia spăla cu apă clocotită, ea singură, pe furiş, după ce se ridicau de la masă, tacîmurile, farfuriile şi paharul lui Andi, avînd presimţirea că-i bolnav de piept şi temîndu-se de contaminare.

Plecarea lui Andi însemna pentru ea liberarea de această corvoadă, clandestină pe deasupra, ceea ce-i interzicea aerele de martiră.

Doamna Danielescu îl însoţea pe Andi pînă la Agapia, unde voia să-l instaleze la maica Agafia, veche cunoştinţă, chiar cu mîna ei, ca să nu-i lipsească nimic. Din nou soră de caritate, redevenise calm energică, fără prisos de ţipete şi gesturi.

Înfloriseră liliecii, după ploaia din ajun. Cerul era adînc, cu margini de albastru răcorit şi funduri argintii, în care tresărea înalt o aripă, un ciripit, tresărind şi-n inimă. Vîntul sufla călduţ. În jurul Iaşului, colinele viorii păreau că surîd trist, ele la ferestrele cerului, privind mări cu corăbii.

Mînile lui Andi, întinse pe pledul de pe genunchi, simţeau dulceaţa luminos toropită a primăverii. Toţi în jurul lui aveau pe faţă şi în ochi lumina acelei zile, ca o întinerire tristă

Parfumul liliecilor înfloriţi peste noapte îi apleca genele parcă pe amintirea unei fete moarte-n tinereţă.

Pe toţi ar fi vrut să-i sărute, şi să plîngă pe umărul lor. Îşi iubea casa, iubea clădirea albă cu ferestrele zîmbind de soare, în care rămînea copilăria lui, din care el plecase. Iubea ograda cu iarbă încolţită fraged, pe care puişorii de găină, galbeni şi rotunzi ca un balet de lalele, piuiau subţire. Iubea zaplazul cald de soare, pe care ieşiseră-n

şiraguri roşii „vacile-Domnului”, dîndu-i resemnarea evanghelică a tîmplei Răstignitului.

Iubise în acea zi de plecare şi despărţire, cu o duioşie sfişietoare, toată blîndeţea, toată resemnarea, toată paragina, toată măcinarea oraşului mort, în care veniseră liliecii înfloriţi în haine de vară, cu ochii lor trişti şi parfumul lor tînăr, ca nişte copii orfani la mormîntui părinţilor.

Şi la gară, în clipa cînd trenul îşi scuturase fierăriile, gata să pornească, pachetul cu cataifuri, ţinut de Luchi pînă atunci la spate, zvîrlit pe banchetă, ca Luchi să cuteze în sfîrşit să-l strîngă pe Andi furtunos în braţe.

Ş-atunci văzuse, în clipele plecării, cu perspectivele ieşene la ferestrele trenului, că sufletul lui era în Iaşi pe veci, ca liliecii Iaşului, ca măcinarea Iaşului, ca nostalgia care în Iaşi numai e atît de dureroasă, a locomotivelor cu şuier nalt, ascultate dintr-o casă părintească pe care ştii că n-ai s-o părăseşti.

Era în sufletul lui Andi acel „nu mai fac” al copiilor pedepsiţi, pe care copiii pot să-l îngine printre suspine, dar el nu mai putea.

Trenul fugea, lăsînd în urmă case, lilieci, coline, fum - şi-n mintea lui Andi, în care din nou se înălţase sufletul hulubăriei ca un fuior blînd pentru toarcerile lungi —, Iaşul devenea izvorul înflorit al liliecilor printre coline de azur, iar casa părintească, pragul plecării, cu toţi în jurul lui, fără trecut, numai cu ochi de tată, mamă, frate, soră, oglindind lumini de primăvară. Doamna Danielescu îl instalase la maica Agafia, petrecînd o săptămînă de veghe şi răsfăţ la căpătîiul lui; şi numai după ce „foaia de observaţie”, o săptămînă-n şir, de trei ori pe zi, arătase aceeaşi temperatură - 36,5 - liniştită, plecase, lăsîndu-l pe Andi cu suflet de copil adus la internat, urmărind de lu fereastra dormitorului zarea-n care s-a dus mama.

Petrecuse, la Agapia, un aspru mai de munte, cu foc în sobă, cu dimineţi de toamnă brumată avînd culorile luminii care la şes şi dealuri începe abea după culesul viilor, şi nopţi

cu instelări reci de ianuar în puritatea neagră a văzduhului închis în munţi.

Respirase aerul cadelniţat numai acolo de clerul bradului, cu smirne şi tămîi necunoscute în biserici, cu respiraţii adînci ca oftatul.

Dormea mult şi profund, cu ferestrele deschise spre muntele din faţă, visînd pe cei de-acasă cum îi visezi în nopţile de dormitor la internate, deşteptîndu-se dimineaţa cu acelaşi munte, vînăt brumăriu ca prunele din urmă ale toamnei presimţite în frunziş şi-n glasul rîndunelelor: călugăriţe-n monastirile azurului.

Zilele treceau identice ca maicele la liturghii şi la vecernii, chemate parcă de aceleaşi clopote şi de aceeaşi toacă, şi ea şi monahiile aveau aceeaşi faţă mică de lumină, oval albă, în camilauca neagră a munţilor de brad.

Poşta venea de două ori pe săptămînă, adăugînd, în sufletul lui Andi, două duminici săptămînii. Primea scrisori de la mama lui, cu cîte un post-scriptum elegant de la Duduia şi cîte unul aforistic de la tatăl lui, şi lungi scrisori de la Luchi, pline de anecdote şi de sfaturi: să facă dimineaţa gimnastică suedeză - îi trimisese şi o carte de iniţiere, cumpărată cu preţul vînzării dicţionarului româno-latin; să facă plimbări pe loc drept, nu în munte, fiindcă acestea cer antrenament special. Şi dacă plimbările singur nu-l distrează, să încerce să vîneze, Luchi obligîndu-se - avea, se vede, vînzări eroice în perspectivă - să-i trimeată puşcă de vînătoare şi cîne.

Scrisorile lui Luchi nu cruţau nici cancelaria liceului, nici casa părintească. Dar hazul lui, complect lipsit de răutate, de acreală şi amar, dădea şi cancelariei liceului, şi casei o veselie care nu le-aparţinea şi care-n loc să le coboare le purifica bufon.

...„Mai scrie-mi şi tu, dragă Andi, cîte ceva de-acolo”, se-ncumetase Luchi după cîteva scrisori. „Dar nu te obosi prea mult pentru mine”, adăugase el imediat. Şi îndatoritor,

căutase chiar el să-i indice „subiectul” acestor scrisori, timid solicitate.

„Ce-i cu măicuţele de la Agapia? Trebuie să fie nişte poame! Am prubuluit-o eu pe una aici la Iaşi. Avea ciorapi de matasă şi mirosea a parfum de cel care se vinde cu gramul, - cred că nu la biserică!”

De la această scrisoare a lui Luchi, îi venise gîndul unui material bun pentru scrisori. Ieşind din somnolenţa de pînă atunci, Andi începuse să observe viaţa măicuţelor. Şi zilele îşi pierduseră monotonia.

Atunci se întîmplase-n el un fenomen interesant, pe care mintea-l reţinuse meditîndu-l. Înainte vreme, deprins din copilărie să observe cu o senilă neîncredere viaţa din jurul lui, Andi îşi umplea mintea cu meschinăriile, cususrurile, vulgarităţile şi făţărniciile celorlalţi, dîndu-şi sufleteşte trepidaţia înnebunitor sîcîitoare a hîrtiilor de prins muşte cînd sînt pline. Domnia demonului mîrşav dăinuia de mult, chirtuindu-l fără de nici un folos pe el, vînătorul, mai mult decît pe cei vînaţi.

Dacă ar fi privit Agapia monahală din acest punct de vedere şi cu sufletul de-atunci, ar fi trebuit să-şi intituleze ciclul scrisorilor către Luchi: ***Mahalaua neagră.*** Şi-ntr-adevăr, viaţa monahiilor merita acest diagnostic. Haina lor desemna o profesie, nu o vocaţiune, Cu excepţia unei elite restrînsă numeric, monahiile bîrfeau şi se urau unele pe altele în tăcerile vuind cu armonii de orgă ale brazilor. Nici la biserică, în clipe de slujbă, surori întru Hristos tot nu erau. Se pîndeau ş-acolo unele pe altele, cu ochi de oţet insinuaţi prin semnul crucii larg făcut, ca prin cerceveaua unei ferestre care dădea în curtea vecinului. Surorile care făceau „închinare” aşteptau ca pe-o naştere, cu duioşii de mame tinere pentru întîiul prunc, moartea de veci a maicelor pe care aveau să le moştenească.

Vilegiaturile de vară erau ca lîna tunsă de pe oi, toarse în nopţile de iarnă şi de primăvară, ş-apoi ţesute trainic ca

şiacul şi covoarele, în monahalele bîrfiri, din generaţie în generaţie păstrate: zestre strînsă-n sipetele sufleteşti. Şi totuşi, rîsul, replica celui trimis de Luchi prin scrisori cu veştile de-acasă, ilumina negreaţa mahalalei dintre munţi. Se întîmplase o substituire în sufletul lui Andi: nu lui îşi destina materialul adunat din viaţa de acolo, ci lui Luchi. Nu mai era ca pîn-aiunci destinatarul observaţiilor, ci transmiţătorul lor. Ca la fereastră, obrazul lui Luchi apărea în sufletul lui Andi, şi ca să rîda Luchi, cel care-l făcea pe el să rîdă, însăşi viaţa observată de Andi - sinistră în sine - căpăta o veselie prin contrastul dintre haina, religioasă, şi faptele, laic frivole, care amintea refrenul operetei ***Mademoiselle Nitouche:*** „Căci Celestin e Floridor, şi Floridor e Celestin”.

Aşadar, ciclul de scrisori de la Andi către Luchi putea să poarte ca titlu acest refren de operetă, cum de operetă, bufon alegră, erau păţaniile maicelor şi-ale duhovnicului monastirei, prezidate nu de sufletul lui Andi, ci de duhul lui Luchi, care-l izbăvise pe Andi de demonul mîrşav.

Şi această viziune a vieţii de-acolo, viaţă care în alte condiţii l-ar fi dezgustat cufundîndu-l şi mai mult în mizantropia de el şi ceilalţi, îi dăduse un fel de afecţiune posesivă, un fel de recunoştinţă tutelară, pentru această viaţă care devenise material de scrisori.

Ziua se plimba prin monastire, atent la viaţa maicelor, şi seara, aplecat c-un zîmbet pe foile albe, istorisea incisiv lui Luchi întîmplările zilei.

Către sfîrşitul lui mai, Luchi primise într-o scrisoare fotografia unei maici - netrecută pînă atunci în repertoriul epistolar —, cu menţiunea pe verso: „Maica Vriana”.

Un şuier lung admirativ întovărăşise surpriza ochilor lui Luchi. Aşa măicuţă frumoasă nu mai văzuse. Avea puritatea de trăsături şi oval a Madonelor italiene: mînile, răsărite cu metanii din mînecele largi ale rasei, erau înguste, cu degetele armonios lungi ca ale harpistelor antice; genele plecate făceau să se presimtă umbrita splendoare a ochilor,

iar zîmbelul... Unde şi la cine mai văzuse Luchi acest zîmbet?

— Andi! strigase el în gura mare, fericit că ***Andi*** a făcut ***o farsă.***

Şi parcă adorabila măicuţă zîmbise şi mai tare fratelui ei păcălit o clipă.

La Agapia, întăia noapte de iunie găsise lumina de octombrie a focului în odaia lui Andi, colorînd în roşu ferestrele întunecate de munţi. Măicuţa din fotografia lui Luchi, cu obrajii luminaţi de lampa cu glob alb, cu spinarea rumenită de flăcările sobei al căror murmur iernatic dădea o intimitate somnoroasă încăperii, recetea un rînd din ultima scrisoare a lui Luchi:

„...La noi au început cireşele”.

Cireşele!

Gîndit în noaptea munţilor negri, pluralul silabelor de mai avea o frăgezime tulburătoare.

Scrisoarea lui Luchi era plină de noutăţi zîmbitoare ca panerul unei bucătărese care se întoarce din piaţă într-o dimineaţă de primăvară, cu ridichi, morcovi, şălăţi, alunele.

Fotografia lui Andi în măicuţă făcea „furori” şi „victime” subt ochii înecaţi de rîs şi de mîndrie ai lui Luchi, care devenise un fel de impresar al farselor posibile cu această fotografie. Induşi în eroare de fotografia prezentată - ca din greşală - şi comentată, cavaleri ieşeni, renunţînd la Sinaia şi Constanţa, se hotărîseră să-şi petreacă vara la Agapia, unde era originalul fotografiei.

„Maica stareţă, pe sfîntă dreptate - scria Luchi - ar trebui să ne verse, ţie şi mie, cincizeci la sută din cîştigul adus mănăstirii de fiecare vizitator atras de maica Vriana.”

Păpuşica, adică Duduia, informată perfid de Luchi că anul acesta Agapia va fi invadată numai de „lume şic”, îşi scosese banii de la „ciorap”, făcîndu-şi rochii peste rochii. „Înţelegi, dragă Andi, păpuşica la Agapia se îngraşă aşa de răpegior, că după o lună nu-i mai vine nici o rochie de la Iaşi. Asta o

face să slăbească de ciudă numai bine pînă la toamnă, cînd vara a trecut, rochiile s-au demodat şi începe şcoala.”

Dar ochii lui Andi se opreau numai asupra unui rînd: „La noi au început cireşele”.

Cireşele de mai, întîile cireşe, abea dulci, aproape fade, ca sărutarea buzelor de fetiţă...

Adormise, învelit în pleduri groase, cu fereastra deschisă. Din munţi venea aerul rece, grav ca sunetul clopotelor mari.

„La noi au început cireşele.”

Adormise.

Avusese la-nceput, în primele secunde ale somnului, visuri graţios uşoare.

Apoi îi bătuse inima: parcă răsturnase cineva în trupul lui un val de sînge nou.

Venise-n noapte parcă altceva decît mirosul brazilor.

Se îmbrăcase. Ieşise afară.

Palpita peste negreaţa munţilor compacţi o înstelare auriu albastră: era în cer un tremur aiurit ca zvonul care bîzîie peste fîneţele-nflorite.

De undeva, de pe îndepărtata culme-a unui munte, un bucium trimise-n noapte un acord lung, apoi altul, atît de stins, că parcă urechea îl visa, ascultîndu-l în tăcerea sufletului, nu-n afară.

Andi reintrase în odaie, ostenit. Adormise cu trupul greu, cu sufletul trist.

Se deşteptase dimineaţa tîrziu, în piuitul rîndunelelor, c-un rotocol de soare în faţa patului ca o rochie de fată aruncată de cu seară cînd se suise-n pat grăbită.

După ce se îmbrăcase ieşise afară şi se oprise-n prag mirat, cu sprîncenele ridicate, scoţînd mîinile din buzunarele scurteicei, lăsîndu-le goale în soare. Rostogolit din munţi în vale, parfumul brazilor avea în el albine care bîzîiau, şi se-nclulcise, pierzîndu-şi într-o noapte asprimea lui severă.

Pe-o coastă a monastirii, cea mai dinspre soare, înfloriseră peste noapte cîţiva meri. Un fluture, alb ca florile merilor, în faţa munţilor mari, bătea din palme. Lumina soarelui era ca o scuturare de flori de tei pe hainele întunecate ale munţilor.

O maică spala pînză la pîrău, pînză albă, şi albul pînzei rîdea subt degetele ei, la poalele munţilor.

Andi pornise spre poiană, trecînd puntea pîrăului. Înainte de-a ajunge zărise printre brazi o pată roşie, cînd aici, cînd dincolo, iute jucăuşă, ca rotocolul de soare trimis de copii cu oglingioarele de buzunar în ochii oamenilor mari, să-i facă să clipească.

Ascuns după un brad care păşise pînă-n marginea poienii, Andi era o inimă care bătea primăvăratec lîngă trunchiul unui brad.

— ...?

Dansa? Se juca? Se făcea că prinde un stol de fluturi? Învăţa singură pe iarba poienii zborul nebun al rîndunelelor? Îşi închipuia că-i urmărită de toţi brazii, înşelîndu-i pe toţi cu fugi viclene?

— Nebună! murmurase Andi, gîfîind de fuga ei, cu inima bătînd, bătînd alăturea de bradul nemişcat.

Avea un trup viclean în subţiimea lui de fată cu şoldurile femeieşte împlinite; şi de subt fusta de stambă roşie cu picăţele negre ieşeau picioarele subţiri, goale, bronzate, de ţigancă dansatoare pe cărbuni aprinşi.

Un cap cu plete negre ca tăiate-n marmură posomorîtă, luciu neagru, buze roşii, nări care mereu adulmecă în vînt urme necunoscute, neliniştitoare, şi-o privire cînd sperioasă, cînd obraznică, pornită din doi ochi de-un verde crud ca cel al tinereţii acelor de brad.

Vroia să fugă, sau să rîdă?

Pornirea căprioarelor în picioarele desculţe şi iscodirea aţîţată a ochilor de veveriţă în neastîmpărul privirii.

Venise înspre el, îi rîsese-n ochi, fugise - lăsîndu-l în poiană ca un cerb, cu nările în vîntul primăverii.

A doua zi, reapăruse - cerb - tot în poiană. Fata roşie nu mai era, cum fusese cu o dimineaţă înainte, una, ca un lan de maci în vînt, pe verdele poienii.

O aşteptase toată dimineaţa.

Parcă auzise undeva un rîs.

Rîs? Vîntul? Ierburile?

Nu-ntîlnise decît brazii gravi ca uşile deodată închise, îndărătul cărora o faţă rîde pe-nfundate.

A treia zi Andi venise cu un pled şi o carte.

Poiana, goală.

— Cu-cu!

Cuc!

Ridicase ochii de pe carte.

— Cu-cu!

— Cu-cu, răspunse Andi, şi cucul - cuc? - tăcuse, lăsînd un semn de întrebare în tăcerea brazilor serioşi.

A patra zi, aceeaşi carte pe un pled pus în poiană aştepta un glas de cuc ş-un trup de fată.

Un ciocălău de brad căzuse între umerii lui Andi. Se-ntorsese-n salt; dar brazii, plini de ciocălăi, n-aveau nici unul mîni de fată.

De-atunci în fiecare zi venise în poiană, cu paşi cît mai uşori, găsind-o goală. Cetea, pîndind cu coada ochiului.

O simţea săgetînd în jurul lui, printre brazi, ca o rîndunică roşie, dar n-o vedea.

Într-o zi bradul la umbra căruia se aşezase bufni de rîs, subţire. Deasupra, sus, pe o creangă, o văzu

Fără sfială îl privea pe Andi-n ochi, ţinînd în braţe trunchiul gros.

— Cum te-ai suit acolo?

— Aşa!

— Dă-te jos.

— Ba!

— Ai să cazi!

— Nu.

Se uita la ea de jos în sus cu faţa răsturnată, ca un peşte prins în undiţă.

Un ciocălău nu-l nimerise, altul da.

Andi plecase.

Şi-n urma lui, cînd ici, cînd colo, guruise ca hulubii, cîrîise ca cioroii, fluierase ca mierloii, mieunase şi scîncise, făcîndu-l să-şi întoarcă mereu capul fără ca s-o vadă, presimţind-o-n coada ochiului subt trunchiul fiecărui brad, simţindu-se din toate părţile pîndit de diavolul cu zeci de glasuri, care înroşea toată pădurea cu prezenţa unei fuste roşii.

A doua zi venise mai de dimineaţă, cu gînd s-ajungă înaintea ei. Poiana, goală; brazii, sincer verzi.

În sfîrşit, Andi, renunţind la pîndă, se-ntinsese pe pled.

— Cucuriguuu!

Cînd se suise-n brad?

Parcă ieşea din trunchi de-a dreptul ca cucii din pendulele cu cuc. Şedea pe-aceeaşi cracă, în picioare, rezenundu-se de trunchi, împrumutînd de la cocoşi şi cucurigul, şi aerul de proclamaţie către Cetate, care urmează cucurigului, iar de la zori, roşeaţa fustei, a obrajilor şi rîsul roşu, luminos, cel tare-nflăcărează norii mici din răsărit.

— Bună dimineaţa. Nu te dai jos?

— Nu!

Iarăşi se alinta, cu gene galeşe, obraz pe umăr şi nas obraznic.

Andi scosese din buzunar un pacheţel de ciocolată, aşezîndu-l lîngă bradul cu ochi şi buze de fată, el reluîn- duşi locul lui pe pled.

Şi deodată, cu un salt de sus, care-o lăsase goală pîn’ la brîu, căzuse lîngă ciocolată - şi fugise cu pachetu-n mînă.

Renunţase s-o mai prindă. O lăsase toată dimineaţa să-şi mănînce ciocolata, bombănindu-l cu hîrtia argintată.

Ca o viţă roşie de toamnă, fusese cînd într-un brad şi cînd într-altul, neliniştindu-i ochii aplecaţi pe carte.

Avea o sută de păsări în glasul ei, împiedicîndu-l pe Andi să mai creadă în glasurile pădurii, precum nu mai credea nici în mişcările pădurii şi nici în zgomotele brazilor şi ale vîntului. Munţii de pe-acclo deveniseră glumele ei.

Îi aducea în fiecare zi ciocolată, migdale, stafide, pesmeţi, punîndu-i-le lîngă un brad, cum aduceau cei din poveste ofrande la fîntîna c-un Balaur ca să-l îmblînzească.

Ea se juca.

Dar îl împiedeca să cetească, să gîndească, să se lenevească, să se odihnească nu numai neastîmpărul cu care îl încercuia, copilăreşte zîmbitor, ca zmeiele zbîrnîitoare-n vînt, dar mai ales neliniştea pe care i-o lăsa în sînge, nelinişte de flacără dănţuitoare pe comori satanice.

Creştea căldura verii aromată în păduri, creştea cu ierburile şi cu florile, şi-n sîngele lui Andi înfloreau fîneţe-nnebunite de roşeţi de mac.

Cînd se-ntorcea de la poiană, călcînd pămîntul de subt brazi, acoperit cu acele căzute ani de-a rîndul, pămînt elastic, plin, viclean şi luciu, şi-o-nchipuia urcîndu-se în brazi, cu sînii ei tîrindu-se în lung pe trunchiul dur şi aspru, şi parcă brazi, nu gînduri, se muiau în el, gata să se prăvale grei în sîngele cu foşnet de păduri.

Fata din brazi era în el ca şi-n pădure, una, pretutindeni roşie.

Se apropia de munţii bradului un munte-n flăcări: iulie, cu o suflare ca de faguri şi de piersici tămîioase.

Într-o dimineaţă, Andi, după ce pusese lîngă brad ofranda zilnică, un pacheţel de ciocolată, simţise-n trupul lui greu ca ciorchinii mari de poamă turcă nevoia apei reci. Plecase la pîrău, departe, dincolo de monastire. Se scăldase lung, culcat în albia îngustă, pînă cînd apa îl purificase, lăsîndu-i trupul plin de inocenţa rece-a apelor de munte.

Întins la soare, se usca. Apa cînta la căpătîiul lui. Şi deodată, demonul pădurii răsărise lîngă el ca un mănunchi

roş de garoafe, apărut pe trapa care trebuise să-l aducă pe Satan.

Era furioasă.

Fără să-l privească, lepădase în pîrău pachetul intact de ciocolată, şi de pe mal, bombardase cu pietre pachetul dus la fund.

Plecase.

A doua zi, Andi venise iar la pîrău, fără să mai treacă prin poiană.

Nu venise nimeni.

Erau sau nu erau undeva ochii ei verzi printre brazii din preajma pîrăului?

Citeva zile, Andi nu auzise decît murmurul pîrăului prea străveziu, ca demonul din brazi să nu fi fost văzut, chiar prefăcut în păstrăvior cu puncte roşii.

Dar într-o dimineaţă, după baia lungă, Andi nu-şi mai găsise la ieşire hainele.

Pe celălalt mal, fata din brazi îl privea cu gravitate.

— Dă-mi hainele.

Vorbise imperativ.

— Ia pîrăul în spate şi du-te.

— Te rog dă-mi hainele!

Îl lăsase o dimineaţă-ntreagă să se roage, gol, întins pe faţă, cu privirea ei şi arşiţa în spate.

După ce sunase sirena fabricei de lemne, îi legase hainele burduf cu un curmei, înfăşurind cu ele pietre, şi i le aruncase de pe celălalt mal, silindu-l să se-mbrace umilit subt ochii ei - dacă mai era pe-acolo - căci, deşi o simţea, n-o vedea nicăieri.

Noaptea nu putuse dormi.

Îşi trecuse mîna peste faţă, dîndu-şi în nări mirosul pipărat de flori şi ierburi aromate cu care fata din brazi îi umpluse buzunarele hainei, mai umplîndui-le şi cu pietre şi urzici.

Auzise toată noaptea huhurezul, gemetele brazilor, mieunat sălbatec de pisici zburlite în păduri, modulaţiile

aprige ale fiarelor departe-n munţi.

Şi dimineaţa, după baie, adormise la pîrău, la umbra unui grup de brazi.

Neliniştită apa, nelinişt̆it şi somnul.

Se deşteptase. La căpătîiul lui, ca o ciupercă roşie era o fustă, şi în pîrău...

Nu mai era!

Acum ştia că trebuie să vie goală lîngă el să-şi ieie fusta. Închidea ochii şi o vedea în el ca printre brazi, cărnoasă întruchipare a Craiului-nou.

O aşteptase toată dimineaţa. Iar şuierase fabrica.

Şi iar, deasupra lui, ca în poiană, un brad rîsese ascuţit.

Era în brad, cu altă fustă roşie.

— Cîţţ! Cîţţ!

Îl cîţîia de sus ca pe motani.

Plecase, deodată umilit.

Îl asmuţise ca pe cîni!

— Hîrrr, na! Hîrrr, na...

Şi două zile Andi nu ieşise. Cu perdelele lăsate, o pîndea. Treceau călugăriţe negre, cară şi căruţe, rîndu- nele, vite cu tălăngi, încete ca şi zilele de aşteptare la fereastră a unei fuste roşii.

Dorea s-o bată...

A treia zi, tot la pîrău, pe cînd era în apă, îi azvîrli o cioară moartă, şi toată dimineaţa, nevăzută, cîrîise răguşit ca ciorile.

Noapte cu noapte Craiul-nou se îngrăşa prin somn ca viermii de mătasă. Şi între timp, în fiecare dimineaţă, nevăzută, fala clin brazi îi arunca în baie cioate şi ciuperci înveninate, drept batjocuri şi blesteme.

În preajma lunii pline bătuse vînt fierbinte, plumbuind argintul arşiţei. Se ridicase-o umbră de pe zare: parcă se apropia de soare ca de faguri un urs cu mormăiri gros joase.

Tuna.

Băteau într-una clopotele mînăstirii.

Venea ceva aşa de mare şi de fioros, că se-nchiseseră ochii pământului şi dîrdîiau dinţii pământului, zgîrcit de fricăn el.

La adăpostul geamului închis, Andi clipea în fulgere. Şi deodată auzise prin pîrîitura trăsnetului gheare, parcă de pisică, zgîrîind şi zgrepţănînd sticla ferestrei.

Ascultase.

S-aplecase la fereastră. Şi văzuse pe fata din brazi, ghemuită în afară, cu ochi ficşi ca buhnele.

Deschise geamul.

Îl sărise c-o destindere nebună, roşie ca un rod de fulgere, şi intrase în odaie urmărită de enormul vînt.

Fereastra-nchisă.

Uşa-nchisă cu zăvorul şi cu cheia.

Fulgere Ia geamuri şi în inimă.

Şi-n pat, în patul lui, ochii sticloşi de buhnă, verzi în fulgere, atît de verzi, că Andi parc-avea în dinţi zarzăre crude, agrişe necoapte, mere acre...

Era-ncordată ca un nod de frînghii. Şi mirosea a ţărnă şa furtună, dînd patului în noapte miros de brazdă-n urma plugului şi-a ploilor.

O dezbrăcau fulgerile cerului.

Era în goliciunea ei de fată cum sînt petalele în mugurii închişi.

Şi-ardeau tot verzi, tot neclintiţi aceiaşi ochi de frunză nouă deasupra florilor ce cad.

Avea în ea, cu dinţii încleştaţi, un geamăt ca de vargă biciuind văzduhul.

Ploaia cădea sfărmînd.

Îi căutase buzele, nu le găsise.

Avea zvîcniri de prepeliţă-n sîni. Ş-avea în goliciunea ei arome de agude şi o pată ca de mure între coapsele-ncordate.

Şi îl privea. Şi il privea.

Verde de brad, lumini de fulgere, ropot la ferestre.

Şi mirosea a sevă crudă în odaie, de parcă năvălise-o iarbă în tăiuş de coasă.

În zori nu mai era. Şi nici furtuna care răsturnase brazii, scuturînd asupra lui un mac de munte.

Andi se deşteptase parcă între reverenţe.

Simţea că „el”, pronumele modest de pîn-atunci, se prefăcuse-n „El”, pronumele majusculat atît de majestuos, că „ei”, pluralul cu mulţimea tuturora, se-nclina în faţa „Lui”, pronumele legalizat de-o noapte de virilitate. Ş-abea tîrziu, în preajma orei băii la pîrău, îşi amintise şi de „ea” ca de un sceptru-al „Lui”.

Era umflat pîrăul, parcă nu de ploi, ci de mînie, ca un cnut zvîrlit după copitele furtunei duse.

Nu văzuse pe fata din brazi. Se scăldase lung; apa curgea cu fundul rece şi cu spume calde.

Apoi, întins la soare, adormise răcorit şi încă trufaş, ca o sabie în teacă după lupte glorioase.

Şuierul fabrîcei îl deşteptase. Nimeni lîngă el. O întrebare mută, ca de nor cu fulgere: cum, nu venise?

La-napoiere o găsise ghemuită pe un trunchi de brad, pe malul celălalt al apei, într-o rochiţă albastră, privind altăceva decît fiinţa lui, cu braţele-nnodate pe genunchi, bărbia-n piept, plete pe frunte: părea că adunase-n jurul ei, cu o pornire crîncenă, vînătul nopţii, alungat de soare de pe cer şi de pe munţi şi de pe toate cele.

Ea singură în noaptea ei, ca o planetă.

O strigase.

Stîncă.

O mai strigase o dată.

Numai ecoul munţilor îi răspunsese.

Se aplecase, cum te-nclini cînd cauţi subt o canapea, ca să-i descopere privirea. Era ceva zburlit în ochii ei, ca pe spinare de pisici sălbatece. Zîmbind, Andi-i făcuse semn de sărutare.

Parcă lovită, tresăltase, deodată în picioare, şi c-o piatră-l nimerise în genunchi. Fugise fără să se uite îndărăt. Andi plecase şchiopătînd.

Dintăi mînie. Apoi tristeţă-nduiosată. Genunchiul se umflase roş. Îl bandajase. Îşi petrecuse ziua în odaie, întins pe pat şi cu ferestrele închise, punînd iar între el şi viaţă, scut, o uşă-nchisă şi fereşti închise.

Pe la toaca de vecernie adormise. Îl deşteptase maica Agafia; masa pusă îl aştepta cu supă de găină.

Noaptea venise aducînd în mîini rotunda dimineaţă a lunii pline îmbobocită alb.

Se dezbrăcase. Întins pe pat, visase vag, privind din cînd în cînd fluxul lunar.

O auzise pe maica Agafia înapoindu-se de la slujba de noapte; apoi zgomotele din preajma somnului, apoi zvonurile nopţii, mătăsoasele ploi ale brazilor în vînt, murmurul pîrăului. Mirosea a gaz în odaie. Se dusese la fereastră s-o deschidă. Ochii verzi ai fetei din brazi priveau fereastra: de cînd? Şedea în cerdac jos, cu genunchii încrucişaţi, la fereastră, ca o cerşetoare lîngă o icoană făcătoare de minuni.

O privise lung şi deschisese fereastra! Intrase dintîi aerul aspru de munte, apoi, c-un salt, fata din brazi. Îl zgîriase, îl muşcase de mînă şi fugise, întorcînd încă spre el din cerdac ochii cu fulgere.

Şi dimineaţa, tîrziu, cînd se deşteptase, găsise pe covoraşul de lîngă pat un enorm mănunchi de flori legat cu o făşie zmulsă din fusta ei roşie ca buzele muşcate pînă la sînge.

Era nebună! Îl înspăimînta.

Două zile n-o mai văzuse. În timpul zilei, parcă se bucura că-l lăsa în pace. Natura-ntreagă îşi recăpătase echilibrul normal, statornicia confortabilă. Brazii nu mai mieunau, nici nu mai zvîrleau cu ciocălăi ţepoşi, pietrele nu mai săreau şuierînd ca viperele. Pieriseră din toate cele neînsufleţite

diavolii neprevăzutului, rcîncuibaţi undeva într-o fustă roşie.

Dar noaptea, icoana trupului ei gol era ca luna plină-n munţi: îl umplea, îrmebunindu-i conturul sufletesc. Abea putea s-adoarmă înspre ziuă, cu trupul flămînd, cu visuri dureroase ca un clănţănit de fălci de lup pe-un ghemotoc de păpădie pufoasă luat drept miel.

Şi dimineaţa, deşteptîndu-se cu capul greu, se bucura că-i singur, presimţind totuşi o altă noapte de nesomn şi pofte neîndestulate.

Se temea: poate de ea, poate de dragoste, de dragostea cu ea. N-o cunoştea de loc. Nici nu avusese şi nici nu putea să aibă schimb de vorbe clarificatoare cu o fată care se suia în brazi ca veveriţele, cu o fată care în loc de articulare umană, mieuna, cotcodăcea şi cîrîia, avînd în glasul ei şi glas de păsări şi de fiare: cu o fată care-n loc de vorbe-i arunca cioate, ciuperci şi cîte-un stîrv de cioară, sau o piatră ca răspuns la sărutări.

A treia noapte, iar o gheară de pisică îi zgîriase geamul, deşi era deschis. Se dusese la fereastră. O văzuse aşezată jos.

— Vino.

Îl privise peste umăr.

— Nu vii? o întrebase el din nou.

Vino, o rugase el blajin, cu degetele dezmierdîndu-i fruntea.

Fata din brazi îi apucase deodată mîna - să i-o muşte? - Andi tresărise, gata să şi-o tragă îndărăt.

Dar ea îi sărutase mîna.

Apoi intrase în odaie cu o săritură.

Avea o dungă roşie pe sînul stîng.

— Ce-i asta? o-ntrebase Andi.

Îl privise inălţîndu-şi capul strîns în plete negre.

— ...pentru tine, fără să-şi poată stăpîni o încruntare iute a sprînceniior.

Ş-abea în acea noapte Andi cunoscuse sărutarea gurei ei: o sărutare roşie ca trupul ei cel din poiană; o sărutare, sute pe tot trupul lui, cum ea era-n poiană, ca un lan de maci şi ca un stol de roşii rîndunele.

Avea în trupul ei o nebunie ca de mînji pe iarbă tînără.

Andi ţinea în braţe vîntul...

Dormiseră alături.

Nici nu ştia de unde-i? cine-i? cum o cheamă?

Copilă de ţăran? Nu şi-o putea închipui cu tată, mamă, într-o casă ţărănească, îngrijind de ploduri, fraţii ei, ducîndu-se cu boii la păscut, lovită uneori de mîna grea a despotului cu opinci: ea, fata roşie din brazi?

Ş-apoi ea se juca tot timpul. Nici hainele, nici trupul ei n-aveau mirosul casei ţărăneşti. Semne de muncă nici în mîni, nici în picioare.

Era ea singură stăpîna ei.

„Nepoata" vreunei maici? Poate că da.

Da, roşie ca sîngelc păcatului - cu cine? subt negrul monahalelor vestminte. Se vede că păcăluise o maică, cea mai frumoasă maică din acelc locuri, c-un pustnic tînăr abătut prin văi după merinde. Păcătuiseră pe-o iarbă verde, undeva, într-o poiană, înnebuniţi de sînge şi de primăvară, şi diavolul fusese lîngă ei, lăsînd pe urma lor, copilul lor, copilul lui, să joace ca o flacără pe locul însemnat de un păcat, hotărnicindu-l iadului.

Cînd se gîndea la ea, cuvintele „păcat" şi „diavol" în- viau în superstiţiile sîngelui, ca noaptea, lîngă cimitirele pustii.

Îl chinuia în fiecare dimineaţă, dorind parcă să-l facă s-o urască, înveninîndu-l, înghimpîndu-l, zădărîndu-l, dînd vorbelor pe care i le arunca din înghimparea brazilor gheare de miţă, dinţi de viperă, cerşindu-i uneori cu ochii şi cu fapta o mînie, o revoltă, o asprime, bărbăteşte dură, care să arunce-o stîncă peste focul ei nestins; şi-n fiecare noapte îl iubea, venind în patul lui din brazi, cu miros de răşină-n fustă, iar în goliciunea ei cu tot parfumul luncilor de

primăvară şi-al văzduhurilor verii, secătuindu-i sîngele ca stolul de lăcuste lanurile, şi înfierbîntîndu-i-l din nou cu frăgezimea ei de rouă îndoită cu piper.

Sufletul lui o numea, c-un fior premergător: frigurile roşii. Spre seară, gîndul c-o să vie sau că n-o să vie - şi-o să fie singur cu amintirea ei - îl scutura ca frigurile.

Venise vara.

Începuseră s-apară în monastire cîte unul - ba o umbrelă de mătasă cenuşie într-o mînă de pensionar, ba o umbreluţă cu dantele într-o mînă de cucoană - vizitatorii de vară, cei care-şi fac vilegiaturile la soare, subt umbrelă.

Nu mai era mult, şi trebuiau să vie şi cei de-acasă. Maica Agafia scutura, grijea odăile, ceruia podelele, văruia, ca să primească într-o casă ca „oul de Paşti” pe „doamna profesor”.

Din nou, ca şi la Iaşi, Andi avea să fie vecinul de odaie al cuiva de-acasă. Şi între munţi, şi-n el începea reflexul vieţii oraşului care-l dezamăgise.

În fiecare zi, pe la amiază, un glas tărăgănat, nazal şi melopeic ca al vînzătorilor de haine vechi [...] striga ziarele cu ultimele ştiri senzaţionale, cu cotidiana „mare dramă pasională a unei dame din elită” şi „dispariţia misterioasă a directorului unei bănci”.

Configuraţia ieşană, fantoma străzilor si-a zgomotelor Iaşului, treptat se închega în străveziul atmosferei de la munte, dînd strania impresie că munţii au venit la Iaşi cu clopotele monastirei şi cu toaca ei, şi nu că Iaşul a venit la munte cu tusa, dialogurile şi ziarele de-acolo. Şi totuşi, citadinizarea munţilor, laicizarea lor, modernizarea lor treptată, cu gramofoane în poieni, care frivolizau verdele munţilor, şi printre brazi, parfumuri de salon, în loc să-l tulbure, redeşteptîndu-i vechea scîrbă şi nostalgie de plecare, îi aduceau ca o trezire dintr-un somn cu visuri înfricoşătoare, alungînd din el conturul de legendă oarecum medievală, cu sutane negre şi corniţe roşii, aducînd în locu-i

parcă familiaritatea cotidiană, cu configuraţie de piaţă publică plină de tramvaie, berării şi conversaţii tipice orăşeneşti.

Oricît de singur şi de voluntar dat 1a o parte, Andi se simţea „social”. Sufletul lui era o uliţă într-un oraş cu oameni, o uliţă cam dosnică, tăcută, parcă sperioasă, încă fără nume, dar aparţinînd oraşului.

Dar ea, fata din brazi, era un drum acoperit de ierburi într-un codru des. Avea parfum, parfum de codru feciorelnic, pînă atunci neîntîlnit la nici o fată şi la nici un om; dar parcă şi mai mult decît îl fermeca parfumul îl înspăimînta desişul negru al pădurii, plin de ochi arzind în întuneric, plin de gheare ascuţite pe copacii seculari. De lîngă ea, fără să-şi dea seamă, începuse să dorească suflete de fete simple şi normale, în care „codrul” este parc bine crescut, cu bănci pe care te aşezi ca să respiri parfumul frunzei, fără teama fiarelor.

Războiul îl făcuse să devie cetăţean al trecutului într-un Iaşi închis în hulubărie.

Pacea îi izgonise Iaşul din hulubărie, izgonindu-l şi pe el din Iaşul redeschis în normal, lăsîndu-l expatriat în singurătatea lui deşartă.

Ş-acum, fata din brazi îl făcea nu să iubească, dar să preţuiască şi să dorească ceea ce era normal, confortabil, liniştitor în viaţa oraşului său, privită numai ca atare. În loc de fulgere, lumină electrică, menajerie de fulgere domestice. Delicateţa lui, debilitată de atmosfera din hulubă-
rie, nu se mai alarma acum în faţa vieţii ieşene care venea spre el alungînd din juru-i, nu ca după război, fantoma armonioasă a unui Iaşi, trecut, ci prezenţa înfiorătoare a singurătăţii în codru.

Cind dormi în timpul zilei, bocăneala cizmelor sergentului de zi, care se plimbă lîngă fereastra ta, îţi brutalizează somnul şi te revoltă, umplîndu-te de nervii insomniei diurne: dar noaptea, bocăneala aceloraşi cizme, de data

aceasta ale sergentului de noapte, îţi narcotizează zîmbitor, cu beatitudini de prunc, somnul pînă atunci neliniştit de tăcerea la pîndă.

Astfel, deşi înmulţirea zilnică a vizitatorilor îngreuia întîlnirile de dimineaţă, şi curînd avea să le facă imposibile pe cele de noapte - pe care Andi nu le concepea decît în odaia lui, în patul lui, ca un dejun servit în pat, convalescenţilor —, Andi ar fi dorit parcă să grăbească invazia Iaşului la Agapia, dîndu-i o semnificaţie de chinină pentru „frigurile roşii”.

Nu se gîndise nici o clipă să plece de la Agapia, izbăvindu-se, sau să interzică fetei din brazi accesul odăii lui, nu numaidecît prin vorbe - l-ar fi ucis, ar fi rostogolit pădurile asupra lui —, dar măcar ferecîndu-se în odaia lui: ar fi dat foc monastirei fata roşie. Trupul lui o dorea, şi sufletul îndura poftele trupului ca pe-o molimă de care dorea să-l scape alţii.

Pe de altă parte, se temea şi dc scandal. O socotea în stare de orice: era nebună, atît era de altfel decît el.

Şi oraşul, nu în Iaşi de-a dreptul, ci departe-n munţi, treptat îl reîncorpora.

Într-o noapte, fata din brazi intrase iarăşi pe fereastră în odaia lui, dar în loc să vie goală-n pat, lăsîndu-şi fusta roşie în mijlocul odăii, cu mersul acela suveran de flacără înalt albă care-şi părăseşte jarul ca să aprindă pădurile spre care se avîntă, se aşezase îmbrăcată pe pat, cu genunchii la gură.

Gîndea? Visa? Plănuia ceva?

Tăcea, mută la orişice-ntrebare, din cînd în cînd privindu-l, nelăsîndu-l prin prezenţa ei autoritar posesivă să se întindă-n pat, plutind de la o vreme straniu pe tăcerea neagră care-ngreuia pleoapele lui Andi ca o lună roşie pe orizont de-ntunecată mare.

Era atît de intangibilă prezenţa ei, că Andi, renunţînd la trupul ei, căscase lung.

Zvicnise, arsă. Îl privise, cu un ţipăt parcă în stridenţa verde-a ochilor, sărise pe fereastră şi se mistuise-n noapte.

În noaptea următoare venise cu obrazul umed prin întuneric pe obrazul lui Andi; şi glasul, gemătul ei de vargă biciuind văzduhul miezului de noapte, fusese mai gutural.

Îl cuprinsese în braţe prin întuneric, învăluindu-l ca o viţă roşie, îi dezmierdase tîmplele strîngîndu-i-le-n palme uneori ca şi cum ar fi vrut să i le stoarcă, îi pipăise faţa cu mişcări apăsate, întipărindu-şi parcă în palme efigia lui, şi fără pregătire, deodată, îi spusese ameninţător:

— Vor să mă trimeată.

— Cine?

— Ei.

Era noapte adîncă în munţii muţi, şi subt privirea ochilor verzi, acel „Ei” înfiora ca prezenţa altei lumi cu văzduhul zimţat de zboruri negre.

— Hai să fugim.

Ea vorbise. Glas şi mai răguşit, de ţigancă la oala cu descîntece, accent imperios. Andi simţise vorbele vibrînd pe pielea obrazului, ca un zbîrnîit de arc.

Andi tăcuse.

Căutase să dezmierde o frunte rece ca o lună şi depărtată ca o lună.

Grea, inima lui Andi era Ia Iaşi.

A ei, limbi de vulcan, deasupra lumii.

În zori erau treji amîndoi.

Se aplecase asupra lui, îi dezmierdase fruntea - era frumos pe perna albă, palid în lumina de argint a zorilor, ca un cap înconjurat de îngeri şi de crini - şi Andi o auzise murmurîndu-i cu o duioşie tristă:

— Tu eşti mic.

Plecase, şi de-atuncea niciodată n-o mai revăzuse, lăsindu-i în ochi icoana ei din ultima clipă, tăiată parcă vertical într-un soare roşu - demon sau arhanghel - spunîndu-i ca o profetizare, lui, cel culcat în pat: „Tu eşti mic”.

N-o regretase. Plecase de pe un hotar al sufletului o armată asiatică fioroasă, cum erau în vechi cele venite spre Moldova. Era în Andi parc-un „Mulţumescu-ţi Ţie, Doamne”, intonat de o mulţime cu mînile spre cer.

Trupul era atît de istovit, c-avea nevoia castităţii, ca pămîntul, de zăpadă, iarna. Începuse iar să doarmă, fără vise, regăsind somnul pe care-l uiţi în leagănul copilăriei. Era atît de fericit cînd se găsea în patul alb, cu storul tras, în preajma somnului, că parcă îi venea lui singur să-şi sărute mînile, cum fac copiii uneori cînd au primit daruri neaşteptate. Şi inima bătea acum altfel: parcă fuseseră-nhămaţi la ea cai nărăvaşi, cu trap zburat, gata să-l zvîrle în prăpăstii, ş-acum, în locul lor, venisc-un măgăruş blajin ca cei ce duc copii în cărucioare.

Agapia se umplea zi cu zi de femei gătite devenind un adevărat salon de vară al Iaşului. Mai erau două zile pînă la sosirea familiei Danielescu. Maica Agafia îl obliga pe Andi să mănînce şi mai mult la mese şi în timpul zilei, iar seara, în loc de-o ceaşcă de lapte îi punea două, dorind să arate „doamnei profesor” că-şi ţine cuvîntul dat la plecare, redîndu-i-l pe Andi subt forma rotundă a „harbuzului” metaforei populare care exprimă plenitudinea sănătăţii.

Căpăta pentru întîia oară poftă de viaţă, de viaţă socială. Îşi simţea trupul calm, încă pe multă vreme, iar sufletul eliminase complect amintirea fetei din brazi, ca pe ceva umilitor şi debilitant. Vedea zilnic înmulţindu-se între brazi fetele Iaşului, unele frumoase prin trup şi trăsături, altele prin acea vioaie şi exuberantă tinereţă, mai mobilă decît frumuseţa, şi mai feluritǎ. Nu mai fugea de viaţă ca în timpul războiului şi ca pînă atunci. Privea viaţa - adică deocamdată fetele - fără comentarii amare şi fără teamă de dezamăgiri, trăind oarecum la malul vieţii, pe plajă, fără să se arunce în ea. Nu dorea să aleagă nici o fată - asta parcă i-ar fi micşorat plăcerea, limitîndu-i-o —, se mulţumea să le privească, să se ştie privit.

Familia îl găsise înzdrăvenit, înviorat şi chiar glumeţ - în conversaţiile de la mese - ceea ce nu se-ntîmplase pînatuncea niciodată. Chiar după venirea familiei lui, Andi tot nu frecventase nici un cerc ieşan regrupat în luncile şi prin poienile Agapiei.

Toţi membrii familiei Danielescu, grupîndu-se în afară după sex, vîrstă şi tabieturi, frecventau felurite cercuri. Şi, treptat, Andi observase, ascultînd conversaţiile de la mesele care adunau familia, că în toate grupurile agapiste se vorbea despre el ca de ***altcineva,*** socotea Andi, intrigat de fizionomia acestui Andi care-i apărea în faţă, venind înspre el.

— Vezi, dragă Andi, toată lumea spune că ar trebui să te mai distrezi puţin, rezuma doamna Danielescu generalizînd sfaturile şi îndemnurile cucoanelor din cercul ei.

„Să se mai distreze puţin?” Dar ce făcuse? Muncea? Prepara examene? Scria ceva?...

A! vra să zică, i se atribuiau munci concentrate; aşa numai se explica refrenul sfaturilor care izbutiseră s-o alarmeze şi pe mama lui. Şi mama lui, oricum, trăia alături de el.

Încet cu-ncetul, Andi lămurise sensul acestui îndemn la distracţie.

— Măi băiete, mai ieşi şi tu în lume, mai fă curte la fete... Atîta filosofie şi singurătate nu-i bună la vîrsta ta. Uite, toată lumea-mi reproşază că vreau să te fac ca mine... înainte de vreme, îl mustra, c-un zîmbet măgulit, domnul Danielescu.

Aha!

— Eu nu le mai înţeleg! exclama Duduia, măsurîndu-l pe Andi cu ochi de croitoreasă care n-a descoperit încă secretul tăieturii unei rochii. ***Toate*** fetele ***se tem de tine,*** că le intimidezi, că eşti prea serios...

Andi ridica din umeri.

În locul lui, răspundea Luchi:

— Lasă, păpuşico, Andi nu-i de nasul vostru!

Aterizarea în viaţă o făcuse nepremeditat. Fusese bruscă şi neaşteptată. Se întorcea - singur - dintr-o plimbare. Îl prinsese o ploaie torenţială, tocmai cînd intrase pe aleea principală a Agapiei. Dintr-o casă cu ferestrele pline de capete de fete, ca perniţele croitoreselor de ace cu gămălie, auzise glasul Duduiei:

— Andi! Andi!

Pînă la ei acasă mai era drum lung. Ploaia curgea, ridiculizînd pe cei care defilau pedeştri subt galopul ei.

Intrase deci în casa de unde-l strigase Duduia. Nemerise într-un cuib de fete, prietene de-ale Duduiei, şi băieţi servanţi ai acestora, care ascultau cu devoţiune plăci de gramofon. Se înclinase corect în faţa fiecărei fete, cu distincţiunea care era ritmul firesc al frumuseţii lui.

Vorbea, cu acelaşi zîmbet de „femeie care minte”, vorbea calm, fără precipitarea cînd impertinentă, cînd intimidată a băieţilor tineri, comentînd incisiv, ca şi în scrisorile către Luchi, viaţa monastirei, adică a maicelor, făcînd pe ceilalţi să zîmbească - hazul lui Andi nu provoca hohotul ilar, ci numai zîmbetul uşor —, dar dîndu-le şi-un fel de spaimă faţă de perspicacitatea ascuţită a vorbitorului, exercitată atunci numai împotriva maicelor, dar care se exercitase desigur şi-mpotriva lor.

Luchi jubila.

— I-a dat gata Andi! Cred şi eu!

Andi simţea începutul unei încrederi în viitor foarte asemănătoare cu a fetelor crescute în singurătate undeva la o moşie, neştiind prea bine şi nici prea interesîndu-se dacă-s frumoase, adică dacă-s ***mai frumoase decît celelalte,*** cînd după primul bal unde au fost spontan şi unanim sărbătorite, îşi dau seamă cît e de uşor să ai succes.

Nu era ***identic*** în orişicare cerc. Varia, devenea altul, fără efort, şi această continuă prefacere nu-i dădea nici impresia ipocriziei, nici a platitudinei, nici a rolului actoricesc, transpus cabotin în viaţa de toate zilele, ci

dimpotrivă, îi dădea certitudinea diversităţii lui, a belşugului sufletesc.

Avea în el substanţă pentru mai multe suflete; şi-şi făcuse, adică avea impresia că moştenise, un fel de garderobă de suflete, pe care le schimba fără efort, aşa cum femeia cochetă îşi schimbă rochiile, armonizîndu-şi îmbrăcămintea cu mediul, cu anotimpul, cu momentul şi cu împrejurările.

Reintrînd în Iaşi, după vacanţă, împreună cu familia, se minunase zîmbitor la amintirea vechii neîncrederi în viaţă.

De ce?

Dar viaţa era cu adevărat interesantă! Avea acum o compătimire înduioşată pentru epoca hulubăriei şi pentru acel Andi refugiat în hulubărie.

Acum ***dorea*** viaţa, adică repetarea în mai vast şi mai complex a succeselor de la Agapia. Urma cursurile Facultăţii de litere, devenind un student eminent. La seminarii, criticele sale calme, lucide, uşor zîmbitoare - zîmbetul acesta îl învăţase din lectura lui Anatole France —, cu totul lipsite de impetuozitatea barbară a băieţilor tineri de cîte ori combat „ideile” susţinute de alţii, îl făceau admirat şi respectat. Deşi nu era un erudit, dădea celorlalţi impresia erudiţiei din pricina uşurinţei cu care-şi asimila atmosfera, ritmul intelectual al cărţilor răsfoite. Şi cum niciodată nu făcea paradă de erudiţie, modul său de-a expune, fără citate parvenite, ideile altora, dădea, celorlalţi impresia că le creează fără efort. Nu afirma niciodată idei şi atitudini exclusive cu acea caracteristică vehemenţă tinerească; afirma o idee, dar o nuanţa astfel, complicînd-o, destrămînd-o, reîmpletind-o, încît nu ştiai niciodată dacă o acceptă, dacă o susţine cu tărie, sau dacă o respinge. Această lipsă de afirmaţiune netă, de categoricism impunea celorlalţi credinţa că Andi e mai comprehensiv decît ei, că e permeabil la orice, pe cînd ei sînt numai la categorii limitate; că Andi e mai elastic, mai receptiv, mai fin.

Trupeşte, orişice haină cădea bine pe el, oricît de ieftină ar fi fost ştofa. Aşa şi-n domeniul spiritual: toate ideile erau purtate de el cu egală perfecţiune şi îndemînare, valorificîndu-le graţios chiar pe cele mediocre. Ideal manechin intelectual.

Pe unii studenţi ieşiţi din ţărănime, foşti bursieri eminenţi ai liceelor, cam greoi, cam colţuroşi, care mînuiau ideile ca măciucile, cu atitudini hirsute, la început, Andi îi epatase, intimidîndu-i. Treptat, însă, prezenţa lui Andi şi comportările lui la seminarii îi iritau, dîndu-le un fel de mîrîire intelectuală în faţa lui, asemănătoare eu bosum-flarea crîncenă a cînilor ciobăneşti la apropierea ogarilor stăpînei moşiei. Nu-l mistuiau. Aveau o scîrbă instinctivă pentru el, simţindu-se pe nedrept depreciaţi din cauza lui. Asta îi făcea şi mai stîngaci în discuţiile cu Andi, cele obligatorii de la seminarii, - altminteri îl ocoleau. Şi totuşi fără să-şi dea seamă, era în ei, cu toată conştiinţa puterii lor reale, un pic de invidie care-i făcea uneori să-l imite faţă de alţii, împrumutînd de la el calmul elegant cu care-i epatase, cercînd la rîndul lor şi ei să epateze pe cei care nu-l cunoşteau pe Andi, mai ales pe fete.

Cursurile, seminariile şi orele de bibliotecă limitau timpul lui Andi, ceea ce-i dădea o invulnerabilă justificare faţă de saloanele frecventate numai din cînd în cînd. Nu devenise un asiduu al nici unui salon, ca restul clientelei tinereşti. Apărea uneori numai, în treacăt, ca un om foarte ocupat, care-şi „sacrifică” o oră pentru prietenii cinstiţi de acest sacrificiu.

Mereu primea invitaţii pentru ceaiuri, serate dansante şi serate literare.

Dar dragostea?

Pe cine iubea Andi? Nimeni nu ştia. Nu i se cunoştea nici o aventură. Dar Andi nu iubea pe nimeni. Nici nu flirta măcar.

Astfel trecuse primul an, o mie nouă sute douăzcci şi unu, în vara căruia, petrecută tot la Agapia, Andi se odihnise

după munca examenelor trecute numai cu bile albe, aducînd după el un tineret întreg de fete şi băieţi cu el întorşi apoi la Iaşi, în toamnă, pentru viaţa altui an.

Reîncepuse aceeaşi viaţă de universitate.

Şi la-nceputul primăverii, simţise într-o zi o osteneală de oştean care-a purtat prea multă vreme armura grea, pe calul de război, pîndind prin crăpătura vizierei numai ce-avea ***s-atace,*** cu mînile pe frîu şi spadă.

Parcă dorea să respire şi s-adoarmă o clipă zîmbind.

Şi zîmbise, într-o zi cu lilieci înfloriţi, cînd se-ntorcea de la Universitate, unei fete care-l iubea mai demult. Era şi ea în anul al doilea la Matematici. Ciudat! Cine-ar fi văzut-o intrînd la Universitate, ar fi jurat că se duce la Facultatea de litere c-un Lamartine în geantă. Era un fel de Andi cenuşiu-blond, cu ochi cenuşii-albaştri, devenit fată cu cozi lungi, cu gene plecate de mireasă care păşeşte spre altar în solemnitatea rochiei cu trenă, ascultînd corurile şi bătăile inimii.

Semăna cu Andi. Aveau acelaşi profil de efeb grec, aceeaşi mlădioasă înălţare-n mers, numai că ea era fată blondă, şi Andi, băiat brun. De cîte ori îl întîlnea pe Andi la Universitate, se roşea, şi totuşi îl privea, c-un zîmbet parcă trist. Era-n făptura ei ceva cuminte, bun, blajin, ca fumul caselor de ţară în amurg, cînd pacea aerului le îngăduie-nălţarea înspre cer, visător lină.

De ce urma la Matematici?

Atîta îl preocupa pe Andi, cîteva clipe, cînd o întîlnea. Ştia că se roşeşte cînd îl vede şi că totuşi îl priveşte c-un sperios curaj, păstra cîteva clipe-n ochi icoana ei de fată de altădată - care urma ciudat, la Matematici —, şi o uita. Era în el ca apariţia la margini de pădure a unei căprioare.

N-o întîlnise niciodată în saloanele ieşene, deşi era odraslă de boieri adevăraţi. Orfană, cu avere mare, trăia pe lîngă o mătuşă după tată, într-o casă enormă de pe strada Lăpuşneanu, închisă într-o grădină insolită prin proporţiile

de singurătate înflorită acolo între magaziile străzii Lăpuşneanu, înghesuite unele în altele. Mătuşa ei era o maniacă: îşi închisese porţile enormei case, îndată după războiul care-i rechiziţionase parte din odăi, temîndu-se de ploşniţe şi de microbi. Pentru ea, războiul infectase Iaşul pe veci cu ploşniţe şi cu microbi.

Nu mai primea pe nimeni. Trăia, păzită de-o armată de servitori hodorogiţi, care-i respectau tăcerea, fobia microbilor şi papagalii din zece mari colivii de argint.

În acest cavou aşezat în mijlocul Iaşului, cu o bătrînă care convorbea de dimineaţă pînă seara numai cu papagalii ei, locuise Magda Boldur, după ce în o mie nouă sute şaisprezece tatăl ei murise pe front, iar mama ei, soră de caritate, murise de tifos exantematie.

De cînd îi zîmbisc Andi - în ziua cu lilieci parcă înadins înfloriţi pentru acel zîmbet - ca nu-i mai zîmbea. Îl privea, nu sperios ca înainte, ci adînc şi grav.

O saluta. Îi răspundea.

El se ducea la Litere, ea, la Matematici.

Atît.

Şi poate că mai mult decît armonioasa ei făptură, acest „atît” dintre ei dădea lui Andi înviorarea şi odihna de carc simţise că avea nevoie. Nu vroia s-o cunoască, dorea numai s-o vadă din cînd în cînd, cu intimitatea zîmbe- tului împărtăşit de gravitatea privirei ei. Se mulţumea s-o ştie înaltă, la una din ferestrele sufletului - şi tocmai asta îl mulţumea, pasivitatea ei decorativă.

Acum nu se mai întreba: „De ce urmează Ia Matematici?” întrebarea care-l intrigase înainte de-a-i fi zîmbit acum devenise pentru el un fapt providenţial.

El era la Litere.

Magda Boldur, la Matematici.

Ca în două continente osebite: aşa socotea Andi.

Şi se vedeau în treacăt, c-o atingere de suflete aproape-n fiecare zi.

Într-o noapte, după douăsprezece, Andi se întorcea pe strada Lăpuşneanu înspre casă, venind de la o serată.

Parfumul teilor era blond şi jilav ca lumina lunii pline, care dădea luciri de argint asfaltului străzii pustii. Întîlnise-n Păcurari o pereche de îndrăgostiţi. Mergeau strînşi unul în altul unindu-şi singurătăţile în patetismul pustiului lunar şi-al teilor cu elegiac parfum. Şi Andi-şi simţise singurătatea, rămînînd în noapte numai cu el, cu umbra lui solitară. N-avea pe nimeni. Izolarea lui numai el şi-o cunoştea. Era ostenit. Dorea o mînă pe fruntea lui şi să-nchidă ochii.

Mergea încet. Paşii sunau prelung pe strada Lăpuşneanu: goală, argintie, ca un pod lunar ducînd în monastirea tăcerilor ieşene.

Trecea prin dreptul casei Boldur, care-şi avea intrarea într-un mare gang boltit deschis asupra străzii.

Se vede că Magda nu dormea şi că-l văzuse venind de la fereastra etajului de sus, prin lumina lunii. Bătaia inimii o rostogolise pe scări, ca un fruct copt, desprins de vînt de pe creanga lui. Îl întîmpinase din întunericul gangului nu ca pe un necunoscut - nu-şi vorbiseră niciodată - ci ca pe un Andi al ei adus de marile lumini de lună, ca de lebădă un Lohengrin.

Ea-i apucase mînile; fără şovăire. Avea în nebunia ci puterea somnambulilor.

Intrase după ea, mergînd în vîrfuri, în casa necunoscută. Îi bătea inima tare. Se văzuse vag, ca reflectat dc-o apă, în oglinda vastului antret a cărui scară ducea la etaj. Mirosea a parchet vechi şi a covoare. Fulgerul lunii aprinsese-ntr-un vitraliu cozi de păun şi de fazani gata de zbor de pe crengi roşi cu frunze rubinii.

Era un miros şi-o tăcere de alt veac, în care luna răspîndea parcă mişcări de statui albe printre pulberi moarte.

Bătuse o pendulă, sus, metalic.

Şi parc-atuncea deşteptată din faptele-i de somnambulă, Magda-i scăpase mîinile, îl ***văzuse,*** se cutfemurase şi,

ghemuindu-se pe scară, izbucnise-n plîns.

Andi o privise cu mirare, clipind, cu fruntea încreţită. Ce nebunie-l adusese după miezul nopţii în această casă necunoscută, alături de o fată care plîngea?

Magda şedea la picioarele lui, cu spinarea aplecată ca subt bici, plîngînd înăbuşit, c-o deznădejde care-i scutura mereu, ca tremurul de frig, umerii subţiri.

Îl aplecase asupra ei nu dragostea, nici mila, ci dorinţa de-a o alina, ca pe-un copil frumos descoperit plîngînd pe-o margine de trotuar. Îi dezmierdase părul, umerii, obrajii umezi. Capul ei se aplecase, încă scuturat de plîns, pe pieptul lui. Ea îl privise printre lacrimi, ea-nălţase buzele spre el - părea-nflorită atunci din rouă, c-o lumină de lună —, şi o sărutase.

Plecase tot în vîrfuri, lăsînd în urma lui obraji care ardeau şi două mîini pe inimă ca pe-o fereastră împinsă de furtuni.

Şi dimineaţa, chiar în clipa deşteptării, Andi regretase, cu ceva mai mult decît o simplă ridicare din umeri, ceea ce de-atunci numise un moment de nebunie. Îl neliniştea sărutarea nopţii, ca un proiect de inel de logodnă impus. Nu se rnişcase de acasă toată ziua, pretextînd o migrenă. N-o mai văzuse pe Magda cîteva zile. O ocolea. Şi într-o zi, pe stradă, nu la Universitate, se întîlniseră pe neaşteptate, şi Andi văzuse în ochii Magdei ca o bătaie de inimă, apoi o paloare de obraji, şi căderea genelor ca două păsări ucise pe un cer alb. Şi în noaptea aceleaşi zile o sărutase din nou, dezmierdîndu-i părul şi fruntea, pe scara antretului cu miros de parchet vechi şi covoare, la lumina aceleiaşi grădini din vitraliul cu fazani şi păuni speriaţi pe crengi de toamnă rănită.

De la-nceput, Magda Boldur îl obsedase prin mila pe care i-o inspira. Adică nu prin milă, mai degrabă prin teama de mila care începea în el. Noaptea, o simţea plîn- gînd pe scara din antret, şi plînsul acesta nu-l lăsa să doarmă. Se ducea s-o vadă, nu fiindcă o dorea, ci fiindcă plînsul ei îi

nelinişştea sufletul. O alinta, şi după ce o lăsa zîmbind, pleca, în sfîrşit liber.

Ea îi spusese într-o noapte, pentru întîia oară: „Andi”.

Îi spusese şi el, constrîns: „Magda”.

Apoi, tot noaptea, îi pusese la gît un lănţujel lung cu o cruciuliţă: ea lui. Ancoră.

Plănuia să-l prezinte mătuşei ei. Andi se împotrivise categoric, avînd aerul că-i intimidat.

Se ducea s-o vadă cîteva clipe în fiecare noapte, - fericit că se apropie vacanţa şi plecarea la Agapia, atît de fericit c-avea faţă de Magda, din ce în ce, o duioşie penitentă, - atribuită de Magda melancoliei despărţirii.

O iubea uşor. Ar fi dorit parcă s-o aibă statuie în odaia lui de lucru, în desueta atmosferă a hulubăriei, c-un veşnic zîmbet pe buzele de marmură, care să-i dea siguranţa că n-o să mai poată plînge de vreme ce-i înmormîntată în fericirea marmurei sculptate.

Îşi simţea viaţa incomodată, primejduită, deşi Magda nu-i cerea nimic, şi deşi o socotea resemnată.

Dar se temea de neprevăzutul dement pe care ştia că dragostea poate să-l stîrnească în oricine. Magda trăia prea singură. N-avea prietene. Şi matematicele lăsau disponibil în ea un romantism acumulat de mult, necheltuit în nimic, la pîndă, gata să se rostogolească în acte insolite, aşa cum se întîmplase în noaptea cu lună plină, cînd ea, fata serioasă şi timidă, deschisese fără nici o clipă de sfială sau recul porţile casei unui necunoscut, după miezul nopţii.

Îi spunea:

— Andi, nu ştii cît am să sufăr fără de tine! Rămîn atît de singură...

Şi îşi lipea obrazul de al lui, cu lacrimi lungi.

Andi tăcea. Era înspăimîntat de mila pentru Magda. Îi dezmierda obrazul şi tăcea, preocupat.

Ea se lipea de el, simţindu-l astfel şi mai lîngă ea. Dar sufletul lui izbucnea la Agapia, unde situa înfricoşat aceeaşi milă, verificîndu-i imaginativ virulenţa.

Şi îi era atît de milă uneori de înclinarea ei de floare cu tulpina ruptă, că se simţea incomodat ca de-o dezordine în el.

În lume chiar, era preocupat, nu mai avea aceeaşi dezinvoltă libertate.

La despărţire, în ultima noapte, Magda se ghemuise iarăşi pe scara antretului, strîngînd în braţe o mînă de-a lui Andi, legănîndu-i-o ca pe-o păpuşă. Ar fi vrut să i-o lase - mîna - pe tot timpul vacanţei, şi s-o ştie că nu mai plînge. Nu ***suferinţa,*** ci plînsul ei, pe care parcă-l auzea de la distanţă, îl neliniştea: suferinţa notificată lui prin lacrimi.

Îi făgăduise să-i scrie de la Agapia...

Cînd sosise la Agapia, îl aştepta o scrisoare de la Magda în mîna maicei Agafia. Fruntea lui Andi se încreţise ca la cei cari primesc anunţul unei poliţe protestate. O deschisese cu spaimă. Nu-i spunea nimic, nici un fapt.

Era făcută numai din dezmierdări puerile şi aiurite ca cele cu care fetiţele îşi leagănă păpuşele: „Dragul meu drag, copilul meu iubit, dragostea mea scumpă. Andi al meu bun şi frumos...”

Se vede că nu scrisese pînă atunci nici o scrisoare de dragoste; şi noutatea încîntătoare de-a te juca, de-a alinta cuvintele trimise celui plecat îi dădea o uitare a tristeţii, o bucurie mereu zîmbitoare şi o absenţă totală de cochetărie stilistică. Nu se simţea în nici un rînd, în nici o vorbă dorinţa de-a înfrumuseţa literar. Cuvintele ieşiseră spontan ca un izvor. Mediocră în sine şi dulceagă, scrisoarea exprima totuşi, viu, o mişcare sufletească, o realitate, care l-ar fi fermecat pe Andi, dacă ar fi fost cît de puţin îndrăgostit.

După cetirea scrisorii, adică după ce înregistrase atent şi din ce în ce mai uşurat aceeaşi lipsă de plîns, acelaşi zîmbet pueril, oftase şi simţise în tot trupul bucuria re- cîştigîndu-l, ca o elasticitate de minge o clipă primejduită de un vîrf de ac care apăsase fără să înţepe.

> „Dragă Magda,
>
> Am ajuns sănătos la Agapia, unde mă aştepta scrisoarea ta, care m-a bucurat şi pentru care-ţi mulţumesc. Mă gîndesc la tine şi aştept...”

Da, prea era bucuros că nu plînge scrisoarea Magdei, ca să nu-i dea bacşişul unui neadevăr.

> „...şi aştept cu nerăbdare revederea noastră la toamnă.”

Expediase scrisoarea şi, fericit ca un om care şi-a încheiat cu bine o zi grea de muncă, zburdase. Da, zburdase.

Glumise toată ziua cu familia şi cunoscuţii, antrenîndu-i pe toţi cu generoasa lui exuberanţă. Apoi venise altă scrisoare.

„...Şi cînd mă gîndesc cît mai este pînă la toamnă...”

N-o mai cetise.

O auzea din nou plîngînd jos, pc scara antretului, îndărătul vitraliului cu păuni şi fazani, în mirosul acela de parchet vechi şi covoare.

Fusese nervos toată ziua. Se culca, hotărît, se scula, îndîrjit, iar se culca, extenuat. Toate zgomotele erau prea tari, şi toate tăcerile, înnebunitor provizorii, ca cele dintre trăsnete.

Apoi venise altă scrisoare. O privise, o măsurase lung, întrebător, şi o închisese în geamandan, nedesfăcută.

După două săptămîni, geamandanul era plin de scrisori nedesfăcute. Prezenţa lor de mulţime îmbulzită la uşă îi dădea o spaimă necontenită de propria lui odaie. Era mai tot timpul pe-afară, febril, în cercul fetelor şi al băieţilor ieşeni.

În fiecare zi, o nouă scrisoare sporea numărul celor captive în geamandan, provocînd în Andi o împrospătare zilnică a iritării. Parcă-i era sufletul pişcat de ţînţari.

Nu îndrăznea să dea pe foc scrisorile - cine-l oprea? Zilnic se hotăra s-o deschidă pe cea din urmă şi să răspundă un cuvînt - de pildă, o sărutare exprimată pe o fotografie —, care l-ar fi eliberat de mereu sporita nelinişte. Nu izbutea. Uneori cetea mintal o scrisoare de la Magda, construită de el, o scrisoare tristă, resemnată, pînă cînd un gemăt de enervare îi scăpa. Fugea de acasă. Era în acea stare de iritare bolnăvicioasă, cînd propriul suflet devine ca o soţie acră, care mereu te iscodeşte cu ochii subţiaţi, gata de ceartă, dar mereu amînînd-o, ca să te ţie „subt presiune”.

Lehamitea de propriul suflet pe unii îi duce la beţie, pe Andi, însă, îl mînase spre sexualitate, altă crîşmă.

Dorea trupul unei femei; era chiar alături de casa lor, gard în gard.

O dată pe săptămînă, în creştinească sîmbătă, pe la amiază, se oprea la poarta casei de alături o enormă limuzină cu armură metalică - evenimentul automobilistic al Agapiei —, din care cobora, întîmpinat de înclinarea hainei de olandă a unui atletic negru, un om atît de perpendicular, că-ntreg pămîntul devenea unghiul său drept, făcea paşi de compas spre portiţă, cu aceeaşi exclamaţie; „Hallo, Gladys!”... în timp ce la volanul limuzinei o faţă de harap cu ochi şi dinţi ca de olandă crohmolită rîdea cu ochii şi cu dinţii, amintind copiilor strînşi împrejur harapul oglingioarelor rotunde, în ochii şi în gura căruia, cu răbdătoare stăruinţă, trebuie să potriveşti mărgele albe.

Două zile, simbătă şi duminică, din balconul casei de alături, se ridica un fum dulceag de pipă de lîngă un patefon care cînta englezeşte melodii uluitoare ca un cor de buhai de baltă şi de broaşte melomane. Luni dimineaţă patefonul amuţea, limuzina pornea cu majestatea unui transatlantic pe roţi de cauciuc alb ca ghetrele, ducînd un cîrîit de claxon, lăsînd un rotocol, albastru de benzină brazilor flegmatici, şi casa de alături rămînea cu cînii Cocker, femeia cu păr roş, automobilul cu caroserie de mahon închis în vitrine de cristal şi cu negrul atletic.

Povestea americanului era cunoscută de toată Agapia, şi fiecare nou vizitator o afla obligator, ca pe-o legendă locală.

Furnizor al statului român, americanul venise în ţară, după o lungă corespondenţă zădarnică, să-şi încaseze milioanele de la debitorul„Made în Balcan”. Fusese purtat pe la ministere vreme lungă şi animat în fiecare zi pentru ziua următoare. Nu se tulburase. Edificat asupra mentalităţii debitorului, telegrafiase în America soţiei lui să vie. Venise cu negrii, maşinele şi cockerii cu primul transatlantic. Şi americanul se instalase în ţara debitorilor, cîştigînd milioane cu exploatările petrolifere din Bacău, în

aşteptarea banilor ale căror procente însutite le percepea cu anticipaţie.

Pe vară îşi instalase soţia la Agapia. Mrs. Fair venise în casa maicei Xenia cu negrul, cu cockerii - şapte - şi cu dolarii, mulţi.

Unii spuneau că-i englezoaică - după ten şi culoarea părului —, alţii spuneau că-i evreică, - tot după ten şi culoarea părului —, iar alţii spuneau că trebuie să aibă pe dracul în ea, - tot după ten şi culoarea părului.

Andi o zărise în treacăt, izbucnind pe şosea la dus şi la-ntors, cu o viteză necuviincioasă.

Înainte s-o vadă cu de-amănuntul, Andi o auzise-n fiecare dimineaţă, pe la cinci, prin exasperarea unui somn ameninţat de glasul ei:

— Handerli, handerli, handerli, handerli...

Aşa îşi aduna cînii la zburdat în fiecare dimineaţă, cu strigăte nebunatece ca nişte cîrlionţi de păr roşcat în vînt.

Pînă cînd, într-o dimineaţă, scos din fire de chemările impertinente ale glasului care sfida somnul întregii monastiri - Ea şi Agapia, cum ai spune: America şi România —, Andi renunţase să mai doarmă.

Ieşise afară, cu fruntea cruntă, ochi haini, îmbrăcînd peste pijama scurteica cu guler brumăriu.

Soarele nu răsărise: ca o ploscă roşie de un oblînc, atîrna pe coasta din afară a muntelui răsăritean. Mo- nastirea albă şi cu munţii erau în fumul de tămîie al zorilor pădurilor de brad. Totul era albastru ca pe mare calmă, şi un parfum de brad, copilăreşte proaspăt.

— Handerli, handerli, handerli, handerli...

Suit în picioare pe parapetul balconului, luînd în braţe un stîlp, Andi privise-n curtea de alături.

Tot crunt.

Văzuse.

Şi zîmbise.

Mistress Fair, Gladys, era un trup de băiat în pijama de băiat, cu mînecele şi pantalonii suflecaţi, un trup de băiat cu şolduri vălurii de dansatoare, sîni de ţărăncuţă - atît de dîrji, că toate salturile trupului nu izbuteau să clatine relieful lor scurt - şi-un păr de piper roşu, numai zulufi, atît de-ntortocheaţi, că-n jurul capului păreau materializarea unui hohot de rîs nebunesc.

Spunea „handerli” cu capul pe spate, scuturat, cum ai rîde spre cineva care te gîdilă de sus, dintr-un copac, săltînd cînd pe-un picior şi cînd pe altul, plescăind din degete de pare-ar fi avut în ele castaniete pocnitoare.

În jurul ei, cei şapte cockeri, pletoşi, zulufoşi, urechi, bot şi picioare, numai zulufi şi numai plete de caşmir negru cu alb, şi alb cu galben, o fugăreau, o-ncercuiau, şi zdup, şi ţup zvîcneau în salt pletos şi zulufos, făcuţi din zurgălăi de blană, sărind să-i prindă vîrful degetelor pocnitoare, şi iar cădeau, cascadă, pentru ca iar să sară, fugărind şi-ncercuind zulufii roşi, braţele goale şi piciorul care îşi pierduse un papuc.

Se repeziseră toţi cockerii după papuc. Un braţ îi spintecă. Papucul apăru, urmat de salturi, se-nălţă în mîna care se juca, stîrnind ciclonu-n miniatură, pe cînd călcîiul gol, mugur trandafiriu în aer, surîdea lui Andi îmbiindu-i ochii către curba albă ca o carne de langustă a pulpei rotunjite de mişcarea bruscă a piciorului săltat şi îndoit la spate.

Întîia rază a soarelui - rubin - aprinse sîngele lui Andi pe o pulpă albă, înroşind văzduhul munţilor.

Şi jocul iară începu, din ce în ce mai rumenit de înălţarea soarelui, subt ochii tot mai arzători ai celui care îl privea din altă curte.

Braţele goale fluturau, cîrlionţînd mereu zburdălnicia cocherilor.

Pe Andi nu-l vedea.

Ciudat!

El o vedea, ea nu-l vedea. Dansa mereu, frîngîndu-şi mijlocul subţire, răsturindu-şi părul roş, femeie-minge - pentru cine? Pentru cockeri? Pentru ochiul roş de sînge-al soarelui cu păr de aur?

Şi cînd văzduhul tot se-ncinse în văpaia verii, femeia cu păr roşu se repezi în casă, cu toată turma după ea, dar din prag trimise-un zîmbet ca o minge drept în Andi.

— Handerli, handerli, handerli, handerli...

Căci se jucase şi cu el în turma celor şapte cockeri.

La amiază, automobilul cu caroserie de mahon aştep- ase mai întîi pe cockeri:

— Handerli, handerli...

Şi după ce intraseră toţi cockerii, mai răsunase înc-un handerli... pentru cine?

Andi zîmbise din cerdac, fără să se arate.

A doua zi dimineaţa, tot pe la cinci, Gladys îşi schimbase pijamaua de un negru mat cu una albă. Şi-n dimineaţa pijamalei albe ca maramele alba Gladys nu-şi mai suflecase mînecele, nici bufanţii pantaloni, lăsînd şi braţele, şi trupul, şi picioarele s-apară şi mai goale în bruma de matasă a ţesutului uşor.

Dar cocherul de la vecini nu mai era.

În schimb, portiţa curţii scîrţîise, şi apăruse o măicuţă palidă cu gene negre şi obraji spălaţi cu lună, cum alta-n monastire nu era.

— Aoh!...

Priviseră şi cockerii, cu capetele clăpăuge înclinate pe-o ureche, cum stăpîna lor rîzînd cu hohote, de mînă cu măicuţa intră-n casă, şi cum nu mai iesă.

De-atunci nu mai dormise-acasă-n nici o noapte, pînă sîmbătă, cînd apărea aceeaşi limuzină, aducînd lui Andi, ea, nu clopotele, creştinească odihnire, sîmbătă, duminecă spre lunea care-l aştepta cu noaptea cea mai aprigă a săptămînii.

Găsise ce dorea: o violentă evadare din el însuşi. Trăia în fapte, nu în gînduri, c-o lipsă de sfială şi prudenţă, cu o temeritate pîn-atunci necunoscută lui.

El, Andi - care Andi? - niciodată n-ar fi cutezat să-ncerce ceea ce făcuse Andi într-o seară cînd împrumutase de la sora Aglaia vestmintele de monahie cu care se-mbrăcase-n zori, intrînd în casa de alături cu paşi siguri şi c-o şoaptă:

— Mrs. Handerli!

...Stîrnind în Gladys rîsul, rîsul cel nebun, gidilitorul rîs care preface sîngele femeii în furnici.

În fiecare zi primea cîte-o scrisoare de la Magda Bol- dur. N-o cetea. O închidea în gemandan şi închidea în suflet înc-un gînd, acelaşi gînd în fiecare zi adăugat în sufletul obscur, cel care-l aştepta în viitor, tot ca un geamandan închis plin cu scrisori nedesfăcute; la Iaşi, o fată plînge, aşteptîndu-l, aşteptînd mereu scrisoarea de la el, care în fiecare zi tot nu venea. Simţea cu certitudine şi cu oroare că în viitor, adică în septembrie, după întoarcerea de la Agapia, iar se va duce într-o seară pe la Magda Boldur, şi c-acolo-n faţa lacrimilor ei nu va-ndrăzni să spuie:

— lartă-mă, nu te pot iubi.

Nu! Va lua-o-n braţe, o va strînge sărutînd-o - era frumoasă - şi va şterge toate lacrimile cu o vorbă:

— Te iubesc.

Astfel înlăturînd şi explicaţiile asupra trecutului recent, şi lacrimile în viitor.

Şi n-o iubea.

Această laşitate sigură cu care-şi va începe anul, viaţa de la Iaşi, lovea c-un bici de flăcări faptele de la Agapia, înnebunindu-le, făcînd-o pe Mistress Handerli, cu păr de piper roşu şi trup de-o nuditate cărnos albă de ciupercă după ploaie, să-l dezmierde cu un glas de violină pisicească:

— Aoh, darling! Little boy...

Ciudat! Căci uneori el singur se înspăimînta pe el, aşa cum îl înspăimînta odinioară fata din brazi.

Nu numai ea, nici Andi nu ştia că nu trăiesc faptele lui, ci ale fetei din pădure în clipele de evadare din el însuşi.

Astfel, aproape-o vară-ntreagă Andi trăise-n trup şi-n fapte-mprumutate de la altul, ştiind că sufletul l-aşteaptă.

Nu la Agapia, la Iaşi, pe patul din odaia lui, în întunericul odăii, sufletul gonit îl aştepta.

*

El, Andi, cine era, care era?

Fantomă în hulubărie, fantomă la Şcoala militară, fantomă pretutindeni, în Iaşul cu saloane şi-n cel al Universităţii, şi-n casa părintească tot fantomă.

Care era Andi? Cel care visa în hulubărie un Iaşi inexistent, devenind cetăţeanul acestei ficţiuni? Cel care la şcoala militară era poreclit Hamlet, fiindcă era frumos şi palid, şi fiindcă tăcerea lui era socotită de naivul şi generosul tineret ca o atitudine înalt intelectuală? Cel care-ntors în casa părintească şi în Iaşul real se socotise surghiunit şi purtase doliul unei morţi inexistente, cu suflet de orfan? Cel care îngăduise admiraţia lui Luchi şi compătimirea lui febrilă? Cel care, masculină Damă cu camelii, plecase la Agapia umezind ca un act de melodramă ochii familiei? Cel care la Agapia, fără să fie în stare de un singur gest bărbat, aşteptase pe fata din brazi să-i aducă dragostea în odaie, cum aştepţi dimineaţa pe slujnică să-ţi aducă ceaiul în pat? Cel care în acelaşi an, tot la Agapia, se bucurase de plecarea fetei care-i adusese viaţă, numai viaţă? Cel care la Universitate îşi ascundea vidul subt eleganţa formulelor ambigui, părînd că are şi pricepe toate părerile, fără să aibă nici una? Cel care sărutase o fată pe care n-o iubea, fără măcar de apetit sexual, din simplă laşitate, şi care prelungise zi cu zi confuzia de teama lacrimilor explicaţiei? Cel care-n patul americancei plagia virilitatea crîncenă a trupului şi sufletului fetei din brazi?...

Care era Andi? Cine?

Unde?

Monedă plăsmuită pretutindeni. Căuta un gest, un singur gest mărunt, neînsemnat, care să fie ***adevărat,*** să existe, - şi nu-l găsea.

Nu! Căci dacă ar fi existat acest Andi, care vedea în sfîrşit că toată viaţa lui n-a fost decît un bal mascat, şi că subt fiecare mască nu era cineva, cum socoteau cei din afară, ci acelaşi vid, forma amăgitoare a aceleiaşi fantome, acum, în aceste clipe de luciditate şi rechizitor, ar fi ***făcut ceva:*** l-ar fi trezit pe Luchi, pe dragul şi naivul Luchi, care-l admira fără rezerve, şi i-ar fi spus:

„Dragă Luchi, sînt mai inconsistent, dragul meu Luchi, decît meduzele. Iartă-mă că te-am înşelat. Pe tine te stimez fiindcă eşti viu, fiindcă naivitatea ta nu-i decît mirajul generozităţii tale, fiindcă eşti tînăr ca toată lumea. Dispreţuieşte-mă, Luchi”.

O! dar ştia atîta de bine, chiar în această clipă limpede, avînd în faţă toată viaţa lui, - că n-ar fi fost în stare să solicite, nici chiar între patru ochi, şi nici chiar de la fanaticul Luchi, un dispreţ regenerator.

Şi se ura. Avea senzaţia că nu-i decît un pretext pentru ficţiuni.

Trăia? Trăia el, Andi?

Iubea ceva? Iubea pe cineva? Era capabil de o jertfă, de o nebunie?

Nimic! Nimic!

Iubirea pentru Iaşi? Iubirea domiciliului fantomelor.

Măcar pe Luchi îl iubea ca pe un frate? sau devoţiu- nea lui?

Dar se iubea măcar el însuşi cu adevărat? Era în stare pentru el să facă o nebunie, una singură? Să fugă, eva- dînd din Iaşi, să iasă din ficţiune, din balul mascat, să se desprindă din cuierul în care atîrna.

Nu! Ţinea la el nu cu bătaia generoasă a inimii pentru viaţa din el, ci cu precauţiunea meschină a gospodinelor pentru o ceaşcă de cafea proclamată persană, crezută de

toţi persană, de fapt cumpărată de la un imitator de lucruri persane.

Ş-abea acum vedea îngrozitorul vid al fiinţei lui. Fireşte, fiecare om cuprinde-n el şi viaţa celorlalţi, adică răsunetul şi oglindirea celorlalţi în el, fiind social chiar în singurătatea lui. Dar fiecare om viu, fiecare om care există nu numai nominal în catalogul vieţii, ci efectiv în rîndurile ei, trăieşte mai departe cînd e singur ca un pom care-şi dă roadele prin crengile lui, deşi rădăcinile sug în pămîntul obştesc. Astfel, fiecare om creează intr-o măsură viaţă, trăind nu numai cînd e în turmă, ci şi atunci cînd, singur, e ca Robinson în insula pustie.

Dar el, Andi?

Abea acum înţelegea dragostea lui pentru Iaşi şi pentru casa părintească, dragoste dospită numai din amărăciuni, dezamăgiri, din deznădejdi, şi poate şi din ură. Ş-abea acum înţelegea simbolul tuturor odăilor în care noaptea nu trăise niciodată singur, cu tăcerea lui şi a odăii lui, ci parazitar pe zgomotele şi pe viaţa de noapte a odăii de alături, dîndu-şi totdeauna noaptea gînduri otrăvite ca ciupercile cu carne puhav înnegrită de îndată ce le rupi.

Războiul, adică viaţa-n paroxism, îi dăduse panica de viaţă, debilitîndu-l, nimicindu-i elasticitatea vitalităţii, clasîndu-l în viaţa sedentară a trecutului.

Fata din brazi îi dăduse aceeaşi teamă de viaţă, aceeaşi îngrozire care-i anula puterea, combativitatea, făcîndu-l şi mai pasiv, cu nostalgia unei pasivităţi trainice, de nimic primejduită.

Dar viaţa casei părinteşti şi viaţa Iaşului îl enervau, dindu-i aparenta vitalitate febrilă a nervilor stîrniţi. Atunci numai avea impresia de viaţă. Şi numai din această pricină iubea, adică nu se putea despărţi nici de casa părintească, nici de oraşul care-l făceau să existe prin enervarea provocată în el.

Oamenii vii, oricît şi-ar iubi părinţii, mediul copilăriei şi oraşul în care au crescut, de-ndată ce sînt tineri simt nevoia

emancipării din acest mediu şi decor scump inimii lor. Instinctul lor de conservare le porunceşte să plece. Astfel numai, confruntîndu-se c-un mediu nou, cu viaţa dură şi necunoscută, vor face să apară conturul combativ al individualităţii lor, aşa cum apar muşchii cînd vîsleşti împotriva curentului.

Dar el, Andi, exista sufleteşte numai în funcţie de familie şi de oraş - ostil lor, dar neputîndu-se despărţi de ele, aşa cum mulţi oameni devin sclavii voluntari ai necazurilor lor, care-i scot din monotonia urîtului calm.

Alt nimic.

Mîine, duminică, începea viaţa, adică: dimineaţa, o baie de abur împreună cu tatăl lui şi cu Luchi, o baie de abur care-ţi dă impresia că numai la Iaşi poţi fi curat; apoi, simţindu-te „întinerit” după baia de abur, recolta primelor exclamaţii pe stradă, aceleaşi ca şi anul trecut, aceleaşi în vecii vecilor.

— A! te-ai întors, Andi! Bine-ai venit! Ce mai faci?

Oh! acest „ce mai faci!”...

— Bine. Dar tu?

— Bine. Ce mină superbă ai! Ai fost la munte?

— Da. Tu la mare?

— Da.

— Se cunoaşte. Ce se mai aude?

— Nimic. Ştii, aceleaşi şi aceleaşi lucruri...

După-amiază, cîteva vizite: primele arpegii ieşene, sinistre ca cele de la internat în orele de repetitor, cînd pianul se îmbină cu scîrţîitul violinei şi cu şuierul salivat al unui flaut.

— Cum te-ai distrat, Andi?

— Bine, ştii ca-ntotdeauna. Vacanţa!

— Ce-ai mai cetit?

— Cutare carte.

— Ţi-a plăcut?

— Da, adică ştii...

— Ce crezi despre mariajul Ninetei?

— S-a căsătorit?

— Cum! nu ştiai? Aa! să te pun la curent...

Do, re, mi, fa, sol, la, si, do; do, si, la, sol, fa, mi, re, do...

În fiecare an se mărită o Ninetă, divorţează o Lizetă, moare un nume în „escu” sau „eanu” şi încep discuţiile: do, re, mi, fa, sol, la, si, do...

Seara, după masă, Magda Boldur: o sărutare după un „ah” şi-un „oh”, o tăcere, zîmbete „printre lacrimi”, fericire. Datoria împlinită.

Apoi primul somn ieşan, în patul proaspăt înfăţat, cu gemăt lung de tramvaie la ferestre în loc de clopote monastireşti.

Apoi luni, apoi marţi, apoi miercuri: do, re, mi, fa...

La început, dezgustul pe care ţi-l dă acelaşi ziar local, servit de dimineaţă, o dată cu cafeaua cu lapte, cu tiparul acela asudat ca mînile bărbierilor cînd te rad, în care vezi aceleaşi informaţii, ca o hîrtie încleiată pe care ai lăsat zbîrnîitul aceloraşi muşte narcotizate, regăsindu-le vii şi-n toamnă.

Sorbi din cafeaua cu lapte, şi fiindcă nu mai ai în faţă un munte cu brazi şi-un cer cu rîndunele - pe care, de altfel, nu le vedeai, fiindcă şi la Agapia ceteai ziare, la cafeaua cu lapte —, îţi arunci ochii pe ziarul local şi te-nfiori cetind numele aceluiaşi ajutor de primar care dezvoltă într-o convorbire „acordată cu o graţie şi o bunăvoinţă caracteristice” acelaşi program edilitar. Ai impresia că pămîntul nu se mai învîrte, că anotimpurile stau pe loc, aşteptînd pe ajutorul de primar să isprăvească. Îl laşi pe ajutorul de primar, şi, aruncîndu-ţi privirile tot pe ziarul local, te îngrozeşti descoperind în acelaşi colţ reclama aceloraşi galoşi „Tretorn” autentici, şi te gindeşti că toamna vine cu galoşi „Tretorn” prin glodul uliţelor Iaşului, că iarna vine cu şoşoni „Tretorn” prin zăpada mocirloasă a aceloraşi uliţe - şi regreţi o clipă Agapia, munţii, vara, următoare, şi imediat şi cu dezgust, fiindcă şi vara, ca şi galoşii „Tretorn” ai toamnei, e aceeaşi, cu aceleaşi călugăriţe - parcă şi ele

autentice „Tretorn” - cu aceiaşi brazi, cu aceiaşi pensionari ieşeni şi cu aceleaşi clopote.

Şi deodată viaţa îţi apare atît de identică, atît de stătătoare, că te gîndeşti parcă la placidul Dumnezeu, conjurîndu-l să-şi iasă din fire şi să pornească acceleratorul nebuneşte, ca şofeurii beţi, ca să te vezi în cîteva secunde devenind matur, bătrîn, moşneag şi căzătură, cu aceiaşi galoşi „Tretorn” care merită să fie mai durabili decît viaţa.

Dar peste cîteva zile, oraşul mahmur după vacanţă, parcă începe să-şi piardă monotonia. Oamenii apar individual din ceaţa plumburie şi înecăcios obştească de pînă atunci; aici un zîmbet, dincolo o încruntare, dincolo o ironie, dincolo o glumă, cum ai semăna ceapă, morcovi şi ridichi în grădina ta de zarzavaturi.

Ziarele-ţi lipsesc dacă nu le ai de dimineaţă la cafeaua cu lapte, fiindcă de dimineaţă vrei să ştii „ce s-a mai întîmplat”.

Nimica?

Slavă Domnului! Cu-atît mai bine!

Baia de abur, cu cetăţenii care, beatificaţi pe bănci de lemn, asudă şi-şi descoperă voci de concert - e-o bucurie; saloanele în care societatea luptă cot la cot împotriva suveranului căscat sînt o distracţie: Universitatea - o ocupaţie; şi viaţa de toate zilele: Viaţa.

Crîşme, berării, aperitive la băcănii, teatru, cinematografe, strada Lăpuşneanu - de la Jockey-Club pînă-n Piaţa Unirii, şi de la Piaţa Unirii pînă la Jockey-Club - cu aceiaşi intelectuali scoşi din naftalină, cum la piesele istorice cu figuraţie numeroasă şi figuranţi puţini defilează de o sută de ori aceiaşi zece soldaţi, intrînd printr-o culisă şi ieşind pe alta, ca din nou să intre, doar or da impresia unei armate.

Melancolia ieşană...

Nobleţea păcii ieşene... Căci pentru apologiştii Iaşului şi căscatul ieşenilor e filosofal, precum şi tăcerea - artistică.

Majestatea Trecutului... Căci pentru rataţii Iaşului şi trecutul e o profesie.

„Noi, ieşenii”... Cum ai spune: „Noi, descendenţii lui Ştefan cel Mare şi ai lui Miron Costin, faţă de ingratitudinea mojică a actualităţii, care ne lasă să murim de foame în oraşul cu statuile părinţilor noştri”.

Ah! minciuna, minciuna ieşană!

Da, îşi dispreţuia şi îşi ura oraşul. Nu biata lui făptură de ziduri năruite cuprinsă-n faldurii de-azur al dealurilor împrejmuitoare, ci colectivitatea ieşană, oamenii contaminaţi de microbul acelui provincialism special: ieşenismul.

Era tîrziu.

Se simţea istovit.

Nu se mai gîndea nici la ploaie, nici la toamnă, nici la Iaşi, şi nici la viitor.

Prezentul era patul; patul, în această clipă, era somnul.

Se culcă pe somiera goală - lăzile cu aşternuturile nu sosiseră încă de la Agapia - înfăşurîndu-se-n palton.

Adormi.

Şi prin somn veni în el, ca şi odinioară la Agapia-n odaia lui, tăiată parcă vertical dintr-un soare roşu, fata din brazi, spunîndu-i ca şi atunci:

— Tu eşti mic.

PARTEA A DOUA

BATE CINEVA LA POARTĂ?

— Of! iar plouă!

— Plouă!

— Mult mai plouă!

— Ploaia asta, domnule!

— Doamne, nu se mai isprăvesc ploile!

— Ce mai nou?

— Ce să fie! Ploaie, ploaie şi iar ploaie!
— Oooh!
— Aaah!
— Plouă...
Ofta Iaşul.
Căsca Iaşul.
Moţăia Iaşul.

Şi scîrţîiau telurile canapelelor şi ale fotoliilor vechi la fiecare mişcare artritică sau reumatică a celor care-şi ceteau ziarul de seară ascultînd ploaia.

Ploile lui septembrie intraseră nu numai în oraş, ci şi în sufletele, tăcerile şi vorbele ieşenilor. Pe toate străzile, ploaia şi numai ploaia; în toate casele o auzeai pe streşini, pic, pic, pic şi lur, lur, lur - şi parcă o simţeai pe ceafă, o auzeai gîlgîind în uluce, şi parcă-ţi intra în ureche; o auzeai picurînd în fiecare vorbă şi în orişice conversaţie la început, înaintea primei sorbituri din cafeaua neagră, o dată cu strănutul trimis în batistă, gata să devie tusă cu nasul roşu şi ochii injectaţi, şi-o auzeai la sfîrşitul conversaţiilor în clipa cînd, ca un oftat hîrîitor, musafirul îşi lua umbrela lăsată-n antret deschisă să se usuce şi-şi punea galoşii aduşi de servitoare de la bucătărie.

Dimineaţa, cînd se ridicau storurile, ferestrele vedeau aceeaşi ploaie rămasă de cu seară-n faţa caselor ca-n ochii orbilor, acelaşi întuneric. Nu-şi mai amintea nimeni culoarea cerului, devenită acum mucegai de miez de pîne veche. Toate trăsurile treceau cu coşul ridicat, toţi trecătorii, cu umbrele.

Tinereţa omenească dispăruse din oraşul ploilor de toamnă. Chipuri palide, spinări plecate, frunţi încreţite, ochi încruntaţi.

Aceeaşi ploaie curgea şi-n revistele literare ieşene. Sufletul fiecărui poet era o umbrelă, care-n loc să picure în antretul unei case picura grafic în pagina unei reviste.

Glodul străzilor era cleios ca al cimitirelor. Cioarele şedeau mahmure pe clopotniţi, strînse în şaluri negre.

Şi ploaia trecea mereu pe toate străzile, privită parcă de toate babele Iaşului, care ţîrîie şi cîrpesc ciorapi la ferestre cu vedere la stradă, cu ochelarii pe vîrful nasului, ca să poată privi şi pe deasupra ochelarilor. Şi-n prima dimineaţă de octombrie Iaşul se deşteptă în soare. Abea atunci ieşenii văzură toamna frunzelor. Intraseră cu aur şi aramă în oraş copacii şi toţi pomii toamnei, ca o şatră de ţigani cu salbe, cu basmale şi tingiri.

Şi de deasupra dealurilor soarele-şi privea fapta lui de aur, creştineşte slăvită de crucile bisericelor.

Dar în sufletele ieşenilor, toamna cu soare fusese închisă în cufere cu hainele de astă-vară. Toţi îşi pregătiseră paltoanele, mănuşile de lînă, căciulile, blănile şi şoşonii, scoţîndu-le de prin lăzi şi scuturîndu-le de naftalină.

În sufletele tuturora apăreau treptat dialogurile iernii, şi acelea scoase din naftalină:

— Ce mai nou?

— Ce să fie! Iaca, o venit iarna.

— Da, domnule, degrabă o mai venit!

— Prăpăd cu lemnele!!

— Şi-s scumpe!

— Al dracului viaţă!

— Ee!

Aşa că ziua cu soare şi cu frunze galbene - care dădea văzduhului ieşan parcă splendoarea de cupole aurite a Moscovei ruseşti - mai mult zăpăcea decît bucura, luînd zilnica ploaie a subiectelor de conversaţie, fără să aducă primii fulgi ai viitoarelor oftări.

— Ei, ce zici?

— Ce să zic? Iaca, nu zic nimic!

— Ai văzul! O stat ploaia!

— Thei!...

— Da, domnule, s-o-ntors toamna!

— Eeeh! la noi toate merg pe dos!

— Aşa-i, domnule, mare mişălie!

*

Andi-şi începu această primă dimineaţă însorită cu un dialog incidental, care dădu un accent şi-o stilizare particuară toamnei de-afară, în sufletul lui.

Îşi bea cafeaua cu lapte. Deodată ascultase.

— Catinco, ia vezi, nu bate cineva la poartă?

Trecuseră cîteva clipe. Glasul Catincăi răspunse de afară:

— Nu-i nimeni. Se scutură castanul.

Şi toamna fu prezentă în sufletul lui Andi, ca Moartea, care-n piesele lui Maeterlinck măreşte ochii făpturilor cu nume dulci ş-arhaice, dînd dialogurilor lor o aiurită puerilitate şi ceva somnambular.

Plecă spre Universitate, reluind mintal dialogul de acasă:

— „Bate cineva la poartă?

— Nu-i nimeni. Se scutură castanul.”

Poarta casei lor, din dialogul cu servitoarea, devenea Poarta: poarta enormă, de lemn afumat, cu fierării grele, a unei cetăţi medievale.

O mulţime aştepta în cetate, privind cu ochi înfriguraţi de aşteptare înspre Poartă.

S-auzeau bătăi.

Mulţimea tresărea.

Un glas din mulţime întreba:

„— Bate cineva la poartă?

Şi după o tăcere grea, răspundea străjerul Porţii, grav:

„— Nu-i nimeni. Se scutură castanul.”

Şi-n locul Voievodului aşteptat să intre-n fruntea oştilor de aur, Toamna intra în cetate, fără să i se deschidă poarta.

Aşa ar fi dorit Andi să fie Iaşul în această dimineaţă de toamnă: cu ochii îndreptaţi spre o poartă.

Dar în tramvaie oamenii ceteau gazetele de dimineaţă; pe străzi, oamenii se grăbeau s-ajungă la slujbele lor, alţii, cu coşul în mînă, se duceau la piaţă, sau veneau dintr-acolo. Tramvaiele, străzile, oamenii, clădirile aveau un respingător concret cotidian. Nicăieri, în nimic şi-n nimeni, nu era perspectiva unui mister medieval.

— Biletele, vă rog, pentru control.

Andi întinse controlorului biletul de tramvai, cu duşmănie. În această clipă, pentru el, controlorul de tramvai simboliza întregul Iaşi: realitate plată, care nu numai că nu respecta visarea, dar o şi alunga, cu o indiferenţă profesională.

Tramvaiul se opri în dreptul Universităţii. Andi se coborî.

Veneau şi de la deal şi de la vale, studenţi, studente, trecînd pe lîngă discursul de bronz al statuiei lui Kogălniceanu. Pavajul de pietre gălbui din faţa Universităţii, oglindind dimineaţa, căpăta lumini trandafirii.

Erau nouă fără trei minute la ceasul Universităţii. Studenţii se grăbeau. Cursul lui Andi începea la nouă. Trebuia şi el să intre. Nu intra. Şovăia. Ciudat.

Era neliniştit. Parcă era în el într-adevăr aşteptarea unei mulţimi cu ochii îndreptaţi spre o poartă mare, medieval mare.

Studenţii soseau în grupuri, intrînd repede pe uşa Universităţii.

Trecură şi profesori.

La ceasul Universităţii erau nouă fără două minute.

Andi privea cerul din fund, cel care apare ca o turlă de zmalţ albastru la capătul aleii de tei ai Copoului, în aur de toamnă.

Aştepta pe cineva?

Şi deodată, dintr-un grup de studenţi care veneau de la deal, grup despicat în două, apăru un bulldog fioros, al cărui chip amintea numele gealatului moldovean Gavril Buzatul, şi-n urma bulldog-ului legat de zgardă cu o curea, solid, apăru o fetiţă, o fată, o domnişoară...

Capul ei trecea subt umărul celor mai mărunţi studenţi.

Cuvîntul „mic” căpăta o semnificaţie nouă la apariţia acestei fete: mic, adică mai înalt, mai mirat înalt decît piticii, dar cu totul altfel decît restul oamenilor.

— Baby, au pied.

Şi bulldog-u1, enormul cîne-harap, avu o privire umilă cu ochii peste cap, subt fruntea teşită, şi-şi reluă locul în front cu mersul picioruşelor încălţate c-un fel de ghete- bocanci, care aduceau, se vede dintr-o plimbare lungă, tot glodul Copoului pe pavajul delicat din faţa Universităţii.

Andi reţinu atît: contrastul dintre statura de fetiţă şi glasul autoritar; contrastul dintre prima aparenţă de copil, din pricina obrajilor rotunzi - înscrişi cu o peniţă rondă, ca şi cele mai rotunde mere - şi privirea categorică a ochilor crîncen negri; şi contrastul dintre delicateţa miniaturală a siluetei şi ghetele-bocanci, acoperite de glod, care păşeau cam lateral, apăsat, dîrz, repede, participînd parcă la cadenţa unei armate în marş. O urmări cu privirea. Se ducea la vale, cu braţul întins de avîntările masiv nervoase ale bulldog-ului, îmbrăcată cu un pardesiu cenuşiu, încinsă cu o curea lată. Îşi scosese feutrul cenuşiu din cap. Din spate îi vedea pletele negre, scurt tăiate.

Era mică s-o închizi într-un zîmbet.

Şi totuşi, de departe, pe zarea aurie a cerului din vale, silueta ei, cu braţul avîntat după bulldog, avea vigoarea superbă a luntraşilor cu braţul pe cîrmă, cînd trec Toancele Bistriţei.

N-o mai văzu.

— „Bate cineva la poartă?

Îi bătea inima.

Şi, ciudat, răspunsul:

— „Nu-i nimeni. Se scutură castanul...”

...nu mai veni.

*

Luchi, pe cît adormea de uşor, pe-atît se deştepta cu greu. Aşa că la liceu plouau în catalog absenţele nemotivate la ora întîia, adică de la opt la nouă. Dar cînd ora întăia se întîmpla să fie reprezentată de profesorul de matematici, nu numai somnul determina absenţa lui Luchi.

— Îi tîrziu, conaşu Luchi! Nu porneşti?

— Da' parcă ce? Mă duc la rendez-vous!

În această primă zi cu soare ora întăia era înnourată de matematici. Luchi o petrecu în pat. Plecă de acasă abea la nouă trecute, bizuindu-se pe indulgenţa profesorului de istorie, admirator al Apostolului.

Dar Luchi era prototipul lui cască-gură, adică al omului mereu disponibil, gata să devie oricînd spectatorul scenelor de pe stradă.

Îndărătul Pieţii Sfintul Spiridon ascultase cu mînile în buzunar - nu-şi mai luase geanta pentru problematicele ore de liceu —, cu chipiul pe ceafă, o sfadă între doi co-tiugaragii care se înjurau unul pe altul cu atîta diversitate, încît Luchi, în rînd cu „cumătrele" care făcuseră piaţa, îi aproba admirativ, gustînd cu desfătare sudălmile care întregeau - cum usturoiul desăvîrşeşte o salată - această zi cu soare în piaţa cu legume, peşte, fructe şi hălci de carne crudă.

După ce cotiugaragiii isprăviră răfuiala, Luchi plecă, fără chef de şcoală, regretînd spectacolul încheiat, purtînd în paşii lui o destinaţie nehotărîlă.

Intră în Piaţa Sfîntului Spiridon, oprindu-se cînd la dughenele cu sfeclă, ţelină şi cartofi, cînd la tarabele cu ouă şi smîntînă acoperită cu foi de brustur, cînd la fructe, ascultînd cum se tîrguiau bucătăresele în soarele care acolo avea miros de verdeaţă leguminoasă; zîmbind ţărăncilor; dînd cu piciorul în cîte-un cartof căzut pe jos, avînd un aer de inspector binevoitor al Pieţii Sfintul Spiridon.

După ce isprăvi cu legumele şi fructele, trecu la casapi, fără grabă, fără priviri nelinişţite-n lături - caracteristice

liceienilor care-au fugit de la şcoală - cu un optimism zîmbitor şi îngăduitor de om subt paşii căruia viaţa se ţese de la sine în culori glumeţe ca ale scoarţelor ţărăneşti.

Şi la casapi, viaţa binevoi să acorde lui Luchi un nou spectacol, dînd o urgentă destinaţie paşilor săi vacanţi.

Toţi cîinii vagabonzi, toate javrele, toate cotarlele, toate corciturile pocite care-şi ţin pestriţul sinod flămînd în preajma căsăpiilor vibrau, strînse-ntr-o singură turmă solidară, mîrîiau, lătrau, schelălăiau şi hîrîiau, în blănile lor jerpelite, cu cîni spectrali, ***la o parte.*** Iar în faţa lor, un bulldog cafeniu bălţat cu negru, parcă blănit cu brunul aurit al chilimbarului de Buzău, stăpînit de cureaua ţinută de o mînă fermă, care nu-i îngăduia decît o îndîrjită neclintire, privea haita scheletică a neamului său, ca un Jupiter bulldog descins din Olimp, cu fulgerele-n ochi şi tunetul în glas.

Javrele-l lătrau fără să înainteze, huiduindu-l canin, cu o sperioasă ferocitate; iar El, neclintit în faţa lor, cu nouri de furtună în fiinţa lui masiv năpraznică, schieuna cu glas subţirel de greieraş, de pisicuţă şi de prunc, ca şi cum prezenţa javrelor ar fi deşteptat în glasul lui de baros căzînd pe nicovală, numai duioşii gingaşe, cantilene antropofage.

Ieşiseră casapii toţi, în haine albe cu miros de sînge, crud, şi rîdeau casapii în faţa hălcilor de carne crudă atîrnate-n faţa căsăpiilor peste butucul înroşit.

— Dă-i drumu, duduiţă.. numai olecuţă, aşa, de-o poftă...

„Duduiţa” avea o faţă proaspătă între casapi şi căsăpii, între cărnurile crude şi haita flămîndă dominată de bulldog-ul priponit, o faţă care lăsa ochilor ceea ce merele domneşti lasă nărilor.

— Dă-i drumu, duduiţă...

Bulldog-ul era în mijlocul pieţei casapilor, ca un idol păgîn într-un cutremur de pămînt.

— Se teme să nu i-l rupă! răsună un glas din acelea care au pretenţia că rezumă şi exprimă tăcerea unei mulţimi.

Mîna fetei slobozi cureaua, cum ai apăsa involuntar pe un trăgaci.

Un salt ca de stîncă ţîşnită din gură de vulcan.

Piaţa se golise de cîni. Păreau măturaţi de un ciclon.

— Baby, au pied, răsuna un glas autoritar, dominînd piaţa întreagă

Şi năprasnicul bulldog, cu picioarele cosite parcă magnetic, se opri la capătul pieţii. Şi cu ochii peste cap, subt fruntea lui teşită de harap, veni legănîndu-se umil, ca şi cum s-ar fi tîrît pe burtă, pînă la picioarele minusculei stăpîne, unde se lăsă la pămînt, turtindu-şi botul pe asfalt, între labe, cu coada ochiului iscodindu-şi stăpîna, stupid ca un enorm guvid canin.

În piaţa casapilor entuziasmul apăru nu cu flori, ci cu bucăţi de carne. Căzeau din tonte părţile ofrandele sanghine spre botul care le-nşfăca şi le-nghiţea, cum dau pe gît beţivii duşcă sticla cu rachiu.

Luchi fugise în galop pînă la madam Leiba, fumizoarea de fructe a familiei Danielescu, şi împrumutase, amane- tîndu-şi ceasul, treizeci de lei.

— Dă-mi, domnule, muşchi de treizeci de lei, cel mai fin.

Şi, cu muşchiul cel mai fin în mînă, veni la bulldog.

— Na, măi buzatule, măi frumosule, măi eroule... Du’că dragă, pe onoarea mea...

Abea atunci, în clipa cînd i s-adresă familiar, o văzu; zîmbi, c-un aer uluit, şi continuînd cu gestul surpriza ochilor, o măsură de la picioare pîn’ la cap, cu patru fugi de palmă, aşa cum ai măsura claviatura unui pian jucărie, cu deschiderea unei palme bărbăteşti.

— Bine, du’că dragă, mata aşa mititică şi duci aşa dihanie!

Şi continuîndu-şi gîndul întrerupt de surpriza ochilor, exclamă: „Du’că dragă, pe onoarea mea, aşa cîne n-am mai

văzut! Un erou, du’că dragă, Achille sau mai ştiu eu cine! Îmi vine să-l pup... Dai voie, măi buzatule, măi frumosule, măi căpcăunule, măi Mama-Pădurii... Nu dă la om, du’că dragă?

— Ajunge! Ajunge! Mulţumesc, nu se mai poate! protestă glasul fetiţei în faţa casapilor adunaţi cu alte ofrande, în timp ce o mînă mică, scuturată energic, făcea să zornăie o brăţară.

Smunci cureaua. Cînele trăgea la carne ca fluviile înspre mare.

— Baby!

Cînele porni după glas.

Luchi, după cîne. Se ţinu după el pînă la scara Hotelului Traian. Fetiţa se urcă.

— Du’că dragă, nu te supăra, îl mai aduci şi mîne la piaţă?

O faţă încreţită de rîs se întoarse înspre Luchi.

— Bine, domnule, dar cu şcoala ce faci?

— Şcoala! Bine, du’că dragă, crezi mata c-am să lăs eu bunătate de cîne pentru şcoală! Spune şi mata!?

*

Seara, după masă, Luchi îl luă pe Andi la o parte:

— Măi Andi, am văzut, un cîne!... Phii, fiu-fiu-fiu! Aşa cîne n-am mai văzut!

— Bulldog?

— Da, măi, de unde ştii?

Andi vroi să-ntrebe: „Al cui e cînele?”

Dar tăcu.

„Bate cineva la poartă?”

Fata era în el, într-un Iaşi cu soare, cu gestul acela proiectat pe cer, de plutaş cu mîna pe cîrmă la Toancele Bistriţei, - mică s-o-nchizi într-un zîmbet.

Şi, fiindcă era în el, avea impresia că-i a lui.

*

A doua zi, afişele unui. ziar ieşan de dimineaţă anunţau cu litere hărăzite din anul o mie nouă sute paisprezece pînă în o mie nouă sute optsprezece numai războiului:

„MAFIA FRANCMASONICĂ LA IAŞI
MISTERIOSUL EMISAR AL MAREI LOJE
CINE-S ADEPŢII?”

Aceste titluri trîmbiţate oarecum în ochii publicului avură darul să stîrnească în suflete un fel de atmosferă ocultă, făcută din reminiscenţe cinematografice ale filmelor americane cu bandiţi mascaţi, care ascultă de unul cu mănuşi albe; din amintirile romanelor senzaţionale cetite în copilărie, din viziuni de odăi îmbrăcate-n negru, în care doisprezece mascaţi cu pelerine jură în faţa unui al treisprezecelea, care-i „palid ca un mort”, credinţă veşnică pe un craniu aşezat pe masa neagră.

Cum? adică şi la Iaşi...

Hm! Hm!

Vremuri tulburi! Bolşevism în Rusia, francmasonerie la Iaşi...

Ritmul cumpărării ziarului fu mai nervos. Cetăţenii se grăbeau spre chioşcuri, cu banii gata în mînă, temîndu-se parcă să nu ajungă la timp. „Pst-pst”-ul indolent, cu care chemi pe stradă pe vînzătorii de ziare, devenise imperativ şi chiar răstit, iar ziarul era mai mult zmuls decît luat.

Informaţiile explicative din corpul ziarului erau laconice - în fapte —, ambigui şi enigmatice în expresii, ca şi nebuloasa noţiune a francmasoneriei; fiecare frază era aşezată ca între străjeri între semne de exclamare şi întrebare, dînd publicului impresia că ziarul ştie mai mult decît spune şi că vorbeşte peste capul publicului, cu Cineva - un fel de Rocambole al vagului nocturn —, făcînd necontenite aluzii la o pluralitate de personalităţi ieşene, neindividualizate, contaminate de filoxera „mafiei francmasonice", cu un ton detectivian flegmatic, surd ameninţător.

Articolul de fond era intitulat exploziv: ***Păziţi-vă,*** deschizînd subt nasul somnului ieşan un fel de echivalent al flacoanelor de săruri englezeşti. Autorul, reprezentat grafic prin pseudonimul mimetic ales, ***Masca Vigilentă,*** arunca o perfidă îndoială în sufletele cetăţenilor, cum o strecoară în sufletele lectorilor Gaston Leroux în ***Le Mystere de la Chambre Jaune.***

Cine erau membrii Lojei francmasonice?

Oricine putea fi, poate că toţi erau - îşi răspundea singură ***Masca Vigilentă*** —, dar francmasonii desfiinţau prin pumnal, glonţ şi otravă pe oricine ar fi destăinuit ceva despre Lojă. Astfel, ***Masca Vigilentă*** intriga şi înfricoşa toate căminurile ieşene care trăiseră pînă atunci în evidenţa de vitrină a cotidianului.

Soţiile îşi bănuiau soţii; mamele, fiii; cluburile, membrii; partidele politice, partizanii.

— Ce-i cu francmasoneria asta? întrebă Luchi la masă.

— Ei, fleacuri, caută-ţi de mîncare, răspunse domnul Danielescu.

În ziua următoare, ziarul de dimineaţă, ca o tobă mare, continua să sune alarma reluată în ajun şi de ziarele de seară.

Masca Vigilentă afirma că ştie imobilul misterios de pe o stradă dosnică, închiriat cu o sumă fabuloasă de Loja francmasonică - „de unde fondurile?"; declara solemn că va

însemna „cu fierul roşu al publicităţii” numele tuturor ieşenilor afiliaţi Lojei. Şi încheia cu un eroism nichelat: „Zădarnic mă priviţi, prin mască, domnilor francmasoni, zădarnic vă ascuţiţi pumnalele în umbra criminală. ***Masca Vigilentă,*** conştientă de menirea ei, îşi va face pînă la capăt datoria pe care i-o indică interesul Iaşului şi interesul ţării.”

— Ce-i cu porcăria asta de francmasonerie? întrebă din nou Luchi la masă.

— Ia te rog, măsoară-ţi vorbele! răspunse drastic domnul Danielescu.

În răstimpul acestor două zile, fata cu bulldog-ul nu fusese văzută nici de Andi în dreptul Universităţii, nici de Luchi în Piaţa Sfîntul Spiridon, la casapi. Totuşi, Andi ştia că-i în Iaşi. Pe de o parte, statura ei, surprinzător de mică, pe de altă parte, lipsa ei de eleganţă - acelaşi pardesiu cenuşiu încins cu o curea lată, şi aceleaşi ghete-bocanci care dădeau un bocănit soldăţesc paşilor ei energici - în contrast cu sluţenia de mare lux a bulldog-ului de rasă pură - cîne de bogătaş, se spunea în Iaşi —, o singularizau în gloata trecătorilor ieşeni, semnalizînd-o curiozităţii şi comentariilor tuturora. Zilnic era înregistrată de „ultima oră” orală a cercurilor frecventate de Andi.

Unii o văzuseră intrînd cu bulldog-ul la Hotel Traian; alţii la Copou, alţii, la cofetăria „Vlădescu”, fără bulldog, dar la aceeaşi masă cu un „personaj excentric”: un domn ras şi-n cap, ca un preot catolic, cu sprîncene dese şi ochi negri de hipnotizator, cu monoclu, mănuşi albe şi ghetre albe, cu brăţară de aur şi multe inele pe degete. Însoţitorul ei băuse „zece ceaiuri” fără zahăr, „riguros exact; m-am informat de Ia chelner”, adăugase colportorul acestei savuroase informaţiuni.

Dar se ştia şi mai mult. Însoţitorul fetei cu bulldog-ul fusese văzut la bala de abur. Stătuse „douăzeci de minute la abur”, ca jocheii, nu se spăla cu mănuşa, ca toţi oamenii, ci c-un fel de perie aspră. Ieşise din baie „roş ca un rac fiert”

şi băuse cinci pahare cu apă rece. Informaţiunea era deţinută de la maseurul băii.

Cine erau?

O pereche de spioni sovietici? Cei care-şi însuşeau această presupunere porneau de la cele zece ceaiuri băute fără zahăr, inventariate de chelnerul de la „Vlădescu”, precum şi de la inelele şi brăţara care dovedeau că ,,rusnacul are franci”: de unde? Spionaj. Cine nu spionează în biata ţară românească! Cei care considerau mai cu seamă ochii personajului excentric pretindeau că-i hipnotizator şi că-şi făcuse prima experienţă la cofetăria „Vlădescu”, bînd un ceai cu zahăr, dar făcîndu-l pe chelner să creadă că a băut zece fără zahăr.

— Lasă, domnule, dar cum rămîne cu plata? a plătit zece ceaiuri, plus zece la sută chelnerului, intervenise logic un interlocutor.

— Taci! replicase ironic cel cu versiunea „hipnotizator”. Te-ai uitat în buzunarul chelnerului? I-a plătit un ceai, şi chelnerul e convins că i-a plătit zece. E hipnotizator. Îl vedem mîne-poimîne la Sidoli.

Alţii, reţinînd coincidenţa apariţiei personajului excentric la Iaşi, cu campania împotriva francmasonilor, întreprinsă de presa locală, socoteau că el e „misteriosul emisar al Marei Loje” .

— Eh! crezi dumneata că ăştia s-arată în public? Lucrează pe dedesubt.

Pe unii îi indigna bulldog-ul:

— Lasă-mă, domnule, bestiile astea se ţin în cuşcă! Nu vezi ce ochi are? Îţi strică digestia!

Pe alţii îi indigna împrejurarea că fata vorbea bulldog-ului franţuzeşte:

— Ce-s mofturile astea, domnule! Nici pentru cîni nu-i bună biata noastră limbă românească? Ah-ah ah, cum ne-ar mai trebui un Ţepeş-vodă pentru vremile de acum. Asta-i soluţia: ţeapa. Da’ nu-i Omul!

Se comentau şi raporturile dintre domnul cu monoclu şi fata cu bulldog-ul. Unii spuneau că-s un menaj, şi clipeau viclean, dar evaziv. Alţii pretindeau că după ochi sînt tată şi fiică. Alţii argumentau că asemănarea ochilor era aparentă şi că dovedea numai că părechea era de altă rasă: indieni. Aveau ochi de indieni, nu de români, de asta semănau între ei.

Indienii au şerpi - ochii lor fascinează reptile - nu bulldog-i: cîni englezeşti. Poate c-aveau şi şerpi în ladă, la hotel. Bulldog-ul era un fel de reclamă pe stradă, înlocuind cu succes darabana care adună publicul.

Astfel că perechea cu bulldog-ul la fiecare pas ieşan trecea prin opinia publică, asemeni călăreţilor de circ care sar prin cercuri astupate cu un talger de hîrtie.

În sfîrşit, în ziua a treia, se întîmplă pe strada Lăpuşneanu - adică în vitrina Iaşului - un fapt reţinut de mai toţi trecătorii, fapt care dădu personajului excentric un fel de paşaport diplomatic pentru vama opiniei publice ieşene. Domnul Iustin Danielescu întîlnise pe omul eu ochi de hipnotizator, şi el, Profesorul, Apostolul, cel dintîi, salutase adînc, reverenţios, convorbind de la egal la egal cîteva clipe cu omul încă nedefinit de societatea ieşană.

Şi în aceeaşi zi răsună în casa Danielescu trîmbiţarea: „Avem musafiri la masă”.

Formulele cu care se anunţau musafirii la mesele casei Danielescu erau diverse, - după musafiri.

De pildă:

„Diseară ai să mai pui un tacim”, spus numai servitoarei, cu cîteva clipe înainte de masă, de către doamna Danielescu, însemna că pe masă rămîne aceeaşi muşama şi sînt lăsate aceleaşi şervete pătate din timpul săptămînii.

Noul tacîm reprezenta apariţia unui linge-blide oarecare îngăduit într-o zi oarecare la masa domnului profesor. Dacă din întîmplare în acea zi domnul Danielescu adusese icre negre, ele erau servite sub formă de tartine clandestine, înainte de masă, şi repartizate numai membrilor familiei.

Pentru noul tacîm nu se făcea nici un fel de efort. Acest musafir era hrănit cu cinstea de-a mînca la masa domnului profesor, ceea ce, în genere, îi şi tăia pofta de mîncare, nu cu alimentele de la această masă de Apostol care dă precădere spiritualităţii din biurou, nu materialismului din sufragerie.

„Iustin, nu uita, înseamnă-ţi, adă pe diseară nişte jambon, nişte ghiuden şi o cutie de sardele... Mai ia şi nişte compot «Ştirbey» şi cu o cutie de bişcoturi”, însemna că la masă sînt musafiri faţă de care doamna Danielescu ţinea să arate că la ea se „găsesc de toate”, pentru orice eventualitate. Aceşti musafiri erau parteneri la joc de cărţi.

„Ascultă, fată-hăi, diseară să te mai speli, să te mai dichiseşti, să nu te văd cumva zmultă şi cu pestelca asta murdară, şi să te-ncalţi, auzi? Vine lume la masă”, însemna că fata din casă trebuie să apară curată în sufrageria unor intelectuali modeşti, dar civilizaţi - doamna Danielescu eri profesoară de higienă —, intelectuali care nu înţeleg să strice pofta de mîncare a musafirilor prin mirosurile balcanice ale slujnicei.

La aceste mese se serveau mîncări nu cine ştie ce, dar preparate „gospodăreşti” într-o casă a cărei stăpînă, deşi intelectuală, nu-şi uită nici obligaţiunile derivate din noţiunea „gospodină moldoveancă”. Deci, servitoarea încălţată, pieptănată şi cu şorţ spălat, servea mămăliguţă cu ochiuri şi, în genere, fie pîrjoale de carne de vacă, fie nişte sărmăluţe tot de carne de vacă, amestecată cu ceva carne de porc. Urma o plăcintă de casă şi o cafea turcească - cumpărată gata rîşnită - preparată în ibric de mînile doamnei Danielescu.

— Excelentă! Aşa cafea numai la dumneavoastră se bea!

— Ei, ştii, totu-i s-o prăjeşti acasă, şi cum o prăjeşti; dac-o stropeşti cu puţin rom adevărat, dacă n-o treci cu prăjitul şi dacă ştii s-o fierbi, iesă bună.

— Ca la dumneavoastră nicăieri. Şi calitatea cafelei, dar arta preparatului! Asta n-o cumperi!

— Nu mai pofteşti una?

— Aşa ceva nu se refuză. Sărut mîna.

Pentru toate aceste trei categorii de musafiri, cu o subtilă gradaţie ascendentă, familia Danielescu trebuia să apară „unită” natural, dar trăind în intimitate, aşa cum trăiesc toate familiile în care-s şi copii.

Cînd era la masă musafirul reprezentat prin formula „ai să mai pui un tacîm”, dacă Luchi spunea vreo necuviinţă intolerabilă, doamna Danielescu îl dădea afară de la masă.

Cînd erau la masă musafirii reprezentanţi prin cumpărăturile de la băcănie, pînă la hotarul compoturilor „Ştirbey”, dacă Luchi avea vreo ieşire, doamna Danielescu îl privea lung, congestionîndu-se, şi ofta către musafiri:

— Greu îi cu copiii!

Cînd pentru a treia categorie de musafiri fata din casă trebuia să se pieptene, să se încalţe şi să-şi puie un şorţ curat, ieşirile lui Luchi erau comentate pe faţa mamei lui de un zîmbet, un pic iuţit, care se silea să însoţească amfitrionic zîmbetele sau rîsul musafirilor. Dar după plecarea acestora, zîmbetul se spărgea în capul lui Luchi ca o veselă de porţelan.

Şi, în sfîrşit, răsuna din cînd în cînd în casa Danielescu marea formulă, cu trîmbiţi de mobilizare în ea: „Avem musafiri la masă”.

Răsunase în anii războiului pentru doctorii francezi şi pentru dregătorii bucureşteni, iar după război, rareori numai, pentru vreun important personaj politic sau cultural, în trecere prin Iaşi, poftit de domnul Danielescu.

Ca la teatru pentru feerie, se făceau în casa Danielescu schimbări complecte de decor, la care participau toţi membrii familiei, mai puţin Andi şi mamiţa, amîndoi inexpugnabili din odăile lor, pentru pricini deosebite: mamiţa fiindcă era mamiţa; Andi fiindcă era Andi.

Dacă trîmbiţele acestei mobilizări a fardurilor casnice răsunau la timp de toamnă rece, doamna Danielescu poruncea să se facă foc îmbelşugat în toate sobele, pentru a alunga frigul acela umed cu care intră toamna în casele unde nu se face focul decît atunci cînd apa care îngheaţă în putinele de-afară îndreptăţeşte aluzia „că-i cam frig” a celor care de-o săptămînă tremură în casă cu obrajii înverziţi, fără să cuteze să facă risipă inutilă de lemne în „aceste vremuri grele”.

Domnul Danielescu scotea din biuroul său becuri nouă cu lumină albă, complectînd în toate odăile lămpile la care în mod obişnuit ardea un singur bec bolnav de gălbena- rea electrică a becurilor răscoapte.

Doamna Danielescu scotea din şifonieră faţa de masă de ***toile damassé*** şi şervetele la fel, pregătindu-le pentru apoteoza albă; descuia bufetul şi scotea serviciul de argint, vesela de porţelan şi paharele cu complectă ierarhie de cristal pur, serviciul de dulceţi, păhărelele de licheur şi ceştile de cafea neagră, numite turceşti, şi le preda cu număr fetei din casă, amintindu-i imprecatoriu că dacă sparge una numai, n-o poate plăti cu leafa pe un an întreg.

Casa întreagă era decorată cu flori - aranjamentul lor îl făcea Duduia - înmănunchiate în vasele date jos de pe dulapuri, unde pînă atuncea se umpluseră ca nişte urne funerare de pulberile zilelor casnice. Canapelele şi scaunele din salon erau scoase din albele cămeşi de forţă de pînă atunci. Duduia îşi aranja biblioteca muzicală, surghiunind operetele, şansonetele şi dansurile la modă în dulapul din odaia ei, punînd în evidenţă cîteva tomuri din Beethoven, a cărui mască din salon văzuse multe şi era blazată.

În aceste ceasuri preparatorii nervii vibrau şi uuiau ca-n aparatele de radio cînd s-aude iadul „paraziţilor”. Doamna Danielescu nu se mai spăla, pudra, nici îmbrăca; rămînea în halatul de dimineaţă şi-n papucii de odaie, cu părul prins în piepteni împlîntaţi provizor, ceea ce-i făcea mereu să cadă,

provocînd aspre observaţii adresate servitoarei, ale cărei „tălpăloage” erau gata să sfarme delicateţa lor de îngeraşi de celuloid căzuţi din cer pe covorul cu picioare de servitoare.

La fei cu doamna Danielescu era şi Duduia; şi ea îmbrăcată în provizoratul de ietac al îmbrăcăminţii de dimineaţă, cu faţa cam unsuroasă şi părul cam buhos. Casa întreagă, de la bucătărie pînă-n salon, şi din sufragerie pînă-n pivniţă, era pentru mamă şi fiică aşa cum e cerul pentru rîndunele: domiciliul unui zbucium săgetător. Cînd în bucătărie, cînd în salon, cînd în pivniţă, cînd în sufragerie.

Cu paltonul domnului Danielescu pe umeri, doamna Danielescu scotea din pivniţă, individual, sticle de vin - ofrande de-ale admiratorilor cotnăreni, odobeşteni şi nicoreşteni ai Apostolului - pe care le aşeza la gheaţă cu mîna ei.

Bucătăreasa, cînd ieşea în pragul bucătăriei urlînd după servitoare, parcă ieşea dintr-o eschiliană tragedie cu Destinul după ea. Pregătea numai mîncări moldoveneşti, dintre cele mai alese, cum ar fi sărmăluţele de piept de gîscă şi acea plăcintă cu smîntînă clădită din foiţe de aluat înfiorat de propria lui fineţă, caramelizată la suprafaţă şi inundată în cremoasa catifelare a unei smîntîni subtil vanilate.

În aceste zile, dejunul familiei era lugubru ca al unor condamnaţi la moarte, rămaşi încă duşmani pînă în ultima clipă, considerînd moartea lor simultană ca o comună frustrare de la ura ce şi-au hărăzit-o.

Duduia, de cîte ori privea calmul „aristocratic” cu care Andi participa la dejun, nu-şi putea stăpîni un „hm!” cu buzele subţiate - dungă - şi-un spasm al umerilor; adică: „Hm! Cred şi eu! Îţi convine să faci pe lordul cînd toată ziua nu faci nimica, în timp ce eu asud în bucătărie învîrtind la maioneză şi rîşnind cafeaua!”

Spre seară, în timp ce liniştea casei era ca un îngheţ fragil, gata oricînd să se spargă cu larmă, doamna Danielescu şi Duduia începeau să-şi facă toaleta.

Mirosea a hîrtie arsă de drot, a colonie, a pudră, a parfum.

Duduia îşi punea ciorapii de matasă şi vocabularul de matasă, pentru musafiri, simetric cu mama ei.

Apăreau amîndouă din odăile lor, cu un aer de regine care nevăzîndu-şi curtenii adunaţi, profită de ocazie pentru a se inspecta reciproc, după confruntarea solitară din faţa oglinzii.

Se simţeau atît de bine îmbrăcate, atît de regalizate de învestmîntarea de gală, încît Luchi - decăzut parcă pe-o foarte îndepărtată şi neînsemnată treaptă socială - le devenea cam indiferent. Din cînd în cînd numai, cîte un: „Să-ţi ţii gura la masă, auzi!”, rostit cu accent şi ochi de mamă de mică ţinută, îi amintea lui Luchi rudenia lui cu aceste cucoane care-l tolerau la masa lor.

După găteala stăpînilor, urma cu îndemnuri ghiontite transformarea servitoarei în subretă.

— Hai, toanto, na, îmbracă-te, ai mai văzut aşa stăpîni să te umple de haine?!

Într-adevăr, în aceste ocazii servitoarea era „umplută”. Doamna Danielescu îi scotea dintr-un dulap cu vechituri costumul de subretă, improvizat dintr-o veche rochie de-a Duduiei, o păreche de pantofi de-ai doamnei Danielescu, un şorţ tivit cu danteluţele unei foste perdele şi o bone- ţică, tot de dantelă, intrată în casă cu zestrea doamnei Danielescu, servind pe-atunci de boneţică pentru oala nocturnă a ietacului nupţial.

Domnul Danielescu sosea pe la şapte cu trăsura - nu cu tramvaiul, ca de obicei - aducînd pachetele cu „băcănii” care la aceste mese aveau rolul preludiului de orchestră înainte de ridicarea cortinei, precum şi malaga, migdalele şi fructele, care, în intenţia stăpînilor, ar fi trebuit să întregească numai rostul decorativ al florilor.

De pe la opt fără un sfert, casa mirosea a fum de răşină, focurile torceau murmurător în toate sobele, luminele erau aprinse ca pentru un Zece mai privat. Doamna Danielescu, trăgînd cu urechea înspre stradă, cu ochii îndreptaţi asupra unghiilor frecate nervos de podul palmei, se simţea ca un autor dramatic în seara premierei, în timp ce Duduia, aşezată pe scaunul rotund de la pian, de-a dreptul pe fundul pantalonaşilor, cu rochia clopot în jur, ca să n-o boţească, trăgea cu urechea la huruitul tuturor trăsurilor începînd, de cîte ori se apropiau de casă, o sonată de Beethoven: cîteva măsuri, aceleaşi pentru roţile fiecărei trăsuri.

*

La aceste mese de gală familia trebuia să apară perfect unită, spontan acordată, ca elementele diverse ale unei orchestre complecte, întregindu-se unele pe altele pentru efectul armoniei totale.

Capelmaistrul, nevăzut de public, al orchestrei familiale, era ascuns ca într-o cuşcă de sufleur, după zîmbetul mereu afabil, mereu aprobativ şi îngăduitor al distinsei doamne care şedea în capul mesei, pe scaunul doamnei Danielescu, îmbrăcată cu hainele de paradă ale acesteia.

Din cînd în cînd, pe deasupra capetelor musafirilor, Duduia schimba o scurtă privire cu mama ei. Şi piciorul Duduiei, în ciorapi de matasă, încălţat cu un pantof destinat parcă numai pedalei sonatelor lui Beethoven, apăsa, împungea şi lovea cu călcîiiul în gheata bonomă a lui Luchi, mînuind astfel, ca împuternicită a mamei ei, pedala sonatei familiale.

La aceste mese doamna Danielescu era concomitent „gospodina sub ochii căreia totul merge strună”; mama comprehensivă a personalităţilor felurite ale copiilor ei, soţia devotată a Apostolului, femeia de lume nealterată de mediul didactic, precum şi „femeia veşnic tînără”. Era, cu

alte cuvinte, un buchet de însuşiri casnice şi sociale, întruchipînd tipul acela legendar al „moldovencei” care ştie tot aşa de bine să cînte un Haendel, precum şi să facă un şerbet de trandafiri şi care, în lojă de teatru, în salon acasă, la bucătărie sau între invitaţii soţului său din biuroul acestuia, e aceeaşi armonioasă făptură menită să împodobească şi să servească, şi mai ales să înseninеze viaţa, precum şi să pacifice conflictele dintre bărbaţi. Un fel de versiune moldovenească a doamnei Récamier, întregită cu utilitarismul casnic care lipsea cu totul lebedei feminităţii franceze.

Apostolul era Apostolul. Nimeni nu-i cerea să fie altceva. Cu toate că îmbătrînise, cu toate că se îngrăşase, cu toate că tenul îi devenise cam sîngeros şi buzele scobite de oratorie ca de-o ţigaretă groasă, domnul Danielescu era încă surprinzător de frumos, mai ales la masă, cînd nu i se vedea nici pîntecele, nici silueta totală. Părul de aur roşcat, pieptănat cam neîngrijit, de cînd albea părea amestecat cu lumini de nimb. Fruntea era tot dreaptă şi eminescian înaltă; nasul, ca şi al lui Andi, avea desenul drept şi nările fin despicate ale statuilor greceşti; barba, de grîu copt amestecată cu fire de argint, încheia cu o neorînduială de vînt la prora cu spume capul acesta antic de faţă şi profil. Nu-şi tăia unghiile, nici nu şi le îngrijea, iar manşetele lipseau ori erau îndoielnice, ca şi gulerul.

Cînd se aşeza la masă, frumuseţea lui dădea mesei un fior biblic; dar de îndată ce începea să mănînce - înfuleca mai mult decît mînca - avea gesturi bestiale, parcă erotizate de alimente, care-i mîrşăveau perfecţiunea trăsăturilor.

Dar Apostolul rămînea şi la masă tot Apostolul. Prestigiul său cultural depăşea canoanele strîmte ale bunei creşteri obşteşti.

Dacă un simplu om te va călca pe picior, fără să-ţi ceară iertare, acel om va fi un rău-crescut, un bădăran. Dar dacă un munte îţi va strivi trupul cu mişcarea unei stînci

rostogolite, va rămînea acelaşi munte, adică năprasnic peste oameni, nu mojic între oameni.

Aşa şi cu Apostolul la masă. Nimeni nu lua în consideraţie cuţitul întrebuinţat în locul furculiţei, nici sorbiturile băloase, nici zama prefirată pe mustăţi, pe barbă şi surtuc, sau sondajul cu scobitoarea în ureche: erau acestea olimpizate de prestigiul acestui om cu chip olimpic.

Mamiţa, constrînsă în timpul războiului să întregească prin prezenţa ei cernită, timidă şi aristocratic armonioasă parfumul de răşină şi de patriarhalism moldovenesc - acum era cruţată de acest rol. Îmbătrînise prea tare şi surzise de-a binelea. Mînca singură în odaie, cu păpuşele ei.

Luchi era „bufonul" acestor mese. Şi bufonilor li se iartă multe, aparent.

Duduia dovedea prin focoasa ei prezenţă, de şaizeci şi opt de kilograme tinerele, frumuseţa trecută a mamei, precum şi tradiţia păstrată numai în Moldova, a vechiului tip de fată care mai mult ascultă şi roşeşte cu ochii în jos decît vorbeşte; care nu fumează, dar care-n schimb e o precoce gospodină, o emerită muzicantă: într-un cuvînt, un fel de graţioasă casă de fier, plină cu surprize desfătătoare pentru cei care ştiu s-o deschidă.

Iar Andi, ca şi cafeaua de două sute de lei kilogramul şi ca şi vechiul „Curaçao" dinainte de război, căpătat de domnul Danielescu de la francezi, fie că tăcea, fie că vorbea, era un fel de aromă de desert a acestor mese.

După plecarea musafirilor, descorsetată, casa îşi relua viaţa cu formele normale.

*

Andi nu auzise semnaiul schimbării la faţă pentru musafirii excepţionali, fiindcă nu dejunase acasă.

După-amiază îşi împărţise timpul între seminarul de la Universitate, un ceai într-un cerc de fete şi o lungă plimbare pe străzile Iaşului.

Se înnoptase rece.

Venea spre casă, după ce trecuse prin faţa Hotelului Traian, pe scara căruia, în locul fetei cu bulldog-ul, foiau misiţii, cu febrilitatea circumspectă a ploşniţelor.

Apucase spre casă pe uliţi dosnice - parcă toate stradèle —, cu iarbă printre pietre dezghiocate şi biserici cam strîmbe, ca şi călcîile rarilor trecători.

Răsărise deasupra dealurilor, într-un cer învineţit cenuşiu, o lună care ar fi fost enorm galbenă - astrală gutuie coaptă - şi deasupra Mării Negre.

Iaşul începca să răsară o dată cu luna, altul în lumina lunii.

Îşi potolea şi îşi rărea toate zgomotele, pe măsură ce luna devenea mai albă, dîndu-i umbre albastre, pregă- tindu-se să rămîie în adînc de noapte ca o cetate de-altă- dată scufundată-n fund de mare, cu luminile de lună-n el, ca albe marmuri care-au fost statui atunci cînd viaţa-n jurul lor nu se stinsese.

Dacă ar fi fost Iaşul un om bătrîn, Andi i-ar fi sărutat mîna; dac-ar fi fost un copil, l-ar fi dezmierdat pe frunte. Avea în aceste clipe o ciudată recunoştinţă pentru oraşul lui.

Recunoştinţă: da. Căci de cînd fata cu bulldog-ul era în Iaşi, oraşul lui Andi îşi dăduse la o parte ploile care-l făceau şi mai lugubru şi devenise frumos cum numai Iaşul ştie să fie cînd soarele de toamnă are culoarea vinului de Cotnar, cînd dealurile zărilor ieşene sînt ample căderi de zorele vinete ş-albastre atîrnînd de cer, cînd tot oraşul are culori şi miros de crîng tomnatec, cînd pe toate străzile copacii aştern binecuvîntări de aur stins, cînd înspre asfinţit soarele-şi trimite razele prelung, ca buciumul cînd sună de pe pisc de munte, cînd nopţile cu lună vin să umple cu lumină marea urnă a tăcerii moarte...

O dată cu venirea fetei, Iaşiul se-mbrăcase-n toamnă, soare şi lună: singurele haine de-mpărat ale trupului său de cerşetor.

Şi Andi era sigur că fata cu bulldog-ul iubea Iaşul. Şi parcă l-ar fi iubit pe el. Toamna, soarele şi luna erau ca o

cochetărie a lui Andi pentru o fată pe care n-o văzuse decît o singură dată, dar pe care o ştia în oraşul lui, cuprinsă în alintarea albastrelor zări.

Se apropiase de casă, fără să bage de seamă. De la poartă văzu, ca o semnalizare, iluminaţia vestitoare de musafiri. Sună la uşă. Servitoarea veni să-i deschidă deghizată în subretă pentru piesa de teatru care se juca în casă.

Focurile cîntau în sobe, ca lăutarii cînd preludează înainte de chef. Mirosea a fum de răşină.

Decorul de zile mari.

Pe pragul antretului, Andi şovăi. N-avea poftă să între şi să „joace" rolul lui de „fiu distins" în decorul măsluit.

Dorea singurătatea la o fereastră deschisă cum ar fi cea din hulubărie, cu sufletul, ca şi lumina lunii, revărsat nebulos asupra oraşului în care era o fată mică.

Dar Duduia, locţiitoarea urechii mamei ei, în aceste ocazii festive, cînd doamna Danielescu trebuia numai să prezideze, fără să intervie descinzînd de pe piedestalul de amfitrioană aristocratică, îl şi auzise pe Andi intrînd. Îl întîmpină în antret, cu senzaţia de superioritate psicologică a omului gătit faţă de cel care-i în hainele de toate zilele.

— Ce vii aşa tîrziu, Andi? Nu ştiai c-avem musafiri?

Andi era gata să răspundă maşinal: „Nu".

Răspunse, cu o privire ironică:

— Da, ştiam...

Şi privirea complectă ceea ce nu spuneau vorbeie: „Ei şi?"

Duduia intrase în salon, lăsînd o diră de parfum. Andi se hotărî să treacă de-a dreptul în odaia lui, renunţînd la masă şi la rest.

Îşi scoase pardesiul; cu mîna întinsă spre cuier, văzu ceva care-i dădu o tresărire: un pardesiu cenuşiu, şi deasupra, peste cîrligul cuierului, o curea lată de piele.

Ea, fetiţa lui din Iaşi, la ei acasă?

Înainte să-l fulgere panica bucuriei, tot în fulger un gînd trecu prin mintea lui Andi: oare nu l-au făcut de rîs? Adică familia, în lipsa lui, nu stricase ceea ce clădise delicat Iaşul cu toamna, soarele, luna şi tăcerea lui? - ale lui Andi parcă.

Involuntar, desprinse pardesiul din cuier, măsurîndu-l din ochi cu un zîmbet: haină de păpuşă, haină de copil, fulg în mînă. Îl aşează imaginar pe umerii Duduiei, pe-ai Magdei Boldur, pe-ai altor fete care-i trecură prin minte, aşa cum principele din poveste încerca cel mai mărunt condur din lume, al Cenuşăresei, marelor picioare ale fetelor împărăţiei, care deveneau enorme-n faţa micului condur.

Privi hăinuţa - ca de călugăraş dintr-un vechi schit în miniatură —, cu un fel de rugăminte mută; ar fi dorit ca stăpîna hăinuţei să fie într-adevăr copil, fetiţă mică, nu numai trup mic, şi să rămîie pentru el încîntătoarea înşelare a clipelor din faţa Universităţii, cînd bănuise cu bătăi de inimă că cea care părea fetiţă mică după siluetă şi obraji era o fată autoritar desprinsă din anii copilăriei.

Un glas îi poruncea: „Intră!”

Alt glas îi poruncea: „Nu intra. Păzeşte-te.”

Se temea. Era în sufletul lui o nelinişte ca a pămîntu- lui în preajma unei schimbări de anotimp.

De cîteva zile intrase în el ceva nou, necunoscut, dîn- du-i ca un adînc deschis de zări de primăvară, nimicind parcă îngustimea zidită a unor vechi hotare înlăuntrul cărora pînă atunci fusese singur suveranul libertăţii lui.

Şovăia. Îşi verifică în cîteva clipe sufletul şi, amintirile; recapitulă sumar cele cîteva chipuri de femei ale trecutului său: fetiţa blondă din timpul războiului, o caisă; cea care-l privise într-o zi de iarnă, ochi albaştri, zîmbet alb; fata din brazi - „Tu eşti mic” —, răscoliri de singe, umilinţă, spaimă; Magda Boldur, fum; Mrs. Handerli, numai handerli. Parcă răsfoise o carte cu poze, aruncînd-o. Toate aceste chipuri de femei erau ***exterioare*** lui, şi nu ***deveniseră*** exterioare cu

timpul, - abea acum îşi dădea seamă că aşa fuseseră de cînd le cunoscuse.

Şi ciudat, îngrijorător, fetiţa pe care o zărise o singură dată, în treacăt, trecînd prin faţa Universităţii, era în el, în inima lui, nu dragoste, dar prezenţă vie ca primăvara în pămînt înainte de-a răsări verde.

Retrăi din noua ziua în care o zărise. Începuse cu dialogul:

„— Bate cineva la poartă?

— Nu-i nimeni. Se scutură castanul."

Şi din acea clipă începuse în el aşteptarea unei mulţimi cu ochii îndreptaţi spre o solemnă poartă.

Şi îndărătul acelei porţi nu se scutura un castan; deschisă deodată, trecuse prin ea o fetiţă...

Era absurd!

Totuşi, un glas îi poruncea: „Nu intra. Păzeşte-te!"

Îl cuprindea o teamă superstiţioasă. Fetiţa apăruse în viaţa lui cu un semn atît de profetic, că dacă o ţigancă, privindu-i liniile palmei, i-ar fi spus: „Uite un semn care taie linia inimii; asta înseamnă că la douăzeci şi doi de ani, într-o zi de toamnă, ai să întîlneşti o fată oacheşă, ş-ai s-o iubeşti cu toată linia inimii" - nu s-ar fi mirat.

Dar se temea. Umbla parcă pe linia de răscruce a fatalităţii. Era în el alarma omului care şi-ar întîlni Ursita, ca Oedip pe Sfinx.

Privi din nou pardesiul cenuşiu repus în cuier. Era mică. O văzuse numai o clipă. Căută să şi-o reamintească. Ţinea minte pletele lucios negre, tăiate scurt, şi gestul braţului întins. Apoi ochii negri. Nu-şi mai amintea obrazul. Dar ochii, ochii... Ciudat! Avea ochii aceia negri pe care-i au numai oamenii uscaţi, nalţi, cu nas achilin, cu ceva vulturesc în făptura lor de pradă şi dominaţiune: ochi a căror privire ţi-o închipui aruncată din goana unui cal care aleargă în fruntea unor hoarde, în lumini de incendiu.

Cum se împăcau ochii şi cu pardesiul de păpuşă?

Intră în salon cu o mişcare impulsivă, palid, cu faţa chinuită, adus parcă de vînt.

Unde era fetiţa?

Grupul familiei înconjura pe un domn ras pe de-a-ntregul, şi pe cap, cu ochi negri le fachir şi sprîncene arcuit negre, cu monoclul în arcadă şi buzele fumegînde.

Unde era fetiţa?

Era într-un fotoliu lîngă sobă, acoperită de spetează, ca o rîndunică intrată pe fereastră şi cuibărită acolo, la o parte de oameni.

— Domnule Matei Velisar...

,,Oh! ce înşirare pompoasă!” înregistră iritat Andi, simţind în acest ceremonial epatarea mamei lui.

— ...dă-mi voie să-ţi prezint pe băiatul nostru, Andi.

Cum? îl prezenta dintîi domnului, nu domnişoarei? Andi se îndreptă spre sobă, înclinîndu-se adînc în faţa fetei.

— Domnişoara Ştefania Velisar, interveni glasul doamnei Danielescu, urmind noul itinerar determinat de Andi, nu de ea.

— Ştefana, rectifică, articulînd net şi imperativ silabele, glasul fetei.

— Du’că dragă, dacă n-ai adus boxul să-l vadă şi Andi! regretă Luchi cu glas tare.

O privire a mamei lui, de jos în sus, închise gura lui Luchi, cu un ***uppercut*** efectiv.

După scurta diversiune produsă de sosirea lui Andi, Matei Velisar îşi reluă istorisirea mai demult începută.

În geometria de salon, el era centrul, ceilalţi circomferinţa. Andi se rezemase de uşă, avînd şi el aerul că-l ascultă. Sufletul lui era ca după un miracol ratat. O dezamăgire care-l întrista foarte puţin şi-l liniştea foarte mult, alungînd din el panica temutelor miracole pe care oamenii le doresc cu o sinceritate îndoielnică, aţîţaţi de curiozitate, satisfăcuţi însă, în clipa cînd le pot tăgădui.

Se simţea liber. Fetiţa se numea Ştefana Velisar, şi parcă numele aflat o dezbrăcase de un mister. Apoi nu era

frumoasă. Avusese o scurtă dezamăgite în clipa cînd îşi aruncase privirea asupra obrajilor ei. Crezuse - de ce? - că-i foarte frumoasă, şi nu era. Obrajii ei erau prea rotunzi, parcă inegali, stîngaci desenaţi. Rotunzimea aceasta de copil rotofei care dă un fel de haz fructifer copiilor mici, fiind parcă luna plină a sănătăţii lor, era, hotărît, dincolo de canoanele frumuseţii femeieşti. Surprinsese ochii lui Andi, ca o uimitoare absenţă de rimă la capătul unui vers unde o aştepta superbă, tulburătoare.

Retrospectiv, pardesiul din cuier îşi pierdu prestigiul, iar întîlnirea din faţa Universităţii căpătă semnificaţia unui fapt divers, falsificat de-a lungul cîtorva zile din pricina unei exaltări... „literare”, hotărî Andi, şi nu se mai ocupă de Ştefana.

Dar Matei Velisar îi era francamente antipatic.

Antipatia se întregi, confirmîndu-se, de îndată ce-i zări monoclul, care pentru ieşeni e semnul bucureştenismului capşist: această valeriană pentru nervii pisicismului modovenesc. Accentul lui Matei Velisar adeverea ceea ce sugera monoclul: era muntenesc, ca şi unele particularităţi valahe ale vocabularului: „aia”, „ăla”, „niţel” Şi mai avea acea preciziune vioi reliefantă în articularea cuvintelor, care pare agresivă urechii moldoveneşti.

Slavă Domnului, erau munteni! Acest „erau munteni” îi declasa liniştitor în sufletul lui Andi, punînd între ei şi el un fel de dunărean hotar, ca între Bulgaria şi România.

Matei Velisar vorbea şi fuma, fuma şi vorbea - hră- ninduşi parcă fiecare vorbă cu fum, răsturnînd scrumul cînd în scrumelniţă, cînd pe covor. Şi doamna Danielescu nu era enervată - enervările, în zilele de mare ţinută, se traduceau prin uşoare palpitări ale vîrfului pantofilor, ca de coadă de pisică —, nu era de loc enervată de acest gest care păta covoarele, şi care-n loc să cadă pe nervii mamei lui, ca de obicei, cădea pe-ai lui Andi, îndeobşte complect indiferent la astfel de amănunte.

Îl privea pe Matei Velisar cu atîta rea voinţă şi cu o dorinţă de a-l critica atît de permanent vibrantă, încît la fiecare aruncătură de ochi căuta să-i descopere un nou cusur.

Matei Velisar era bine îmbrăcat, impecabil, asta n-o putea tăgădui. Haină de postav închis, croită pesemne în străinătate, deduse Andi, văzînd sobra perfecţiune a croielii surtucului fără exagerări la umeri, piept şi talie, precum şi căderea pantalonilor fără aderenţe la genunchi şi fără creţuri de armonică, deşi picioarele erau încrucişate unul peste altul. În schimb, ghetrele albe, apoi inelele - unul cu doi şerpi de aur cu ochi de rubin şi safir, altul cu pecete latră şi altul cu un enigmatic 33 —, apoi brăţara de aur. Din buzunarul jiletcei atîrna o panglică latră de ***moire*** cu pecete de aur şi o unghie curbă de leu, montată tot în aur.

Aur, aur aur! O orientală pasiune a aurului, de care Andi avea oroare. Nu purtase niciodată inel, n-avea nici ac de cravată, nici lanţ de ceasornic. Nimic metalic, nimic lucitor.

Şi era fericit că descoperea în Matei Velisar, cu toată perfecţiunea croielii hainelor - Andi o atribuia exclusiv croitorului —, podoabele bătătoare la ochi, ghetrele albe, inelele, brelocurile, brăţara, care-i păreau lui Andi dovada prostului-gust. Şi acest prost-gust, pe care era sigur că şi-l dovedise obiectiv, îl răsfrîngea şi asupra Ştefanei, îndepărtînd-o mereu de el prin tot ce găsea criticabil în tatăl ei.

Dar isprăvind cu examenul vestimentar şi somptuar, trebui să examineze şi chipul omului pe care vroia să-l critice milimetru cu milimetru, împărţindu-l parcă în pătrăţele, ca pe hărţile pe care le desenezi precis.

Capul lui Matei Velisar dădea o impresie de rotund perfect la prima vedere, poate din pricină că şi obrajii şi capul erau la fel de rase. Acea rotunzime ecleziastică a preoţilor catolici. Şi Andi dori parcă să-i descopere o guşă catolică; n-o descoperi. Desenul bărbiei era sec. Dori să descopere buze onctuos ecleziastice, buze în atitudini de

confesional, dantură sau dinţi de aur. Nu descoperi. Gura era mică, înflorit cărnoasă, ca la oamenii viguros bruni, cu o dantură de un alb tînăr. Dori să descopere obraji moi, gata de creţuri blege. Nu descoperi. Obrajii aveau o rotunzime aproape copilărească, de minge de gumă, iar pieliţa lor, deşi o presimţeai argintată nu numai de pudră, ci şi de ani, era întinsă, robustă, ageră. Şi ochii... ochii erau superbi, răspicat deschişi subt două sprîncene dense, oblice, de un negru indian, incendiaţi de o strălucire asiatică, dînd nu atît impresia culorii negre pe care o dau ochii obişnuit negri, cu gene lungi, ci a luminii de ger închisă în diamantele negre.

Şi Andi avea ochi negri, dar în obrazul lui alb, cu mişcarea genelor grele şi lungi, dădeau o impresie de mare doliu, care solemniza albeaţa obrajilor. Pe cîtă vreme ochii lui Matei Velisar ardeau, şi cu toate că obrazul era smolit, rămîneau drăceşte negri, lucind în neastîmpăr cum e crupa cailor arabi în soare.

N-o privea pe Ştefana, o lepădase în masa femeilor anonime ca într-un coş în care arunci hîrtiile inutile; se uita, cu o rea-voinţă contrazisă şi sporită prin aceasta, la ochii spectaculoşi ai lui Matei Velisar.

Şi deodată aceiaşi ochi se deschiseră în sufletul lui, privindu-l dinlăuntru. Şi cu o tresărire sufletească parcă îşi aminti ochii Ştefanei. Erau în el, incrustaţi în sufletul lui, ca doi ochi de idol păgîn. Îi văzuse de două ori. Întîia oară, în faţa Universităţii, îi apăruse statura de fetiţă cu obraji de fetiţă, ducînd bulldog-ul de curea. Şi vîrsta pe care involuntar mintea o acordă fiecărui om necunoscut în clipa cînd trupul trebuie să ia o atitudine în ierarhia vrîstelor, faţă de celălalt, fusese: doisprezece ani. Andi aşezase pe creştetul ei, care era subt umărul oricui, vîrsta de doisprezece ani, cum ai dărui unui copil un ham cu zurgălăi. Ş-atuncea întîlnise pentru întîia oară o privire aţintită asupra bulldog-ului:

„Baby, au pied!”

O privire matură, adîncă, net definită, de om copt, pornită din splendoarea asiatică a aceloraşi ochi negri, care ardeau şi subt fruntea lui Matei Velisar.

A doua oară, cu cîteva clipe în urmă, revăzuse aceiaşi ochi, dar nu-i băgase în seamă, constatînd numai, dezamăgit, absenţa frumuseţii la care se aştepta în obrazul prea rotund al Ştefanei Velisar.

Ş-abea acum îşi amintea ceva: venind înspre Ştefana, deşi mama lui îl prezentase dintîi lui Matei Velisar, era în el o mişcare protectoare: îi aducea parcă în dar întîietatea salutului, deşi poate era într-adevăr fetiţă mică. Şi întîlnise o mînă autoritar fermă în mişcările ei, deşi mîna era o miniatură de mînă, cum şi trupul ei era o miniatură de trup.

Şi iată că din nou o vedea apărînd, o vedea, dar nu în afară, nu în salon, pe fotoliul de lîngă sobă - căci privirea lui era îndreptată spre Matei Velisar - ci ***în el.***

Apărea în el acelaşi obraz prea rotund, într-o frăgezime, într-o încîntare pe care admiraţia pentru un chip perfect frumos, clasic frumos, aşa cum era de pildă al Magdei Boldur, nu i le-ar fi dat.

I se întipărise în ochi cînd o privise adineaori obrazul ei prea rotund, ca o disonanţă, violînd în el aşteptarea unei frumuseţi preconcepute. Şi socotise - cu o bucurie liberatoare - că obrazul ei e lipsit de frumuseţă. Dar ceea ce o clipă ochii desconsideraseră intrase în suflet, înviind în funduri vechi icoane naive, care n-aveau reminiscenţe nici de statui greceşti, nici de picturi italiene, nici de femei frumoase întîlnite cîndva.

Altăceva. Cu totul altăceva.

Parcă în sufletul lui Andi, după ce privise ciudata rotunzime nehotărîtă, a obrajilor Ştefanei, o mînă de copil desinase cu linii stîngace o casă de ţară, mică, strîmb patrată, cu o uşă care vorbeşte şi două ferestre care privesc, aşa cum sînt casele în desenele copiilor, care însufleţesc omeneşte orice; apoi aceeaşi mînă convertise patratul cu linii curbe al casei de ţară, într-o lună plină, cu ochi - fostele

ferestre, şi gură - fosta uşă; ş-apoi, aceeaşi mînă, copilăreşte nestatornică, dorise un măr domnesc, mare, rotund, şi prefăcuse luna cu ochi şi gură de copil care doreşte mere într-un măr domnesc desenat cu toată pofta de mere care-i curbă obrajii de zîmbet pofticios; ş-apoi, adormise copilul, şi văzuse prin somn că fosta casă de ţară, devenită lună plină şi pe urmă măr domnesc, îl privea, tot atît de copilăroasă ca şi el, răsărită din sinceritatea inocenţei lui, - nici casă de ţară, nici lună plină şi nici măr domnesc, ci obrazul fetei de care se îndrăgostise fără să ştie şi pe care căutase să-l descopere într-o casă de ţară, apoi într-o lună plină, ş-apoi într-un măr domnesc, lăsînd ca tocmai somnul să-i arate obrazul de fată răsărit din naivitatea unei case de ţară, din luminoasa rotunzime a unei luni pline şi din frăgezimea roşie a unui măr domnesc.

Întregul suflet, al lui Andi se prefăcuse într-un zîmbet mirat. Cînd intrase în salon şi n-o văzuse pe Ştefana între ceilalţi, ci ***o descoperise*** în fotoliul de lîngă sobă, avusese o clipă, faţă de trupul ei mic ascuns de speteaza unui fotoliu, impresia că ea nu intrase cu ceilalţi pe uşă, ci pe fereastră, ca rîndunelele, rămînînd la o parte de oameni, mică lîngă foc.

Şi-acum o descoperea la fel în sufletul lui. Nu intrase ca femeile frumoase prin uşa voluntar şi admirativ deschisă a ochilor, primită în suflet cu ceremonialul datorit frumuseţii femeieşti; intrase ca rîndunelele, de-a dreptul prin fereastra deschisă a inimii, rămînînd în el fără s-o ştie, fără s-o audă, principiu necontenit al mirărilor, mică în felul rîndunelelor al căror trup încape într-un cuib mai îngust decît pumnul copiilor, dar spre care mîna oamenilor în zadar se-ntinde, căci zborul lor, pentru care cerul e prea strîmt, numai într-un cuib devine trup mic, gata să redevie fulger vast al seninului albastru.

Era în sufletul lui ca miracolul prezenţei unei rîndu- nele care pu zbura, dar putea să zboare oricînd prin fereastra

inimii, deschisă pe un cer_albastru cu primăveri calde.

Trăia clipele cele mai delicat îneîntătoare ale vieţii lui. Era în el un sunet nou. Şi bătăile inimii îi aduceau o ciudată amintire din copilărie, uitată pînă atunci.

Cînd era mic, după ce începuseră să-l umple de miraculos poveştile ascultate, era convins că orice lucru are un adînc misterios, un fel de fîntînă cu zîne şi cu draci, pe care oamenii mari n-o bănuiesc. Şi aceste fîntîni de mister ale lucrurilor neînsufleţite, cum ar fi scaunele, mesele, dulapurile, el ştia că se deschid noaptea. Cînd începea întunericul, ***bătăile inimii lui,*** altă inimă decît cea din timpul zilei, cu alte bătăi, îl vesteau că fîntînile lucrurilor neînsufleţite s-au deschis şi că în noapte, o dată cu somnul şi cu visurile, începe viaţa înfricoşător vaste odăilor din timpul zilei, scaunelor, meselor, dulapurilor şi covoarelor.

„Asta a spus-o Zmeul.”

Şi adormea.

Pe la zece ani, fîntînile misterioase secaseră şi se-nchiseseră pentru totdeauna, lăsînd odăile să fie odăi, scaunele, scaune, mesele, mese, dulapurile, dulapuri, - în evidenţa cotidianului.

Dai- inima bătuse pentru altceva, ca şi pentru clipa deschiderii fîntînilor misterioase. În fiecare părete al fiecărei odăi, Andi bănuia că-i ascunsă o comoară. Şi cînd rămînea singur, spre seară, începea să bocănească tainic, hotărnicind cu bătăi de deget şi de inimă conturul golurilor descoperite în zid, goluri în care trebuia să afle comoara ascunsă.

Şi iată că acuma, în salonul casei părinteşti, de-a cărui uşă se rezema un Andi de douăzeci şi doi de ani, lucid şi răuvoitor oamenilor şi lui deopotrivă, bătăile inimii erau aceleaşi ca şi în copilărie, vestindu-l că s-au redeschis fîntînile misterioase şi că zidurile şi-au recăpătat comorile.

Şedea rezemat de uşă, cu braţele lăsate-n jos şi-ncrucişate, cu bărbia-n piept, cu părul lunecat pe tîmple, într-o

desăvîrşită uitare de sine, avînd în linia înclinată a trupului acel prelung al sălciilor lenite în apa care le-oglindeşte. Ochii nu mai erau deschişi în afară, ci înlăuntru, căpătînd visarea privirii oarbe a statuilor. Iar pe obrajii lui slăbiţi parcă, subţiaţi de concentrarea în sine, care le absorbea elasticitatea vieţii, dîndu-le o moarte palidă în clipa învierii de argint, plutea acel zîmbet care nu-i nici al ochilor, nici al buzelor, ci al minunării lăuntrice, şi care albeşte luminos obrajii tinereţii ca preajma unui răsărit de lună după culmea munţilor.

Aşa apăru în ochii Ştefanei Velisar, care pînă atunci privise ş-ascultase numai focul din sobă.

Ochii ei negri avură o clipire incredulă, căci după patru ani de lipsă din România se aşezase la gura unei sobe româneşti, privind şi ascultînd focul natal, cu miros de pădure şi culori şi ritmuri de jocuri ţărăneşti în straie de sărbătoare - nu calorifer sau cheminée, ca la Paris, nici „mangal”, ca la Constantinopol, ci focul amintirilor copilăriei, poveşti, castane coapte; şi iată că sfîrşitul focului cu jaru-i rubiniu îi evocase clipa roşie purtată ca un baldachin de purpură în lănci de minarete, a Constantinopolului, cînd începe melopeea muezinilor; şi iată că, întorcînd ochii, întîlnea în România, în Iaşi, în salonul unei case unde-o adusese întîmplarea, ceea ce lăsase statuie, etern statuie, în Muzeul imperial otoman. Era în ochii ei acelaşi profil al efebului grec rezemat de-un stîlp de marmură, pe care-l întîlnea într-una din sălile muzeului, nu ca-ntr-un muzeu, ci ca într-o plimbare printr-o Eladă rămasă cu un veac înainte de Hristos în jurul şi subt picioarele efebului înfăşurat în pelerina scurtă, oprită deasupra genunchilor goi, purtînd în falduri parcă vîntul mărilor nemuritoare în vestmintele sculpturilor greceşti, cu capul înflorit de primăvara marmurei eline, luminos ca liliacul alb, - ca şi acesta înclinat şi cu bărbia-n piept, iluminat de zîmbetul lunar al marmurei adolescente, ca şi

acesta, cu picioarele încrucişate pe mişcarea leneş visătoare care îl alătura de stîlp, dar rupte de la gleznă purele picioare ale statuiei antice.

— Poftiţi la masă.

Răsunară glasuri: foşniră rochii.

Andi se deşteptă. Desprinzîndu-se de lîngă uşă, făcu un pas.

Şi era atît de halucinantă iluzia că-i aceeaşi statuie dc efeb lăsată cu picioarele frînte de la glezne în Muzeul din Constantinopol, încît Ştefana, în clipa cînd Andi, desprinzîndu-se de lîngă uşă, făcu un pas, avu o nestăpînită bătaie de inimă, temîndu-se parcă să nu i se sfarme statuia cu picioarele frînte.

Întinse mîna spre Andi. Stătuse mai bine de un ceas, cu picioarele strînse subt ea, pe fotoliul de lîngă sobă; îi amorţiseră.

Andi o sprijini. Abea-i ajungea subt umăr capul ei cu obraji prea rotunzi, ochi prea mari şi o gură parcă prea mică pentru vorbele oamenilor. Era îmbrăcată cu o rochie cenuşie încinsă cu o centură de argint circazian, făcută din miniaturi de paftale. Pe umeri îi curgea apos un şal cu franjuri lungi şi flori verzi - de un verde de castani împrimăvăraţi - pe fond negru, care sporea prospeţimea roşie a obrajilor încălziţi la foc.

Mică s-o închizi într-un zîmbet. Cu plete lucios negre, pieptănată cu cărare la mijloc, care-şi trimetea dunga fină în linia dreaptă a nasului. Şi-n mîna lui Andi, o mînă care era un diminutiv, cum ar fi pasărea colibri pe crengile copacilor româneşti.

Şi ea şi Andi ieşeau ca dintr-un somn.

*

Mirarea care intrase-n Andi ca un nou criteriu sufletesc şi material precedase mirării familiei lui. Dar Andi, după ce

descoperise farmecul Ştefanei, încuiase cu zăvoare mari în el ceea ce-ar fi vrut să fie numai pentru el. Nimeni n-o băgase-n seamă pe Ştefana, înainte de masă. Speteaza fotoliului care-i ascundea trupul ca după un scut ascundea parcă şî revelaţia prezenţei ei încîntător mică, de rîndunică venită între oameni, vestindu-le primăveri înflorite. Şi Andi nu vroia s-o mai descopere nimeni. Graţia ei cu ochi de idol indian într-o faţă cu obraji de frăgezimi şi rotunjimi copilăreşti - să nu le bănuiască şi să nu le afle nimeni. Să fie numai ale lui. Aflînd-o ca şi el, ceilalţi i-ar fi furat-o parcă, despuindu-l de secreta lui podoabă, de cuvîntul magic care-i deschidea peştera cu comori uitate din copilărie.

Şi se-ntîmplase tocmai ceea ce Andi nu dorea.

La masă, Ştefana fusese aşezată lîngă Duduia, pe un scaun înălţat cu două pernuţe, căci masa era prea înaltă pentru ea, după cum tacîmurile de gală erau gigantic greoaie pentru mîinile ei mici cu degete lungi. Duduia bănuia o ciudăţenie în această fetiţă cu mişcări sigure şi tăceri calme, neintimidate. Dar o proteja, considerînd-o de la înălţimea de „cucoană" a trupului ei mare, masiv femeiesc. Şi la desert, tocmai cînd Matei Velisar intercalase între necontenitele lui povestiri elogiul - meritat de altfel - al acestei mese moldoveneşti - cu acest prilej Andi aflase cu surprindere şi bucurie că Matei Velisar era moldovean —, doamna Danielescu, încîntată de Matei Velisar şi de modul măgulitor în care se răsfrîngea casa şi masa ei în vorbele acestui „boier moldovean" trăit în străinătate numai în lumea diplomatică, găsise prilejul să fie amabilă şi cu „fetiţa lui", onorînd-o cu o întrebare. Pretextul îl găsise în brăţara pe care Ştefana o purta. Un fel de colăcel de argint umflat şi sur, care la fiecare mişcare a braţului zornăia.

— Ce brăţră drăguţă ai mata, duduie! Eşti bună să mi-o arăţi?

Desprinsă de pe încheietura braţului îngust, brăţara trecuse prin mîna Duduiei - şi parcă simpla ei prezenţă de o clipă imensifică diform degetele Duduiei, cu unghiile mîncate —, ajungînd în mîna doamnei Danielescu, ale cărei cususuri le agravă deodată ca o lupă

— Hm! Da-da! Foarte curioasă!

Brăţara nu era de aur, n-avea pietre preţioase, era cam diformă, de un argint înnourat; şi doamna Danielescu nu izbutea să găsească nici un compliment pentru această brăţară, care-i apărea grosolană, de un metal suspect; dacă i-ar fi aparţinut, ar fi dăruit-o fetei din casă, afirmînd că-i de argint, fără să creadă.

Şi tocmai cînd se hotăra s-o restituie, repetînd: „Hm! Da-da! Foarte curioasă. E drăguţă de tot”, descoperi că sună. Avea zornăitul acela al jucăriilor făcute pentru copiii din leagăn, umplute cu pietricele care au rîsul prundurilor clare; dar zornăitul brăţării era mai sonor, mai vesel, parcă avea închis în el o depărtare cu sănii în goană de zurgălăi, sau un Crăciun de sat pierdut în zare, cu clopoţeii stelelor purtate de copii.

Şi doamna Danielescu, după ce sună de cîteva ori brăţara, găsi în sfîrşit un cuvînt nou:

— Sună! I-auzi cum sună! Aaa, e delicioasă. De ce sună?

— E o brăţară de dansatoare egipteană, doamnă.

— Daa! Ţi-a dat-o tata.

— Nu, mi-am cumpărat-o eu.

— Aşa! De unde!

— Din Bazar.

— De la Bucureşti?

— De la Constantinopol.

— Aaa! Ştiu. ştiu ***L’homme qui assassina,*** am cetit. Bine, dar Bazarul de acolo e o grozăvie. Tot felul de boale, tot felul de hoţi de aceia...

— De care?

— Orientali de aceia! Cum, duduie, te lăsa tata sin- gură prin Bazar?

Matei Velisar rîdea, eu monoclul în mînă.

— Bine, doamnă, dar fata mea a făcut războiul cu mine, călare, în regimentul meu... are douăzeci şi unu de ani...

— Douăzeci şi unu de ani?

Toţi murmuraseră în cor această enormitate. Cum? fetiţa aşezată la masă lîngă Duduia - care avea optsprezece ani - pe un scaun cu două perne, făcuse războiul călare, şi avea douăzeci şi unu de ani?

De-atunci începuseră mirările tuturora. Ştefana apăruse în ochii lor, după ce apăruse în ai lui Andi. Doamna Danielescu încercase brăţara: degetele ei se înghesuiseră în brăţară cu mirarea unui cap de raţă care ar vrea să încapă într-un cuib de rîndunică şi, văzînd că dimensiunile brăţării îi interziceau categoric accesul, renunţase, minunîndu-se de îngustimea încheieturii braţului Ştefanei.

Pe rînd, Duduia, Luchi, domnul Danielescu examinaseră brăţara, sunînd-o.

Domnul Danielescu evocase cu brăţara în mînă Egiptul faraonic, piramidele, nisipurile fierbinţi. Şi Ştefana începu să apară, alta decît cea de pînă atunci, în zornăitul brăţării trecută din mînă-n mînă, spre încheietura braţului îngust.

Aşadar, „fetiţa” era o fată de douăzeci şi unu de ani! Nu le venea să creadă, şi totuşi trebuiau să creadă. Şi se minunau de cîte ori o auzeau vorbind, „ca un om mare”, cu glas care părea gros fiindcă-i vedeau, faţa, mînile şi buzele ei de copil. Pînă atunci trecuse neobservată. De atunci, însă, începuse să „sune” ca şi brăţara de dansatoare egipteană.

Vedeau, în sfîrşit, ochii ei orientali, gravi şi maturi, într-o faţă copilăroasă prin formă şi ten, şi parcă şi mai copilăroasă prin forma gurei mici, care vorbea răspicat, hotărît.

După masă, la cafea, Matei Velisar îi ofense o ţigară. O aprinse. Fuma!

Luase deprinderea fumatului. După război cercase să-l suprime.

— Dar la Constantinopol, unde sîntem acuma, e tutun foarte bun, şi nu ne-am putut lăsa de fumat.

Toţi izbucniseră în rîs, ca şi cum le-ar fi istorisit o anecdotă hazlie. Ea, fetiţa, învăţase să fumeze în timpul războiului - şi războiul devenea ca o mare cutie de carton în care, printre soldaţi de plumb, apărea şi o păpuşă amazoană —, iar după război cercase să lase fumatul, ca un om mare care luptă cu patimile; şi ea era în faţa lor, de doispreze ani, să-i pui în braţe o păpuşă, sau s-o iei pe genunchi să-i dai acadele.

Şi ce fel de cal avea în timpul războiului? o întrebase doamna Danielescu, neîndrăznind să spuie cuvîntul poney, pe care zîmbetul ei îl ascundea.

— Un cal de la regiment.

Zîmbet general.

Domnul Danielescu intervenise în discuţii, plasînd fragmente din ***Istoria războiului pentru reîntregirea neamului,*** elogiind bravura şi mai ales disciplina soldatului român, în contrast cu haosul personificat de fiecare soldat rus. Domnul Danielescu avea aerul că el cel dintîi prevăzuse bolşevismul, diagnosticîndu-l încă de la intrarea ruşilor în acţiune. Condamna bolşevismul, natural, în numele umanităţii, dar nu dintr-un simţămînt de milă pentru sîngele vărsat în Rusia şi pentru mizeria de-acolo, ci dintr-un simţămînt de prudenţă înfricoşată. Dacă s-ar fi aprins, de pildă, casa de alături, pe vreme calmă, fără de vînt, domnul Danielescu nu şi-ar fi întrerupt activitatea din biurou pentru a-şi pierde vremea compătimind sau ajutînd pe vecini. Dar dacă incendiul casei de alături s-ar fi întîmplat într-o zi cu vîntoasă, domnul Danielescu ar fi alergat el singur cu cofa cu apă să ajute stingerea incendiului de-alături, care-i ameninţă propria casă.

Aşadar, bolşevismul îl alarma pe domnul Danielescu din punct de vedere practic. Matei Velisar, însă, era contra bolşevismului din pricini cu totul romanţioase. Era ţarist, iubea fastul ţarist şi tradiţia ortodoxă.

De Ia bolşevism, începuse, spre mirarea tuturora, o discuţie aprinsă între tată şi fiică.

Erau adversari.

Matei Velisar condamna bolşevismul, Ştefana cerca să-l explice. Colonelul de roşiori, care comandase un regiment în timpul războiului, apăruse deodată în Matei Velisar, lămurind dîrza lui bărbăţie, silueta zveltă lipsită de pîntec, deşi anii îi argintaseră părul ras, felul lui drept de-a sta pe scaun ca pe-o şea, semetia portului capului şi gesturile de comandă care se deşteptau în mînile lui cu unghii prea îngrijite, împodobite cu inele şi cu lănţujel de aur.

Şi Ştefana şi Matei Velisar uitaseră complect pe cei dimprejur, care-i ascultau. Discutau cu o pasiune orientală, fulgerîndu-se unul pe altul cu aceiaşi ochi mereu înfrumuseţaţi de însufleţirea sporită a vorbelor, aceiaşi ochi ca un galop de cai arabi, concentraţi, atenţi, la pîndă fiecare asupra slăbiciunilor de argumentare ale celuilalt; gesticulînd, Matei Velisar cu mînile lui cochete şi imperioase, Ştefana cu degetele ei miniatural autoritare, care stîrneau rîsul mărunt al brăţării de dansatoare egipteană. Matei Velisar în unele clipe îşi scotea monoclul, privind-o pe Ştefana cu ochii descoperiţi, bombaţi de un fel de mînie reverenţioasă împotriva ei. Şalul cu flori verzi al Ştefanei îi alunecase pe spate, lăsindu-i gîtul să răsară gol din guleraşul băieţeşte răsfrînt al rochiei cenuşii.

Matei Velisar îi spunea cînd „fetiţo”, cînd Ştefana.

Amîndoi, cu bustul înălţat în focul discuţiei, parcă erau călări, fiecare ţinînd cu ireductibilă dirzenie la punctul lui de vedere, dar discuţia lor era de-o inocenţă, de-o puerilitate încîntătoare pentru Andi nu numai din pricina înfrumuseţării pe care fiecare vorbă o aducea Ştefanei, ca un nou trandafir căzut în sîngele ei înflorit, ci şi din pricina absenţei de nervi, de venin, care caracterizau pentru Andi discuţiile dintre părinţi şi copii. În public, familia Danielescu

trebuia să apară unită. La aceste mese de gală, doamna Danielescu nu-i mai făcea observaţii lui Luchi, necum Duduiei, care la rîndul ei evita să răspundă cum ar fi trebuit glumelor lui Luchi. Dar Andi cunoştea perfect privirile pe care şi le aruncau din cînd în cînd la aceste mese cu armistiţiu ipocrit membrii familiei unite, şi mai cunoştea şi zîmbetul acela de o dulceaţă asasină care apărea pe feţele familiei cînd Luchi făcea cîte-o gafă care descoperea culisele feeriei familiare.

Ştefana şi tatăl ei se combăteau în public fără nici o sfială, fără nici o cruţare, şi discuţia lor, care nu mai lăsa în ei nimic, nici o rezervă mintală, nici o tăcere pentru oţeliri, avea un sunet de argint ca spadele ciocnite în ***tournoi*** cavaleresc.

Nu se urau cum se urăsc cordial şi clandestin membrii familiilor „unite”, ai celor în care, aparent, nu domneşte bolşevismul. Se atacau frăţeşte, stimulîndu-şi energia printr-o necontenită contradicţie, trimeţîndu-şi vorbele ca bulgării la bătaia cu omăt, polemica lor avind mai degrabă caracterul unui joc copilăresc decît al izbucnirii nervilor mai multă vreme stăpîniţi de nevoia de a apărea în societate ca o familie unită.

Fumau ţigări după ţigări, Matei Velisar oferindu-i Ştefanei de cîte ori deschidea tabachera.

Şi deodată, iarăşi spre surprinderea generală, tocmai cînd controversa devenise mai sacadată, mai dîrză, ca doi călăreţi care s-au luptat, turtindu-şi unul altuia, cu lovituri de lance, casca, scutul şi pieptarul, şi care, ridicîndu-şi lăncile în soare, ar pleca alături în galop frăţesc, discuţia asupra bolşevismului se încheiase cu evocarea unor amintiri comune din timpul războiului, istorisite cînd de unul, cînd de altul.

O gripă infecţioasă o despărţise forţat pe Ştefana de tatăl ei, reţinînd-o cîtva timp într-un spital de la Bîrlad, unde trebuia să-l aştepte pe Matei Velisar să vie s-o ia.

— Credeţi că m-a aşteptat? zîmbise Matei Velisar, sfidînd prin monoclul repus în orbită întreaga asistenţă.

Nu! Abea întrematã, se informase unde-i regimentul şi plecase călare într-acolo, însoţită de Luca Ion, ordonanţa. O adevărată odisee prin mările de glod, zăpadă şi armate cînd ruseşti, cînd româneşti ale vremurilor războiului. Făcuse o săptămînă pînă la Tîrgul-Frumos, unde credea că-i regimentul, fără să-l găsească, mîncînd pesmeţi uscaţi, dormind cînd în şoproane, cînd în bucătăriile hanurilor evreieşti.

— Şi pe lata l-ai găsit?

— Da. L-am găsit la Bîrlad. El venise să mă ia şi mă aştepta de patru zile acolo.

— Şi ce ai păţit? o întrebase nervos doamna Danielescu, aruneînd o involuntară privire-n şfichi spre Luchi.

— Ce să păţesc? Ne-am sărutat amîndoi, şi după aceea ne-am pus la ceai, ţigări şi povestit, că nu ne văzusem de mult. Lui papa îi plac aventurile.

„Şi mie”, era ext pe ce să scape Andi.

Şi nu-i plăceau decît ***istorisite*** de fetiţa care era în ochii lui ca un dans al mirărilor deasupra lumii transfigurate. Ascultînd-o cum evoca amintirile războiului, cu buzele ei fraged mici, Andi începea să iubească războiul. „Suna” războiul pentru el, cum pentru ceilalţi sunase brăţara de dansatoare egipteană, căci Andi nu mai vedea în război Războiul, ci pe Ştefana, trecînd călare printre armate, şi trăind, trăind mereu, ca să descalice într-o zi, tot atît de mică, tot atît de rumenă-n obraji, într-un Iaşi mort, în casa în care Andi era osîndit să trăiască şi să învie în el miracolul bătăilor de inimă uitate din copilărie.

O privise în tot timpul mesei cu o atenţie atît de încordată, cu ochi atît de strălucitori, că parcă venise inima cu clopotele sîngelui să-i bată între tîmple, nu în piept, ca pînă atunci. O asculta cu o bucurie în stare să înroşească

foile tuturor calendarelor, ca un Paşte unic, pentru cea mai mare sărbătoare a vieţii lui.

Îi înnoia mereu. Nu semăna cu nici o fată, nu semăna cu nimeni. Viaţa începea din nou cu ea, care-i restituia sunetul de argint nealterat şi de cristale pure.

După masă, cea care fusese înainte în aceleaşi haine, Cenuşăreasă pentru toţi, şi numai pentru Andi purtătoarea celui mai mic condur al graţiei, plecase cu alaiul după ea în salon.

— Andi, e delicioasă, de-li-cioa-să! îi murmurase Duduia cu un entuziasm insolit - şi de ce tocmai lui? - faţă de rezerva cu roşeli taciturne şi laconism distins pe care o adopta în astfel de ocazii.

— Ştim şi noi, lasă, păpuşico!... o compătimise Luchi în treacăt, furios că e trimis la culcare de mama lui, care-şi amintise de îndată ce-l zărise singur că a doua zi are şcoală.

Pentru ochii lui Andi, prezenţa Ştefanei deformase mărind ca o lupă casa întreagă, şi mai ales salonul în care erau adunaţi, cu toate mobilele, cu pianul Duduiei şi cu oglinzile care-o oglindeau şi pe ea, dar şi pe ceilalţi, din cale-afară de mari în jurul ei, în timp ce rămîneau limpezimi minunate de icoana ei.

Abea acum Andi înţelegea entuziasmul insolit al Duduiei, entuziasm care nu era atît o pieţuire a frumuseţii exotice a Ştefanei, cît mai cu seamă expresia sentimentului de surprinsă superioritate, al omului mare în faţa mi- niaturei sale, ceea ce dă conştiinţa unei maternităţi a delicatului pe care şi-l subordonă, crezînd că-l conţine. Duduia era ca un dulău care ar vedea pentru prima oară un greier şi s-ar opri faţă-n faţă cu centimetrul muzical, care şi el există între kilometrii pămîntului, dîndu-şi seamă abea atunci că nu-s numai dulăi pe lume şi simţindu-se enorm desfătat, continental desfătat, de făptura care-i cîntă-n nas, vie, abea ajungîndu-i la unghia labei din faţă. Nici Duduia, nici mama ei nu vedeau, nici nu bănuiau în trupul de lîngă ele femeia -

adică rivala posibilă a feminităţii lor; ele o socoteau jucăria, păpuşa care vorbeşte cu oamenii, fetiţa care scoate fum din ţigaretele care par de ciocolată în gura ei, amazoana care se joacă de-a războiul, capriciul încîntător al naturei care a vrut să deie oamenilor senzaţia graţioasă că Gulliver e fetiţă şi a ajuns în ţara uriaşilor.

Era în toţi cei strînşi în jurul ei, ca gratiile unei colivii, o mişcare de protecţiune înduioşată şi zîmbitoare.

Îi plăcea cafeaua neagră. Doamna Danielescu, încîntată să îndestuleze poftele păpuşei, mai făcuse un rînd de cafele în salon, servind-o pe Ştefana - era atît de hazliu - în ceaşca cea mai mare, poreclită de domnul Iustin Danielescu „calamara mea” fiindcă numai el bea din ea în biurou, lucrînd la ***Istoria războiului pentru întregirea neamului.***

Ca s-o facă să vorbească, doamna Danielescu şi Duduia mai ales îi puneau mereu întrebări, fără să-şi deie seamă că nimic nu le justifica familiaritatea, întrebări de altfel foarte caracteristice femeilor, prin care o dezbrăcau metodic pe Ştefana, căutînd să afle etichetele cu numele fabricilor şi preţul.

— Vai, ce şal frumos!

Îl văzuseră şi înainte de masă, dar abea după ce „sunase” brăţara puţină istorie egipteană, şalul devenise frumos, sau interesant, sau original, ca tot ce purta Ştefana.

O constrîngeau să facă biografia fiecărei particularităţi vestimentare:

— Da’ crucea de unde-i... Da’ inelul de unde-i?

Îl scoase de pe degetul ei lung. Şi toată familia se aplecase asupra inelului ca asupra unei fîntîni cu ape minerale gratuite. Era singurul ei inel, şi părea mai mult o cu- nuniţă pentru deget decît inel. Era împletit din pete de smalţ ca cicoarea şi arabescuri de aramă.

Nici aur - în treacăt doamna Danieleseu controlase dacă e marcat - nici pietre preţioase.

Sufletul mamei şi al fiicei, în timp ce degetele întorceau şi răsuceau inelul cu dimensiuni de degetar pentru copii,

aprecia inelul cu vorba „ia, un fleac”; dar pe degetul Ştefanei fleacul devenea o podoabă rară, cununiţă parcă împletită într-o poveste persană, dintr-un fir de soare în amurg şi un cer de toamnă tremurat prin frunze.

— Cît costă? E scump?

— E un dar.

Îşi ţinea inelul între degetele-nmănunchiate. Şi între feţele care-i cereau preţul şi gestul ei cu ochi gravi pe-o amintire nevăzută celorlalţi era distanţa sufletească dintr-o miniatură persană şi cei care o privesc cu mîna pe valuta buzunarelor.

— L-ai căpătat de la tata?

— Nu, de la Ibrahim-Lala-Irani...

— Un prinţ?

— Nu, un negustor persan de la Constantinopol.

— Te rog, ia spune-ne...

Şi, silită de cei din jurul ei, le istorisise cum căpătase inelul.

Ibrahim-Lala-Irani avea o dugheniţă în Bazarul din Constantinopol. Vindea lucruri persane: porţelanuri, miniaturi, cofrete, sculpturi în fildeş, picturi pe carton presat, brocaruri, covoare, şi, în sticluţe încrustate delicat cu aur, esenţe de trandafir, de iasmin, de santal... Ştefana îl vizita din cînd în cînd, scotocindu-i comorile, fără intenţie de-a cumpăra. Dar erau atîtea lucruri de văzut în dugheana persanului, încît îşi pierdea ceasuri în ea, deşi nu cumpăra nimic...

Într-o zi, voind oricum să-şi justifice vizitele printr-o cît de neînsemnată cumpărătură, luase inelul mai de mult văzut dintr-o cupă cu monede vechi şi cerbi miniaturali de fildeş, întrebînd cît costă.

Şi Ibrahim-Lala-Irani...

Ştefana, ajungînd aici, dăduse chipului şi ochilor ei orientala curtenie a persanului, care drept răspuns se înclinase cu mîna pe inimă, oferindu-i inelul cu o vorbă atît de graţioasă ca şi împletirea lui de smalţ încununînd aramă:

— Ibrahim-Lala-Irani dă păsărelelor seminţe şi fetiţelor inele, fără bani.

Le spusese madrigalul dintîi pe turceşte, apoi pe româneşte, deschizind în salon o clipă o carte persană, pe care ea singură era zugrăvită în faţa persanului care-i dăruise inelul, deasupra vorbelor pe care amîndoi le ilustrau.

Şi poate că simţiseră cu toţii un pic de ironie în povestea acestui dar, ca răspuns la întrebarea preţului, căci de atunci uitaseră s-o mai întrebe de preţuri.

Dar o cercetau mereu, căutînd fără să-şi dea seamă, „s-o descoase” cum spune expresia făcută parcă anume pentru femeile provinciale.

Şedea pe un fotoliu cu picioarele strînse subt ea, cu şalul pe umeri, şalul cu flori verzi pe un ţesut de un negru ud, şi-n ochii lui Andi era nu ca o floare, ci ca un deluşor mic abea înverzit, dinspre care veneau luminoase zări de primăvară.

„Cum era Constantinopolul?! o întrebase doamna Danielescu, aşa cum ar fi întrebat-o: „Cum îţi pare cafeaua”, convinsă că răspunsul va fi: „O! E foarte frumos”, după cum răspunsul la întrebarea cu cafeaua trebuia să fie: „O! e delicioasă!”

Ştefana zîmbise, cu tot Bosforul aprins în ochii ei măriţi în care cetatea sultanilor se clădise deodată din fulgere, înălţîndu-se ca o armată de arabi în şea, albi în burnuzuri fluturînde, cu minaretele moscheilor în soare: lănci...

Zîmbea.

Tăceau.

Le zîmbi cu ochii măriţi şi strălucitori. Şi îndepărtînd cu coatele şalul care o-nvelea, îşi acoperi ochii cu mîinile, îi apăsă lung şi, desprinzîndu-şi-le de pe ochi, le întinse înspre ei, ca şi cum le-ar fi adus greutatea lumii înflorită-n ele, ridieînd din umeri cu un gest de graţioasă neputinţă, gest pe care-l fac musulmanii cînd se-nchină-n marile moschee ale nevăzutului Allah.

Nu spusese nici o vorbă despre ceea ce ochii ei văzuseră.

Dar pantonima ei, cu ochi strălucitori, apăsaţi o clipă, şi gestul musulman al mînilor cu palmele în sus grele de neputinţa lor, clădise-n sufletele tuturora minunarea pe care vorbele n-ar fi ştiut s-o zugrăvească.

Şi gestul ei apăruse atît de neprevăzut şi adorabil în ochii doamnei Danielescu şi ai Duduiei, încît îl repetară, ca un pas de dans învăţat, îl încercară şi pe trupul lor ca o haină adusă din străinătate, îl mînuiră şi ele, ca un evantai luat din mîna unei dansatoare.

Şi întrebările apăreau, una cîte una, ca babele magnetizate barometric parcă la ferestrele caselor de provincie, cînd trece cineva pe care nu l-au mai văzut.

Şi de cîte ori o nouă întrebare răsuna cu aceeaşi bunăvoinţă lacom prădalnică, întovărăşită de acelaşi zîmbet, lui Andi ii venea să spuie: „Ajunge!” Îl osteneau pe el întrebările necontenite pe care i le puneau.

Dar Ştefana răspundea, ghemuită în şăluţul ei cu flori verzi, aşezată turceşte în faţa sufletului ei ca la gura unui cort de sultan în care nu-i primea.

Avea o artă înnăscută de-a nu răspunde la întrebări prin amănuntul autobiografic pe care întrebările-l vînau, ci prin icoane colorate zîmbitor, ca floricelele de hîrtie japoneză care înfloresc într-un pahar, subt ochii celui care le-a pus în apă seminţa de hîrtie. Le împărtăşea, răspunzîndu-le, tablouri văzute de ea, dar exterioare ei.

Aşa că doamna Danielescu şi Duduia nu aflau ***viaţa*** ei, cum doreau, ci numai aspecte de-ale ţărilor prin care călătorise.

Avea mamă? Mai avea fraţi, surori? Învăţase la şcoală?

Ea le vorbea despre oraşele Europei, ca de familia ei, şi parcă toate capitalele străinătăţii erau bunicii copilăriei ei, care zburdase în Europa ca pe un covor, preferind Constantinopolul ca locul cel mai dinspre gura sobei.

Nu vorbea despre cărţi, despre literatură. Nici pentru Roma, nici pentru Veneţia, nici pentru Constantinopol nu căutase sprijin, aprobare sau criteriu în vreo carte literară. Spunea ce gîndea, adică ce văzuse, simplu, scurt, dînd tuturora impresia că aşa trebuie să fie. Vorbele ei nu aveau fardul minciunei estetice prin care fiecare povestitor în genere tinde să înfrumuseţeze amintirile sale cînd le istoriseşte altora. Niciodată vorbele ei nu anticipau realităţile sufleteşti; de asta, deşi simple, nu dădeau în nici o clipă impresia de vid oratoric, ci de onest, de autentic.

Şi era ciudat, uneori, contrastul dintre comentariile domnului Iustin Danielescu şi vorbele ei.

Pentru domnul Danielescu, viaţa, în genere şi viaţa oraşelor celebre, mai ales, era un pretext pentru istorie. Brăţara Ştefanei devenise interesantă pentru ei în clipa cînd îi orientase mintea spre Egipt, dîndu-i material istoric pentru discursivitatea buzelor.

Roma, pentru el, era numai portul la marea antichităţii romane, al cărui submarin era el.

S-ar fi zis că în orice descoperea o bibliotecă pe care o recita. Oceanele, mările, cetăţile nu erau pentru el decît pachetele istoriei, expediate lui personal cu adresa: „Iustin Danielescu, profesor universitar, Iaşi” de către Dumnezeu, din clipa cînd răsărise viaţa preistorică pe pămînt; primul colet trimis prin veacuri profesorului Iustin Danielescu, şi numai acela deteriorat, dar ajuns totuşi la destinaţie.

De cîte ori o întrerupea, intercalînd în spusele ei comentarii istorice - fără exagerare, de altfel, şi cu o bonomie datorită şi Ştefanei, al cărei farmec îl cîştigase şi pe el, şi tatălui ei, care-l domina în ierarhia masonică în care abia intrase - Ştefana îl asculta atentă.

În clipele cînd domnul Iustin Danielescu se improviza călăuză istorică în decorurile evocate de Ştefana, Andi lămurise sensul gesticulării mînilor tatălui lui în contrast cu gesturile Ştefanei. Mîna domnului Iustin Danielescu gesticula oratoric şi profesoral, căpătînd semnificaţia unei

elice care răscolea auditoriul, elice animată de motorul oratoric. Mişcările acestei mîni-elice, mîna dreaptă - pe cea stîngă, de cîte ori vorbea, o ţinea la spate, cum o ţine şi statuia lui Mihail Kogălniceanu - erau cînd violent imperative, cînd insinuante, cînd proclamative, cînd familiare, dar diversitatea lor era limitată, ca repertoriul unui teatru provincial. De la o vreme, şi chiar în cursul unei simple conversaţii, învăţai pe dinafară mişcările unei perioade oratorice în clipa cînd o începea. Şi prin aceasta mîna domnului Danielescu se automatiza, nemaidînd impresia de viată.

Cînd povestea Ştefana, sau cînd discuta cu Matei Velisar, îşi ţinea mînile în şalul care-i acoperea umerii. Şi, deodată, mîna apărea în locul unei exclamaţii. Buzele Ştefanei nu exclamau: deprindere caracteristică femeilor şi fetelor, mai ales, a căror atitudine în faţa vieţii e făcută aproape exclusiv din exclamaţii: „Vai, ah, oh, eee, ei" sînt vocabularul cel mai veridic şi mai frecvent al femeilor.

Aceste exclamaţii verbale Ştefana nu le avea. În clipa cînd ar fi trebuit să exclame, mîna ei răsărea din şal cu un gest întotdeauna viu şi neprevăzut.

Mîna apărea în clipa cînd vorbele se opreau în faţa unei realităţi care-o mişca.

Gesticularea mînei domnului Danielescu era provocată de vorbe şi condiţionată de cadenţa lor. Nu ***spunea*** - mîna - nimic nou. Era învinsă de vorbe, era tîrîtă de galopul lor ca acei prizonieri albi ai hoardelor barbare, purtaţi după cai cu arcanul de gît.

Mîna Ştefanei, însă, înlătura vorbele, era deasupra lor, răsărită de-a dreptul din suflet, din tăcere, din bătăile inimei: minaret al clipei.

Din acestă pricină, uneori ochii lui Andi uitau aproape graţia mînei mici, primind şi văzînd numai evocarea ei.

Înţelegeau ei? se întreba Andi, mereu judecător al familiei lui. Ştefana era pentru ei surpriza unei distracţii neaşteptate, şi nimic mai mult. Fereastra pe care prezenţa

ei o deschidea în atmosfera acestei case cu ferestre numai asupra vecinilor deschise - fereastră prin care intra, vast şi curat şi parcă ceresc ca primăvara, - de la sine se va zidi la loc după plecarea Ştefanei.

Dar el, Andi?

Şi dacă înţelegea? Şi...

Izbucni în el deodată marea deznădejde care-l răzvrătise în anul o mie nouă sute şaisprezece şi în anul o mie nouă sute douăzeci, poruncindu-i atunci să plece din casa părintească. Dar deznădejdea lui de-acuma nu mai asculta şuierile locomotivelor care însemnau plecarea în necunoscut şi nostalgia acestui necunoscut de-aiurea; deznădejdea lui o privea pe Ştefana, care va pleca pentru totdeauna, lăsîndu-l în casa părintească pentru totdeauna.

O privea pe Ştefana, o asculta, şi-n sufletul lui trecea vast un fluviu cu corăbii; şi se gîndea cu o amărăciune care-i înnebunea fiinţa că peste puţin Ştefana va pleca din casa lor, din Iaşi, şi că sufletul care fusese ca un fluviu cu corăbii pornit spre mări va fi iarăşi o uliţă ieşană, pe care viaţa va trece cu galoşi prin glodul ploilor de toamnă şi cu şoşoni prin mocirla primilor zăpezi.

Simţea în el marea răspîntie a vieţii lui: se-ncrucişa în el mişcarea libertăţii unui fluviu în care zilele-s corăbii plutitoare, cu neclintirea unei uliţe ieşene, în care zilele-s mers în galoşi spre destinaţii cotidian mărunte, cotidian identice, pînă în clipa cimitirului.

Tăcuse toată seara. O ascultase şi o privise numai. Dar sufletul lui izbucnea spre ea cu o pasiune, cu o deznădejde, care se materializa parcă în jurul trupului lui, ca flăcările pădurilor aprinse de la sine în văpaia soarelui, pornite înspre cerul care le absoarbe.

Şedea tot lîngă uşă - ca să alunge parcă dintre ei ideea plecării —, dar chipul lui nu mai avea expresia de visare iluminată care-l făcuse să răsară în ochii Ştefanei, desprinşi din jarul roş al sobei, înainte de masă, asemeni efebului de marmură cu picioarele frînte de la glezne, lăsat de ea în

Muzeul de la Constantinopol; ochii lui Andi ardeau spre Ştefana, şi strălucirea lor bolnăvicioasă secă- tuise parcă toată puterea şi tinereţa chipului în care ardeau mistuind.

Venise vorba despre Muzeul imperial otoman din Constantinopol. Şi domnul Danielescu o întrebase pe Ştefana, cu un aer profesoral binevoitor:

— Ia spune, duduie, ce ţi-a plăcut mai mult de-acolo?

Ochii Ştefanei considerară cu seriozitate întrebarea, şi cîteva clipe tăcu, meditînd fără grabă, aşa cum făcca de cîte ori i se punea o întrebare, chiar dacă era stupidă.

Cunoştea Muzeul otoman altfel decît domnul Danielescu, profesorul de istorie, care-l vizitase în tinereţe, ve- rificind în pas de excursionist savant, ce-i drept - nu în galop de turist - tot ce ştia şi tot ce cetise anume despre comoara de piatră şi marmură păstrată în numeroasele săli ale muzeului. Ştefana vizitase Muzeul zile şi zile de-a rîndul, înainte şi după război.

„Ce ţi-a plăcut mai mult de-acolo?" amintea întrebările pe care oamenii mari le pun copiilor: „Ia spune, drăguţă, pe cine iubeşti mai mult: pe tata, pe mama, pe bunicul sau pe bunica?"

„Ce ţi-a plăcut mai mult de-acolo?" Mintea ei urmă drumul obişnuit al amintirilor. Era grăbită. Parcă o ***aştepta*** cineva în Muzeul otoman, şi întîrziase. Avu o scurtă bătaie de inimă revăzîndu-şi statuia efebului cu picioarele frînte de la glezne. O privea: statuia, sau băiatul întîlnit într-o casă necunoscută?

Domnul Danielescu aştepta răspunsul, cu zimbetul îngăduitor al profesorilor la examene, cînd sînt bine dispuşi şi cînd tăcerea studentei examinate nu e ca a studenţilor - ignoranţă —, ci graţioasă intimidare.

Ştefana se ghemuise şi mai strîns în şal, parcă închi- zîndu-se în ea, cu genele plecate.

Domnul Danielescu o ajută, tot ca la examene, cînd profesorul intervine binevoitor, oferind el singur răspunsul:

— Poate sarcofagul lui Alexandru cel Mare?

Îl privi cu ochi mari, nedumeriţi.

— Da...

Domnul Danielescu începu să vorbească despre sarcofage, preludînd cu informaţiile culese din cartea lui Hamdy Bey şi Th. Reinach.

Ştefana nu-l mai asculta. Îl uitase la uşa muzeului, în care descoperise o ciudată sfială lîngă statuia efebului grec.

Şi în timp ce domnul Danielescu vorbea, ochii ei se întoarseră înspre Andi, al cărui chip semăna, ca şi înainte de masă, cu al efebului de marmură, dar cu o expresie chinuită, avînd parcă întipărirea gemătului mut pe care i-l dădea mutilarea picioarelor frînte de la glezne ale statuiei din Muzeul otoman, pe veci captivă a nemişcării.

Şi mîna ei, ca şi înainte de masă, dar acum subt şal, avu aceeaşi involuntară mişcare de protecţiune înspre Andi, ca o tresărire care dădu un zornăit scurt brăţării.

*

Andi însoţise pe Matei Velisar şi pe Ştefana pînă la Hotel Traian, ca să le arate drumul.

Plecau a doua zi seara la Bucureşti, şi de la Bucureşti după o săptămînă, îndărăt la Constantinopol.

— Şi el?

Iaşul murise-n veacurile albe ale lunii. Mirosea a toamnă ca-n pădurile scuturate.

Aer rece. Steie îngheţate. În răstimpuri, acelaşi şuier lung, ascuţit, sfîşietor al locomotivelor care pleacă.

Şi el?

Numai gîndul că iar trebuie să se întoarcă acasă îl cutremura. Iar singur noaptea, în odaia lui? Iar dimineaţa glasul Duduiei sau al mamei lui, ţipînd la servitoare, tocmai în clipa cînd sufletul abea ieşit din somn e înfiorat ca o stea răsărită. Iar viaţa de toate zilele: Universitate, vizite, Magda Boldur? Iar?...

Mergea încet, cu mînile căzute de-a lungul coapselor, cu spinarea gîrbovită, înfrigurat de toamnă şi de suflet, palid, cu ochii ficşi, rătăcind în neştire pc pustiul lunar al străzii Lăpuşneanu, ca un strigoi al cimitirului ieşan, ştiind c-o dată cu cîntecul cocoşilor va trebui să intre iar în sicriu: în casa lui, în viaţa oraşului, în El.

Îi era amar sufletul, greu şi pustiu ca întinderea ucisă a Mării Moarte, în care numai viermii roşi mai pot trăi.

S-o mai vadă pe Ştefana? Unde? Cînd?

Se isprăvise. Erau în el mii de cuiburi mute, din care plecase peste mări, departe, o singură rîndunică, pustiindu-le pe toate. Ş-acasă, cînd se va întoarce, va regăsi amintirea ei - fantomă - în sufragerie, în salon, în antret, unde o ajutase la plecare să-şi îmbrace pardesiul de păpuşă. Şi-n fotoliul în care şezuse lîngă sobă, cu ochii ei mari, cu obrajii ei de copil şi vorbele ei grave, va sta o cucoană, vreo prietenă de-a mamei lui. Şi din cînd în cînd Duduia şi cu mama lui, amintindu-şi de ea ca de o melodie, vor imita pentru cine ştie ce cucoană vorbele ei şi mişcările mînei ei, şi vor creşte buruieni acolo unde apăruseră mirări de primăvară nouă.

Şi va fi casa şi întregul oraş un cimitir purtat pe inima lui, care trăise şi murise într-o seară pentru totdeauna.

Era atîta moarte în tăcerea Iaşului, că parcă se opriseră minutarele tuturor ceasornicelor.

Şi noaptea ieşeană era acoperită de lumina lunii ca un pian închis, cu o nocturnă de Chopin uitată deasupra, pe care-ncep să se aştearnă pulberi sure. Şî deasupra, pe cer, luna era ursuză, grea, amară, ca masca lui Beethoven, atîrnată pe un părete de salon pustiu: şi parcă singurul zgomot pe care-l mai aştepta această tăcere era căderea lunii de ghips, desprinsă cu cui cu tot, sfărîmată ţăndări jos, lăsînd în cer pe veci o gaură, ş-atît.

Andi se aşezase pe o margine de zid cu capul în palme, ca un cerşetor fără adăpost. Era bătrîn, era în lumina lunii ca un moşneag în cîlţul alb al anilor. Şi era, în sufletul lui, ca în

zdrenţe prin care intra numai frigul. Iaşul! Oraş al plictiselii, al deznădejdilor şi al neurasteniei, - învăluit în nostalgii de sinucideri. Oraşul în care toate străzile duc parcă spre acelaşi cimitir, oraşul în care şi poeţii sînt goarne de înmormîntare militară şi caterinci cu papagal mîncat de molii. O! Cum înţelegea acum nevoia crîşmelor în acest oraş! Erau crîşmele sinistre de la poarta cimitirelor, nu crîşmele de o vigoare flamandă ale oraşelor în care e prea multă viaţă. Îi alunga pe toţi beţivii Iaşului, insomnia, urîtul şi lehamitea din casele lor, şi intrînd în crîşme, fiecare ieşea dintr-un cimitir pe care vroia să-l uite.

Viaţa de noapte a Iaşului? Strigoii care-şi părăseau sicriile, în sunetul aceluiaşi dans macabru, venind la crîşme să sugă sîngele vinului: numai acel sînge, numai acea viaţă. Croncănea un corb deasupra fiecărei crîşme, şi-n fiecare veselie ieşană clănţănea o hîrcă.

Există în Iaşi un singur om care în singurătatea odăii lui să rîdă? să cînte? pentru nimeni altul decît pentru el? Nu! Se adunase prea mult frig de casă neîncălzită, prea mult colb de casă pustie; prea multe aţe de paianjen erau în fiecare suflet, ca ruina şi paragina oraşului să nu fie şi a oamenilor.

Singurătatea unui ieşan însemna căscat, oftat sau privire fixă prin zăbrele de temniţă, cum era a lui Andi - aşezat pe-o margine de zid în mijlocul Iaşului, în inima Iaşului, pe strada Lăpusneanu. Şi parcă nu şedea într-un oraş, pe-o stradă, pe marginea zidului care împrejmuia o casă ieşană, ci pe marginea unei fîntîni secate prin blestem, la o răspîntie de cimitire, cu lumina lunii ca o bătrîneţe a lui, nu a veacurilor lunii.

Atunci de ce minţeau? De ce mineţau toţi ieşenii, şi el alături de ei? De ce toţi ieşenii, închişi fiecare în carcera suferinţei lor sterpe, ocnaşi ai ocnei silnice ieşene, erau solidari în minciună? De ce pretindeau că în sufletele lor de iască apare roua viitorului românesc? De ce afirmau că

Iaşul e ***altfel*** decît celelalte oraşe ale României, un ***altfel*** orgolios, pe care Andi-l cunoştea, fiindcă şi el trecea drept ***altfel*** decît ceilalţi în ochii familiei lui.

Toţi erau complici, strînşi, ţesuţi unul în altul de ipocrizia ieşenismului, pentru ceilalţi din afară. Erau paznicii legendei ieşene. Ei toţi ştiau, ieşenii, că marele suflet ieşan - cel care purtase coroana de voievod pe creştetul lui Ştefan cel Mare şi lauri de luceferi pe fruntea lui Mihail Eminescu - murise. Dar îl arătau ţării, la fereastră, spunînd că-i viu, - numai ei, ieşenii dindărătul ferestrei, ştiind că nu-i decît mumia cu ochi de sticlă a trecutului.

Regele a murit!

Să strige un glas mare, puternic în auzul ţării întregi - trîmbiţă - secretul care gîrbovea spinările singurătăţilor ieşene, cum era gîrbovită în aceste clipe de pustiu şi visări amare spinarea lui Andi în noaptea ieşană.

Şedea singur, ca un înger zvîrlit din cer cu aripile cosite, izgonit din iad cu coarnele desprinse şi ghearele retezate, nemaiîndrăznind să măsoare nici adîncul cerului, nici al pămîntului, care deopotrivă îl surghiuniseră; singur, nici înger, nici demon, între oamenii care nu-i erau fraţi şi pe care-i ura fără putere, neputînd să-i iubească.

Aşa îl găsise Ştefana, care ieşise să-şi plimbe cînele şi gîndurile în noapte, după ce verificase încă o dată că într-un hotel ieşan trupul pasagerului e un fel de stînă a ploşniţelor odăilor.

Bulldog-ul mîrîi la străin, repezindu-se cu o masivitate de catapultă.

Andi tresări.

— Baby, au pied!

Era pe faţa lui Andi, răsărită în lumina lunii, deasupra enormei puteri stăpînite a bulldog-ului, atîta chin, atîta deznădejde mută şi atîta dezarmare, că pentru a treia oară acelaşi gest de protecţiune tresări în mîna Ştefanei.

Îi cuprinse mîna şi-l luă cu ea.

Pe caldarîmul tăcerilor ieşene paşii ei aveau o cadenţă de armată în marş care electrizase o vietate rănită la margine de drum, luînd-o în şuvoiul ei.

*

Cîteva zile, înainte de-a o cunoaşte pe Ştefana, Andi se bucurase - cu o subită cochetărie - că Iaşul se îmbrăcase în toamnă, în soare şi în lună, şi că nu apărea în ochii fetiţei cu bulldog-ul, cu ploile şi glodul toamnei şi străzile cu oameni gîrboviţi şi demodaţi.

Fiindcă-şi iubea oraşul? Nu! Fiindcă vroia să-l iubească Ştefana, în acele clipe cînd, necunoscînd-o încă, răsfrîngea asupra lui atribuindu-şi tot ceea ce seducţiunile Iaşului în anotimpul blond ar fi deşteptat în sufletul Ştefanei.

Şi dacă atunci ar fi cunoscut-o întîmplător pe Ştefana, ca şi Iaşul, mimetic, Andi şi-ar fi luminat vorbele în culori de toamnă, soare şi lună, ascunzîndu-i ploile şi glodul toamnei prin care treceau gîndacii negri ai galoşilor ieşeni. Şi ar fi apărut în ochii Ştefanei, o dată cu Iaşul costumat în clipe trecătoare de toamnă frumoasă, o dată cu Iaşul luminat de toamnă ca de flăcările unei guri de sobă patriarhală, un Andi dulce, melancolic, fin, stilizat, de o frumuseţe feminin adolescentă, purtînd parcă în ea parfumul florilor de tei ieşeni, mai mult decorativ decît viu, tovarăş armonios de plimbare pe uliţele ieşene în perspectivele albastre ale colinelor. Şi Ştefana l-ar fi preţuit, numai în contrast cu bulldog-ul care o însoţea agresiv în toate plimbările, ca un fel de ogar rusesc, care nu zdruncină mîna ca bulldog-ul, ci o poartă lin prin parcul de toamne şi paragini ale Iaşului.

Dur Andi n-o cunoscuse pe Ştefana pe uliţele Iaşului, fiind constrîns să apară în faţa ei cu vorbe şi atitudini; o cunoscuse în casa părintească, unde o privise şi o ascultase o seară întreagă, fără ca el să vorbească, apărînd numai în ochii ei cu frumuseţea lui închisă în tăceri, ca o statuie în încleştarea marmurei, în care prezenţa Ştefanei deşteptase

expresii de iluminare la început, de chin apoi, expresie care nu era o costumare voluntară, ci dimpotrivă un zbucium sufletesc care-i învinsese cochetăria.

S-ar fi zis că ***souffleur***-ul nevăzut de nimeni, decît de Andi, care avea deschis în faţa ochilor manuscrisul tuturor rolurilor jucate de Andi în viaţa de toate zilele, închisese manuscrisul şi plecase, lăsîndu-l pe Andi singur cu Destinul.

Singur, din clipa cînd apăruse în sufletul lui frumuseţea ***nouă*** a obrajilor Ştefanei, care cu puţin înainte îl dezamăgiseră. De-atunci apăruse în el şi ***sufletul lui,*** intact, virgin, dîndu-i în locul vorbelor mirări necontenite, lumini necontenite de răsărit de lună nouă pe obraji.

Nu participase la nici o discuţie de-a lungul acestei seri, deşi gîndul că o ***pierde*** pe Ştefana, că rămîne pentru ea un necunoscut, o apariţie mută în timpul unei mese oarecare, într-o casă necunoscută îl rodea, îl scurma, făcîndu-l să sufere necontenit, dînd treptat feţei lui deznădejdea, care-i patetiza frumuseţea prea dulce şi prea calmă îndeobşte, făcînd-o să se întipărească nu numai în treacăt în ochii Ştefanei, ci şi în sufletul ei, deşteptînd amintirea statuiei efebului grec şi icoana profund omenească a suferinţei tinereţii cu picioarele rupte de la glezne.

Dar Ştefana privise pe chipul frumuseţii lui lumina şi apoi izbucnirea ca de lavă a unui suflet nou, pe care prezenţa ei îl deşteptase şi, poate, îl adusese.

Şi nu trecuse pe lîngă el, cum crezuse Andi, atunci cînd deznădejdea îl făcuse să uite pînă şi frumuseţea lui exterioară, ca pe lîngă un necunoscut, întîlnit într-o casă oarecare, şi uitat o dată cu plecarea din casă.

Nu schimbase cu el nici o vorbă, decît cele cîteva convenţionale, formulele raporturilor dintre oamenii care abea s-au cunoscut.

La hotel se dezbrăcase distrată, gîndindu-se la el; dar nu la frumuseţea lui, care de altfel putea să-l individualizeze în ochii oricui, ci la deznădejdea crispată a tăcerii lui cu ochi arzători. Era pentru ea ca o casă închisă, cu o fereastră

luminată în noapte, pe lîngă care trecuse, şi se oprise deodată, auzind un strigăt sfîşietor, care prefăcuse casa necunoscută şi indiferentă pînă atunci într-o bătaie de inimă zguduitoare.

Îi întovărăşise pe ea şi pe tatăl ei pînă la hotel. Tăcuse. Vorbise numai tatăl ei, despre amintirile de refugiu pe care străzile Iaşului le deşteptau în el. Şi ea şi tatăl ei mergeau repede. Îl auzise gîfîind. Îl privise în treacăt şi revăzuse aceeaşi expresie chinuită, învinsă, şi o spinare încovoiată, care dădea un profil bătrînesc siluetei lui subţiri, făcînd să dispară astfel eleganţa îmbrăcămintei.

La scara Hotelului Traian, se înclinase adînc în faţa lor, şi pe cînd îi strîngea mîna, văzuse în ochii lui acea privire care e un ţipăt de ajutor în noapte. Şi nu putuse să-i spuie altceva decît:

— Noapte bună.

În camera ei, bulldog-ul o primise cu labele pe umeri. Îl înlăturase, poruncindu-i să nu se mai mişte, cu glas autoritar şi nemulţumit. Îi părea nedrept parcă să răsfeţe un cîne, o bestie veşnic clocotind de viaţă, în timp ce un om suferea. Privirea ochilor lui redeştepta în sufletul ei chipurile slabe întîlnite pe drumuri, la o lumină de far sau de faclă în iernile războiului.

Trecea călare pe lîngă ele, cu sufletul îndoit, de milă şi trecea mai departe pe drumurile care erau pline de mulţimi cu ochi de Cristoşi, tîrîndu-şi fiecare crucea grea, fără de îngeri împrejur.

Ce putea să facă ea? Trecea. Dar privirile tuturora, răniţi, schilozi, degeraţi şi înfometaţi, întîlniţi pe drumurile necontenitei bejănii, se adunau în sufletul ei, îngreuindu-l.

Ş-acuma întîlnise aceeaşi privire, aceeaşi privire a rănitului lăsat să zacă la margine de drum pe viitorul lui mormînt, către cel care trece călare, în frig şi el, în război şi el, dar viu, teafăr, călare - şi nu se aplecase să întrebe, să vadă, să afle, să întindă mîna.

Se născuse treptat o aspră mustrare împotriva ei. Trecuse pe lîngă o mînă întinsă, deznădăjduit întinsă, şi parcă o lăsase să degere în frig, aşteptînd mereu.

Aşa apăru în Ştefana, al cărei suflet fusese pînă atunci liber, întîia privire a ochilor de căprioară pe care sufletul îi deschisese înspre Andi.

De o parte bulldog-ul, de alta Andi, şi umbra Ştefanei la mijloc între umbrele lor: aristocratic lungă a lui Andi, iar a bulldog-ului desprinsă din preistorie. Aşa trecuseră - trei umbre - pe lespezile lunare ale căilor ieşene, lunecînd înspre Copou, dincolo de Copou, lăsînd în urmă teii, cazărmile, întîlnind mirosul cîmpului, dealurile, căderea unei stele, un vaiet de cucuvea, călăuziţi de pasul somnambular al lunii, pînă cînd zorii răsăriră de argint, ca o icoană aşezată pe troiţa clipei de răspîntie dintre noapte şi dimineaţă.

— Nu-ţi închipui....

Acesta fusese refrenul vorbelor lui Andi, care o noapte întreagă îşi scuturase în friguri tot ceea ce pînă atunci adunase în tăcerile lui.

Îi spusese tot, fără cruţare pentru el, pentru părinţii lui şi pentru Iaşul lui. Fusese în vorbele lui ca un om care merge şi merge prin viscolul care-i sfîşie faţa şi vesmintele, fără să ştie unde va ajunge. Îşi rupsese în faţa Ştefanei, cu dinţii şi cu unghiile, cămaşa de forţă a tăcerilor de pînă atunci, cu o dorinţă de adevăr atît de chinuitor prezentă în orişice vorbă, încît uitase că vorbeşte, şi că vorbeşte altcuiva, nu gîndurilor lui. Se zbuciuma în el un fel de epilepsie a adevărului.

Îi arătase cum de mic copil devenise judecătorul celorlalţi, cum în loc să trăiască generos şi simplu, ca toţi copiii, spionase viaţa celorlalţi, cu o pasiune de slugă care ascultă la uşă, priveşte prin gaura cheii, desface scrisorile stăpînilor şi le reconstituie pe cele zvîrlite la coş; îi arătase cum devenise parazitul vieţilor din jurul lui, trăind numai din enervarea pe care i-o produceau cusururile şi ipocri-

ziile celorlalţi, descoperite de el; îi arătase cum devenise mereu dezertor din viaţă într-un trecut utopic, îndrăznind, el, dezertorul, să dispreţuiască pe ceilalţi, care luptau în rîndurile vieţii aspre, pe care el o privea cu nervi şi gheare de pisică leneşă cuibărită într-un fotoliu confortabil la gura sobei; îi arătase cum îşi exploatase neantul adolescenţei lui.

— Nu-ţi închipui...

Nu putea să-şi închipuie ea, fiinţă vie şi dreaptă, cabotinismul şi neantul vieţii lui. Viaţa lui întreagă era o vitrină de fălşături, care imitau metalul nobil şi piatra preţioasă, înşelînd pe toţi cu strălucirea ei măsluită. Nu iubise, nu suferise, nu luptase, n-avea prieteni, n-avea duşmani, era singur cu nervii lui, ca bălţile clocite cu miasmele şi cu ţînţarii lor.

— Nu-ţi închipui, Ştefana, cît sînt de sterp...

Sterp ca iasca. Loviturile vieţii nu puteau să aibă sunet îl el, cum nici inima lui n-avea. Era uscat, oţelit, fără tinereţă, meschin, fără unitate sufletească făcut din zeci de sincerităţi de suprafaţă, fără nici una adîncă. Cum putuse Creatorul să facă aşa ceva? Fiinţa lui însăşi, neantul ei, care-i înşela pe toţi, îi dovedea lui inexistenţa Creatorului, care a făcut pe oameni după chipul şi asemănarea Lui.

Nu putea să aibă nici vicii, nici virtuţi: sufletul lui era flasc, mucilaginos, fără consistenţă, inform. Şi nici măcar scîrba de el însuşi nu era reală, şi ea era falşă, cabotină, menită să-i dea iluzia unui ***zbucium sufletesc.*** Minciună! Dacă într-adevăr i-ar fi fost scîrbă de el, s-ar fi sinucis. Era incapabil să facă un singur gest viu, serios, necum acela de a-şi suprima viaţa, pe care o înjosea trăind. Trăia numai din nervi. La el nervii înlocuiau faptele.

O! şi era ieşan! Nu ieşan: Iaşul întreg era el. Minciuna lui, neantul lui erau minciuna şi neantul Iaşului.

— Nu-ţi închipui. Ştefana!...

Iaşul, cu biserici vechi şi biete case ruinate, între colinele sale albastre, acoperit de soarele toamnei, dădea o impresie

de pace melancolică, de armonie resemnată, de reculegere în trecut... Minciună!

Adevăratul Iaşi nu trăieşte sub cerul soarelui de toamnă, între colinele care apar pe terasele orizontului ca nişte cîntăreţe de harpe pe care Iaşul le ascultă cu fruntea între palme, subt frunzele toamnelor. Nu! Adevăratul Iaşi trăieşte la berărie, şi în crîşme, şi în cluburi, şi în cea mai abjectă viaţă cotidian provincială. Aşa era şi el. Frumuseţea lui, masca lui de adolescent antic - care dădea altora impresia visării nobile - era mască. Din copilărie fusese un mahalagiu, nu în vorbă, mai rău, în gînduri. Întreaga lui activitate sufletească nu era decît o convertire mai veninoasă şi mai odioasă a mahalagismului vorbit cu mai mulţi, într-un mahalagism gîndit de unul singur, care n-are măcar curajul să participe la claca mahalagismului obştesc, avînd aerul că-l desconsideră şi-l dispreţuieşte, că-l repudiază. Şi el n-avea dreptul să dispreţuiască pe nimeni.

Toate vorbele lui fuseseră pietre aruncate-n el, bici pe spinarea lui.

Şi pe măsură ce vorbise, deznădejdea lui crescuse, desfigurîndu-i trăsăturile, dîndu-i o sacadare şi în vorbă, şi în paşi, căci îşi dăduse seamă că se întîmpla ceva definitiv, irevocabil în viaţa lui, în clipele cind se dezgolise tocmai în faţa singurei fiinţe care deşteptase în inima lui o zvîcnire adevărată, generoasă. Îi arătase subt haina de lună, toamnă şi soare, a Iaşului şi a lui, boala lor fără de leac, lepra care le mîncase viaţa - spunîndu-i astfel, cu suprema majestate a mizeriei: „Du-te. Nu te apropia.”

Şi îndîrjirea împotriva lui şi-a Iaşului crescuse. Se ura singur, ca pe cineva exterior vorbelor lui din acele clipe, scormonind tot ce era urît şi meschin în viaţa lui, tot ce putea să-l coboare şi să-l despartă pentru totdeauna de Ştefana, pe care o iubea, pe care o iubea dîndu-i singurul dar pe care putea să i-l aducă: secretul lui şi-al Iaşului.

Şi-n sufletul Ştefanei, în timp ce Andi îi vorbea în noaptea care-şi pierdea treptat paloarea lunii, pregătindu-se de

întuneric înstelat, nu apărea nici dispreţul, aşa cum socotea Andi, nici mila, aşa cum s-aştepta Ştefana în clipa cînd îi întinsese mîna în noapte.

Sufletul lui Andi nu-i părea mort, aşa cum spunea el, ci singur, închis în el, posomorît ca valul Mării Negre şi zbuciumat ca apa acestei mări zăvorite cu toate vînturile aspre-n ea, în îngustele-i hotare; şi alături de chinul şi de deznădejdea acestui om tînăr, ale cărui vorbe aveau pornirea de viscol aiurit a marelor - şi rarelor - sinceităţi, nu viaţa lui îi apărea meschină, ci viaţa ei. Şi vorbele care loveau în Andi, în sufletul ei nu-l loveau pe el, ci pe ea. Viaţa ei îi apărea copilăroasă, şi era ciudat sentimentul de sfială, căinţă şi intimidare care se năştea în ea, pe măsură ce Andi se acuza. Îi părea că-şi trădase ţara, îndepărtîndu-se de necazurile ei.

Îşi petrecuse aproape toată viaţa printre străini, afară de anii primei copilării şi ai războiului.

Şi acum se încălzise din nou la un foc românesc, ascultind flăcările care-i aminteau copilăria, şi războiul, şi casele de ţară; şi-acum asculta suferinţa unui frate de-al ei, a unui român, a unui moldovean în sufletul căruia vuiseră mereu tăcerile, vînturile iernilor româneşti, ploile şi neliniştile parcă venite toate din Siberia. Ea zîmbise prea mult, se bucurase prea mult. Alături de sufletul lui Andi, îşi vedea viaţa ca un copil cu ham de zurgălăi, oprit în faţa unei troiţe strîmbată de vînturi, arsă de soare şi de geruri, putrezită de ploi, pe care croncăneau corbii subt marşul sur al norilor de iarnă lungă. Îl vedea pe Andi chinuit cum sînt copacii culmilor stîncoase, trăind mereu subt trăsnete, răsuciţi de vînturi, dominînd numai prăpăstii, ascultînd numai rostogoliri de stînci.

Sufletul ei nu-şi pierduse nici la douăzeci de ani elasticitatea de minge roşie a copilăriei. Trecuse din an în an, din ţară în ţară, pe subt cele mai zîmbitoare ceruri ale Europei, pe cînd sufletul fratelui ei din România zăcuse greu, neclintit, pe pămîntul românesc, bătut de viscole şi

ploi, dezagregîndu-se, fărîmiţîndu-se, măcinîndu-se, amar, ursuz, solitar. Ascultîndu-l, nu-i mai auzea vorbele, ci numai sunetul lor de vînt de iarnă în case pustii cu sobele stinse - şi-i era ruşine de bucuriile vieţii ei, ca de inele prea scumpe şi prea strălucitoare care i-ar fi împodobit degetele în faţa unei mîni degerate, întinsă spre ea.

Se simţea din ce în ce mai ***vinovată.*** Niciodată nu vorbise, niciodată nu ascultase sufletul unui român de vîrsta ei. Prietenele ei din străinătate erau camarade întru tinereţă şi bucuria tinereţii. Uitase treptat ***sunetul*** românesc, al focului din sobă, al vorbei, al tăcerii, al amintirii, al văzduhului. Treptat, pentru ea toamna nu mai însemna cerul albastru în care se călătoresc rîndunelele şi cocorii României, în ţări ***străine,*** fiindcă ea însăşi era cu cocorii şi rîndunelele, în ţări mereu calde, unde se simţea la ea acasă, nu între străini. Fructele pentru ea nu mai însemnau vara, vacanţa cea mare, în care se coc obrajii copiilor la lumina aceluiaşi soare, care coace pe rînd cireşile, caisele, merele, perele, gutuile - fiindcă trăise în ţări unde mereu erau aproape ***toate*** fructele româneşti.

Uitase cît e de albă lumina lunii între munţii cu brazi româneşti, uitase monastirile, satele şi tot ce răsare alb, ca din trecut şi ca ţesut din in, pe drumurile României.

Şi începu în ea o crîncenă mişcare de lepădare şi marea dorinţă de a intra în ritmul vorbelor care răsunau în noapte, în monacala asprime de şiac îmbrăcat pe piele a limbei şi a sufletului românesc.

Mergeau şi ea şi Andi, unul lîngă altul, prin noaptea neagră - luna apusese —, călcînd deopotrivă de repede, amîndoi parcă evadînd din ei înşişi, el prigonindu-şi cu vorbele trecutul pe care ea şi-l prigonea cu gînduri. Mergeau amîndoi fără să ştie încotro apucă, ştiind numai că trebuie să meargă înainte, departe, mereu, ca cei care fug de ceva care vine sau a rămas în urmă privindu-i.

...Pînă cînd apărură zorii.

Se înapoiaseră prin strălucirea zorilor de toamnă rece, venind din sufletele lor, gravi, tăcuţi, ca cei care ies la lumină din peşteri adînci cu biserici subpămîntene şi întuneric umed. Nesomnul le acoperise feţele de straniu. Ştiau amîndoi că trebuie să se întîmple ceva. Tăceau. La scara Hotelului Traian, în faţa Ştefanei, pe care abea atunci o văzuse din nou, adorabil tînără, cu obrajii rumeni parcă atunci culeşi din clipele de rouă şi palori carminate ale zorilor, Andi simţise că o pierde şi închisese ochii lung. După plecarea Ştefanei rămase pe loc.

Se deschisese o fereastră a primului etaj. Apăruse o mînă mică. Şi căzuse pe trotuarul pustiu ceva strălucitor, care pocni pe asfalt, frîngîndu-se în două. Era o bucată de chilimbar brut, de care Ştefana legase cu un fir de mătase un bileţel:

„Nu mi-am luat rămas bun cum trebuie.
Nu-mi pot găsi vorbele acum pentru ce simt.
Îţi voi trimite o scrisoare. Ştefana”

Cuvintele se înscriau cu argint de zori în sufletul lui Andi. Cetise şi recitise scrisul inegal, de fugă, în care cîntau crînguri de primăvară.

Ridicase ochii spre fereastră. Nu mai era nimeni. Fereastra, închisă.

Dar strălucirea de miere şi de soare a chilimbarului, frînt în două, se închega în sufletul lui Andi într-un singur bloc, soare brut, care lumina întîia dimineaţă a lumii, dîndu-i un fast barbar.

Plecase.

În odaia ei, aşezată turceşte pe pat, Ştefana medita privind lumina fără s-o vadă, neclintită; apăruse pe fruntea ei dreaptă o dungă verticală, din acele care pe faţa pămîntului despart continente, şi în unele suflete, trecutul de viitor.

*

And era în pat, cu uşa încuiată, cu ochii strîns închişi, ţinind în pumnul încleştat al mînei drepte bucăţile de chilimbar şi bileţelul. Casa părintească se deştepta în jurul lui. Dar el nu vroia să ştie nimic, nu vroia să mai primească nimic din afară. Era în toată fiinţa lui acea zgîrcire, acea înnodare a copiilor cînd dorm în noaptea Crăciunului, cu darul ceresc pe care l-au căpătat de la moşneagul magic al iernilor copilăriei.

Nici trecutul, nici viitorul, nici prezentul casei părinteşti nu mai existau pentru el. Era singur ca Robinson Crusoe în insula lui, cu fericirea lui.

Vroia să adoarmă aşa, fără să mai gîndească nimic, fără să mai ştie nimic. Să adoarmă cu ceea ce strîngea în pumnul încleştat, nu trupul, ci sufletul închis într-un luceafăr.

Somnul se apropia.

Visa?

Răsăriseră în el munţi cu brazi îndoiţi de furtună, într-o lumină neagră cum e cremenea, din care scăpărau trăsnete Şi apăru cu un relief de halucinaţie - visa? - o amintire neaşteptată: slujba sihastrului de la Sihla. O ascultase într-o zi de vară, cu doi ani în urmă. Grupul de tineri din care făcea şi el parte plecase de dimineaţă de la Agapia spre sihăstria de la Sihla, intrînd din ce în ce pe potecile întunecate ale culmilor cu miros de umed, de ciupercă şi de brad putred, în inima singurătăţilor înalte.

Dimineaţa fusese senină. Pe drum, însă, începuseră coruri de başi în marginea cerului, bubuituri surde de tobă mare, şi şuierul de şarpe al brazilor stîrniţi de vînt. Venea furtună, dînd enorme vînătaie luminii palid întrezărită prin desişul brazilor. Se grăbiseră, ducînd în inimi zvîcnirea de panică pe care-o dă în munţi apropierea galopului de elefanţi preistorici ai furtunilor, al căror pas de tunet trece peste cele mai înalte culmi, acoperindu-le de umbre colosale, în umbre colosale, în timp ce brazii piscurilor gem.

Ajunseseră la Sihla înaintea furlunei. Şi Andi, care în acel grup ieşan trecea drept temerar energic, se suise, deşi furtuna le sufla rece în obraji, sus, subt stînca solitară care domină acele înălţimi, spre bisericuţa dintr-un lemn a pusnicului de acolo. Cîţiva îl urmaseră. Căzuse trăsnetul în vale. Ploaia izbucnise oblic, ca lăncile în galop asiatic. Bubuitul cerului cutremura munţii. Se refugiaseră în bisericuţa de subt stîncă. Ş-acolo, în bisericuţa strîmtă, făcută parcă pentru veveriţi, nu pentru oameni, înghesuiţi unii în alţii, îndoiţi, ascultaseră slujba călugărului cu plete şi barbă neagră. În nici o mitropolie, în nici o catedrală a lumii nu răsunase o slujbă mai patetică decît în bisericuţa de păpuşi de subt stînca solitară. Parcă nu slujea călugărul cu plete negre în încăperea strîmtă, ci între munţi, ca şi furtuna, zbătîndu-se şi gemînd, în faţa Dumnezeului care apăruse sub ochi de fulgere şi glas de tunet în faţa lui. Avea un glas de bas, aspru şi-ntunecat, lipsit de orice dulceaţă, pasionat şi dureros ca acelea care se văietă în gîtlejul corbilor şi-al buhnelor, dînd fiecărui cuvînt desprins din cărţile sfinte o zvîrcolire vulcanică, un gemăt de mări, o deznădejde de vînturi de pustă.

Îi îngrozise. Se ghemuiseră unii în alţii, strînşi de aceeaşi spaimă, pe care le-o dădea prezenţa enormă a mîniei dumnezeieşti în glasul tunetului, şi-n zigzagul trăsnetelor necontenite, şi-n gesturile şi glasul călugărului negru. Se-ncovoia pîn’ la pămînt în faţa altarului, ca brazii în vînt, cu acelaşi geamăt dezarticulat.

Ei, grupul spectatorilor, nu mai existau. Erau vreascuri moarte în păduri pe care marea furtună le nesocotea.

Dar după ce furtuna trecuse, după ce grupul care-l urmase pe Andi coborîse în vale, adică tot în munte, dar în muntele mai puţin crîncen, mai puţin sinistru, al schitului de subt biserica solitară - Andi regăsindu-i pe cei care nu-l urmaseră, regăsind seninul cerului, regăsindu-şi totodată şi sufletul plin de îndoieli şi de bănuieli —, se întrebase: „Oare

călugărul de sus n-a ***ştiut*** că noi am intrat şi că-i ascultam slujba? N-a jucat pentru noi rolul slujbei patetice?”

Trecuseră doi ani de atunci.

Şi iată că visul sau preajma somnului redeşteptase cu o putere de halucinaţie această amintire care n-avea nici o legătură cu fericirea lui strînsă în pumn.

Dar se deşteptase de-a binelea, neliniştit.

Îşi privi pumnul în care ţinea singura răsplată meritată a sincerităţii lui şi se întrebă, ca şi atunci: „Oare călugărul n-a ştiut că slujba lui nu era numai în faţa lui Dumnezeu, ci şi în faţa oamenilor pe care-i auzise intrind şi care-l ascultase slujind?”

*

Domnul Iustin Danielescu era preocupat. Se temea că se „ambalase”, că se cam pripise cu intrarea în Loja masonică. Ce-i drept, în vremurile tulburi care apăreau, anar- hizînd logica previzibilului, dînd tuturor valutelor şi partidelor politice o nestatornicie şi o nesiguranţă îngrijorătoare, masonii se înfăţişau ca o putere certă, cum ar fi, de pildă, lira sterlină între monede. Organizaţia lor era internaţională, ocultă şi mai presus de a partidelor politice; îi plăcea în aceste clipe de haos internaţional să fie „fratele” unei organizaţii intercontinentale.

Din acest punct de vedere se simţea ca o barcă devenită transatlantic.

Pe de altă parte, însă, campania vehementă a presei ieşene împotriva masonilor îl tulbura.

Deşi numele Iustin Danielescu depăşise de mult hotarele Iaşului, devenind al României, deşi valoarea lui socială şi culturală era mai presus de orice critică, şi deşi nici o învinuire nu i-ar fi putut clinti reputaţia de „Apostol al neamului”, atacurile presei ieşene împotriva organizaţiei apolitice - şi oricum, clandestină - din care făcea şi el parte

îi dădeau dezagreabila senzaţie a unui şoarece intrat în suflet cu dinţi mici. Şi transatlanticului nu-i plăcea să aibă şoareci în itinerariile idealiste. Îl cam înfierbîntase Matei Velisar! Îi înfierbîntase adică pe toţi, nu numai pe el. Acest om cu ochi de hipnotizator, pe lîngă prestigiul marelui său grad masonic, făcuse să cînte în toţi intelectualii ieşeni „coarda moldovenească”, deşi vorbea munteneşte. „Moldova piere”, le spusese el, dovedindu-le cu argumente calme că politicianismul ucide intelectualitatea moldovenească.

Prin masonerie, Matei Velisar vroia să învie ceea ce numea el „zimbrul moldovenesc”, adică semeţia şi vigoarea vechii intelectualităţi moldoveneşti. Zimbrul moldovenesc spiritual, le spusese el, urmînd destinul celuilalt, piere. Trebuie să nu-l lăsăm [...].

Le prezentase masoneria pe care vroia s-o reînfiinţeze în Moldova, reluind firul tradiţiei care pînă atunci dispăruse ca apele înghiţite de pămînt, ca o reacţie salutară împotriva politicianismului contemporan. Iaşul politic - le spusese el - e sucursala Bucurestiului în subordinea căruia lucrează.

De la Bucureşti vin directivele pe care Iaşul trebuie să le accepte şi să le execute. Şi politica nu înseamnă decît triumful muntenilor. Liberalismul de astăzi, le spusese el, e încarnat într-un nume muntenesc: Brătianu. Şi le arătase, mai departe, ca un simptom al muntenismului dominant, dispariţia treptată a denumirei partidelor politice printr-o formulă care exprimă o atitudine socială, o concepţie, o ideaţie - Liberalism. Democratism. Reacţionarism.

Astăzi, le spusese el, congregaţiile politice se strîng subt semnul unui ***nume*** - Brătianu, Averescu, Marghiloman - toate nume de munteni, subordonînd prin aceasta ideaţia unei personalităţi. Aşa că moldovenii nu mai erau divizaţi ca înainte prin lupte spirituale, ci prin feudele muntenilor, ai căror vasali deveniseră. Ori, tocmai această vasalitate nu exista în vechea Moldovă. Junimiştii erau junimişti, nu maioresceni sau panişti. Se închinau unei ***idei,*** nu unui

nume care limita ideea, dînd celor care-l acceptau o fatală slugărnicie.

Masoneria trebuia să purifice această înjosire treptată a demnităţii intelectuale, această scăpătare a sufletului moldovenesc.

„Masoneria are astăzi pentru dumneavoastră - le spusese Matei Velisar - semnificaţia retragerilor în munţi de odinioară. Masoneria nu vă oferă palate, ca politica, ci brazi, aer curat de culmi şi cer deschis, ca şi munţii vechilor bejenii.”

Îi mişcase pe toţi, dezarmindu-le antagonismul politic, iubirea pentru Moldova, o iubire cu însufleţiri tinereşti, a acestui moldovean care vorbea munteneşte, care nu mai avea în Moldova decît o singură moşie nevîndută, inima lui romantică. Şi acest necunoscut, care n-avea prieteni şi rude în Iaşi decît pe cei din mormintele trecutului, determinase în cîteva ceasuri pe fruntaşii intelectuali ieşeni - despărţiţi pînă atunci de luptele politice - să întemeieze prima Lojă masonică, aprinzînd în sufletele lor acele focuri de alarmă şi chemare care înroşeau culmile munţilor Moldovei cînd apăreau invaziile străine. Strînsese în jurul acestui ideal oameni curaţi şi generoşi, urmaţi de cei care nu ştiu decît să ***urmeze.***

Cînd se-ntîlneau pe stradă - fraţi întru masonerie - se salutau cu un zîmbet licărit o clipă numai. Masoneria deşteptase în ei acest sens al misterului pe care-l au înnăscut copiii, despre care vorbeşte William James într-o conferinţă intitulată ***La Joie de vivre.*** Uitaseră din copilărie senzaţia încîntător neliniştitoare dată copiilor de comploturile lor inofensive pe care părinţii nu le cunosc şi nu trebuie să le afle. Seara, de pildă, se întîlnesc într-un hambar unde vorbesc în şoapte, avînd ascuns în buzunar o lanternă electrică şi un cuţit de lemn, punîndu-şi pe faţă o mască de hîrtie. Nu fac nimic, dar îşi închipuie că uneltesc, că aşteaptă o diligenţă să o prade, că sînt urmăriţi de

poliţişti, că trăiesc în codru; vorbesc numai în şoapte, se mişcă numai în întuneric, aprinzînd în buzunar, clandestin, lanternele electrice, aruncînd din cînd în cînd cîte un: „Sst, vine”, care nu anunţă venirea nimănui, dar care le dă o istovitor fericită bătaie de inimă. Masoneria provocase în intelectualii ieşeni - lăsînd la o parte scopul ei - această redeşteptare a senzaţiei „complotului misterios”, uitată din copilărie. Şi prin aceasta îi pasiona activ, făcîndu-i în viaţa de toate zilele, cînd se întîlneau pe stradă, la berărie sau la club, să-şi surîdă pe furiş, copilăreşte măguliţi că sensul surîsului lor, întîmplător zărit, scapă celorlalţi, neiniţiaţilor.

Dar campania violentă întreprinsă de presa ieşană împotriva masoneriei, deşi într-un fel convenea acestui joc de-a misterul al sufletelor lor, şi deşi prin informaţiile ei născocite de roman-foileton crea în publicul credul legenda unei masonerii fioroase, mascate, cu otrava şi pumnalul în mîna nevăzută, dar omniprezentă, contribuind prin aceasta la amplificarea prestigiului misterios al masoneriei - pe care aceasta îl avea chiar pentru ei, cei iniţiaţi - erau neliniştiţi, alarmaţi. Prudenţa lor de ieşeni, deferenţi faţă de opinia publică ieşană, era îngrijorată de atitudinea ostilă a presei locale. N-ar fi convenit multora dintre ei să fie denunţaţi cu nume şi prenume opiniei publice - aşa cum făgăduiau mereu ziarele —, ca făcînd parte dintr-o organizaţie clandestină, cu scopuri oculte. Şi politiceşte această demascare publică le-ar fi dăunat. Fiindcă pe fapt, puţini dintre membrii Lojei masonice, clădită pe un ideal apolitic, renunţaseră la ambiţiile politice. În Loja masonică urmăreau idealul, dezinteresaţi, ca pe un zbor de vultur; dar în viaţa politică urmăreau un fel de cursă de cai purtînd culorile partidelor politice pe care pariaseră şi a căror victorie putea să le aducă foloase mai pozitive decît recreaţia pe care-o obţineau prin masonerie.

Astfel că, deşi socoteau ridiculă - aşa cum şi era - campania presei cu atitudini grandilocvente şi o zeflemi-

seau între ei cînd se simţeau cot la cot în templul masonic ca într-un vas de război, acasă la ei, cînd rămîneau singuri, îi neliniştea.

Acestea erau preocupările care-l munceau pe domnul fustin Danielescu la biroul acoperit de cărţi scrise de el şi de manuscrise începute sau gata de tipar, care însemnau treptele laborioase urcate de tînărul Iustin Danielescu pînă în clipa cind se oprise pe ultima, devenită soclu, cu barba sură, pîntecul rotund şi mîna întinsă apostoliceşte spre mulţimea de jos.

Se cam pripise! Îl antrenase Matei Velisar, făcîndu-l să-şi piardă cumpătarea meticuloasă a vieţii de pînă atunci, silindu-l parcă să descindă de pe soclul invulnerabil. Avea o părere de rău asemănătoare cu a oamenilor provinciali economi, deprinşi să facă liberalităţi necostisitoare la berărie cînd au fost antrenaţi în Capitală să facă un chef cu şampanie, icre şi cocote, plăcute în timpul petrecerii, atîta vreme cît domneşte, mereu stîrnită, mărinimia şampaniei, dar socotite prea scumpe a doua zi, după ce din şampanie n-a mai rămas decît mahmureala, şi din petrecerea de noapte, decît împuţinarea banilor din pungă.

De altfel, regretul domnului Iustin Danielescu apărea simetric cu al doamnei Beatrice Danielescu după masa de gală servită musafirilor. Şi unul, şi altul ieşiseră din normal, tulburîndu-şi aşezarea mobilierului sufletesc.

Şi Duduia era nemulţumită. O admirase din cale-afară pe Ştefana Velisar. Regreta acest sentiment, care acum, dimineaţa, îi apărea ca un bacşiş exagerat generos, dat într-un moment de nebăgare de seamă.

Îşi recuza retrospectiv admiraţia, constatînd - cu metrajul - că Ştefana era mică, neîngăduit minusculă, că brăţara de aur şi inelul n-aveau nici o valoare, că rochia şi pardesiul erau în afară de orişice modă şi că, în definitiv, Ştefana Velisar era ca şi acele instrumente de scamatorie, care par miraculoase în mînile boscarului, dar grupate în cutia lor,

cînd le poţi pipăi şi mînui singur, nu fac două parale, şi oricît de puţini bani ai fi dat pe ele, tot păcălit te simţi, de vreme ce iscusinţa scamatorului nu-i în cutie.

Dejunul - servit din mîncările reîncălzite şi din resturile mesei de gală - îi adună pe toţi, tăcuţi, duşmănoşi unul altuia, alegîndu-l, ca de obicei, printr-un tacit acord, pe Luchi drept paratrăsnet al furtunilor nervoase. Andi nu scosese nici o vorbă. S-ar fi spus că era absent de la masă.

Dar sufletul lui era în calea tuturora, ca acele mobile de lîngă uşă, de care se împiedecă toţi cei care ies şi intră. Fiecare gest, fiecare vorbă, fiecare atitudine a celorlalţi îi atingea sufletul - adică nervii —, dîndu-i mintal aceeaşi mişcare crispată de gheare de pisică zburlind mătăsuri. Nu se gîndise nici o clipă în timpul dejunului la Ştefana Velisar. Pentru el nu existau decît cei adunaţi în sufragerie în jurul mesei. Îi asculta, îi privea, cu toată aparenta lui distracţie, cuprinzîndu-şi familia într-o îmbrăţişare de caracatiţă. Îi ura pe toţi cu o pasiune amănunţită şi necruţătoare. Chiar şi pe Luchi. Sănătatea lui vădită, buna lui dispoziţie, pofta lui de mîncare îl jigneau cum îi jigneşte pe tuberculoşi sănătatea celor teferi. Şi totuşi, nu plecase de la masă decît după ceilalţi. Îşi sorbise otrava pînă în ultima clipă. Apoi se încuiase în odaia lui, trăsese storul şi se culcase, cu gîndurile sîcîitor lipicioase, ca muştele cînd arşiţa apăsătoare vesteşte apropierea ploii.

Adormise tîrziu, după ce ascultase cu bătăi de inimă fiecare bocănitură, fiecare uşă trîntită, fiecare vorbă răstită, fiecare zgomot îndepărtat sau apropiat, inventariind tot ce putea să-l enerveze.

Se deşteptase tresărind, avînd impresia că afară s-a înnourat a furtună: storurile se-ntunecaseră. Venise noaptea.

Ridicase storul, şi în aceeaşi clipă, o dată cu noaptea de-afară - noapte rece de octombrie, cu miros de mor-, mînt

vegetal —, văzuse aceeaşi noapte în sufletul lui, despicată ascuţit de şuierul aceloraşi locomotive.

Noaptea plecării Ştefanei! Pleca din Iaşi şi din el pentru totdeauna. Să aştepte o scrisoare de la ea? O scrisoare? Dar ce-i o scrisoare? Un petec de hîrtie cu cîteva cuvinte! O frunză uscată. Şi poate că biletul în care-i făgăduia scrisoarea nu era decît o simplă făgăduinţă pe care poţi s-o uiţi, un gest de milă, de compătimire, o amăgire ca acelea pentru copiii pe care vrei să-i împiedeci să plîngă. El nu făgăduise scrisori Magdei Boldur? El n-o amăgise şi n-o amăgea mereu pe Magda Boldur, numai ca să n-o vadă şi să n-o ştie că plînge şi că aduce în el prezenţa împovărătoare a milei?

O! acum înţelegea tot! Aflase cheia atitudinei Ştefanei faţă de el chiar în propria lui experienţă.

Ştefana faţă de el era întocmai ca el faţă de Magda Boldur. Îi era milă de el, şi-l dispreţuia desigur, după ce ascultase o noapte întreagă spovedania lui isterică, stupidă, spovedanie lipsită de pudoare şi demnitate, spovedanie trivială ca a cocotelor imbătate, cînd devin sentimentale - cu paharul în mînă, ascultînd orchestra ţiganilor - şi spun, cui vrea să le-asculte, povestea vieţii lor.

Abea acum îşi dădea seamă cum îl declarase în ochii Ştefanei, poate nu atît viaţa lui meschină, cît faptul că şi-o spovedise din senin ei. Ştefanei, pe care abea o cu- noscuse. Era de-o nedemnitate incalificabilă această dezgolire a intimităţii în faţa unui necunoscut. Şi prin această comportare, aparţinea şi mai adînc mahalalei din care făcea parte.

Cît de hain, cît de deznădăjduit îi ura pe toţi ieşenii în frunte cu el! Ei, ieşenii, el, Andi, în care trăiau toţi ceilalţi, stricaseră ceea ce clădise tăcerea, luna şi toamna Iaşului în sufletul Ştefanei.

Retrăi imaginativ plimbarea cu Ştefana, din clipa cînd Ştefana îl descoperise aşezat pe marginea unui zid, cu capul în palme.

Ticălosul! Ticălosul!

Îi venea să se bată cu pumnii în cap.

Pierduse cel mai minunat prilej de-a apărea în ochii Ştefanei. Îl găsise singur, visînd în noaptea ieşană, pe neaşteptate, fără ca el să fi premeditat această atitudine, aşa cum premedita Duduia atitudinea ei de pianistă pasionată cîntînd primele măsuri dintr-o sonată de Beethoven tocmai atunci cînd răsuna huruitul trăsurii cu musafiri, care trebuiau s-o surprindă nu uitîndu-se în oglindă, ci la pian.

Ştefana îl găsise visînd în noapte. Mai bine nu se putea. Se revedea aşezat pe marginea zidului străzii pustii, în perspectivele lunare. Întregul Iaşi învăluit în lună părea c-ascultă o mare armonie, copleşit de visare, de melancolie, de vastitate.

Şi el, în loc să desăvîrşească ceea ce pregătise întîmplarea, sfărîmase dintr-o dată cu spovedania lui.

Şi ce simplu, şi ce firesc ar fi să urmeze sugestia clipei de lună plină, şi s-o întovărăşească pe Ştefana în plimbarea ei, fiindu-i călăuză prin Iaşul amintirilor, toate reprezentînd aceeaşi melancolie, ca femeile sculptate pe ***Sarcofagul bocitoarelor.*** Dar el sfărîmase subt ochii Ştefanei sarcofagul amintirilor ieşene, cu piciorul, cu călcîiul, arătîndu-i că ceea ce părea marmură nobilă era ghips nemernic, şi că înlăuntru nu dormea somn de veci, cu mînile pe piept, mumia unui trecut sfînt, ci orăcăiau broaştele mahalagismului provincial.

De ce?

De ce făcuse tocmai în faţa Ştefanei gestul dement revelator pe care pînă atunci nu-l făcuse în faţa nimănui?

Îi răsunau în urechi toate vorbele rostite alături de Ştefana, în timp ce luna care punea o togă albă fiecărui relief, - om sau copac, deal sau clădire —, şi umfla pînze aburii de corăbii pe toate orizonturile nopţii înstelate, îl îndemna mereu: „Ia-mă în vorbele tale, cum m-a luat Iaşul

între colinele sale. Umple-ţi vorbele cu apele mele de argint, şi sufletul tău va apărea Ştefanei ca o fîntînă antică, spre care se duc şi dinspre care vin numai forme armonioase cu amfore pe umăr.”

Dar el nu ascultase nici îndemnul lunii, nici pe-al vieţii lui de pînă atunci - şi zmulsese masca lui şi toate măştile balului ieşan, arătînd Ştefanei că subt toate s-ascundea acelaşi scrum meschin.

Dar vinovatul nu era el. Vinovaţii erau ei: familia lui, Iaşul întreg.

Se întîmpla în Andi, şi de data aceasta, substituirea obişnuită clipelor cînd se ura prea tare; în faţa lui apărea Iaşul ca un vînt stîrnit de la picior. Şi-n loc să se dispreţuiască pe el, se pornea asupra Iaşului, de care se desolidariza subit, ca să poată urî pe altcineva, nu pe el însuşi.

Se spovedise Ştefanei fiindcă era exasperat de oraşul şi de familia lui.

Vorbise Ştefanei de la gratiile temniţei lui, lovindu-şi fruntea de ele, întinzînd mîinile spre ea prin fiarele captivităţii lui.

Şi?...

— Pleacă!

Vorbise singur. Şi răsunase în cuvîntul „pleacă” spus de el şuierul tuturor locomotivelor, ascultat în tăcerea Iaşului de cei care nu mai pleacă niciodată

Îl cuprinsese aceeaşi groază de el, de casa părintească, de Iaşi, groază care-i dădea un tremur de fereastră şubredă scuturată de crivăţ.

O alungase pe Ştefana. Pleca Ştefana. Rămînea singur ca şi înainte, - dar prin sufletul lui spart trecuseră în fulger vînturi de primăvară, rîndunele, viaţă, lăsîndu-l cu mîinile întinse, goale, deznădăjduit pustii, ca nişte crengi care în vecii vecilor nu vor mai înflori.

Aprinse lumina. Se îmbrăcă în goană, ca cineva care evadează ştiind că timpul e numărat. Ieşi pe dindos. Porni

repede înspre gară, uitîndu-se cu neîncredere la toate ceasornicele publice. Era întra-devăr opt ceasuri? În Iaşi toate minţeau - şi clopotele, şi luna, şi soarele, şi ceasornicele. Tot era falş în Iaşi, tot era aparent, tot era viermănos de minciună.

Ajunse la gară o dată cu primele trăsuri care aduceau pasagerii pentru trenul de Bucureşti. Andi se uita cu invidie la cei care plecau. Parcă toţi se înrudeau cu Ştefana, fiindcă o noapte vor fi tovarăşii ei de călătorie în acelaşi tren, şi parcă toţi aveau în bagajele lor libertatea şi fericirea.

Intră pe peron. Tresări, cu o apăsată bătaie de inimă, văzîndu-l pe tatăl lui.

Cum? ş-aici îl găsea? Nici aici nu putea fi singur? Nici aici nu putea respira în voie?

Se furişă după un grup, şi intră într-un vagon de clasa doua printre cei care plecau. Rămase lîngă uşa vagonului, spionînd peronul: îl zări pe Matei Velisar înconjurat de intelectuali ieşeni, printre care era şi domnul Iustin Danielescu.

Ştefana nu era nicăieri. Se vede că se urcase în vagon, se vede că fugise de groaza provincialismului care-l încercuise pe Matei Velisar.

Şi rămase în ochii lui Andi numai grupul ieşan din pricina căruia n-o mai putea vedea pe Ştefana.

Îi era scîrbă de toţi.

Intelectuali? Dacă pîntecul ar fi un semn de intelectualitate, atunci desigur că toţi erau intelectuali, pîntecul fiind singura frunte bombată de intelectualitatea lor de băutori de halbe şi de şpriţuri. Îi vedea diformaţi de vîrstă, de sedentarism şi de ticuri în jurul lui Matei Velisar - care semăna cu Ştefana —, şi tatăl Ştefanei, între ei toţi, se ţinea drept, dîrz, acuzînd şi mai tare moliciunea celorlalţi.

O! cum îi cunoştea şi cît îi ura! Toţi purtau galoşi, toţi aveau umbrele - deşi noaptea nu le-adusese decît stele şi-un pămînt uscat asemeni lemnului de vioară veche. Dar

erau prudenţi, erau ieşeni. Îşi iubeau burticica şi sănătatea mai mult decît orice, şi bănuiau mereu că cerul e tot atît de făţarnic ca şi ei: de asta veniseră cu umbrele şi galoşi subt iliada de luceferi a cerului de octombrie, înjosind-o pe faţa pămîntului.

Se adunaseră cu toţii, buni, zîmbitori, afabili, entuziaşti, idealişti, în jurul lui Matei Velisar. Îşi trimesese Iaşul pînă la gară taraful de minciuni şi de ipocrizie, ca să rămîie în sufletul celor care pleacă numai armoniile şi nobleţa Iaşului intelectual.

Era prea departe de ei ca să le-audă vorbele, dar le ştia şi fără să le-asculte. Erau doar ei, ieşenii, la gară, în clipa plecării, în faţa unui străin cu monoclu şi accent muntenesc. Convorbirea lor cu străinul de Iaşi? Dar are una şi aceeaşi placă de gramofon, pe care-o ascultase în zeci de ocazii.

Şi vorbeau, şi vorbeau, şi gesticulau, în ochii lui Andi oţeliţi asupra lor, în timp ce minutarele ceasului gării coseau metodic clipele.

Venise la gară s-o vadă pentru ultima oară pe Ştefana, pe Ştefana lui, pe care-o pierdea Şi ei toţi, intelectualii ieşeni, veniseră în locul Ştefanei să stea pe inima lui.

Răsună clopoţelul de-a lungul peronului, anunţînd că mai erau cinci minute pînă la plecarea trenului.

Ieşenii nu plecau.

Şi Ştefana?

Cădea asupra lui ca o ninsoare aiurită.

Răsună un şuier strident de locomotivă.

În această clipă întreg oraşul îi apăru cuprins între un cimitir şi o gară, între o cruce de lemn îndoită pe mormîntul ei şi un şuier de tren izbucnit spre depărtări.

Trenul se zmunci.

Andi rămase în vagon.

Trenul porni - ca fatalitatea - cu el.

Nu ştia încă nimic. Roţile trenului erau parcă ale inimii lui, care bătea spre Ştefana, alungîndu-l departe de

intelectualii ieşeni rămaşi pe peron, cu pălăriile fluturate după tren.

La Nicolina, Andi sări nebuneşte, luîndu-şi un bilet de-a doua pentru Bucureşti.

Porni. Tot lîngă uşă. Parcă mereu pe pragul faptei, nu în ea.

Şi-n clipa cînd cu biletul în mînă, în trenul care-şi accelera viteza, ştiu că pleacă la Bucureşti, ca un om care s-ar deştepta din somn, ochii i se îngreuiară ca şi inima, şi privi lung, cu duioşie, cum ai dezmierda coardele unei harfe căzută jos, Iaşul care-i apăruse în splendoarea tremurată a luminilor sale văzute din goana trenului negru, masiv şi nepăsător, care dezrădăcinează pe om din trecutul şi din amintirile lui.

*

Întîia săptămînă pe care Andi o petrecu la Bucureşti poate fi intitulată săptămînă faptelor: a faptelor Ştefanei, care-l tîrîră pe Andi după ele, ca şi trenul care-l adusese de la Iaşi la Bucureşti după Ştefana.

Toate zilele acestei săptămîni purtară pecetea voinţei Ştefanei Velisar, net întipărită, cu hotărit contur, ca şi sigiliile cu cap de bour rămase pe vechile documente ale Moldovei.

Singurele sforţări active pe care le făcuse Andi ca să ajungă la Bucureşti fuseseră: drumul pînă la gară - nu ca să plece, ci ca s-o vadă pe Ştefana - şi cumpărarea biletului de tren în staţia Nicolina. De-atunei asistase pasiv la tot ce se întîmplase, înfricoşat şi fericit în egală măsură.

Dacă iubirea lui Andi ar fi privit plecarea Ştefanei pe vremea cînd nu erau trenuri, pe vremea cînd drumurile erau lungi şi nesigure, şi pădurile acum tăiate, codri

neumblaţi - ar fi rămas la Iaşi: fîntînă de lacrimi în cetatea moartă.

Dar iubirea Ştefanei, dacă s-ar fi născut tot în acele vremi, ca să-l găsească pe Andi n-ar fi şovăit nici o clipă să pornească singură pe jos, şi să colinde toate căile în care pîndeau primejdiile ca balaurii în drumul feţilor de împăraţi plecaţi de-acasă, în poveşti, după ursita lor.

Plecarea lui Andi la Bucureşti nu însemna că vrea s-o ***aducă*** pe Ştefana, ci că se duce ***după*** Ştefana. Viitorul, în acele clipe, nu-i apărea cu fapte, ca un masiv muntos pe care trebuia să-l suie, despicîndu-şi singur căile prin stînci; viitorul îi apărea cu melancolii de şesuri lungi, rămase pustii după cosirea lanurilor şi plecarea păsărilor subt umbrele norilor călători.

Nu vroia mai mult decît să asiste la plecările Ştefanei, care-l deznădăjduiau. După plecarea ei de la Iaşi, sufletul lui Andi simţea şi trăia plecarea ei de la Bucureşti spre Constanţa, şi de la Constanţa spre Constantinopol. Îi apăreau atît de sigure aceste plecări, hotărîte de alţii, în afară de el şi de voinţa lui, încît sufletul lui nici o clipă nu cutezase să-şi închipuie că ar putea sfărîma voinţa celorlalţi: o acceptase mai dinainte, plin de melancolii ca Iaşul de înclinarea dulce şi resemnată a colinelor sale, în care nici cutremure nu-s, nici lavă vulcanică, ci numai aceeaşi metanie supusă a pămîntului moldovenesc atît de ireal pe zările Moldovei că ochiul nu mai osebeşte dacă-i pămînt ondulat, fald de cer, sau orizont marin.

Viitorul îi părea lui Andi cu certitudine trist ca şi plecările Ştefanei, treptat depărtată de Iaşi şi de România, dar vag, ireal, cu şters contur.

Şi sufletul lui se înclina mai dinainte ca o frunte pc-o fereastră de la care ai privit o plecare, şi revii ca să măsori pustiul rămas pe urma ei în cer, pe pămînt şi în inimă.

Petrecuse o noapte ciudată în trenul care-l ducea la Bucureşti şi pe el şi pe Ştefana. Se gîndise numai la ea, cu proaspete bătăi de inimă, care-i răsturnau parcă mereu în

suflet toporaşi - dar nu la Ştefana cu care vroia să se întîlnească la Bucureşti, ci la Ştefana pe care o lăsase la Iaşi, la Ştefana amintirilor ieşene. O vedea umblînd în lumina de toamnă a celor cîteva zile pe care le petrecuse la Iaşi, o vedea trecînd printre casele dărăpănate, pe uliţele, strîmbe şi familiare, o vedea ducîndu-se la Copou, printre teii care-şi lepădau frunzele, ş-o vedea întorcîndu-se de la Copou, venind parcă din cerul fundului aleii de tei - şi iubind-o pe Ştefana, totodată îşi iubea şi Iaşul din care răsărea Ştefana pentru inima lui, ca un acord de harfe cîntate de degetele vîntului.

Iubirea lui o încorporase pe Ştefana Iaşului, oraşului din care plecase şi care-l recîştiga astfel delaolaltă cu dragostea lui, tocmai în clipa cînd evadase din el.

De-a lungul nopţii petrecute în tren retrăise tot ce se întîmplase cu Ştefana în Iaşul lui, dar într-o învăluire de amintiri blînd îndulcitoare. O văzuse în salonul casei lor, aşezată pe fotoliu la gura sobei, şi simţise o înduioşare pentru atmosfera casei lor cu toamna castanului care se scutura la poartă, cu focurile din sobe, cu mirosul de răşină, cu glasurile familiare ale părinţilor lui care întotdeauna fuseseră buni şi prevenitori, cu Luchi, sănătosul şi veselul Luchi, fratele lui mare şi bun, şi chiar cu Duduia, care, cu obrajii înflăcăraţi, îi spusese despre Ştefana:

„Ştii, e delicioasă, de-li-cioa-să”.

Fusese înconjurată de admiraţie şi de iubire Ştefana la ei acasă. Îşi amintise cafelele negre pe care le făcuse anume pentru Ştefana mama lui, servindu-i-le în ceaşca cea mare din care bea de obicei numai domnul Danielescu, atunci cînd lucra. Îşi amintise dialogurile dintre Ştefana şi tatăl lui, a cărui ştiinţă binevoitoare şi bonomă - parcă argintată de zîmbet, ca şi barba —, pusese şi mai mult în valoare graţia Ştefanei şi prospeţimea ei. Şi văzuse treptat că Iaşul întreg, şi casa lor ca şi Iaşul, cu atmosfera lor desuetă, patriarhală, erau decorul cel mai potrivit pentru frăgezimea Ştefanei. În

vechimea părăginită a Iaşului, Ştefana apărea ca perspectiva de cer, soare şi rîndunele a unei zile de primăvară, printr-o fereastră adîncă, masiv deschisă într-o cetăţuie de altădată.

Dragostea lui, purtînd-o pe Ştefana prin întregul Iaşi - lăsat mereu în urmă de roţile trenului —, ca tămîia aprinsă într-o cădelniţă legănată în biserică, înclinase fruntea tuturor amintirilor în faţa ei, iubindu-le, iubindu-şi Iaşul cu ruinele lui, cu liniştea lui, cu reculegerea lui, cu melancoliile lui, cu oamenii lui, al căror bal devenise mascat în acele clipe şi pentru el: ieşanul călător.

Ajunsese pînă în clipa plecării din Iaşi, şi revăzuse grupul de intelectuali ieşeni, personalităţi de reală valoare, dar modeşti, bieţi oameni cumsecade cu galoşi şi umbrele, veniţi prin frigul toamnei, lăsîndu-şi munca lor asiduă, ca să-l întovărăşească pe Matei Velisar. Îi revăzuse delao- laltă în grup şi pe fiecare în parte. Erau siluete familiare ale Iaşului intelectual. Buzunarele lor erau deformate de broşuri şi cărţi. Îi vedea cînd ieşind de la Universitate, cînd ducîndu-se la Universitate, toţi avînd înclinarea bătrînească, dar şi nobilă, a celor aplecaţi mereu pe cărţi: toţi roşi înainte de vreme, cum sînt vechile cărţi prea mult cetite şi răsfoite, toţi cu ochelari în faţa cărţii care le solicită pasionata atenţie, dar miopi şi dezarmaţi în viaţa cotidiană.

Îi revăzuse pe toţi grupaţi la scara vagonului, şi sufletul lui simţise o duioşie visătoare, blajin ironică, în faţa acestei biblioteci de oameni, ai intelectualismului ieşan, a căror demodare vestimentară sporea parcă valoarea conţinutului, aşa cum scoarţele zdrenţuite ale unei cărţi vechi sporesc parfumul textului.

Şi dimineaţa, în gara Bucureşti, simţise deodată, vulgară şi brutală, atmosfera muntenească, văzînd însufleţirea agresivă a peronului şi auzind duritatea vorbei valahe.

Regretase din nou Iaşul. Acolo toate erau curbe, îndulcite, moi, blajine; la Bucureşti toate erau aspre, dure, colţuroase, agresive. La Iaşi, viaţa, cu vorbele ei

moldoveneşti şi cu aspectele ei moldoveneşti, venea spre om ca hulubii spre mîna întinsă cu grăunţe; acolo se simţea între hulubi albi, rotunzi, inofensivi. Aici, între munteni, simţea viaţa ca o piatră grea în spinare, lovindu-se mereu de pietrele celorlalţi.

Aşteptase, tot la uşa vagonului, pînă cînd Ştefana şi Matei Velisar îşi luaseră bulldog-ul din cuşca trenului. Pornise în urma lor, după tregherii care le purtau bagajele, ducîndu-şi inima după Ştefana, pe peronul bucureştean, ca un biet geamantan în care-şi încărcase dragostea moldovenească, dragostea ieşană.

*

Întăia zi o petrecuse singur într-un Bucureşti de toamnă ploioasă, din ce ce mai amar, ca un far stins cu geamurile sparte, în care intră şi umezeala, şi întunericul, şi tînguirea mării pe care n-o mai luminează.

Luase un taximetru de la Gara de Nord, urmărind taximetrul lui Matei Velisar pînă la Hotel Excelsior. Matei Velisar şi Ştefana intraseră, Andi rămăsese afară. N-avea decît un rest de bani, neîndestulători pentru plata unei nopţi în cel mai periferic hotel, şi cartea lui de student. Încolo, nimic. Nici haine de schimbat, nici rufe, nici casă, nici masă, părinţi, nici pe nimeni care să-i poarte de grijă.

Aşteptase toată dimineaţa, furişîndu-se după un chioşc de ziare din colţul străzii de unde putea supraveghea fără să fie văzut, pe toţi cei care ieşeau din hotel. Îl văzuse pe Matei Velisar ieşind cu bulldog-ul. Apoi după cîteva ceasuri, îl văzuse întorcîndu-se la hotel, ras, proaspăt; elegant, venea desigur de la baia de abur. Andi se simţise umilit de hainele lui motolite în tren, de rufele lui neschimbate după o noapte de tren, de mîinile lui îndoielnice ca ale jucătorilor de domino în cafenelele dosnice şi de toată murdăria lui melancolică, înfrigurată în ploia de toamnă care dădea văzduhului fizionomia oamenilor neraşi.

Trecuse şi ora dejunului. Nu mîncase. Se gîndise o clipă la sunetul cuţitelor, furculiţelor şi farfurilor în sufrageria de la Iaşi, şi se simţise cum sînt copiii pedepsiţi să stea la colt în timpul mesei părinteşti.

Şi pe măsură ce trecuseră cu ploaia orele cenuşii ale aşteptării zadarnice, fapta lui îi apăruse, neliniştindu-l la început, înspăimîntîndu-l înspre seară.

Ce-or să creadă la Iaşi. Că a fugit? Că s-a sinucis?

Şi neliniştea atribuită de el celor de-acasă în urma plecării lui începu să vie în el, să fie în el, pretutindeni şi de pretutindeni, ca burniţa în văzduhul murdar al înserării Parcă nu cei de-acasă, ci sufletul lui se uita mereu la toate ferestrele casei părinteşti, aştepta la uşă, se uita la ceas. se plimba sacadat prin odăi.

Trebuie să dea o telegramă acasă, să-i liniştească. Închipuise mintal tot felul de telegrame.

„Plecat Bucureşti. Fiţi liniştiţi.”

„Sînt Bucureşti cauze neprevăzute. Nu vă alarmaţi.”

„Sînt Bucureşti. Aşteptaţi scrisorile cu amănunte.

Vă sărut cu dragoste.”

Timpul trecea mai uşor. Preocuparea proiectatei telegrame îl absorbea. Din ce în ce telegrama devenise mai caldă mai duiosă, pierzîndu-şi caracterul strict şi laconic informativ, îmbrăcînd în schimb un lirism de efuziune sentimentală. Pînă cînd telegrama devenise o scrisoare - tot mintală - în care Andi arăta celor de-acasă ce singur te simţi la Bucureşti, departe de-ai tăi şi de Iaşul pe care sufletul ieşanului îl simte bunic, prieten, frate, fiinţă vie, nu maşină cu miros de benzină, gata să te sfarme cu iuţeala ei cinică, aşa cum e Bucureştiul, odiosul Bucureşti în care eleganţa tuturor femeilor e parcă de cocote, şi a tuturor bărbaţilor, de crai profesionişti.

Şi-ntr-adevăr, Bucureştiul îl teroriza. Deprins cu tăcerea ieşeană, cu zvonul surdinizat al Iaşului, cu cadenţa monahală a paşilor ieşeni, larma Bucureştiului îi dădea o necontenită spaimă. Totul era strident, totul urla:

automobilele şi trăsurile, tramvaiele şi camioanele. Trecătorii parcă nu mergeau, ci năvăleau, cu atitudini de boxeuri în atac. Luminile care se aprindeau în noapte aveau stridenţa împroşcată a farurilor izbucnite la cotituri.

La Iaşi, o zi de toamnă cu burniţă rece ***trăia*** pe toate feţele omeneşti, exista în toate casele, în toate vorbele.

Toamna ieşană era ca o boală obştească, dînd Iaşului o atmosferă de sanatoriu cu bolnavi de piept, fraternizînd cu toţii în paloare, tăcere, încovoierea spinărilor şi în îmbrăcămintea groasă, cît mai impermeabilă, cît mai vătuită, cît mai apropiată de tradiţionalul şal al babelor.

La Bucureşti, însă, toamna cu burniţa ei rece parcă nici nu exista; nimeni n-o lua în seamă, era ***exterioară,*** nu ***interioară*** vieţii omeneşti, ca la Iaşi.

Trecătorii mai mult glumeau decît tuşeau şi strănutau. Vorbeau tare, fără sfidare, fără tristeţă. Femeile treceau pe stradă nu în paltoanele pe care le impunea anoţimpul, ci în tailleur-uri sprintene, fără galoşi, cu ciorapi subţiri, vesele şi săltăreţe în mers, ca în elasticitatea luminoasă a unei zile de primăvară Era o viaţă, o însufleţire, obştească, în vehiculele cu viteză ţîşnitoare, în lumina violent albă a vitrinelor, în paşii şi în glasurile trecătorilor, - în timp ce numai sufletul lui Andi primea frigul şi burniţa toamnei, ca un uluc adus de la Iaşi, prin care se scurgea încet o ploaie anume parcă venită de la Iaşi, cu Andi ca să-i arate cît de singură e tristeţa toamnei în Bucureştiul care trăieşte într-un picior, fără să-i pese de nimic: nici de toamnă, nici de frig, nici de ziua de azi, nici de cea de mîne.

Şi involuntar în scrisoarea pe care o adresa părinţilor lui, cuvîntul „conrupt” aplicat Bueureştiului apăruse, ca în gura tuturor ieşenilor, care înfierează cu această vorbă nu atît Bucureştiul parţial al chefurilor, al cafenelelor şi al politicii mănoase, cît impresia violentă de viaţă pe care le-o dă, jignindu-i; şi cum „viaţa” pentru ieşeni e reprezentată la Iaşi mai ales de chefurile nopţilor, cînd ieşenii, cu vin şi

lăutari, devin tot atît de vioi ca şi bucureştenii pe stradă, cuvîntul „conrupt” aplicat Bueureştiului se explică prin asocierea „viaţă bucureşteană = chef ieşean” - pe care o face mintea ieşenilor în faţa ritmului alegru, normal vieţii bucureştene în orişice clipă, nu numai în acelea de petrecere nocturnă.

Dar noaptea venise. Trebuia să-şi caute un adăpost. Îi era frig, foame. Se simţea murdar. Era ud. Renunţase şi la scrisoare, şi la telegramă. Pornise pe străzi. Intrase în fluxul şi refluxul simultan de oameni, vehicule, zgomote şi lumini ale Căii Victoria: această vastă vitrină bucureşteană, în care se adună toţi provincialii ţării împletindu-şi criticele verbale aduse Bueureştiului cu privirile magnetizate de pulpele bucureştencelor, în timp ce nările provinciale nu respiră numai asfixiindu-se - cum pretind provincialii - infectul miros de benzină al Capitalei, ci şi parfumul „femeilor conrupte” ale aceleiaşi Capitale, care are, ce-i drept, foarte multe automobile, dar tot atît de multe femei frumoase şi elegante.

Andi trecuse anonim prin marşul trecătorilor. La Iaşi, cînd trecea pe strada Lăpuşneanu, pălăria lui avea o mişcare de elice prin unanimele cunoştinţe pe care le întîlnea. Ca să fie singur, ca să scape de spasmul salutului, trebuia să recurgă la uliţele dosnice, şi încă acolo îl întîmpina cîte un salut, fie cel înşelător al unei cioate desprinsă de pe un zaplaz, fie cel adevărat al unei cunoştinţe în curs de idilă pe străzi neumblate. Dar la Bucureşti, în inima Capitalei, pe Calea Victoriei, mînile atîrnau inerte în buzunar, puse parcă în cuier. Nu-l cunoştea nimeni. Era un om fabricat în serie, printre ceilalţi. Călcat pe picioarele lui - încrezător ieşene —, îmbrîncit, dus de curentele care se formau în mulţime, mergea cu o impresie de naufragiu, de dezrădăcinare, de pustiu, printre ape umflate şi nepăsătoare, care curgeau, tîrîndu-l şi pe el.

Şi deodată, în dreptul unei vitrine, auzise o exclamaţie categoric moldovenească.

— Ci faci, bre Andi? Ci cauţi aici? Ci vînturi ti-o adus?

I se ridicase parcă un curcubeu în suflet la auzul vorbelor cu accent moale de mămăliguţă fierbinte.

Întîlnise pe un cunoscut de-al familiei lui, deputat, om jovial, cu burtă şi zîmbet de băutor de bere şi jucător de popici, mereu dispus să „ieie o gustărică” şi să mai „steie oleacă la sfat”, la un pahar de şpriţ. La Iaşi, Andi îl ocolea.

Dar la Bucureşti, în plină Calea Victoria, prezenţa lui devenise pentru Andi ca Araratul Corăbiei lui Noe. Îl întrebase pe Andi despre toţi ai casei: „Da’ ci mai faci coana Beatrisa? Da’ Duduia? Da’ conu Iustin?” Îi împrumutase bani, silindu-l să accepte mai mult decît ceruse: „Ia ascultă, măi băieţi, nu ştiu eu cum se duc bănişorii aici? Nu-mi umbla mie cu fleacuri, ista ceia! Ie şi be şi pitreci, că doar eşti holtei! Ci atîta buchisalî şi învăţături!? Şi după ce-l încălzise cu afectuoasa lui solicitudine complice cu tot ce-şi închipuia că ar dori tinereţea lui Andi, îl părăsise, făcîndu-i cu ochiul, invocînd o întîlnire urgentă - „Facim şi noi moşnegii ci putem cît ni mai ţin bălămălili” - după ce-l silise pe Andi să primească o invitaţie la un dejun cu „olecuţă de icre negre şi de şămpănică”.

Andi dăduse acasă telegrama prin care anunţa o scrisoare explicativă, îşi cumpărase rufe, luase o cameră la Hotel Regal, cel mai din apropierea Hotelului Excelsior, făcuse o baie, mîncase, şi noaptea, singur în odaia pe care o avea graţie unui ieşan, în pijamaua cumpărată cu banii unui ieşan, încălzit sufleteşte de întîlnirea cu providenţialul ieşan, scrisese părinţilor lui cea mai afectuoasă misivă trimisă vreodată lor. În acele clipe fusese într-adevăr, fără rezerve, copilul duios al familiei moldoveneşti, care scria de departe, „dintre străini”, celor de-acasă. Explicaţia plecării lui neaşteptate era evazivă. Le făgăduia vag să le spuie mai tîrziu anume ce l-a obligat să plece la Bucureşti fără să-i

anunţe. Nu îndrăznea să scrie pe hîrtie, negru pe alb, secretul lui, împărtăşindu-l şi altora, dar din Bucureşti simţea că numai ***părinţilor lui*** de la Iaşi le-ar putea mărturisi ceea ce se deşteptase în sufletul lui la Iaşi.

Apoi le vorbise despre întîlnirea cu ieşanul providenţial, despre solicitudinea pe care i-o arătase, despre prietenia lui pentru cei de-acasă, întrebuinţind fără să vrea o imagină lirică pentru a exprima plăcerea pe care i-o făcuse deputatul burtos, ocolit la Iaşi: „Vă spun drept, în atmosfera ostilă a Bucureştiului, bunătatea lui moldovenească mi-a amintit căldura şi aroma sobuşoarelor vînzătorilor de castane coapte spre care întindeam mîinile în copilărie, plecînd de la ei cu mîinile încălzite şi parfumate”.

Astfel, Bucureştiul crease între el şi părinţii lui o intimitate necunoscută de Andi în ultimul timp. După ce isprăvise scrisoarea cercase să doarmă, dar patul n-avea miros de aşternut curat, ci parcă suprapunerea de tartină a mirosurilor altor pasageri, predecesorii lui Andi: ceea ce dădea trupului fiorul repulsiv al promiscuităţii tocmai în clipa cînd avea mai multă nevoie de încrezătoare izolare.

Apoi zgomotele vecinătăţilor de hotel. Uşi trîntite, paşi apăsaţi, tuse lătrate, conversaţii în gura mare ca la cafenea, sonerii isteric stăruitoare, mofturile cochete ale madamei etajului, care era un fel de soţie disponibilă a tuturor camerelor etajului respectiv, sunetele trivial lichide ale nopţilor de hotel, cînd pasagerii nu înţeleg să puie nici o surdină intimităţii lor, - şi toate acestea cu accent muntenesc, ascultate de o insomnie moldovenească.

Şi cum ar fi putut să doarmă în urletul Bucureştiului! Nopţile ieşene sînt atît de mute, încît din pat asculţi foşnetul frunzelor de la fereastra casei pînă-n zare, ca spuma unui val solitar pe mare calmă; auzi lătratul cîinilor de veghe, din ogradă în ogradă, ca o vorbă aspră de străjeri medievali, aruncată de pe ziduri de cetate; osebeşti cotco- dăcitul găinilor, vaietul cucuvaielor, vîntul, ploile; şi parcă şi

limpezimea umedă a nopţilor cu lună plină o auzi, ca un argint înfiorat de sunet, clopot pur al vastei tăceri ieşene, în care numai şuierul locomotivelor şi al sergenţilor de noapte vestesc prezenţa vieţii omeneşti.

Dar Bucureştiul, noaptea, era şi mai îngrozitor sonor, şi mai dezarmonic, şi mai destrăbălat, ca somnul oamenilor graşi, al căror horcăit e mai năpraznic decît vorba lor diurnă, care gîfîie, pe cînd somnul grohăie şi rage. Horăitul nopţii bucureştene era făcut din tramvaie, camioane, automobile, trăsuri, a căror trecere necontenită dădea clădirilor un tremur nevropat, şi spasmuri epileptice lighene- lor şi oalelor abject prezente în măsuţele de noapte.

Andi uitase larma nopţilor bucureştene. Cînd îşi făcuse stagiul la Şcoala de artilerie după o zi de marşuri şi de călărie, simpla poziţie orizontală însemna somn. Pe-atuncea, cînd venea seara acasă, adormea automat în clipa cînd se întindea pe pat aşa cum închid păpuşile ochii lor de sticlă în clipa cînd le culci.

Dar oboseala de atunci n-o mai avea, şi nu-l mai stăpînea puterea narcotică a rachiului ei.

La Iaşi îşi deprinsese somnul cu un anumit ceremonial. Dintăi acorda audienţe sarcastice zgomotelor odăilor învecinate, apoi, după ce casa adormea, începeau gîndurile lui ieşene, toaleta lor nocturnă, şi apoi, cu acompaniamentul rustic al nopţilor ieşene, somnul se apropia de el ca o corabie de catifea pe puntea căreia se întindea: sultan.

Nu izbutise să doarmă. Parcă somnul pe care-l aştepta la Bucureşti ancorase la Iaşi, în patul gol al odăii lui.

Regretase din nou Iaşul. Din ce în ce, Iaşul îi apărea ca singurul mediu pentru suflet: acolo numai, sufletul trăia, ca o carte în biblioteca ei. Bucureştiul nu însemna decît o febrilă inactivitate, sau o activitate superficială, o activitate de profesii, nu de suflete.

Cum poţi iubi la Bucureşti?

Cum poţi avea la Bucureşti - cînd sufletul e mereu brutalizat de năvala celora care trăiesc nu cot la cot, ci ghiont la ghiont —, reculegerea de celulă monahală în care s-aprinde dragostea ca o lumină de candelă pentru icoanele secrete, pentru adoraţiile şi rugile solitare?

Nu puteai fi singur la Bucureşti, nici noaptea. Atunci cum poţi iubi la Bucureşti, cînd dragostea e reculegerea cea mai lăuntrică a fiinţei, şi cînd Bucureştiul tocmai această reculegere ţi-o interzice şi ţi-o sfarmă cu brutalitatea lui copitată.

Bucureştiul, oraşul-bîlci! Totul e de vînzare, totul e marfă şi toţi sînt negustorii unei mărfi. De asta urlă Bucureştiul cu gura pînă la urechi, de asta cetăţenii lui se zbat, aleargă şi se ghiontesc în frigurile unei necontenite concurenţe, cercînd numai prin zgomot şi stridenţă să-şi atragă clientela pentru marfa din baracă; de asta, şi în clipele de singurătate din preajma somnului sufletul avea o trepidaţie săltată de paiaţă, a cărei sfoară o zmuncea mereu duhul de bîlci care stăpînea Capitala.

Cît de ireal nobilă îi apărea în contrast cu Bucurcştiul atmosfera Iaşului, de lene aparentă, adică de suflet care părăseşte trupul vulgar, lepădîndu-l ca pe-o ciubotă nemernică.

Cît de reculeasă, cît de evlavioasă îi apărea atmosfera Iaşului, în care sufletul devenea dens, aromat şi amar ca fumul opiului absorbit cu respiraţii adînci.

... Adormise tîrziu, abea atunci cînd somnul se pregătise să-i înlesnească evadarea din Bucureştiul care-i ţinea trupul captiv, trimeţîndu-i-o în vis pe Ştefana, în casa părintească de la Iaşi, unde dragostea Iui o aştepta de cînd plecase, la gura sobei din salon, cu ochii spre fereastră.

*

Se vede că hotărîse Zeul răspîntiilor ca Ştefana să nu-i răsară-n faţă niciodată cînd o aştepta, venind pe stradă

înspre el, ci să apară în inima lui, deodată, în fulger scurt, ca o rîndunică atunci intrată în cuibul ei.

A doua zi - la fel ploioasă - o pîndise de pe la nouă dimineaţa, ascuns îndărătul chioşcului de ziare. Inventariase pe toţii pasagerii Hotelului Excelsior, ieşirea fiecăruia dintre ei dînd inimii lui aceeaşi zvîcnire brutală pe care trupul lor o dădea aripelor uşei de la intrare.

Şi n-o văzuse nici pe ea, nici pe Matei Velisar.

Era umilit. Sufletul lui devenise un fel de portar nevăzut al hotelului. Şi de la o vreme, fiinţa umedă şi bolnăvicioasă a ploii de toamnă, îi strecurase un gînd. Ştefana era bolnavă. O auzise tuşind într-o cameră de hotel, o vedea apăsîndu-şi pieptul îndurerat de tusă, cu mînile ei mici, o simţea înfrigurată în camera cu păreţi reci şi indiferenţi de spital, o simţea singură - şi ploaia văzduhului intrase treptat în sufletul lui, aducîndu-i cenuşa stinsă a norilor şi tremurul ei umed înfrigurat.

Venise ora dejunului - a celui ieşan: ora douăsprezece - şi Andi, renunţînd la aşteptarea zădarnică, se îndreptase spre hotelul lui. Îi era sufletul o scrisoare scrisă Ştefanei de ploile toamnei şi rămasă în Andi ca într-o cutie de scrisori părăsită. Vroia să-nchidă ochii, singur pe patul lui. Nu-i mai trebuia nimic alt decît pasivitatea desăvîrşită a tristeţii lui, cu ploaia la fereastra camerii de hotel.

Şi deodată se-ntîlni ochi în ochi cu Ştefana, simţind-o nu în afară, ci în inima lui. Era mai mică decît s-aştepta între clădirile Bueureştiului, ş-avea obraji rumeni, umed rumeni, nu de toamnă ploioasă, ci de măr ud. Ea îi apucase amîndouă mînile, strîgîndu-i-le cu o putere sufletească, deplin, cald, în timp ce ochii ei mari erau vii ca o mişcare de rîndunele în cuiburi. Vibra şi-n Andi, şi-n Ştefana aceeaşi generoasă bătaie de inimă, care-i izola în plină stradă bucureşteană, ca între vînturile unui pisc de munte. Nici unul, nici altul nu puteau vorbi. În clipa cînd se văzuseră pe neaşteptate, fiecare dintre ei se gîndea la celălalt, ca la ceva depărtat, aşezat pe zările sufleteşti, - şi deodată

mîinile lor se-ntîlniseră, dînd clipei un miracol sufletesc pe care numai tăcerea îl putea cuprinde, în timp ce ochii priveau - orbiţi şi increduli - miracolul pe care mînile-l strîngeau aievea.

Dar tăcerea întîlnirilor lor, zîmbetul lor mare şi strîngerea necontenit vie şi lungă a mînilor erau un spectacol insolit în circulaţia bucureşteană, cum ar fi un car cu fîn oprit în plin Bucureşti, c-un roi de îngeri asupra parfumului de vară revărsat din el.

Feţele trecătorilor se întorceau zîmbind înspre ei, unele ironic, altele indignat, căci Ştefana era prea măruntă ca mintea fiecărui trecător să nu-i puie subt pardesiu un şorţ, şi subt braţ, o geantă cu cărţi de cursul inferior, fiecare trecător simţind în el nu înduioşări uitate faţă de sufletul care le ieşise înainte ca o troiţă a tinereţii, ci atitudini profesorale, pedagogic represive.

O reflecţie răsună tare, înfierînd pe cei care confundau străzile Bueureştiului cu Cişmigiul, şi Andi urî Bucureştiul, care-i mînjise cu vorbe, ca fumul fabricilor, cerul clipei sfinte.

Dar Ştefana nu auzise nimic. Strîngîndu-l de mînă, cu o naivitate de logodnică ţărancă, pornise cu el, făcîndu-şi loc printe trecători cu o energie pe care numai cei care-o văzuseră mergînd cu bulldog-ul ar fi putut să i-o bănuiască.

Intraseră în curtea bisericii Ene. Adică acolo îl dusese Ştefana, fără să-şi dea seama, descoperind şi-n Bucureşti refugiul din jurul bisericelor, aşa cum la Constantinopol, cînd vroia să fie singură, intra în curţile moscheelor.

Ploua.

Se aşezaseră lipiţi de zidul bisericii, unul lîngă altul, subt straşina protectoare. Cîntau ulucele. Tăcerea din jurul bisericii îndepărta Bucureştiul. Andi se simţise, cu Ştefana de mînă, ca într-o insulă ieşană.

Ştefana cea dintîi vorbise.

— Andi, ai venit pentru...

Îi deveniseră ochii gravi, şi obrajii şi mai roşi.

— ...mine?

— Da.

Îi strînsese şi mai tare mîna.

Obrazul lui Andi era palid, argintiu palid; al Ştefanei, colorat. Amîndoi tăceau, cu un zîmbet care le ilumina trăsăturile. Şi chipurile lor alăturate, în văzduhul posomorît, sur, păreau o veche zugrăvire bisericească a unor ctitori tineri, atunci răsărită din tencuiala căzută a zidului afumat, zîmbind prin veacuri dumnezeirii.

De atunci începuseră faptele Ştefanei să împresoare viaţa lui Andi, intrînd în ea o ceată de voievozi tineri pe porţile deschise al unei monastiri.

După tăcerea şi popasul de lîngă biserică, Andi, dacă s-ar fi despărţit de Ştefana, s-ar fi întins pe patul camerii lui de hotel, încuind uşa, lăsînd storul, alungînd din trupul lui orice efort şi energie, ca să-i rămîie sufletul neclintit, acoperit de fericire, ca o apă fără valuri împodobită cu nuferi: sigilii argintii cu care parcă luna a închis hrisovul apelor moarte.

O urmase pe Ştefana, fericit că-i lîngă ea, fericit că-i dus de mîna ei, dar stingherit de efortul care urma clipelor de tăcere de lîngă biserică.

Şi nu se plimbau, aşa cum era deprins Andi să se plimbe pe străzile Iaşului, cu pas nehotărît, încet, înnodat dc necontenite opriri, ca după o înmormîntare. Pasul Ştefanei era energic. Mergea repede, egal, fără grabă, dar şi fără moliciune, necontenit elastic, fără tîrşiri, dind o impresie de despicare a văzduhului; iar capul Ştefanei, mereu în vîntul de care nu se ferea, ci, dimpotrivă, părea că-l caută şi că-l respiră şi că se bucură de biciuirea lui, amintea avîntul chipurilor de proră hărăzite numai spumelor sărate şi brizelor marine.

Alături de ea, Andi se resemnase să fie fericit şi altfel decît ar fi dorit. Pasul repede, cadenţa imperioasă, impuse de Ştefana şi lui, îi aminteau marşurile de la Şcoala de

artilerie, actualizînd amintiri bucureştene, ceea, ce-i dădea o treptată înfricoşare, o impresie de bicisnicie, de subordonare unei alte energii.

Ajunseseră în Piaţa Victoria. Ştefana apucase spre Şosea. Văzduhul era încărcat de burniţă ca de un fum.

Copacii erau grei în văzduhul ploios.

Şi deodată, Ştefana, parcă absentă pînă atunci, revenise lîngă el, regăsindu-l cu o strîngere de mînă şi cu un zîmbet al obrajilor ei rumeni şi rotunzi, care deştepta în fumuriul toamnei prospeţimi de trandafiri uzi.

Scuturase lunga tăcere de pînă atunci, împărtăşind lui Andi direct, fără sfială, fără şovăire, hotărîrile în care ea singură îşi pregătea viitorul, dăruindu-i-l.

Andi trebuia să scrie de îndată părinţilor lui, cerîndu-le consimţămîntul, pe care ea-l va cere chiar la noapte tatălui ci. Să nu fie nimic ascuns, nimic dosnic şi ferit în dragostea lor.

Tresăriră în Andi vechile spaime pe care faptele le stîrneau în el. Dar imediat se gîndise că altfel o pierde pe Ştefana, că iar se-ntoarce singur la Iaşi, că iar rămîne cu şuierul locomotivelor ieşene care pleacă - şi se resemnase iarăşi să fie fericit altfel decît ar fi vrut, adică o fericire fără de vag, nehotărît şi nebulos. Şi începuse să participe cu mai puţină pasivitate ca pînă atunci la pasul Ştefanei. Nu mai simţise nici frigul, nici umezeala toamnei.

Se ridicase o căldură treptată în trupul lui, rumenindu-i obrajii, şi parcă pîlcurile de copaci scuturaţi, care treceau pe lîngă ci, mergeau spre viitoarea primăvară, dezrobiţi din veşnicia toamnei.

De altfel, vorbele Ştefanei aveau, faţă de Andi, darul să răstoarne - la Bucureşti, ca şi la Iaşi - valorile statornicite ale noţiunilor, dîndu-le o noutate încîntător mirată.

„Dragoste” în mintea lui Andi însemna ***suflet,*** nu ***acte,*** singurătate împărtăşită într-ascuns, avînd misterul acestui „într-ascuns”, nu împărechere în pluralitatea socială şi în registrul stării civile, care nu ţine decît contabilitatea

iubirilor oficializate. Astfel, cuvintele „logodnă”, „căsătorie” nu erau situate de Andi în preajma iubirii, ca două porţi şi două punţi, succesiv deschise şi lăsate pentru intrarea în cetatea solitară, ci dimpotrivă, însemnau îndepărtarea de iubire, izgonirea ei, închiderea porţilor şi ridicarea punţilor.

Asistase şi la logodne şi la nunţi, care-i lăsaseră deopotrivă amintiri şi impresii penibile, izolînd şi mai hotărît de ele icoana iubirii. Sărutul public al logodnicilor cu inele pe degete, înconjuraţi de cupele de şampanie şi de privirile convivilor, priviri pe care-ai vrea să le acoperi cu frunze de viţă, - îi dăduse-ntotdeauna o contractare repulsivă. Iar mireasa şi mirele, gătiţi, mireasa-n alb, ca lumînările de botez, şi mirele în negru, ţeapăn ca o cutie de violoncel cu guler şi manşete albe, priviţi de ochii lucioşi ai invitaţilor care nu se uită la ei, ci prin ei, ca prin gaura cheii, la ceea ce se va întîmpla în ietacul nupţial - îl dezgustaseră ca mirosul cărnii crude printre flori.

Şi iată că aceleaşi cuvinte - „logodnă, căsătorie” - spuse de Ştefana, cu buzele ei copilăreşti, în timp ce ochii ei parcă priveau cu gravitate fiecare vorbă, renăşteau înnoite.

Şi iată că se îndrăgostea de aceste cuvinte numai fiindcă Ştefana le spusese, dîndu-le o nouă semnificaţie în care apărea numai graţia Ştefanei, purificînd reminiscenţele sociale, interzicîndu-le.

Ştefana nu-şi renegase viaţa ei de pînă atunci, dar îi spusese lui Andi că abea de cînd l-a cunoscut îşi dăduse seamă că ea nu trăise cu adevărat, că ea nu trăise ***româneşte*** în ţara ei, laolaltă cu fraţii ei, împărtăşindu-le zbuciumul şi amărăciunile, ci oglindise numai, cu o bucurie care-i părea vinovată, lumina altor ceruri. Andi trăise numai în ţara lui şi în oraşul lui. Ş-acolo, singur, învăţase să sufere, să se chinuiască, luînd asupră-şi meschinăriile, ipocriziile şi laşităţile celorlalţi. Suferise, dar suferinţa era a lui. Pe cînd bucuriile ei de pînă atunci nu fuseseră ale ei, izvorîte de-a dreptul din fiinţa ei, ci fuseseră căpătate, dăruite ei de soarele, de viaţa şi de arta ţărilor străine în care trăise. Se

simţea acoperită de podoabe sufleteşti care nu-i aparţineau şi de care se lepăda, dorind să-i aducă lui Andi un suflet intact, nou, care începea o dată cu dragostea ei pentru Andi şi cu viaţa lor comună. De altfel, bănuia că şi Matei Velisar avusese la bătrîneţă aceeaşi revelaţie pe care ei i-o dăduse mai de timpuriu, şi providenţial, Andi şi spovedania lui. Şi tatăl ei trăise printre străini. Se bucurase mai mult decît suferise - de asta era încă atît de tînăr - fiindcă în străinătate el primea şi alegea numai plăcerile pe care i le putea da o ţară, nu şi suferinţele ei, care nu erau ale lui.

Decăderea treptată a turcilor, de pildă, nu-i îmbătrînea inima, fiindcă Matei Velisar la Constantinopol se bucura de frumuseţea Bosforului, de muzee, de moschei, de atmosfera Stambulului şi de tot ce-i primitor şi pitoresc leneş în Turcia, fără să considere, sau fără să ia asupră-şi durerea neamului otoman, care se vede robul străinilor în propria-i ţară - socotită pitorească de vizitatori - alături de trecutul glorios atîrnat în panoplie pentru admiraţia ***artistică*** a străinilor.

— Vezi, Andi, cînd intri într-o casă străină în care sînt copii mici, aproape-ntotdeauna eşti aliatul lor împotriva severităţii părinţilor, care-ţi pare dacă nu absurdă, măcar exagerată: ***trouble féte.*** Ai vrea tu, străinul de casă, să fie lăsaţi copiii să mănînce cîte prăjituri şi bomboane vor, să-şi facă de cap. Nu? Au atîta haz copiii cînd se lăcomesc la bunătăţi. Musafirii rîd. Părinţii sc supără, şi pe copii, şi pe musafiri, fără să le spuie acestora nimic Oare n-au dreptate părinţii cînd interzic copiilor lor abuzuri foarte distractive pentru musafirii care pretind că aşa-i copilăria: asta în casa altora Şi nu e justificată supărarea părinţilor cînd îşi opresc copiii să fie bufonii musafirilor? Noi, Andi, tata şi cu mine, am fost mereu musafiri în fiecare ţară în care-am stat. Noi n-am fost niciodată gazde, pentru că n-am trăit decît în treacăt în ţara noastră. Şi ne-am înstrăinat, pierzînd sufletul şi mentalitatea de gazdă într-atît, încît şi-n ţara noastră

sîntem tot musafiri. De asta sîntem nu veseli, asta n-aş putea-o spune, dar mai veseli decît alţii, mai fără de griji, mai uşori, mai fără de nervii de care-mi vorbeai tu la Iaşi. Şi de asta îţi dăm ţie impresia că sîntem aşa de tineri, şi de asta, tu, care-ai fost mereu gazdă, eşti atît de altfel decît noi...

Îi destăinuise că Matei Velisar era un vechi mason şi un înalt demnitar în ierarhia masonică. Îi arătase că tatăl ei socotise de la o vreme că-i prea platonică dragostea lui pentru Moldova, şi că de aceea venise la Iaşi, ca să înfiinţeze o Lojă masonică, dorind astfel ca să participe şi el efectiv, nu ca spectator, la viaţa ţării lui.

— Tata nu-şi închipuia că trecerea lui prin Iaşi va lăsa o Lojă masonică şi pe fata lui. Dar tata, Andi, mă iubeşte nu ca pe un obiect de care s-a ataşat, ci ca pe o fiinţă vie, de sine stătătoare, aşa că el va înţelege că dragostea mea pentru tine e începutul vieţii mele adevărate, aşa cum pentru el înfiinţarea Lojei masonice moldoveneşti e întîia lui faptă adevărată. Noi doi, tata şi cu mine, am trăit mereu alături Ne despărţim unul de altul. Vom suferi. Dar sînt fericită, nu ştiu de ce, poate că superstiţios, că dragostea mea începe cu un sacrificiu, că trece peste inima mea.

Andi ascultase de-a lungul acelei amiezi ploioase replica spovedaniei lui de la Iaşi, cu o fericire mirată, care se adăuga la fericirea dragostei împărtăşite, fără să fie una şi aceeaşi. Crezuse că Ştefana îl dispreţuia. Crezuse că singurul sentiment pe care putea să-l deştepte în ea era mila, cu laşităţile ei, pe care le cunoscuse şi el atunci cînd simulase îndemnat de milă numai că împărtăşeşte dragostea cu necontenite lacrimi a Magdei Boldur.

Crezuse că dragostea lui pentru Ştefana îl va desolidariza, îl va dezrădăcina din Iaşul natal şi din familia lui, făcîndu-i-le odios străine. Şi iată că, dimpotrivă, vorbele Ştefanei creau un nou echilibru, o nouă legătură între el şi Iaşi, între el şi familia lui, dîndu-i o îngăduinţă

înţelegătoare, mărinimos înţelegătoare, şi pentru el şi pentru ceilalţi, îngăduinţă care nu pornea de la o idealizare a Iaşului atunci cînd îl vedea de departe, ca în clipele de singurătate bucureşteană, ci de la o considerare veridică a Iaşului, aşa cum era, cu nobleţa şi mizeria lui, cu trecutul şi scăpătarea lui, cu ipocriziile şi sincerităţile lui, cu aparenţele şi cu ceea ce ele ascundeau.

Exemplul „gazde-musafiri" cu cele două atitudini pe care le implica - îi lămurea în sfîrşit, simplu, natura zbuciumărilor lui ieşene.

Era ***gazdă***. Suferise şi suferea din pricina tuturor realităţilor care puteau distra pe ***musafiri,*** părîndu-li-se acestora pitoreşti. Şi permanenţa zbuciumărilor lui dovedea realitatea moldovenească şi specificul ieşan al sufletului lui. Nu era un indiferent, un nesimţitor, un suflet impermeabil la cele din jurul lui, ci dimpotrivă, cu toţi porii sufleteşti deschişi, absorbea mereu viaţa mediului în care se născuse şi trăia suferind, deci trăind efectiv.

Aşadar exista, nu era o ficţiune mascată în balul mascat ieşan. Ştefana îl demascase, arătîndu-i ca în oglindă o faţă care era a lui nu împrumutată, nu mască făţarnică; o faţă vie, omenească, în care nu era numai dragostea lui pentru Ştefana ci o viaţă adevărată, trecut şi viitor.

Şi dorinţa Ştefanei devenise de la o vreme gemăna voinţei lui. El, care nu dorise şi n-ar fi dorit niciodată fapte categorice, chiar în dragostea lui - pe care, după ce-o văzuse împărtăşită, ar fi lăsat-o vagă, nedeterminată în viitor, resemnat să hotărască fatalitatea în locul lui —, devenise părtaşul înfrigurat al hotărîrilor Ştefanei, avînd impresia că nu sînt ale ei, ci ale lor, rostite numai de Ştefana.

Dorea şi el, adică ***vroia,*** logodna imediată şi căsătoria grabnică. Apoi licenţa, o carieră provizorie de profesor sccundar în timpul căreia să-şi treacă doctoratul, apoi o catedră la Universitate, şi viaţa, viaţa liberă, creatoare, alături de singura fiinţă care-i descuiase sufletul, eliberînd

marile sincerităţi şi adevăruri, aerisindu-l, dîndu-i mirări de renaştere şi-o energie proaspătă.

Şi devenise parcă mai grăbit decît Ştefana. Abea aştepta să scrie părinţilor lui - n-avea nici o grijă în privinţa răspunsului lor; ştia perfect cît de enigmatic le apărea, cît de epataţi erau de fiinţa lui, pe care-o socoteau altfel decît a lor, cîtă energie taciturnă îi atribuiau, ca ***voinţa*** lui de-a se căsători cu Ştefana să nu fie respectată de ei.

Lîngă Ştefana avea mereu impresia că-i stăpînul Iaşului; simţea că-l are în mînă, că-l poate oferi Ştefanei ca pe-o miniatură a castelului său personal. Iaşul devenise un fel de jucărie, ca oraşele văzute din aeroplan. Simţea că-i al lui, că ieşenii sînt ai lui, că viitorul, la Iaşi, e al lui; se vedea cu Ştefana pe străzile Iaşului, salutat adînc de toţi trecătorii, arătîndu-i tot ce era vrednic să fie văzut de ea, explicîndu-i ruinele Iaşului şi podoabele lui, prezentîndu-i numai pe puţinii ieşeni care ar fi meritat această cinste. Îşi presimţea viitorul ieşan, alături de Ştefana, ca o plimbare pe subt arcuri de triumf, printre înclinările umile ale ieşenilor lui.

Ajunseseră dincolo de Băneasa. Ştefana se oprise deodată. I se desprinsese călcîiul de la o gheată. Îl luase în mînă, devenind deodată tăcută. Andi o ajutase să meargă, ţinînd-o de subţioară. Şchiopăta, cu paşii dezechilibraţi de gheata fără călcîi. Intraseră la un canton. Femeia de acolo îi poftise înlăuntru, surîzîndu-le serviabil, obişnuită, se vede, să adăpostească multe idile rătăcite pe acolo, cu rezultate mănoase pentru sărăcia ei.

În timp ce femeia căuta să bată călcîiul la loc, Ştefana şi Andi se aşezaseră unul lîngă altul pe laviţa odăiţei strîmte. Ardea focul în sobă. Ştefana nu mai vorbise de loc. Privise focul cu ochii ei, care în unele clipe, şi mai aies în faţa focului, căpătau fixitatea hieratică a ochilor de buhnă.

S-auzea ploaia picurînd.

Andi simţise o întristare treptată, fără să ştie de ce. Parcă îl părăsise Ştefana. Nici nu-l privea, nici nu-i vorbea.

Era ceva ghemuit, sălbatec în atitudinea ei.

După o lungă tăcere, Ştefana aprinsese o ţigară.

Fuma grav şi concentrat ca ţigăncile, părînd, la lumina flăcărilor din sobă, că îndeplineşte un rit în legătură cu adoraţia pentru foc a primitivilor.

Apoi se întorsese către el, privindu-l cu o ciudată umilinţă, cu fruntea aplecată.

— Mi-e frică, Andi. Tu poate ai să rîzi! Eu sînt superstiţioasă. Tocmai cînd eram mai fericită lîngă tine, s-a întîmplat ceva...

— Ţi-a căzut călcîiul!

— Da, mi-a căzut călcîiul. Şi a ***trebuit*** să ne oprim. ***Cineva*** ne-a oprit: ***n-a*** vrut să mai merg alături de tine.

Andi zîmbise, strîngîndu-i mîna cu ocrotitoare afecţiune.

Ştefana oftase, şi-i zîmbise lung, cu ochii umezi.

Apoi, după cîteva clipe de nedumerire, Andi simţise un miros de carne arsă.

Abea atunci văzuse: cu vîrful ţigării aprinse, Ştefana îşi arsese adînc, fără să spuie o vorbă, pieliţa încheieturii braţului.

— Vai! E...

— ...barbar! zîmbise Ştefana, în timp ce Andi îi săruta arsura.

Ştefana respirase adînc.

— Lasă, Andi, nu fi supărat, asta are să ne poarte noroc. I-am dat celui care ne-a oprit o durere de-a mea... Prostii!

Plecaseră de-acolo cu acelaşi pas de marş.

Şi pornise veselă, călăuzindu-l pe Andi, uitînd parcă tot ce se întîmplase pînă atunci.

Întîlniseră în calea lor un fel de trestii violent portocalii, care în atmosfera cenuşie păreau razele unui soare izbucnit din pămînt cu o dîrză vigoare. Ştefana se oprise, zmulgînd cîteva vergi subţiri, elastice, luminoase în ploaie. Îi dăduse lui Andi cîteva, oprindu-şi-le pe celelalte.

Îl încînta tot ce era copilăresc în mişcările ei neaşteptate, după vorbele grave şi hotărîrile categorice.

Ştefana descoperise că-i era foame. Intraseră înar-o lăptărie, unde mîncaseră pe-o masă de lemn, cu o poftă ţărănească, ouă fierte, iaurt şi cornuri, privindu-se unul pe altul cu ochi care îmbrăcau în aur tot, ca soarele. Apoi cumpăraseră mere de la un oltean, umplîndu-şi buzunarele, mîncîndu-le pe stradă în nasul trecătorilor serioşi.

O întovărăşise pînă la hotel. Se opriseră în faţa uşei, cu vergile portocalii în mîini, cu o însufleţire zîmbitoare pe obraji, amîndoi parcă venind de la înviere cu lumînări de Paşti în mîni.

Se despărţise de Ştefana - trebuiau să se întîlnească a doua zi, dis-de-dimineaţă - cu o nevoie de mişcare asemănătoare cu a celor care după ce au mers mult cu automobilul nu se pot odihni pe nici o canapea de-acasă, pe nici un pat, pe nici un fotoliu, absenţa vitezei din aceste mobile stătătoare fiind în categoric dezacord cu nevoia lor de viteză, astfel fiindu-le interzisă odihna de care au nevoie. Se suise într-un taximetru, ducîndu-se la gară. Acolo, în restaurantul gării, scrisese pe nerăsuflate —parcă dictată de cineva care se plimba pe lîngă el —scrisoarea cea mai importantă, cea mai hotărîtoare pentru viaţa lui din cîte scrisese pînă atunci. Se vede însă că scrisoarea luase naştere în timpul plimbării cu Ştefana, căci ritmul ei era al paşilor Ştefanei.

Mărturisea părinţilor lui dragostea pentru fata lui Matei Velisar, destăinuindu-le fără înconjur şi criza sufletească pe care o curmase apariţia Ştefanei.

„Dragii mei părinţi,

Afecţiunea care-o am pentru voi, şi amintirea înduioşată şi înfricoşată a durerii voastre, acum doi ani, cînd m-aţi trimis la Agapia, convinşi că sînt grav bolnav, m-a împiedicat să vă împărtăşesc deprimarea care mă stăpînea în ultimul timp, şi care din clipă în clipă, simţeam că va depăşi hotarul sufletesc, devenind boală, apatie fiziologică, neurastenie,

nebunie, sau mai ştiu eu ce, deznădăjduind speranţele pe care le-aţi pus în mine şi marea voastră dragoste părintească, gata la orişice fel de sacrificii.

E de prisos acum, cînd criza a încetat, să vă mai alarmez retrospectiv. Ajunge să vă spun că voinţa mea devenise neputincioasă, că se frîminţa din ce în ce, că învăţătura şi viaţa îmi apăreau zadarnice, sterpe, lipsite de orişice semnificaţie, deşi mintea căuta să mă convingă de contrariul. Dar pe un om care şi-a pierdut pofta de mîncare, de pildă, nu-l poţi convinge cu argumente să o recapete. Simţeam că mă pîndea nebunia sau sinuciderea. Şi deşi aş fi avut datoria să vă previn pe voi, părinţii mei, care niciodată nu mi-aţi precupeţit afecţiunea şi solicitudinea voastră, mă simţeam incapabil să vă alarmez. Eram închis într-un fel de cămaşă de forţă care-mi inteizice orişice fel de acţiune normală.

Slavă Domnului! A trecut. Şi bucuria acestei eliberări se gîndeştc la voi, la bătrîneţea voastră, poate şi mai mult decît la mine. Recunoştinţa voastră, însă, să nu se îndrepte către Dumnezeu, ci către Ştefana Velisar, pe care în această clipă îndrăznesc s-o numesc în faţa voastră, bunii mei părinţi, logodnica mea. Ea vi l-a redat pe fiul vostru, aşa cum îl vedeaţi, aşa cum îl doreaţi, om întreg, om teafăr, în stare să vă ducă mai departe numele, pe care i l-aţi dat ca o flacără vie, nu ca o cenuşă moartă.

Vedeţi, dragii mei părinţi, dragostea mea pentru Ştefana Velisar nu are semnificaţia graţios futilă a îndrăgostiţilor de tinereţă, carc joacă un fel de ***jeux de grâce*** cu inele de logodnă în loc de cercuri de catifea.

Ştefana Velisar a apărut providenţial în casa voastră şi în viaţa mea. Ea mi-a adus energie, poftă şi credinţă în viaţă tocmai în clipa hotărîtoare cînd dispariţia lor putea să însemne dispariţia mea.

Veţi obiecta poate - deşi vă ştiu generoşi, lipsiţi de astfel de meschinării odios burgheze - că n-am încă o carieră, că sînt student, că din punct de vedere material atîrn încă de

voi. Dar să spunem atunci toţi trei, solidari: «Slavă Domnului că nu sîntem muritori de foame! Slavă Domnului, în casa noastră poate trăi încă un copil al nostru, cel mai scump, fiineă numai graţie lui îl mai păstrăm pe cel care era gata să piară.»

Nu cutcz - vă iubesc prea mult, şi cred în voi fără rezerve - să spun vorbe care v-ar părea ameninţări: dar dacă Ştefana n-ar găsi locul ei în inima şi în căminul vostru, şi eu l-aş pierde pe-al meu. Vă rog din tot sufletul să-mi iertaţi această absurdă presupunere, nejustificată de nici un act al vieţii şi al afecţiunii voastre pentru mine; această presupunere nu v-atinge pe voi, care sînteţi deasupra ei; rămîne, aşa cum şi este, o palmă meritată pe propriii mei obraji.

Dar fiindcă sînteti părinţii mei, şi fiindcă viitorul meu e fireasca voastră preocupare, ţin să vă arăt care e semnificaţia căsătoriei mele timpurii pentru cariera mea. Închipuţi-vă - ipotetic - că de acum înainte ar trebui să trăiesc la Iaşi, depărtat de Ştefana, care l-ar urma pe tatăl ei la Constantinopol, admiţînd c-am fi legaţi chiar prin logodnă, căsătoria urmînd să se facă abea după ce aş avea o carieră.

Aş mai putea avea eu libertatea necesară muncii intelectuale, chietudinea pe care această muncă o implică atunci cînd aş şti că între Ştefana şi mine e Marea Neagră, că Ştefana în fiecare clipă poate trece prin primejdii, că poate fi bolnavă, că poate fi tristă?

Pun în talerul unei balanţe ideale cariera mea, viitorul meu, şi în celălalt taler o singură lacrimă de-a Ştefanei: şi parc-aş pune o stîncă, pe cînd din celălalt taler a zburat un fulg. Această balanţă ar fi inima mea, atunci cînd aş fi despărţit de Ştefana, fiindcă viaţa, puterea de muncă de la ea îmi vin, sînt un dar masiv al ei. Alături de mine, Ştefana

înseamnă puterea de-a voi şi de-a dobîndi tocmai ceea ce voi doriţi: un viitor care să vă facă cinste.

Aştept răspunsul vostru cu o linişte şi o încredere care-mi dovedesc încă o dată că sînt nu numai copilul numelui vostru, ci şi al sufletelor voastre.

Andi”

*

Expediase scrisoarea printr-un ieşan, prieten de-al familiei Danielescu, găsit în trenul care pleca la Iaşi, cu rugămintea de-a o trimite la ei acasă dis-de-dimineaţă.

Mîncasc la restaurantul gării cu o grabă preocupată, care-i dădea înfăţişarea celor care mănîncă alarmaţi de plecarea apropiată a trenului.

Plccase de la gară pe jos, simţind o nevoie de activitate pe care nici lunga plimbare cu Ştefana nu i-o îndestulase, nici scrisoarea către părinţi.

Sufletul lui, în acele clipe, era mereu zguduit, cum sînt gările mari, răspîntii de plecări şi sosiri ale trenurilor vertiginoase. Se încrucişau în el proiecte de viitor, repezi, felurite, bogate, toate considerate cu un dominator optimism de generalisim călare în faţa căruia defilează armatele.

Însufleţirea Bucureştiului nocturn îl mulţumea, fiindcă o subordona propriei lui înfrigurări. Uitase ploaia care înnegrise trotuarele şi străzile, dînd Bucureştiului lespezi ca de lavă întunecată. Paşii agresivi ai trecătorilor nu mai contraziceau brutal cadenţa ieşană a paşilor săi, deveniţi şi ei parcă bucureşteni. Crîşmele şi berăriile periferice, violent fardate de electricitate, nu mai jigneau în el dorinţi de penumbre şi tăceri. Nu mai simţea melancolii de gondolă ieşană, deprinsă cu lenea de lagună a vieţii ieşene, tîrîtă în fierberea de fluviu cu cascade a Bueureştiului. Sufletul ieşan dispăruse din el ca o migrenă care-l sensibiliza la

zgomote şi la lumini prea tari, lăsîndu-l să participe acum, fără-ncruntări, fără efort şi fără nervi, la hurducarea bucureşteană.

*

— Bună dimineaţa, Andi. Veste bună!

Îi strigase de departe vorbele care cîntau în inima ei, alergînd spre el cu obrajii aprinşi, împletită parcă toată din zurgălăi şi cireşe de mai.

Îi venise s-o ia în braţe c-o mişcare de bunic care culege tinereţea de zulufi, obraji aprinşi şi salt într-un picior a nepoţelului care-l întîmpină.

Îi strînsese mînile întinse, care vibreau în mînile lui cu zornăitul brăţării care părea cîntecul de cuiburi al prospeţimii ei de zori.

Se priviseră ochi în ochi, şi deodată Ştefana se înnoise copilăreşte subt ochii lui, cu un alt zîmbet.

— Vai, Andi, ce frumos eşti!

Ridica din inima lui, cu fiecare vorbă, cu fiecare expresie, calde culori de răsărit de soare în aburi de rouă.

Porniseră iar, mînă-n mînă, călcînd pe un pămînt care avea o veselie de argint sunat de limbi de clopot tînăr.

Şi se-ntreba mereu un glas în Andi: „Oare e a mea?”

Şi o privea mereu cu ochii care-o strîngeau mereu în braţe incredule.

Le trebuia amîndorora tăcere, tăcere lungă, Iăsîndu-şi fericirea să se împletească singură din simpla strîngere a mînilor nedespărţite, care puneau în sufletele lor mereu cununi, ca luna călătoare în oglinda apelor.

Ploua mereu. Ei şi?

Treceau printre tramvaie, camioane şi trăsuri. Ei şi?

Un cîntec nu era în calea lor, o floare. Ei şi?

Nu vedeau nimic. Priveau, ca regii magi porniţi spre Bethleem, lumina unei stele care le zîmbea, căci se născuse-n iesle-o dragoste care-nnoia pămîntul.

Tîrziu, departe, dincolo de Băneasa, în ploaie, ca în coardele unei harfe în care numai ei erau cîntec, Ştefana îi spusese:

— Andi, a fost mai greu decît credeam... Mult mă iubeşte papa.

*

Mîncase împreună cu Ştefana şi cu tatăl ei, subt ochii lui Matei Velisar, ca subt un nour negru plin de grindină.

Matei Velisar nu-l primise cu braţele deschise şi ochii umezi, cum s-aştepta Andi, spunîndu-i: „Mi-am dat inima Moldovei, acum văd că-mi ia şi fata". Căci Andi - de cînd Ştefana-i transmisese dorinţa tatălui ei de-a-l cunoaşte şi invitaţia la dejun - îşi construise în minte scena întrevederii, dîndu-i un caracter teatral.

Matei Velisar îl primise cordial în odaia lui - în care răsunase mai întîi mîrîitul bulldog-ului —, întinzîndu-i mîna, nu deschizîndu-i braţele, poftindu-l să ia loc pe unicul scaun al odăii de hotel, el aşezîndu-se pe pat, cu Ştefana cînd lîngă el, cînd lîngă Andi. Nu vorbise nimic despre logodnă, nu-l întrebase nimic în privinţa studiilor şi a intenţiilor lui: îl tratase ca pe un simplu musafir, mortificînd de la-nceput sentimentalismul destinat de Andi acestei întîlniri.

În timpul întrevederii, fuseseră două apăsări ostile în odaie: a bulldog-ului trimis subt pat de glasul Ştefanei, şi a nevăzutului din fiinţa lui Matei Velisar. Şi parcă numai prezenţa Ştefanei îl apărase de saltul stăpînit al celor doi bulldog-i.

De altfel, însăşi odaia lui Matei Velisar nu-l punea la îndemînă pe Andi. Domnea ceva milităresc în dezordinea boemă a odăii locuită de Matei Velisar. Revolvere de mai multe forme şi calibre, desfăcute piesă cu piesă, făceau o baie de benzină alături de cutii de cartuşe. Tot felul de pielării atîrnau în cuier şi pe marginea patului: mai multe

zgărzi de-ale cînelui, curele, cravaşe, tot felul de cingă- tori, bretele de piele, mănuşi de piele.

S-ar fi spus că omul acesta avea cultul pielăriilor şi al mirosului lor de cazarmă. Şi toate aceste curelării erau proaspăt ceruite şi lustruite. Se vedea pe masă o cutie cu ceară albă şi mai multe perii de unghii înroşite şi înnegrite, afectate exclusiv lustruitului pielăriilor. Şi pe aceeaşi masă, pe care era aruncată şi o zgardă formidabilă cu rozete de alamă strălucitoare ca ale roşiorilor la paradă, răsăreau sumedenii de flacoane cu parfumuri, loţiuni, colonii, apă de toaletă, embrocaţiuni, oţeturi de fricţiuni, o butelie plină pe jumătate cu frunzuliţe aromate şi cui- şoare, instrumente hirurgicale strălucitoare pentru îngrijirea unghiilor, piei de căprioară înroşite pe alocurea, pentru lustruirea unghiilor, tot felul de cutii de pudră, crăvăţi fastuoase cu luciri de vitralii în snopii lor mătăsoşi, inele de aur, brăţări de aur, peceţi mari alături de bastonaşe de ceară colorată, nasturi de manşete, brelocuri, boambe de fildeş sculptat, un fişic de monocluri, cilimbistre epilatorii, o icoană rusească de argint sur, o ***navaja*** spaniolă, gulere crohmolite, batiste - şi scrum de ţigări. Scrumul de ţigări era în odaia lui Matei Velisar ca o ninsoare; pretutindeni apărea - subt pat, în papucii de subt pat, pe covor, pe măsuţa de noapte, în lavoar, pe fereastră. Desigur că şi-n dulapuri şi-n geamandane ai fi găsit scrum dacă nu şi-n buzunarele tuturor hainelor, căci scrumelniţa, unica, săpată într-o copită de cal încadrată cu argint, era deşartă.

Şi mai avea şi-o muzică odaia lui Matei Velisar: o maşină electrică de călcat, întoarsă pe dos, proptită între două străchini ţărăneşti, deasupra căreia, într-o oală de metal, fierbea apa cîntînd ca-n samovare. Iar alături, un ceainic cu trompă de elefant aştepta, se vede, plin cu esenţă de ceai.

Era un ciudat amestec de femeiesc şi de milităresc în această odaie stăpînită de anarhia dezordinei. Cînd te-aş- teptai s-apară ordonanţa c-un „să trăiţi” şi o supremă bătaie

de călcîi, cînd să răsară camerista cu fierul de frizat răspîndind miros de hîrtie arsă şi de păr despletit.

Şi în sfîrşit, deasupra patului, pe părete, atîrna un ciudat lanţ de aur, făcut din paftale cu desemne şi inscripţii simbolice, de care spînzura un vultur de aur cu ochi de rubin.

Andi nu ştiuse ce atitudine să ia în această încăpere cu caracter contradictor. Se aşteptase să-l găsească pe Matei Velisar cu braţele deschise şi ochii umezi într-o cameră normală de hotel - şi iată că se aflase într-un decor ciudat, într-o atmosferă de ***bric-à-brac,*** dar ***vie,*** în faţa unui om care era tatăl Ştefanei pentru ea şi faţă de ea, dar pentru Andi era un om corect cît se cuvine, afabil cît trebuie, ai cărui ochi bombaţi şi negri îl fixau făţiş, inti- midîndu-l, paralizîndu-l.

Erau ciudaţi ochii lui Matei Velisar. Trăiau cu intensitatea acelora care răsar din găurile unei măşti, dînd celor priviţi impresia că sînt descoperiţi, cu sufletul gol, demascaţi, în faţa ochilor care-i fixează prin mască. „Ochi de inchizitor” îi numise Andi, simţindu-se ostenit subt privirea lor.

Mîncaseră toţi trei jos, la restaurantul Hotelului Ex- celsior. Ştefana se coborîse cu şalul ei veneţian pe umeri, dezmierdînd în treacăt mîna lui Andi. În timpul dejunului, de cîteva ori Andi se simţise privit de ochii lui Matei Velisar, priviri care-i frîngeau tîmplele apăsîndu-i-le, ca două peceţi fierbinţi. Mîncase fără poftă, mereu intimidat, incapabil să înceapă o conversaţie, avînd mereu impresia că e dezacordat ca un pian de cafenea, că nu-şi poate găsi sunetul, că toate vorbele lui sună falş. Tăcuse deci, regre- tînd dejunul de la lăptărie cu Ştefana.

Matei Velisar mîncase cu poftă un biftec în sînge, aproape crud, preocupat numai de biftec. Uneori numai, ochii lui şi nările lui umflate o clipă păreau c-abea îşi stăpînesc un larg zîmbet: în acele clipe îndrepta spre Andi o căutătură compătimitoare, pe care de îndată o abătea asupra bifteculuităiat cu mişcări sigure.

Vorbise numai cu Ştefana, cu un efort vădit de la o vreme de-a vorbi neîncetat pentru a acoperi tăcerea celorlalţi doi comeseni. Pînă cînd Andi o văzuse surprinzînd una din privirile - de la Andi la biftec şi de la biftec la Andi - ale tatălui ei. Se înroşise deodată, cu o dungă pe frunte, cu sprîncenele încordate, căutînd ochii lui Matei Velisar. Se întîlniseră ochii lor gemeni atît de dur, că Andi clipise pentru ei.

Andi simţise îngrozit că se putea întîmpla orice. Aceeaşi vînă se umflase pe fruntea unuia şi-a celuilalt. Uitaseră restaurantul, masa, pe Andi, uitaseră tot.

Şi se-ntîmplase ceva la care Andi nu s-aştepta. Matei Velisar luase mîna Ştefanei, sărutîndu-i-o cu o evlavie care depăşea curtenia gestului în sine. Şi Ştefana, cu ochii deodată blînzi, sărutase la fel mîna tatălui ei. De-atunci glumiseră amîndoi. Şi cînd se urcaseră sus, pe scara hotelului, Matei Velisar dezmierdase c-o bătaie uşoară de palmă - ca pe mînji - umărul lui Andi, ridicînd din umeri, fără să-l vadă nici Andi, nici Ştefana, care mergeau ţinîndu-se de mînă înaintea lui.

*

Intraseră în odaia Ştefanei. Ş-acolo se prefăcuse atmosfera de pînă atunci.

Cîteva nimicuri aruncate prin odaie o făcuseră să nu mai aparţie hotelului, ci Ştefanei, ca un cort adus de ea din Orient. Masa era acoperită cu un şal negru tivit cu pătrăţele colorat ţesute, care aminteau desenul şi culorile fluturilor de noapte, cu fastul lor de pulberi cărămizii, negri, cafenii şi aurii, catifelat îndulcite. Pe masă, un vas de aramă, avînd forma lalelelor răsfrînt înflorite, aştepta scrumul ţigărilor lui Matei Velisar. O plumieră persană, de muşama, pe care erau pictate pere galbene, frunze verzi şi pasări rotunde cu pliscul în dulceaţa perelor, părea o crenguţă în care cînta şi rîdea vara, atunci desprinsă din pom şi căzută pe masă, cu păsări, soare, frunze şi fructe cu tot.

Un şal acoperise patul cu jarul lui amestecat cu pete negre, amintind rîsul roş cu ochi negri al harbujilor deschişi; alt şal răsărise cu galben, roş şi linii negre, ca un crîng de toamnă la fereastră, pe păretele de care era alăturat patul. Iar pe speteaza patului, la căpătîi, şiraguri de mărgele sclipeau şi şerpuiau, unele de sticlă albăstruie cu vinişoare şi pulverizări de aur, altele de chilimbar, altele de santal, altele tărcat zmălţuite, altele verzi, altele roşii, de mărgean rotund, altele naiv albastre, ca acelea pe care parcă-n Orient cerul însuşi le atîrnă de gîtul măgăruşilor - delaolaltă materializînd tot ce era copilăresc în somnul Ştefanei, adevărat norod de gnomi hazlii, fraţi cu cărăbuşii pîntecoşi şi cu bondarii înzeuaţi, înconjurînd cu, rîsul veşnic al culorilor visurile capului de copil.

Într-un colţ al odăii, cuierul hotelului devenise un fel de negustor ambulant atunci sosit din Oriunt, călare pe măgăruşul ce-l aştepta la poartă. Era acoperit cu bucăţi de şaluri, cu brîie turceşti, cu halate de Brusa cu glugă moţată, cu fuste albaneze care au cozi de păuniţe, cu halate de hoge, stins bronzate, şi cu tot soiul de ştofe, de eşarfe şi de imbrăcăminţi multicolore, care aminteau toamna în păduri, vitraliile moscheilor, balurile costumate, apusurile de soare, lanternile magice, ouăle de Paşte, cutiile de bomboane acre, luminile porturilor şi zestrea scamatorilor orientali, dînd atmosferă de graţioasă vrăjitorie şi înflorit descîntec Ştefanei, care, aşezată pe şalul de pe podea, începuse să prepare cafeaua neagră, suflînd cu gravitate în flăcările violete care dănţuiau în jurul ibricului dus şi adus de mîna ei miniaturală deasupra jocului lor de iele mărunte.

Şi Matei Velisar, şi Andi intraseră în odaia Ştefanei, şi o priveau pe Ştefana.

Atît.

Antagonismul rămăsese în odaia cu miros de pielărie şi parfumuri a lui Matei Velisar, ca o spadă vegheată de bulldog-ul cu chip hîit de monstru chinezesc sculptat în bronz masiv.

Matei Velisar se aşezase pe o laviţă scundă. Andi se aşezase de-a dreptul jos, pe şalul care-acoperea podeaua, descoperind atunci priveliştea podelii, uitată din copilărie. Căci oamenii mari trăiesc în case subt altă latitudine decît copiii. Oamenii mari trăiesc ***sus,*** adică între dulapuri, oglinzi, ferestre, cu coatele pe mesele de cetit şi de jucat cărţi, în fotolii, pe scaune, pe canapele. Podelele, covoarele, picioarele şi dedesubtul meselor rămîn copiilor, aşa cum ierburile sînt ale gîngăniilor mărunte - greieri, furnici, cărăbuşi, cosaşi —, nu ale copacilor care trăiesc între ei, sus, numai cu piciorul printre ierburi.

Coborîndu-se pe podea, în timp ce Ştefana prepara cafeaua neagră lîngă el, Andi regăsise sufletul lăsat pe covoare al copilăriei mici. Parcă aşezîndu-se pe jos nu-şi părăsise numai înălţimea de om mare, dar şi vrîsta, intrînd într-o vrîstă fragedă, care aştepta cartea de poveşti cu zmei şi cu baluri, şi, negăsind-o, privea cu-aceiaşi ochi cu care-ar fi cetit poveştile, văzîndu-le, prezenţa de poveste a Ştefanei: părea atunci adusă de covorul zburător al basmelor arabe, gata din nou să zboare în văzduh cu atmosfera de miracol, lăsînd în locul ei o cameră numerotată de hotel şi-un Andi deşteptat din somn, frecîndu-şi ochii.

Băuseră cafele negre în ceşti mari, fumaseră, vorbiseră, şi parcă nu şedea Ştefana, cu picioarele turceşte-ncrucişate, numai pe şăluţul care-acoperea podeaua, ci şi-n sufletele celor doi bărbaţi, dîndu-le şi sufleteşte graţia intimităţii din odaie, reculegerea unei moschei în miniatură-n care hogele era o fată, şi Allah - un mare zîmbet.

Abea atunci o auzise Andi pe Ştefana povestind, nu ca la ei acasă, în salon, înconjurată de familia lui Andi, care o interoga mereu. Acolo, lîngă tatăl ei şi lîngă Andi, avînd în faţă tava de aramă cu ibricul de cafea, în care parcă nu numai cafeaua, ci şi vorbele şi le fierbea, din care tot

fierbinte răsărea acelaşi Orient, care născuse şi cafeaua - povestirile Ştefanei aveau altă pasiune, ş-altă vervă.

O ascultau.

Povestea cu buze atît de pofticioase că parcă sufletul îi aducea mereu tăvi cu piersici, tămîioasă şi banane, rodii şi smochine, răsturnîndu-i-le coapte, scăpărînd de viespi.

Toate istorisirile ei erau situate în porturi: Marsilia, Constantinopol, Neapole, Alexandria. Ochii ei erau mereu în faţa unei mări acoperită de vapoare, bărci, corăbii, şi parcă de asta erau şi mai mari fiindcă necontenit priviseră orizonturi deschise în faţa cărora sufletul mereu şedea, dînd ochilor o perspectivă pururi vastă.

Vorbea cu pasiunea vizionară a povestitorilor orientali care, aşezaţi la o margină de drum, subt un palmier în care se schimonoseşte o maimuţă şi cîrîie un papagal, istorisesc orientalilor adunaţi la gura lor ca la a sobei minciuni şi născociri înscrise cu cerneluri colorate în ochii şi în sufletele celor ce-i ascultă.

Cînd nu-şi găsea cuvintele româneşti, vorbea franţuzeşte, amestecînd şi accentul marseiez cînd descria portul meridional, şi vorbe turceşti, şi exclamaţii arabe - ceea ce dădea vorbelor ei o însufleţire pestriţă de port în care se încrucişează rasele.

Le descrisese vioi, cu ritmul săltăreţ al cîntecelor de ţimbal, vechiul port al Marsiliei, căţărat deasupra golfului, murdar cu trufie şi zdrenţăros cu fast, ca făcut din cioburi de vas chinezesc, clădit într-un stil haihui de mahala napolitană, apărînd ochiului ca un roi de muşte multicolore zbîrnîind pe-un haos de fructe putrede. Un fel de şatră ţigănească a tuturor raselor, răspîntie a raselor galbene, roşii, negre şi albe, un fel de bal costumat popular al neamurilor lui Babel.

De la Marsilia trecuse la Constantinopol, istorisindu-le aventura halatului bronzat care-o privea zîmbindu-i din cuier. Nu mai fusese niciodată în Bazar. Atuncea debutase.

În copilărie, căpătase de la Matei Velisar un halat turcesc. Vroia să-şi cumpere unul la fel. Intrase în Bazar anume pentru această cumpărătură. Dar cum intrase, un negustor o interpelase familiar, întîmpinînd-o cu braţele deschise, de parcă ar fi revăzut o rudă scumpă întoarsă din ţări străine. După cîţiva paşi văzuse că se înrudeşte cu toţi negustorii Bazarului. Fiecare o trăgea la el. Parcă era singura cumpărătoare din Bazar, adunînd în jurul ei, magnetic, pe toţi vînzătorii. Toţi o iubeau, toţi îi zîmbeau, toţi îi voiau binele, toţi doreau s-o servească dezinteresat.

— ***Entrez, mademoiselle, seulement pour me faire plaisir...***

Înnebunise. Simţea că trebuie să cumperc tot Bazarul ca să-i împace pe toţi.

În sfîrşit, izbucnise lîngă ea o călăuză: un tînăr evreu musulmanizat, care bîiguia poliglot. O apucase de braţ însuşindu-şi-o, jignind deodată pe toţi negustorii care-o priviseră cu o demnă dezamăgire, obligîndu-se s-o conducă direct la ***singurul*** negustor de halate, care era cel mai bun prieten, fratele lui Selim - aşa se numea evreul cu fes - care Selim devenise subit cel mai vechi amic al Ştefanei, cu-o mînă mereu pe inimă, şi cealaltă subt braţul clientei.

Mergeau, mergeau, şi nu se mai isprăvea, şi tot nu ajungeau. Apăreau negustori în uşa dughenelor, ca popîndăii la margini de şosea, toţi poftind-o înlăuntru, îmbi- ind-o unii cu cafea neagră, alţii cu rahat, alţii cu bomboane, vorbindu-i cînd ruseşte, cînd frunţuzeşte, cînd greceşte, cînd turceşte, cînd englezeşte, de parcă Bazarul eonstantinopolitan rîşnea prin veacuri haosul Turnului lui Babel.

Înaintau ca prin catacombe. Trecuse pe străzile - care sînt coridoarele vastului oraş acoperit - din ce în ce mai întunecoase, mai întortocheate, devenind parcă, treptat, pivniţi, tuneluri, peşteri, din care apăreau siluete de buhne cu halate, turban şi papuci.

În sfîrşit, ajunseseră la o magherniţă dosnică, din care ieşise un armean cu nas coroiat şi ochi untdelemnii negri. Intraseră. Selim îi explicase scopul vizitei. Se încinsese între Selim şi armean o convorbire cu caracter de sfadă, un rix verbal. Gesticulau ca morile de vînt, se băteau cu mînile peste piept, urlau şi se congestionau, holbînd unul spre altul ochi injectaţi de sînge. Şi deodată, ca la comandă, ieşiseră amîndoi, încuind uşa cu cheia pe dinafară, lăsînd-o pe Ştefana în magherniţa întunecată.

— Am crezut că vor să mă ucidă...

Şi ce făcuse?

Ce fac făpturile mici cînd sînt ameninţate de primejdii. Se ascunsese subt un vraf de covoare, atît de bine, încît Selim şi cu armeanul, întorcîndu-se cu halatele subt braţ, nevăzînd-o, negăsind-o, nebănuind-o nicăieri, văzînd în schimb ferestruica de sus deschisă - se certaseră îngrozitor, gata să se încaiere de-a binelea. Liniştită din ascunzişul ei, văzîndu-l pe armean cu halatele pe braţ, Ştefana se răzbunase lăsîndu-i să se certe. Şi cînd răsărise de subt covoare, armeanul se pornise pe rîs scărpinîndu-şi barba, şi rîzi, şi rîzi. Şi rîsul făcuse un rabat la preţul halatului, pe care vicleanul armean nu l-ar fi făcut.

— Ştii, Andi, negustorii din Bazar îşi închid clienţii cu cheia nu ca să-i prade, dar ca să nu-i fure ceilalţi negustori.

Ceasurile amiezii trecuseră pe nesimţite, în afară de ceasornice, ca nişte arome arse în căţui aşezate jos pe şal, în jurul Ştefanei.

Iubirea pentru ea şi farmecul ei prezent într-amîndoi crease între Matei Velisar şi Andi o intimitate.

Spre seară, în clipa despărţirii - Ştefana îl însoţise pînă la scară —, Andi-i spusese cu un zîmbet melancolic:

— Eşti prea bogată pentru mine, Ştefana. Mă tem. Eu sînt sărac.

Ştefana îi vorbise, privindu-l de jos în sus cu ochii ei redeveniţi gravi:

— Sufletul meu, Andi, pare bogat fiindcă-i acoperit de amintiri unele peste altele, cum se îmbracă japonezele cu mai multe chimonouri suprapuse. Dacă mă dezbrac de toate, ce mai rămine? Un suflet mic de fată... Sufletul tău, Andi, e mare; încape în el toată iubirea mea.

Andi tăcuse.

Răsunaseră iar în el, dar nu prin somn, vorbele fetei din brazi: „Tu eşti mic”.

Şi deşi o iubea pe Ştefana, o iubire care ardea pe toate hotarele sufletului, iluminîndu-i viitorul, avea impresia c-o înşeală, fără să ştie de ce, şi chiar dacă ar fi ştiut n-ar mai fi avut curajul să i se destăinuiască. Şi poate că tocmai certitudinea că nu i-ar fi spus Ştefanei, chiar dacă ar fi ştiut ce să-i spuie, îl înfricoşa, dîndu-i impresia c-o înşeală, deşi nu-i ascundea nimic alt decît o rezervă virtuală.

*

Se despărţise de Ştefana stăpînit de un sentiment ciudat: amestec de spaimă şi mîndrie. Spaimă care nu era decît alarma dragostii lui încă incredulă că o fiinţă atît de fermecătoare ca Ştefana poate să-l iubească, deci să renunţe la toţi cei în care graţia ei nouă putea să deştepte pasiuni atît de puternice ca şi a lui Andi, rămînînd numai a unuia singur, a lui Andi.

Se întrebase singur: dacă el, Andi, ar fi fost Ştefana, l-ar fi iubit pe Andi? ar fi fost capabil de o astfel de jertfă? şi-ar fi limitat viitorul la o singură fiinţă, cum şi-l limita Ştefana dîndu-i-se lui?

Şi din această ipoteză prin care Andi căuta să verifice trăinicia fericirii care-l lăsa incredul, se năştea mîndria în locul răspunsului. Căci iubindu-l pe el o fiinţă ca Ştefana, îi dovedea nu numai că nu era o ficţiune mascată în balul

mascat ieşan, cum crezuse pînă atunci, dar îi dovedea că era deasupra celorlalţi, că merita un astfel de sacrificiu, că sufletul lui nu mai exista, dar că era mare, de vreme ce Ştefana afirmase că dragostea ei încăpea în el.

Mîndrie pură sau impură?

Mîndrie vicleană de scamator care-a făcut să treacă aparenţa drept realitate? Sau dureroasa mîndrie a creatorului de viaţă în clipa cînd din rană a scos flăcări?

Cînd mîndrie, cînd spaimă, ca două culori alternative ale aceleiaşi flăcări.

Credea în Ştefana orbeşte. Era singura fiinţă în faţa căreia bănuielile şi îndoielile lui necontenite încetaseră, abdicaseră. Nimic în ea nu era ***suflat*** cu aur; tot era de aur masiv. Minciuna nu intrase ca un aliaj firesc oamenilor în fiinţa ei. Poate că asta era superioritatea lui asupra Ştefanei: el avea experienţa minciunei, ea n-o avea. Dar el nu avea experienţa adevărului perfect, şi poate că asta era superioritatea Ştefanei asupra lui.

Ea îl iubea: era sigur.

El o iubea: era sigur.

Atunci de ce era neliniştit?

Nu-i minţise cu nimic Ştefanei. Apăruse-n faţa ei ca-n faţa nimănui, cu toată mizeria lui lăuntrică. Nu-i ascunsese nimic. Şi Ştefana iubise-n el acest adevăr pe care i-l dăduse. Îl iubise nu fiindcă era frumos - descoperise frumuseţea lui c-o exclamaţie copilărească, abea după ce începuse să-l iubească —, ci fiindcă nu pregetase să-i arate iadul lui meschin. Vra să zică, dragostea Ştefanei pentru el era condiţionată de permanenţa acelei mari sincerităţi - întîia a vieţii lui - cu care îi vorbise în noaptea cînd o cunoscuse. Nu trebuia să-i mintă Ştefanei niciodată. Să nu-i ascundă nimic.

O iubea pe Ştefana. O iubea necontenit. Nu dragostea pentru ea îi apărea povară, ci marea şi veşnica sinceritate faţă de Ştefana, pe care-această dragoste i-o impunea în viitor.

Şi parcă alături de măştile de catifea şi de carton pe care le purtase pînă-atunci, acum, singur, trebuia să-şi sculpteze şi să-şi puie pe obraz o mască de metal masiv, ghimpată pe dinlăuntru.

*

La hotel îl aştepta o telegramă:

„Sosim diseară Bucureşti. Vino trăsură gară.
Sărutări afectuoase.
Tata şi mama”

Telegrama părinţilor deşteptase-n el o mulţumire particulară. Nu-l înduioşase consimţământul lor aproape concomitent cu primirea scrisorii lui dîndu-i un sentiment de recunoştinţă fiiască faţă de ei. Cuprinsul telegramei confirma în el atitudinea pe care începea s-o aibă faţă de întregul Iaşi, de cînd ştia că Ştefana îl iubeşte: atitudine de proprietar feudal faţă de servii săi. În fond, scrisoarea către părinţi fusese o poruncă deghizată într-o rugăminte.

„Bună dimineaţa, Andi. Veste bună!”

Îşi amintea elanul Ştefanei cînd o întîlnise dimineaţă.

Acum putea şi el să-i spuie:

„Veste bună!” întinzîndu-i telegrama părinţilor.

Dar îi lipsea elanul Ştefanei. Nu că nu-l bucura consimţământul părinţilor. Dar după întăia mişcare de măgulire, de orgoliu îndestulat pe care i-o provocase telegrama, expresia succesului scrisorii lui, începuse să regrete cuprinsul acelei scrisori. Dezvăluise părinţilor lui intimităţi pe care ar fi trebuit să nu le arate nici lor, nici nimănui, decît Ştefanei faţă de care ***trebuia*** să fie sincer. Se simţea umilit, diminuat. Şi nu mai putea retracta nimic din cele scrise părinţilor lui, fiindcă era convins că ***alarma*** lor, teama lor că-l pierd era cauza eficientă a consimţământu- lui lor.

O vedea perfect pe mama lui cetindu-i scrisoarea, cu ochelarii pe nas, gata să izbucnească în lacrimi, oftînd din greu, clătinîndu-şi capul, retrăind iarăşi măgulirea patetică de-a se simţi eroina piesei lui Ibsen, ***Strigoii,*** în care ea era mama ibsenianã, şi Andi, Oswald. Speculase în mama lui, prin scrisoare, toate reminiscenţele literare, solicitîndu-i cabotismul jertfei pentru copilul ei neurastenic, framîntat de deznădejdi, gata pentru o sinucidere evitabilă numai prin căsătoria cu Ştefana.

O! cît de mîndră trebuie să fi fost în clipele cînd, mereu gata să plîngă cetind scrisoarea, aflînd primejdiile prin care trecuse Andi fără ca ea să ştie nimic, văzuse totodată că fiul ei Andi, taciturnul, Hamletul familiei, avea un suflet efectiv zbuciumat, pîndind sinuciderea, că fiul ei era un fel de Werther a cărui mamă ea era, doamna Beatrice Danielescu.

Simţea ce se petrecuse în sufletul mamei lui în timpul lecturei scrisorii cu-atîta prcciziune, cu-atîtea amănunţimi, de parcă el ar fi fost mama lui, de parcă sufletul lui conţinea o Beatrice Danielescu aidoma cu cea reală, nu oglindirea ei într-alt suflet, ci dublul ei, cu aceeaşi configuraţie, cu aceleaşi reacţii păstrate-n sufletul lui Andi, ca-ntr-o eprubetă.

Îl iubea pe Andi: neîndoios. Era ceva prea primar în fiinţa ei sanghină ca să nu aibă o dragoste animalică pentru odraslele ei. Dar consimţămîntul ei la această căsătorie nu izvora din dragostea pentru copilul ei, ci numai din măgulirea alarmei pentru superioritatea bolnăvicioasă a fiului ei.

Desigur că fusese convinsă că se jertfeşte ea pentru Andi, consimţind la căsătoria lui cu o fată a cărei zestrei n-o cunoştea, ba dimpotrivă, putea cu temei s-o bănuiască mică sau inexistentă, după anumite amănunte din istorisirile lui Matei Velisar şi ale Ştefanei. Şi tocmai această conştiinţă că se jertfeşte acoperise cu aplauze furtunoase consimţămîntul

ei. Se simţise înnobilată, demnă mamă ***superioară*** a fiului ***superior.***

Mama Iui Oswald! Mama lui Werther! Aşa ceva, Goethe şi Ibsen erau misiţii intermediari între scrisoarea lui Andi şi consimţământul mamei lui. Căci consimţământul venea de la ea. Voinţa tatălui lui făcea un veşnic „sluj” în faţa voinţei mamei lui.

Deci veneau spre el de la Iaşi, cu braţele deschise, gata să plîngă puţin şi să zîmbească printre lacrimi - cum scrie la carte - simţindu-se chiar pe peronul gării aceeaşi familie unită de la mesele de gală. Restul era ***rest,*** adică dragostea lui, Ştefana, dragostea lor.

La gară trebuia să-i aştepte nu cu trăsura recomandată prin telegramă - asta era secundar: un tic ieşan —, ci cu „ochii umezi de recunoştinţă”: asta era esenţialul. Scrisoarea lui Andi, cu destăinuirile ei, le descoperise un inedit bănuit în Andi, dar confirmat acum de el, ceea ce-i făcea complici sentimentali întru această intimitate dramatică. Dacă mama lui, la hotel, l-ar fi luat între patru ochi şi i-ar fi dezmierdat obrajii oftînd, privindu-l lung, spunîndu-i suspinat: „Bietul meu copil”, resemnarea de-a fi „biet copil” alături de „biata mamă” trebuia să aplaude scena teatrală în ochii mamei lui. Cu domnul Iustin Danielescu lucrurile trebuiau să se petreacă mai simplu. „O strîngere de mînă bărbătească”, adică: „Ştiu, te înţeleg, copilul meu, dar noi bărbaţii ne înţelegem şi ne înfrăţim eliptic, printr-o sobră strîngere de mînă, nu prin efuziuni verbale, lăsate pe seama femeilor slabe”. În acele clipe tatăl lui se va simţi ca un manuscris iscălit de Corneille, lăsîndu-l pe Racine să iscălească lacrimile soţiei lui, ale mamei fiului regăsit, recîştigat prin jertfa lor.

Îl absorbiseră atît de categoric, atît de pasionat reflecţiile şi viziunile provocate de telegrama părinţilor lui, încît uitase să mai mănînce.

Parcă-şi recitise în friguri - ca elevii care-şi învaţă lecţia în scurtele recreaţii dintre orele de clasă - rolul pe care

trebuia să-l joace la gară.

Plecase la gară nu cu taximetrul, aşa cum ar fi fost natural la Bucureşti, ci cu trăsură, urmînd recomandaţia telegramei de-acasă, în care reţinerea trăsurii era într-adevăr un tic ieşan - la Iaşi nu sînt decît trăsuri, şi rare pe deasupra —, o inadvertenţă, nu o deliberată indicaţie valabilă pentru Gara de Nord, veşnic plină de vehicule.

Trenul de la Iaşi sosise la timp, recîştigînd în Muntenia timpul pierdut cu întîrzierile din Moldova. Şi tot ce urmase de la gară pînă la Hotel Splendid corespunsese atît de exact anticipărilor lui Andi, încît, cu drept cuvînt, mintea lui, după ce Andi se retrăsese la hotel, se putea întreba dacă se întîmplase în acea noapte ceva exterior lui sau numai se repetase ceea ce el gîndise întocmai înainte, rea- lizînd faptele părinţilor lui, mai înainte, ca ele să apară în viaţă, ca o experienţă făcută în mic în eprubetele laboratorului, pe care viaţa o reeditase în mare.

Iar îşi pierduse criteriul de sinceritate, de adevăr pe care i-l adusese, impunîndu-i-l, Ştefana. Fusese sincer cu părinţii lui la gară şi la hotel?

Rol perfect învăţat, ştiut pe dinafară?

Sau ochii lui se umeziseră efectiv de recunoştinţă?

Sau tot ce urmase fusese veridic, spontan, ***simţit?***

Dar poţi oare să anticipezi cerebral apariţia sentimentelor? Şi le mai poţi numi spontane pe-aceste sentimente a căror apariţie ai prevăzut-o, ai calculat-o mai dinainte, cu tot ceremonialul exterior, aşa cum ai porunci servitorilor să servească un anumit vin în anume pahare pentru cutare fel de mîncare, cunoscînd şi gusturile musafirilor, şi exclamaţiile pe care vinul servit le va provoca în ei...

Veridic şi sincer ar fi fost numai atunci cînd la gară, în clipa cînd părinţii se coborîseră din tren, le-ar fi spus, fără ochi umezi şi fără precipitări patetice:

„Vă mulţumesc pentru c-aţi venit... V-am adus trăsură. Nici nu vă închipuiţi cît sînt de mahmur. Se vede că

apropierea fericirii mă face nervos! Noapte bună.”

Dar era dementă această comportare! Să îndrăznească el să spuie astfel de vorbe, în astfel de clipe, părinţilor lui, care, la urma urmei, se arătaseră foarte buni...

Totuşi, această comportare - morbidă, ce-i drept - ar fi corespuns stării lui sufleteşti de-atunci. Oare?...

Confunda.

Aceeaşi seară, identică, o trăise de două ori: o dată subiectiv, în mintea lui, ş-o dată obiectiv, în realitate. Şi confunda starea lui sufletească din clipa cînd trăise aceeaşi scenă, mintal, la hotel, cu starea sufletească de la gară, în clipa cînd se coborîseră din tren părinţii lui.

Aaa! Vra să zică exact aceeaşi scenă determinase în el două reacţii sufleteşti: cea de-acasă, rea, ostilă: cea de la gară, „cu ochii umezi de recunoştinţă”.

Atunci cînd minţise? Acasă sau la gară?

Nu mai ştia: parcă erau în el ***două sincerităţi*** succesive, nu una singură, faţă de aceiaşi oameni văzuţi de două ori, şi faţă de aceleaşi fapte, trăite de două ori. Totuşi, o simţea parcă mai profundă, mai spontană, mai personală pe cea de-acasă; acreala, lehametea. Atunci „ochii umezi”, sinceritate şi ei, erau o sinceritate ***provocată*** de apariţia părinţilor lui în realitate, în realitatea ieşană pe care o reprezentau la Bucureşti, încorporîndu-l în ea.

Minţise Ia gară! Jucase un rol într-o piesă ştiută de el, care cunoştea tot atît de bine şi rolurile celorlalţi: ale părinţilor. Nu numai pe-ale părinţilor, actori ai acestui episod - revederea de la gară —, dar şi pe-ale tuturor cunoştinţelor ieşene. Putea să anticipeze atitudinea tuturor cunoscuţilor lui ieşeni faţă de căsătoria lui, a acelui Andi enigmatic, cu o străină de Iaşi. Reacţia lor era previzibilă ca mişcările unui automat ale cărui sfori le mînuieşti cu o încercată dibăcie. La început pe toţi i-ar fi mirat - adică îi va mira - că frumosul Andi s-a căsătorit cu o fată care nu-i frumoasă, adică nu-i frumoasă ca Magda Boldur, de pildă, nu-i frumoasă după canoane, şi pe deasupra e şi mică,

micimea ei determinînd, la început, reforma, ca la recrutările militare unde, dintîi, metrul hotărăşte dacă poţi sau nu să fii soldat.

Apoi desigur că nu farmecul Ştefanei va determina revirmentul, ci împrejurarea c-a fost aleasă de Andi.

Şi ceea ce-l înspăimînta nu era reacţia celorlalţi faţă de Ştefana, ci complicitatea lui la această reacţie. În mediul ieşan, Andi simţea că va reintra în balul mascat purtînd feluritele măşti; dar chiar dragostea lui pentru Ştefana, căsătoria lui cu Ştefana n-ar fi primit şi ele o mască? N-ar fi fost el, oare, în stare să accepte pasiv, fără să reacţioneze, ca Ştefana să fie socotită ca un atribut al lui, ca un fel de lună în care nu apărea decît lumina lui solară; Ştefana devenind pentru ieşeni satelitul lui graţios, cinstită ca atare, nu în sine, cinstită nu ca regina lui, ei ca făcînd parte din alaiul lui... Şi era convins că dacă Ştefana ar fi descoperit ***jocul*** lui faţă de ceilalţi, l-ar fi dispreţuit, s-ar fi îndepărtat de el nu fiindcă ar fi umilit-o rolul subaltern ce i se atribuia, ci fiindcă l-ar fi văzut laş, vanitos, punîndu-şi mai presus cochetăria pentru reputaţie decît mîndria dragostii.

Ştefana îl iubise fără de mască, şi-n Iaşi el nu purta o singură mască, ci o mulţime: asta era viaţa lui de acolo, profesia lui.

Atunci?...

Petrecuse o noapte grea, lungit pe pat fără să doarmă, în întunericul odăii de hotel, cu gînduri care-l apăsau ca norii de furtună cînd din ei nu cade ploaia, ci numai tăcerea arşiţei încinse cu miros de colb şi cărămidă arsă.

Parcă-şi uitase dragostea.

Şi deodată-i răsărise pe neaşteptate, cum îi apăruse-ntotdeauna şi Ştefana, puternică, iluminată, vast deschisă, ca şi mările cînd se ivesc întîia oară-n ochii celor care pînatuncea n-au văzut decît pămînturi.

O iubea atît de mult, cu toată fiinţa lui, că ar fi vrut să i se-nchine. Nu să-i sărute mîinile, nu s-o cuprindă-n braţe, ci

să i se-nchine cu fruntea la pămînt, cerîndu-i ei uitările de sine şi lumina nouă.

Îşi izgonise mintea ca pe un cîne turbat. Era numai iubire. Ştia ce trebuie să facă: s-o iubească pe Ştefana mai presus de tot. Să-i vie toate cele de la ea, nu din larvara viaţă subterană a sufletului lui. Lîngă Ştefana, gesturile lui, cele profunde, ale sufletului, ca şi cele aparente, ale trupului, erau neprevăzute, cu adevărat spontane. Nu le putea trăi cu anticipaţie, ca întîlnirile cu ai lui.

Şi în acele clipe de amplă exaltare a dragostei care-l înnoia, dîndu-i încredere şi generozitate, Andi-şi văzuse viitorul nu între ieşeni, ci într-o singurătate asemănătoare cu a primei tinereţi, dar nu într-un fel de odaie zidită cu ferestre zugrăvite, ci lîngă Ştefana, ca pe un pisc de munte, cu vînturi şi cu orizonturi vaste.

Vroia, şi hotărîse o viaţă nouă, şi devenise împăcat, învăluit de belşug ca matca unui fluviu secat o clipă, ca de o putere magică, dezvăluind mîlurile noi şi tîrîtoarele vietăţi ale fundurilor —, după ce majestatea fluviului a reintrat în ia, cu pînze de corăbii şi oglindiri de cer.

Ciudata concluzie a acestei nopţi fusese o scrisoare către Luchi. Lui nu-i cerea nici un fel de consimţimînt. Nici un fel de interes nu-l lega de Luchi în acele clipe, nici măcar nevoia influenţei tonice a prezenţei lui robust afectuoase, din vremea stenahoriei care precedase, cu doi ani în urmă, plecării la Agapia.

De ce-i scrisese?

Poate fiindcă ştia că Luchi e cel mai curat din familia lui, şi cel mai simplu. El nu ascundea nimic. Tot ce gîndea spunea. Era străveziu. N-avea nimic de-ascuns decît fumatul şi aventurile, şi încă! Bunătatea lui avea miros de mămăligă mestecată din porumb curat şi aspru, răsturnată pe o masă ţărănească.

Îi scrisese lui Luchi că e fericit, că o iubeşte pe Ştefana Velisar, că se logodeşte cu ea şi că se gîndeşte cu bucurie că soţia lui va găsi în Luchi un adevărat frate.

Şi-ntr-adevăr, culcîndu-se, simţise că singurul prieten adevărat, că singurul frate al fericirii lor numai Luchi poate fi - şi că scrisoarea către Luchi era de aur, ca şi faptele Ştefanei.

*

Logodna se făcuse la Hotel Splendid, în enorma cameră ocupată de părinţii lui Andi, într-o strictă intimitate.

Şi doamna Danielescu şi domnul Danielescu fuseseră simpli, buni, zîmbitori - şi emoţionaţi într-adevăr, ca şi Matei Velisar, ceea ce le dădea o încîntătoare stîngăcie faţă de tinerii logodnici. Parcă cei trei părinţi înconjurau două statuete fragile, neştiind cum să umble cu ele, preferind să le contemple c-un fel de mirată evlavie.

Ştefana se îmbrăcase într-o rochie de tafta neagră cu corsaj îngust, cu mîneci decoltate, pornind de la talie în clopot înfoiat. Singura podoabă colorată era un şirag de chilimbar. Încolo, tot era negru: părul, ochii, rochia, ciorapii şi pantofii de mătasă cu tocuri înalte.

Apariţia ei, după ce-şi scosese veşnicul pardesiu cenuşiu, încins cu aceeaşi lată centură de piele, şi feutrul cenuşiu provocase o involuntară exclamaţie de surpriză. În locul fetiţei-băiat pe care toţi s-aşteptau s-o vadă răsărise în ochii lor fetiţa-femeie.

Dispăruseră ghetele-bocanci pe care le purta mereu pentru marşurile ei lungi pe orice fel de vreme, care dădeau o energie soldăţească paşilor ei; şi-n locul lor, pantofii de mătasă cu tocuri înalte, din care răsăreau, fragil subţiri, glezne care-ar fi putut purta cele mai minuscule brăţări de dansatoare.

Dispăruse şi lata centură de piele cu care-şi încingea mijlocul, şi-n locul ei, inelarea rotundă a taliei se mlădia sprinten, liber, deasupra rochiei înfoiate.

O vedeau întîia oară cu braţele goale: erau şi ele, de la umeri pînă la încheietura braţelor, miniaturi de nuditate

femeiască, geluite-n rotunzimi de fildeş, pline cu delicateţă, palid aurii ca miezul de banană coaptă.

Taftaua rochiei foşnea mereu, la fiecare pas; era-n croiala rochiei pornirea de cascade înflorite a crinolinelor, dînd o mlădie îngustime umerilor şi-o-ncovoire de tulpină-n vînt uşor liniei spinării la locul unde talia, la limita corsajului, se întîlnea cu înfoierea foşnetului de tafta.

Era atît de nou şi de neprevăzut aspectul de infantă cu care i se-nfăţişa Ştefana, că Andi se roşise. Nu bănuise-n ea femeia. El nu-i văzuse decît graţia voinică, dîrză, autoritară - şi deşi minusculă, deşi abea îi ajungea pînă la umăr, se simţise dominat de ea, cum e un cal de călăreţ, fiind parcă mai presus de el, cu frîul lui în mîna ei.

Îi sărutase mîna mică, ale cărei degete erau parcă mai lungi la capătul braţului gol, şi sărutase o mînă de femeie. De cîte ori o privea pe Ştefana, era-n privirea lui şi sfiala, şi protecţia, şi involuntara dezmierdare pe care femeile o deşteaptă în ochii bărbaţilor, altfel decît copiii frumoşi. Şi în bătaia inimii, pe care i-o dădea revelaţia acestei Ştefane, era ceva nou faţă de bătăile inimii de pînă atunci, cum e alta expresia buzelor cînd miroşi o floare şi cînd miroşi un fruct.

Domnul Danielescu, - în acest mediu intim în care nu mai era nici profesor, printre elevi sau foşti elevi, nici apostol printre cei care-i aşteptau maximele, nici ieşan public printre ieşeni privaţi, - ci simplu părinte cărunt subt ochii căruia se întîmpla un fapt fraged cu un parfum de tinereţă care făcea să tresară străvechi amintiri în inima lui, nu ţinuse nici un discurs, nici o predică. Vorbise puţin, zîmbise mereu, ca cei care privesc primăvara la fereastră, uitîndu-şi ziarul pe scaun, cu ochelari cu tot.

Doamna Danielescu privise mereu, cînd pe Ştefana, cînd pe Andi, avînd în ochi şi pe obraji însufleţirea febrilă a celor stăpîniţi de entuziasm. Nu-şi închipuise, nu visase păreche

mai potrivită decît Andi şi Ştefana. Parcă erau anume aleşi unul pentru altul, graţia unuia întregind-o pe-a celuilalt, paloarea argintie a obrajilor lui Andi dînd şi mai tinerească viaţă culorilor Ştefanei, a cărei talie minusculă reda zvelteţei lui Andi accentul bărbătesc care-i lipsea.

Situaţi în perspectiva amintirilor tuturor logodnelor ştiute de doamna Danielescu, apăreau ca nişte primi dansatori izolaţi prin armonioasa lor desăvîrşire de restul baletului rămas pe planul al doilea. O vedea mireasă pe Ştefana alături de Andi, subt privirea tuturor cunoscuţilor ieşeni, şi inima ei arunca buchete în faţa paşilor lor.

Graţia Ştefanei - surprinzător de mică, şi totuşi femeie - deştepta în sufletul doamnei Danielescu pasiunea pentru păpuşi, uitată din copilărie, pe care numai copilăria lui Andi i-o mai înviase. Simţea necontenit nevoie s-o răsfeţe pe Ştefana, s-o gătească, s-o împodobească, situînd-o numai între mătăsuri, într-un lux dez- mierdător şi intim, ca pe ceva menit să-ţi distreze mîinile şi ochii.

În acele clipe, dacă s-ar fi gîndit la Duduia, în timp ce o privea pe Ştefana, doamna Danielescu ar fi simţit că Duduia îi aparţine ca un obiect solid de utilitate casnică, încorporat în rutina vieţii şi sentimentelor de toate zilele, pe cîtă vreme Ştefana era ca un obiect de lux păstrat în vitrina din salon. Aceeaşi atitudine o determinase în doamna Danielescu, încă din copilărie, şi frumuseţa fină a lui Andi, întregită convergent mai tîrziu de superioritatea intelectuală pe care i-o atribuia dimpreună cu toţi cunoscuţii de la Iaşi, atitudine care explica regimul preferenţial de care se bucurase Andi în căminul părintesc faţă de Duduia şi Luchi. S-ar fi spus că Andi era singura fată a soţilor Danielescu, Duduia fiind fată numai din punct de vedere al educaţiei casnice, iar mai tîrziu, mai cu seamă ca aghiotant al doamnei Danielescu întru ale gospodăriei. Încolo, răsfăţul care în

chip firesc se îndreaptă într-o familie asupra singurei fete, în familia Danielescu se revărsase asupra lui Andi.

Graţia Ştefanei, surprinzător feminizată de rochia îmbrăcată pentru logodnă, determina în doamna Danielescu aceeaşi atitudine. Aşa că Ştefana nu apărea în ochii doamnei Danielescu subt formă de „noră”, deşteptînd ecoul „soacră”, ci dimpotrivă, apărea ca un dublu feminin al lui Andi, care rămînea acelaşi Andi, dar parcă mai bărbat, mai măgulitor bărbat decît pînă atunci.

De asta, în tot timpul acelei amieze, doamna Danielescu arătase Ştefanei o afecţiune neconstrînsă, din care apăruse, spontan şi călduros, propunerea de-a o aduce la Iaşi pînă la căsătorie.

Matei Velisar trebuia să plece peste cîtva timp la Constantinopol. Cum l-ar fi lăsat inima să-i despartă pe „copii”, luînd-o cu el pe Ştefana? Nici la Bucureşti nu putea să rămîie singură. Aşa că doamna Danielescu nu vedea decît o singură soluţie: Ştefana să petreacă timpul logodnei în casa „părintească”. Doamna Danielescu îi şi găsise o odaie unde să fie stăpînă: hulubăria lui Andi. Odaia era încăpătoare, luminoasă, avea un balconaş cu vedere frumoasă. Acolo sus, în hulubărie, n-ar fi supărat-o nimeni: nu s-auzea nici un zgomot de-acolo. Putea să doarmă oricît de tîrziu.

Şi tot răsfăţul subtil pe care fetiţele îl născocesc pentru păpuşile rîvnite, în clipa cînd le văd în vitrină şi le doresc pentru ele, situîndu-le cînd în braţele lor, cînd în ungherile cele mai frumoase ale odăii lor, apăruse în vorbele şi argumentele cu care doamna Danielescu vroia să-l convingă pe Matei Velisar să i-o „cedeze” şi ei pe Ştefana, înainte de-a o „lua” Andi.

Propunerea era prea evident spontană şi prea afectuoasă, ca să nu înduplece, oricum, întristarea lui Matei Velisar.

— Dă, fetiţo, alege tu...

Ştefana îl privise c-o blîndeţă gravă, parcă uşor dojenitoare, fără să-i răspundă.

Şi Matei Velisar adăugase:

— Du-te, fetiţo.

În aceeaşi seară soţii Danielescu se înapoiaseră la Iaşi singuri, lăsîndu-i pe „copii” să stea cu Matei Velisar pînă la plecarea lui. Hotărîseră căsătoria în decembrie, rămînînd ca Matei Velisar să le comunice de la Constantino- pol ziua sosirii lui la Iaşi, de această dată şi de durata congediului obţinut de Matei Velisar atîrnînd ziua căsătoriei.

Ultimele zile de Bucureşti le petrecuseră în tovărăşia lui Matei Velisar. Andi sosea dis-de-dimineaţă la Motel Excelsior, unde lua ceaiul în dezordinea odăii lui Matei Velisar, cu-ai cărui ochi de inchizitor Andi începuse să se deprindă. Bătea la uşă, aducînd cu el cornuri sărate cumpărate de la olteni. Îl găsea pe Matei Velisar în pijama vişinie cu brandeburguri negre, fie spălînd cînele cu peria - ţesălîndu-l ca pe cai - într-o apărie dezastruoasă pentru duşamale, fie lustruindu-şi pielăriile, fie spălîndu-şi inelele şi lanţurile de aur.

Apa fierbea mereu deasupra maşinei de călcat aşezată pe dos între două străchini. Fumul ţigărilor era ca ceaţa Londrei. Pretutindeni, scrum şi mucuri de ţigări.

Îşi petrecea dimineaţa bînd ceaiuri, fumînd ţigări şi ascultînd istorisirile lui Matei Velisar, într-o atmosferă de vacanţă fără de control părintesc.

Matei Velisar era un amestec ciudat de lene şi energie. Scrumul ţigărilor şi mucurile răspîndite oriunde, fără nici o cruţare pentru lucrurile care-i aparţineau, dovedeau permanenta oroare de micul efort de-a întinde mîna pînă la scrumelniţă. De asemeni, ceaiurile cu taclale, care durau o dimineaţă întreagă în odaia somnului, dovedeau un adevărat cult pentru timpul pierdut fără să faci nimic. Totuşi, era preocupat tot timpul. Ba îşi ascuţea lamele de ras, ba făcea toaleta pielăriilor şi a metalelor, vorbind mereu şi sorbind necontenite ceaiuri de-o tărie otrăvită.

Orişice propunere insolită, orişice capriciu îl stîrneau, pasionîndu-l, trezindu-i o energie subită, pe care lucrurile

normale nu i-o dădeau. Avea un entuziasm copilăresc pentru tot ce era neprevăzut, fantastic, pentru tot ce nu era cotidian, aşezat, cuminte, „cum trebuie”, „cum se face”. Faptele care meritau nota zece la purtare nu-i solicitau decît lenea. În schimb, tot ce mirosea a aventură mobiliza în el o energie entuziastă, în care simţeai galopul fără moarte al legendarei şi sfrijitei Rosinanta, şi lancea vizionară a lui Don Quichotte, pornită, după morile de vînt. Viaţa de toate zilele demobiliza elanul acestei energii, lăsîndu-l pe Matei Velisar să-şi îngrijească mereu pielăriile, aurăriile, să-şi îmbăieze cînele, să-şi demonteze re- volverile, cu degetele în veşnică atingere cu metalele, cu pielea frustă şi ferocitatea cînelui, ca şi cum restul - adică ceea ce fac oamenii serioşi - n-ar fi avut nici o importanţă.

În triumviratul intim, el era „tatăl”, şi totuşi el părea copilul, iar Andi şi Ştefana - părinţii care îngăduiau, molipsiţi şi ei, capriciile copilului. Îi dusese la Circul Si- doli, preferîndu-l tuturor celorlalte spectacole bucureştene, trăgîndu-i după el pe la grajdurile circului, respirînd cu o voluptate nostalgică mirosul de grajd, aplaudînd cu o generozitate întîlnită numai la matineurile de duminică pe acrobaţii şi călăreţii primiţi de publicul matur cu o penibilă răceală.

Andi începuse să-l vadă cu alţi ochi decît la început. Excesul de podoabe strălucitoare nu-i mai apărea ca o lipsă de gust, ci ca o primitivă şi copilărească pasiune pentru tot ce străluceşte, pentru tot ce seamănă cu soarele şi cu luceferii. Nu vroia să epateze pe nimeni nici cu inelele, nici cu brăţările de aur - avea mai multe —, nici cu crăvăţile de mătasă, colorate, cam violent; îi plăceau, însemnau pentru el amuletele cultului strălucirii. De asta le purta, de asta-şi spăla şi-şi lustruia mereu aurăriile, căutînd să le redea cea mai deplină strălucire, focul cel mai arzător, cum ai dori şi cum ai exalta în viaţă eroismul, şi în fapte strălucirea epică.

Avea, în fond, sufletul naiv al vechilor cavaleri, pentru care viaţa însemna mai cu seamă calul de luptă, armura,

coiful, spada, arcul, lancea, pe care şi le îngrijeau în timpul repaosului, îngrijirea lor evocîndu-le ultimile vitejii şi viitoarele lupte.

Viaţa modernă îi interzicea şi fastul metalic al îmbrăcăminţii războinice, şi aventura, odinioară, profesie eroică. Aşa că lenea lui în viaţa cotidian socială era o protestare.

După ce se apropiase de Andi, în timpul acestei vieţi comune, îi vorbise despre masonerie, cercînd să-l înroleze şi pe el în Loja ieşană pe care o întemeiase Şi ascultîndu-l, Andi îşi explicase perfect intrarea lui Matei Velisar în rîndurile armatei masonice. Acelaşi dor de aventură, aceeaşi pasiune a misterului, aceeaşi nostalgie a vechilor tradiţii cavalereşti pe care le regăsea în disciplina masonică şi în decorul ritualului masonic, - aceeaşi dorinţă de evadare din actualitatea socială nu în ***visuri,*** ci în ceva cît mai tangibil, căutînd să readucă ce dorea - cavalerismul sufletesc.

Matei Velisar credea că există aurul, vechiul aur al cavalerismului, în fiecare suflet. Prin masonerie, el căuta să-l descopere şi să-i restituie strălucirea epică. Cerca să provoace în sufletele moderne zăngănitul spadelor de odinioară, cînd se-nfrăţeau întru elanuri generoase. Şi era convins că masoneria poate trezi în sufletul modern acel sunet rămas în sarcofagul epopeilor.

Andi răspunsese evaziv la propunerea de înrolare în masonerie. Era inconvertibil la aşa ceva, fiindcă sufletul lui, deosebindu-se fundamental de-al lui Matei Velisar, tăgăduia categoric, pornind de la realitatea lui psihologică, existenţa acestui aur legendar în sufletul modern. El îi ştia pe ieşeni, ştiindu-se pe el însuşi. Şi nu putea crede că masoneria ar fi fost în stare să învingă balul mascat ieşan. Loja masonică întemeiată de Matei Velisar îi apărea ca o nouă grupare a aceloraşi măşti, şi-i părea inutil să devie „fratele” obligator al unor ieşeni întru o nouă ipocrizie împărtăşită. Tocmai dragostea lui pentru Ştefana îi interzicea această cedare la

propunerea lui Matei Velisar, cedare care faţă de atitudinea lui reală ar fi fost o simplă laşitate.

Pretextase că va medita serios, dînd mai tîrziu răspunsul. Dar nu se putuse împiedica să nu stimeze calitatea elanului sufletesc al lui Matei Velisar, care, deşi utopic, îi apărea ca o podoabă anacronică vrednică de admirat.

Matei Velisar n-avea nici un program în viaţa de toate zilele cînd era în congediu. Numai capriciile şi întîmpla- rea îi determinau acţiunile zilnice. Se gîndea la dejun nu cînd venea ora dejunului, ci cînd îi era foame. Aşa că într-o zi prînziseră pe la trei jumătate. În cele cîteva zile petrecute alături de el, Andi pierduse noţiunea timpului, a timpului social, cel reprezentat de ceasornic mai mult decît de soare.

Tot ce le trecea prin minte era binevenit. O viaţă în- cîntător haihui, care solicita în Andi tot ce mai era spontan.

Revenise asupra unei erori care-i dăduse un recul ostil faţă de tatăl Ştefanei. Crezuse, în timpul primei întrevederi cu Matei Velisar, că ochii care-l fixau mereu erau într- adevăr de inchizitor, şi că desluşeau în el meschinăriile pe care Andi le spovedise Ştefanei, dar pe care nu dorea nici să le bănuiască tatăl ei.

Se înşelase.

Izbit de înfăţişarea lui de adolescent frumos, Matei Velisar îl socotise prea copil, prea necopt pentru a i-o încredinţa pe Ştefana.

— Îmi venea să-ţi dau o păpuşă de porţelan, nu pe fata mea! Îi mărturisise rîzînd Matei Velisar, care-şi schimbase complect părerea de cînd vorbise cu Andi despre istoria Moldovei, descoperind în el nu numai o cultură surprinzătoare faţă de aparenţa lui crudă, dar şi o judecată matură, şi o subtilitate încercată, precum şi o replică învăluitor elegantă.

Întîmplarea-l făcuse pe Andi să cadă pe singurul subiect pentru care Matei Velisar avea o religioasă pasiune; istoria Moldovei, care era pentru sufletul lui mult mai preţioasă podoabă decît toate aurăriile exterioare. O lustruia mereu,

purtînd-o ca o armură de nobleţă sufletească, îngrijită cu pioasă dragoste.

Alunecaseră înspre trecutul Moldovei, pornind de la masonerie. De la primele vorbe, Andi simţise tendinţa fanatică a lui Matei Velisar de-a idealiza vechile realităţi istorice, - şi departe de-a o contrazice, îi dăduse temeiuri inedite şi argumente ademenitoare.

Discuţiunile istorice determinaseră stima lui Matei Velisar pentru Andi; portretul lui Luchi, făcut de Andi cu un zîmbet de bunic hazliu, determinase simpatia lui Matei Velisar pentru Andi.

Şi Luchi apăruse providenţial între ei, ca şi trecutul Moldovei. A doua zi după logodnă, Andi primise un fel de scrisoare-telegramă, în care Luchi felicita şi săruta cînd pe Ştefana, cînd pe Andi, neuitîndu-l nici pe bulldog. Natural, arătase telegrama Ştefanei, care, după ce-o cetise, le istorisise, tatălui ei şi lui Andi, cum îl cunoscuse pe Luchi la Iaşi în Piaţa Sfintul Spiridon, pe cînd îşi hrănea bulldog-ul cu ofrandele măcelarilor.

Şi Andi îl iubise din nou pe Luchi, care apăruse Ştefanei tot cu sufletul pe buze, derbedeu, jovial şi entuziast. Le subliniase cu cîteva întîmplări din viata lui Luchi, caracterul frondeur al vieţii lui veşnic insubordonată voinţei părinteşti şi disciplinelor didactice.

Comprehensiunea lui Andi nu se limita numai la psihologiile înrudite cu a lui. Putea să distingă particularităţile unor individualităţi deosebite de a lui şi să le cuprindă, reliefîndu-le cu-atîta claritate, încît dădea impresia, vorbind despre suflete altfel construite decît a lui, că e şi el ca ele. Vorbind despre Luchi, despre viaţa lui rebelă şi spontană, hazlie, pe de-o parte, dar şi incomodă pentru familia provincială în disciplina căreia personifica fermentul anarhiei, dăduse lui Matei Velisar impresia că se-nru- desc prin Luchi, al cărui portret deştepta o simpatie şi o solidarizare frăţească în copilul Matei Velisar. Căci Matei

Velisar nu-şi putea închipui că Andi, portreturîndu-l pe Luchi, înregistra cu luciditate ceva exterior lui, care-l distra ca atare; el îşi închipuia că Andi e într-o măsură acelaşi Luchi, mai cuminte, natural, mai copt, că Andi reprezintă acelaşi suflet, asemănător cu al lui Matei Velisar, de vreme ce Andi îi înţelegea atît de bine, savurîndu-i năzbîtiile.

Şi încrederea, stima, simpatia pe care treptat i le arăta Matei Velisar stimulau în Andi - mimetic sensibil - o vervă sprintenă, un umor elastic, cîştigînd tot mai mult inima părintelui Ştefanei. Nu-l mai trata ca pe un străin, nu-l mai accepta resemnat - trimeţîndu-şi bulldog-ii subt pat —, fiindcă aşa vroia Ştefana. Începea să se ataşeze de Andi, să-l preţuiască, să-l iubească şi să-i fie recunoscător că alegerea lui de către Ştefana îi confirma încă o dată încrederea pe care o avea în gustul, în discernămîntul şi-n maturitatea Ştefanei.

La rîndul lui, Andi stima în Matei Velisar ceea ce iubea în Ştefana, înrudindu-i - cu alte ierarhii sufleteşti - într-o afecţiune unitară. Prezenţa comună a Ştefanei şi a lui Matei Velisar deştepta în Andi sentimente cu totul contrarii celor pe care îndeobşte prezenţa părinţilor le deşteaptă în sufletul tinerilor îndrăgostiţi de fetele lor.

Părinţii, în genere, pentru un îndrăgostit al fetei lor reprezintă caricatura, deformarea, presimţirea viitoarei versiuni a fetei pe care o iubesc, deşteptînd în ei o penibilă aversiune pentru ceea ce le actualizează viitorul. Şi acest sentiment e cu atît mai puternic, cu atît mai definit cu cît asemănările dintre părinţi şi copii sînt mai substanţiale. Recunoşti în ticul gurei ştirbe, cu buze cam vinete a mamei, hidoasa metamorfoză a zîmbetului tremurat în gropiţele obrazului fetei. Sînii căzuţi ai mamei, cu o lene impudică de dovleci, îţi dau un cutremur vizionar în faţa sînilor înmuguriţi în primăvara fetei. Şi glasul mamei, strident, spart, îţi dă o involuntară alarmă atunci cînd îi ghiceşti tinereţea nedogită, în sonoritatea de cristal a glasului fetei.

Dar Matei Velisar, a cărui vîrstă o ştia doar actul de naştere, veşnic tînăr trupeşte şi sufleteşte, confirma glorios aprilul veşnic al fiinţei Ştefanei, clipă cu clipă înnoită, clipă cu clipă altfel încîntătoare, trăind parcă mereu prin înfloriri.

Aşa că timpul petrecut Ia Bucureşti cu Matei Velisar crease între el şi Andi o apropiere tot atît de grabnică şi tot

atît de vie ca şi dragostea lui Andi pentru Ştefana: s-ar fi spus c-acelaşi ritm, al paşilor Ştefanei, stăpînea tot ce se întîmpla în jurul ei.

Făcuseră împreună toţi trei proiecte de viitor. Andi le împărtăşise hotărîrea lui de-a munci îndîriit. Vroia să capete cît mai curînd independenţa materială. Aspira la o catedră universitară, pe care vroia să o obţie fără de amestecul tatălui lui, printr-o muncă de care se simţea în stare. Vroia să-şi ia doctoratul la Iaşi, convins că se pot face studii serioase nu numai în străinătate, unde ai aproape totul de-a gata, dar şi-n ţară, dificultăţile poate solicitînd şi mai mult efortul personal, efortul creator decît înlesnirile. Ş-apoi, socotea Iaşul ca o ideală atmosferă pentru munca intelectuală, mai ales cînd prezenţa Ştefanei lîngă el îi va da elanul de viaţă care lipseşte Iaşului.

Matei Velisar îl aprobase cu toată căldura. Şi el era convins că studiile în ţară, că meditaţiile ieşene îi vor acuza şi mai puternic individualitatea decît străinătatea. În schimb, Matei Velisar dorea să fie impresarul vacanţelor. În primul an îi invita la Constantinopol.

— Acolo, dragă Andi, lăsînd la o parte frumuseţile Stambulului şi ale Bosforului, vei simţi un parfum de veche Moldovă. Nici nu-ţi închipui cum te simţi tu, mol- dovanul, sufleteşte, la tine acasă, trăind la Constantinopol! Vezi obiceiuri pe care le-au avut bunicii noştri, auzi atîtea vorbe care-s bunicele vorbelor moldoveneşti; la Sfînta Sofia îţi miroase a mînăstire românească; şi pe lîngă toate zidurile, şi prin toate locurile - în Fanar, la Sublima Poartă, la Balîclî, la Edi-Cule - treci pe lîngă trecutul românesc.

Apoi îi invita, într-alt an, pe un cargobot, pentru o lungă călătorie prin basenul Mediteranei. Avea un vechi prieten, căpitan de cargobot, pe-al cărui vas era la el acasă. Matei Velisar nu cunoştea o odihnă mai înzdrăvenitoare după un an de muncă decît vagabondarea pe mări. „Cu şatra pe ape”, aşa spunea el, dînd acestor călătorii pe mare nu

semnnificaţia turismului internaţional monden de pe vapoarele elegante - adevărate saloane plutitoare —, ci semnificaţia hălăduirii pe căi albastre fără colb, subt arşiţa proaspătă a soarelui jilav de brize marine.

Se înflăcărase şi Andi, participînd şi el la aceste recreaţii în trei ale viitorului. Dar entuziasmul lui ceda, devenind spectator, faţă de verva entuziasmului Ştefanei şi a lui Matei Velisar. În acele clipe, tatăl şi fiica deveneau ca doi copii care noaptea, la lumina lămpii, fără de ştirea părinţilor, cu un atlas geografic deschis pe genunchi, trăiesc, nu visează.

Mediterana nu mai era o mare evocată verbal, ci o enormă floare culeasă-n palmele lor, cu tot polenul soarelui şi cu toate albinele constelaţiilor în ţesutul ei luminos.

Şi fiecare ţară, fiecare loc al proiectatului itinerar era în exclamaţiile lor o livadă de portocali, un parfum de migdali, un vînt de deşert, o pulbere parcă de marmuri eline, ca ţărmul grecesc dinspre care vîntul le aducea, vie ca pleava maşinelor de treier, presimţirea holdelor marmurei antice

Călătoriseră pretutindeni, şi entuziasmul lor nu-l excludea pe Andi - ca amintirile evocate de cei care au trăit împreună în faţa unui străin care-i ascultă - ci, dimpotrivă, îi aduceau împărtăşania frumuseţilor văzute de ei, pregătindu-l pentru viitoarele călătorii comune. Şi-n Italia, şi-n Spania, şi-n Grecia, şi-n Africa, numele lui Andi răsuna mereu şi-n vorbele Ştefanei, şi-n ale lui Matei Velisar, ca şi cum sufletele lor şi-ar fi însuşit retrospectiv fiinţa lui Andi, împodobind-o cu tot ce iubiseră ei doi pînă atunci.

Ştefana îl vedea intrînd cu vaporul, alături de ea, pe puntea de sus, în Bosfor, printre colinele pleşuve, nisipoase la început, treptat înverzite, ca un şirag de santal devenit treptat de jad, şi-l strîngea de mînă, privindu-l, în timp ce-i povestea apariţia Constantinopolului, vrînd parcă să soarbă din ochii lui priveliştea cea mai vast feerică a lumii, iubindu-

i ochii care se vor bucura, mai mult decît propria ei bucurie, la ivirea sultanei mărilor.

— Andi, după ce-ai privit de pe podul Karachioi în dreapta şi-n stînga, simţi c-ai fost orb pînă atunci, că ţi-ai spălat ochii cu apă vie şi că atunci lumina ţi se naşte-n ochi.

După aceea, se scobora cu el în port, ca să-l îngrozească puţin. Fiindcă în port era cartierul ţîrilor. Era acolo un turn îmbrăcat de sus şi pînă jos în ţîri, ca un mitropolit în odăjdii. Toate acoperişurile caselor erau pavoazate cu ţîri. Pe toate balcoanele caselor de lemn de-acolo atîrnau perdele de ţîri. Ţîri şi numai ţîri, milioane, foc de artificii cu ţîri în loc de flăcări, ploaie de ţîri, - puşi la uscat în soarele torid. Mirosul lor era hidos ca expresia monştrilor chinezeşti, dar argintiul lor scrumit în soarele de vară semăna cu mestecenii, semăna cu lemnul caselor de Scutari; aşa că şi prin mirosul lor apocaliptic încă descopereai o frumuseţă în vrăjitorescul Stambul.

După aceea, prin moschei, apoi la Bazar, la cafenelele turceşti, mereu în aceeaşi lumină, adevărată miere a cerului oriental.

Ş-apoi Muzeul.

Ştefana zîmbise cu genele plecate pe-o amintire.

— Papa, cu cine seamănă Andi?

— Ştiu eu, fetiţo...

La plecare abea îi destăinuise lui Andi miraculoasa lui asemănare cu statuia efebului grec din Muzeul otoman, spunîndu-i că înainte de a-l cunoaşte se îndrăgostise, fără să-şi dea seama, de statuia lui.

— Vezi, Andi, se vede că de asta îmi era atît de drag Constantinopolul.

*

Astfel trecuseră zilele petrecute la Bucureşti în tovărăşia lui Matei Velisar. Plecaseră de la Bucureşti în aceeaşi seară: Andi şi Ştefana spre Iaşi, Matei Velisar spre Constanţa, cu

un tren care pornea mai tîrziu. Bulldog-ul îl însoţea pe Matei Velisar.

Despărţirea fusese fără lacrimi, dar şi fără vorbe.

După ce trenul pornise spre Iaşi, definitiv înspre Iaşi, după ce Ştefana nu mai văzuse nici fluturarea pălăriei lui Matei Velisar, nici spasmul săltait al bulldog-ului, se ghemuise în compartiment, făcîndu-se şi mai mică, alăturîn- du-şi capul de pieptul lui Andi cu atîta de totală renunţare la tot ce nu era el, încît Andi simţise fericirea unui copil bolnav, în ale cărui mîini întinse, toamna, după zborul rîndunelelor, ar fi venit o rîndunică, dăruindu-i-se, renunţînd la toată vastitatea cerului plecărilor, pentru mînile bicisnice care-i creşteau tovărăşia zborului oprit, de-a lungul toamnelor, de-a lungul ploilor, de-a lungul iernilor.

PARTEA A TREIA

NU-I NIMENI.
SE SCUTURĂ CASTANUL

Domnul Iustin Danielescu îşi încheiase cursul mai devreme ca de obicei.

Se simţea întinerit, cu o inimă de student în pieptul de profesor veteran şi decan al Facultăţii de litere.

De cîteva ori în timpul cursului, gîndul îi alunecase spre doamna Danielescu, amintindu-şi dusele vremi ale logodnei, cînd tot la Universitate, pe-atunci era student în bancă, şi tot timpul cursului, creionul se oprea, lăsînd cîteva clipe neînregistrate ideile profesorului, în timp ce inima şi ochii zîmbeau logodnicei cu care trebuia să se-ntîlnească după curs.

Era ciudată, înduioşător ciudată, apariţia acestei emoţii adolescente în plenitudinea calmă a bătrîneţii. Evenimentul care o provocase era reîntoarcerea doamnei Danielescu acasă. Lipsise mai bine de două luni, înlocuind-o pe Duduia pe lîngă Pussy, nepoţelul. Duduia plecase la Nisa, Paris şi Londra, cu bărbatul ei. De cînd se căsătorise avea convingerea - exactă de altfel - că Iaşul e iremediabil contaminat de boli infecţioase, şi că - de aici începe originalitatea convingerii - numai prezenţa ei interzicea microbilor accesul lui Pussy. Iar doamna Danielescu, decît să ştie că nu-i tihneşte Duduiei călătoria în străinătate, preferase să plece la Chioaia, una dintre moşiile menajului, reşedinţa de vară a delfinului soţilor Dobrescu. Delfinul avea acolo odăile lui, construite şi mobilate după concepţia de educaţie englezească. Mama Duduiei o asistase în calitate de „ochi al stăpînului” pe ***nurse***-a însărcinată să facă din Pussy un atlet şi-un gentleman încă de la primii paşi pe covor, pregătindu-l să devie mai tîrziu un fel de „Prince de Galles” al familiei Fanachi Dobrescu.

Doamna Danielescu plecase la Chioaia în „Rolls- Royce”-ul Duduiei, o dată cu fiica, ***nurse***-a şi cu Pussy, încredinţînd Ştefanei, pentru timpul absenţei ei, cheile gospodăriei Danielescu.

Dar teama pentru sănătatea lui Pussy era atît de gingaş circumspectă, încît Duduia îl obligase pe tatăl ei să nu vie niciodată la Ghioaia, în timpul lipsei ei, prezenţa lui, ieşanul bolilor infecţioase, însemnînd pentru inima ei de mamă mai ales iadul bacililor ieşeni pe care bunicul putea să-l reverse asupra îngeraşului dezarmat.

Luchi definise situaţia astfel:

— Regina bunică a plecat la Versailles cu Pussy- Chioaia.

Şi casa devenise pustie pentru domnul Iustin Danielescu. Se despărţise uneori de doamna Danielescu pentru scurt timp, dar el fiind călătorul, şi ea rămînînd acasă, regăsindu-i prezenţa tutelară la întoarcere. Abea acum, însă, cunoscuse un fel de singurătate de văduv, mai ales în timpul nopţii cînd

patul de alături era gol, ciuntind şi sufleteşe o veche simetrie de căscat, oftat, dormit şi convorbiri intime, dînd soţului stingher un sentiment de oropsită supravieţuire, cum ar fi al unui număr compus, zugrăvit pe tăbliţa municipală de la poarta casei, de pe care ploile ar fi şters o unitate, lăsînd-o numai pe cealaltă: de pildă, în loc de 13 numai 3, văduv lîngă dispariţia lui 1, care-i dădea conştiinţa valorii zecimale.

Apoi, şi-n timpul zilei, inima domnului Danielescu simţea absenţa „stăpînei" ca un gol în pungă. Domnea în casă un flux de risipă, de irosire, care-l neliniştea mereu. Ştefana uita cheile de la camară şi dulapuri pe scaune, pe masă, pe ferestre, aşa cum Matei Velisar uita scrumul de ţigară. Domnul Danielescu le strîngea oftînd şi le încuia în biurou.

Zahărul, făina, cafeaua, orezul, macaroanele, dulceţurile, grăsimea şi untul topit, de cînd cu Ştefana, încăpuseră pe mînele slugilor. Ştefana prepara singură esenţa pentru cafeaua cu lapte, din cafeaua de două sute de lei kilogramul, rezervată pentru zilele de mare ţinută cu musafiri de gală, fără s-o amestece cu cafea cumpărată gata rîşnită din tîrg. Dar pe domnul Danielescu nu-l mai bucura, deşi îi plăcea cafeaua tare, care dă laptelui un ten de mulatresă şi-un abur îmbătător aromat, fiindcă această plăcere îi apărea culpabilă, ca şi cum s-ar fi coalizat cu libertăţile Ştefanei, trădîndu-şi interesele, trădînd şi economia soţiei lui absente. Nu-l mai bucura nici dejunul, cu sălăţi în care untdelemnul curgea după bunul plac al comesenilor, şi mîncări în care untul abunda după voia şi inspiraţia bucătăresei. Nu-l mai bucurau nici mesele de seară, cînd Ştefana îl consulta asupra programului alimentar al zilei următoare. Răspundea Luchi, care avea un apetit şi-o fantezie gastronomică gargantuelescă. Ştefana aproba toate propunerile lui, felicitîndu-l mereu pentru pofta lui de mîncare, încurajînd-o pe deasupra, şi fiindu-i recunoscătoare pentru sugestiile culinare care-o

cruţau pe ea de efortul necontenit de a varia ***menu***-ul. Dar propunerile lui Luchi, mîncările indicate de el erau atît de costisitoare, încît ascultîndu-le domnul Danielescu simţea îngerii pesimismului pogorîndu-se negri asupra apetitului său stîrnit. Pîrjoale de piept de găină, macaroane fierte în bulion, cu parmezan mult, ouă umplute cu gălbenuşuri amestecate cu carne de pasăre plutind pe smîntînă de la lipoveni - cea mai bună, dar şi cea mai scumpă, - creme de zahăr ars şi de cafea - tot pură, - suflele cu multă dulceaţă de căpşune, portocalc din belşug - Luchi consuma cîte cinci-şase la o masă, fără efort, - fiindcă Ştefana pretindea că-s foarte hrănitoare şi sănătoase.

Şi Luchi spunea, spunea, şi mînca, mînca...

Şi domnul Danielescu asculta şi tăcea amar, mîncînd cu o poftă care-i dădea oribila impresie că-i antropofag şi că-şi mănîncă soţia absentă o dată cu mîncările care-n- semnau numai risipă şi iroseală.

Nu îndrăznea să spuie nimic Ştefanei, nu se-ncumeta să-i facă nici o observaţie. Îl intimida nu numai fiindcă era soţia lui Andi şi fata lui Matei Velisar, dar îl intimidau apucăturile ei nete, hotărîte, cu ceva izbucnitor şi categoric în ele, care-l făceau să-şi piardă în contact cu ea, chiar şi faţă de el însuşi, prestigiul de Apostol.

Ştefanei nu-i plăcea întunericul, precum nici clorotica lumină a unui singur bec. Şi luminile ardeau albe şi îmbelşugate, dînd un fel de icnitoare mirări încasatorului de la Uzina electrică, după ce făcea lectura contorului, şi un sfîşietor de acru oftat domnului Danielescu, silit să plătească aceste orgii electrice.

Ştefanei nu-i plăcea nici toamna, nici iarna, nici la-n-ceputul făţarnic al primăverii să tremure în casă cu şaluri pe ea, zăcînd în fundul canapelelor. Şi sobele ardeau în toate odăile, iar ochii domnului Danielescu vedeau un rug de jertfă, pe care-i ardeau buzunarele, în fiecare foc.

Îi plăceau şi lui lumina şi căldura, - dar...

La toate plăcerile din timpul guvernării Ştefanei în sufletul domnului Danielescu se adăuga un „dar”... în care oftau nostalgii de economie şi se pocăiau amar desfătări vinovate.

Nu se mai auzeau strigăte la bucătărie: zilnica tragedie ancilară încetase. S-ar fi spus că servitorii erau în vilegiatură, după muncă silnică. Dar absenţa strigătelor şi buna dispoziţie a slugilor însemnau dureros pentru domnul Danielescu domnia anarhiei, absenţa absolutei ţarine, în locul căreia venise, oricum, o uzurpatoare.

Parcă şi Luchi se bolşevizase şi mai tare de cînd cu Ştefania. Căpătase o dezinvoltură în discuţii în care domnul Danielescu distingea zîmbetul ochilor Ştefanei şi absenţa privirii doamnei Danielescu.

Ceea se-l nemulţumea însă mai multe pe domnul Danielescu era senzaţia risipei; parcă i se spărsese un buzunar plin, şi toate curgeau la fiecare mişcare.

Şi nu ştia ce să facă! Ştefana avea un fel de inconştienţă nemaiîntîlnită de domnul Danielescu pînă atunci pentru acest soi de preocupări. Cînd primeau bani de la Matei Velisar, în loc să cumpere lucruri utile pentru gospodăria ei, îi umplea pe toţi de daruri, fără nici o măsură, bucuria răspîndită în jurul ei preocupînd-o mai mult decît propriul ei interes.

Domnul Danielescu jubilase în sinea lui - ca de o confirmare în lumea psicologică a legii vaselor comunicante - auzindu-l o dată întîmplător pe Andi reproşînd Ştefanei, cu blîndeţe, dărnicia ei exagerată. Vra să zică, şi Andi observase, fusese sensibil, alarmat desigur, - solidar, fără să ştie, cu atitudinea tatălui lui...

Ştefana n-avea instinct de conservare. Asta era impresia domnului Iustin Danielescu. La nunta Duduiei dăruise miresei două şaluri persane, cele mai frumoase din cîte avea, despodobind odaia ei şi a lui Andi. Oricum, era exagerat, chiar pentru Duduia! Doară nici Ştefana, nici Andi nu erau nababi! Şi valoarea şalurilor, din pricina valutei şi a

taxelor vamale, crescuse atît de mult, încît să le-nlocuiască pe cele dăruite n-ar mai fi putut.

Dar cîtă vreme trăise cu Andi în căsuţa din curte - construită pentru tînăra căsnicie - cheltuind din banii ci, pentru capriciile ei - de care, ce-i drept, profita mai ales familia Danielescu, nimeni nu se simţise lezat de liberalităţile ei.

De cînd însă domnea în casă, înlocuind-o pe doamna Danielescu, inconştienţa ei faţă de ban, inatenţia ei pentru economie şi tendinţa ei de a îndestula poftele tuturor celor din jurul ei cu necontenit belşug dădeau generozităţii ei, pînă atunci răufăcătoare numai pentru ea, caracterul unei primejdii comune întregii familii.

Şi, pe deasupra, domnul Danielescu se îngrăşa zi cu zi, simţindu-se congestionat, apăsat şi mahmur după fiecare masă. Nu numai că-l ispiteau mîncările, dar se simţea dator faţă de el însuşi, faţă de soţia lui să introducă în el cît mai mult din fructele risipei - aşa cum şi-ar fi aruncat surtucul pe jos dacă s-ar fi vărsat o sticlă de colonie, nu fiindcă-i plăcea atît de tare mirosul coloniei, dar ca să nu se piardă zădarnic, ca să servească la ceva, să intre într-o haină de-a familiei lichidul oricum dus pe veci din sticla lui.

Şi chiar dacă ar fi îndrăznit să-i spuie ceva Ştefanei, - ce să-i spuie? Că e risipitoare? Dar, în definitiv, ea nu mînca mai nimic. Andi mînca puţin. De fapt, numai Luchi şi cu domnul Danielescu mîncau efectiv. Ar fi însemnat să-i spuie: De ce ne dai de mîncare lucruri atît de bune?" Şi Ştefana i-ar fi răspuns: „Fiindcă vă plac, fiidncă le mîncaţi cu poftă".

Avea dreptate? Avea!

Şi domnul Danielescu nu putea să-i rcplice: „Le mă- nînc cu poftă fiindcă mă sacrific, căci mi s-ar rupe inima văzînd că se întorc la bucătărie mîncări care au costat atîţia bani".

Fusese deprinsă cu năravde tatăl ei! Şi chiar în casa lor! Doamna Danielescu o răsfăţase prea mult. În primul an al căsătoriei nu-i făcea la dejun şi la masă decît mîncările care-i plăceau. Cum şi ea şi Andi luau cafeaua cu lapte la ei

în odaie, li se trimetea o cafea cu lapte mult superioară calitativ celei pe care-o beau ceilalţi membri ai familiei. Cu drept cuvînt Duduia, care pe-atunci nu se căsătorise încă, protestase. Nu că ar fi aspirat la o altă cafea cu lapte decît cea băută din copilărie, dar prea era tratată Ştefana în „Măria-Sa”.

Şi din nenorocire, nu i se putea reproşa decît atît: risipa, mania darurilor. Încolo, nu era nici luxoasă, nu-l antrena pe Andi nici la baluri, nici la teatru, nici la Bucureşti, nici char în străinătate, deşi Matei Veslisar îi invitase mereu. Într-o măsură, domnul Danielescu îi era chiar recunoscător. Graţie ei, Andi nu cunoscuse nici una din ispitele care macină pe om de timpuriu: chefurile, cluburile, metresele. Datorită ei - natural, numai din acest punct de vedere - Andi, la douăzeci şi şase de ani, era conferenţiar la Universitate, socotit de toţi profesorii ca un viitor savant, demn urmaş al tatălui său.

Aşa că, pe de o parte, şi pînă la plecarea doamnei Danielescu fusese mulţumit de Ştefana, adică nu atît de Ştefana în sine, - îl intimidase întotdeauna, inexplicabil, dat fiind statura ei de păpuşă, - cît îndemnul şi atmosfera de muncă pe care i le adusese lui Andi.

Dar plecarea doamnei Danielescu de-acasă coincidase şi cu statornicirea temeliilor viitorului lui Andi. Era numit conferenţiar din toamnă. De acum înainte, viitorul lui Andi avea să decurgă automat. Şi domnul Danielescu, nemulţumit de risipa Ştefanei în ale gospodăriei, începea să regrete că Andi n-are altfel de soţie. O fată frumoasă, naltă, voinică, decorativă - aşa cum fusese doamna Danielescu - o „femeie” în toată puterea cuvîntului. Faţă de actuala situaţie socială a lui Andi, statura şi felul de-a fi ale Ştefanei erau cam nepotrivite. Domnul Danielescu o considera pe Ştefana ca pe-un fel de „flecuşteţ gentil”, o ideală tovarăşă pentru anii studenţiei. Într-o odăiţă modestă de student sîrguitor, într-adevăr, graţia ei de păsărică putea să servească la ceva.

Dar pentr-un profesor universitar! Pentru un viitor deputat, poate ministru - căci domnul Danielescu vroia să-l împingă binişor pe Andi spre viaţa politică, „fără de care nu se poate”, de îndată ce va deveni profesor definitiv, de sine stătător în cariera didactică.

Şi Ştefana nu corespundea viitorului lui Andi. Îi lipsea elementul decorativ, atît de necesar soţiilor oamenilor publici. N-o vedea pe Ştefana prezidînd cu prestanţa necesară o masă dată de Andi în cinstea unor importanţi prieteni politici, de care ar fi atîrnat situaţia lui viitoare. Era prea mică, prea „fleac”. Oricum, femeia trebuie să fie femeie: s-o vezi într-o rochie decoltată de bal, s-o vezi într-o lojă la teatru, s-o vezi primind la ea acasă. Ştefana parcă era fetiţa acelei femei ideale pe care ar fi meritat-o Andi, în actuala lui situaţie, după părerea domnului Iustin Danielescu.

Nu împărtăşise aceste gînduri, recent precizate nici doamnei Danielescu. Aştepta să vadă mai întîi o indicaţie în atitudinea ei.

De altfel, aceste gînduri - pe-atunci încă neclare, fiindcă Andi n-avea situaţia de acum - se născuseră mai demult, cu trei ani în urmă, la nunta Duduiei.

Duduia, da! Făcuse o partidă strălucită. Ce diferenţă între nunta ei şi a lui Andi, pentru sufletul de tată cu preferinţă pentru Andi al domnului Iustin Danielescu. Ştefan Dobrescu - Fanachi - aşa i se spunea în oraş - era avocatul ieşan care plătea cel mai mare impozit profesional, lăsîndu-le la o parte pc celelalte, căci avea moşii, case, era proprietarul camuflat al unei berării, mai avea o fermă model, trăsuri de piaţă şi o spălătorie chimică. Şi mai era şi-n consiliul de administraţie al mai multor bănci şi societăţi industriale din Moldova. O adara pe Duduia - avea patruzeci şi doi de ani - neprecupeţindu-i îndeplinirea nici unui capriciu. Ii cumpărase o boierească aşezare ieşană, casă cu două etaje şi grădină vastă, situată pe strada Carol, reclădindu-i-o, după gustul ei, în stil modern. Îi cumpărase

un „Rolls-Royce” - unic în Moldova - şi un „Lancia” pentru vitezele epice.

Făcuse din Duduia un fel de regină a Iaşului de după război.

Celebrase cununia religioasă la Mitropolie, îmbrăcînd-o în flori. Masa costase o avere, plătită - natural - de ginere. O căsătorie care răsturnase Iaşul, înviind timpurile glorioase. Iar Duduia, ca şi fastul căsătoriei, fusese într-adevăr superbă. „Femeie” în toată puterea cuvîntului. La Ştefana nici nu se uitase nimeni. Nu existase decît Duduia ca „femeie” a neamului Danielescu. După ce se înapoiaseră acasă, şi doamna şi domnul Danielescu îşi amintiseră cu inima strînsă de căsătoria copilului lor preferat, de-a lui Andi. Cît de modestă fusese, alături de-a Duduiei! Şi Ştefana şi Andi o doriseră astfel, - dar oricum, alături de căsătoria Duduiei, a lui Andi căpăta o semnificaţie umilitoare. Un preot îi cununase acasă: urmase o masă cu familia, cîţiva prieteni de-ai casei şi cîţiva masoni. Ziarele locale pomeniseră atît: că fiul profeso-rului Iustin Danielescu s-a căsătorit, ceremonia avînd loc la domiciliul părinţilor, în cerc intiin.

Căsătoria Duduiei determinase nu numai dări de seamă, dar şi articole care-o considerau ca o renaştere a feeriei moldoveneşti de odinioară, la care strălucise o mireasă „ca o zînă din poveşti”.

După înapoierea de la căsătoria Duduiei, soţii Danielescu oftaseră în acelaşi timp. Nu-şi spuseseră nimic. Erau mai mult întristaţi decît fericiţi de revanşa strălucită pe care viitorul o rezervase Duduiei faţă de Andi.

Oftatul domnului Danielescu de după nunta Duduiei şi gîndurile pe care le exprima nebulos apăruseră şi se conturaseră în timpul absenţei doamnei Danielescu, devenind meditaţii obsedante, ca şi senzaţia risipei.

Concluzia acestor iritări şi nemulţumiri zilnice, pe care i le provoca viaţa casei, ritmul ei nou din timpul absenţei soţiei lui, fusese un fel de treptată eminescianizare a

doamnei Danielescu, cît şi a propriului suflet al domnului Danielescu.

În răstimpul celor două luni, mîncase mult, se îngră- şase şi se reîndrăgostise, aşteptînd întoarcerea acasă a doamnei Danielescu şi în calitate de stăpînă care să puie capăt risipei, dar şi c-o bătaie de inimă care deştepta reminiscenţele silabelor „Be-a-trice” din vremea cînd nu s-alăturaseră încă în registrul stării civile numelui Danielescu.

Îi scria zilnic epistole din care lipseau numai rimele, încolo, ofta vîntul, cădeau frunzele, plecau păsările golind cuiburile, - căci se-ntîmplase ca absenţa doamnei Danielescu să coincidă cu agravarea ieşană a toamnei, şi domnul Danielescu ofta în scrisorile către soţia îndepărtată ca şi cum ar fi devenit în lipsa ei castanul de la poartă, bătut de vînturi şi de ploi, nu soţul care se-ngrăşa la mesele copioase, despre care nu îndrăznea să-i pomenească nimic, cumulînd zi cu zi, scrisoare cu scrisoare, sentimentul c-o trădează participînd la risipă, sentiment care contribuia simţitor la exaltarea lirismului epistolar.

Apropierea reîntoarcerii doamnei Danielescu însemna pentru domnul Danielescu un dublu eveniment concomitent: apariţia zînei în patul conjugal, dar şi prezenţa zmeoaicei, care dintr-o aruncătură de ochi avea să vadă golurile cămării şi nărăvirea slugilor. Dorea s-o îmbrăţişeze, dar şi s-o-nduplece: gesturi care se confundau. Aşa că lirismul domnului Danielescu era însufleţit - şi exagerat - nu numai de bărbăteştile puteri acumulate în timpul absenţei, ci şi de mustrarea surdă pe care i-o dădea participarea la mesele copioase.

Şi iată că venise o telegramă pe cît aşteptată, pe cît temută:

„Sosesc după-amiază cu Duduia. Întîlnire
Beatrice”

Din străinătate. Duduia descinsese de-a dreptul la Chioaia, de unde venea în fruntea familiei - amiralisim - cu automobilele.

Telegrama sosise dis-de-dimineaţă. Fără s-o mai deştepte pe Ştefana, domnul Danielescu poruncise slugilor să facă grijitură, „că vine coniţa”, strîngînd el singur ziarele, revistele şi hîrtiile îmbulzite în ietac în timpul văduviei; se tunsese, se răsese, se loţionase, îşi încreţise vîrful musteţilor, cumpărase icre negre şi struguri conservaţi, mai cumpărase flori, pe care le aranjase cu mîna lui pe măsuţa de noapte lîngă fotografia doamnei Danielescu, punîndu-i în sartarul măsuţei o sticluţă de parfum şi o păreche de mănuşi blănite; şi parfumul, şi florile, şi mănuşile de piele blănită simbolizau şi bucuria soţului - proaspătă ca florile, condensată ca parfumul şi caldă ca mănuşile —, dar şi atributele dorite soţiei, florile fiind zîmbetul, parfumul, vorbele, şi mănuşile blănite, îngăduinţa pentru păcatele altora.

Ştefana primise foarte calm noutatea, vestea că „vine coniţa”. Domnul Danielescu îi invidiase calmul mai ales fiindcă-i hărăzise rolul de paratrăsnet pentru eventualele furtuni.

Iată de ce reîntoarcerea doamnei Danielescu dăduse profesorului Danielescu tinereşti alunecări de gînd în timpul cursului, făcîndu-l să-şi încheie lecţia mai înainte de vreme. Trebuiau să se întîlnească acasă la Duduia, ple- cînd de acolo împreună spre căminul în care domnul Danielescu pregătise apoteoza.

Trecu pe la cancelaria decanatului, îşi luă blana, căciula şi şoşonii; amînă pe a doua zi soluţionarea hîrtiilor curente

şi coborî scările răsucindu-şi musteţile, cu mai puţină majestate decît îndeobşte, dar cu mai mult elan. Parcă-i înflorise un tei în străfundul sufletului la gîndul că peste cîteva clipe îşi va revedea soţia, - un tei cu parfumul sporit de prezenţa unor nouri negri.

Ajungînd în dreptul aulei, se opri deodată, cu sprîncenele ridicate. Răsunau aplauze ca la teatru. Redeveni decan, cu ochii la portar. Interzisese aplauzele care frivo- lizau tăcerea Universităţii.

— Cine ţine curs?

Portarul, om bătrîn care făcea dese servicii particulare domnului Danielescu, se apropie zîmbind:

— Coca Andi...

Îl ştia demult.

O clipă, decanul şi portarul avură acelaşi zîmbet pe subt care gloria lui Andi, înaripată de aplauze, trecu parcă subt un alb arc de triumf.

Domnul Danielescu aşteptă la uşă. Trăia ziua întineririlor. Aplauzele stîrnite de cursul lui Andi îi deşteptaseră icoana propriei lui tinereţi la începutul carierei profesorale. Era şi el pe-atuncea, ca şi Andi, frumos şi tînăr, entuziasmînd tot în amfiteatrul conferinţelor, pe studenţi şi pe studente, nu numai prin verbul lui fierbinte, dar şi prin frumuseţea lui. Pe atunci începuseră să-l pîndească ispitele. Era căsătorit de curînd. Îşi adora soţia. Dar succesul îl înnebunea în fiecare zi. La cursurile lui predominau fetele. Vorbea şi vedea în faţă ochi de toate culorile deschişi ca zorelele înspre el, buze umede, obraji tineri şi mîni care-l aplaudau cerşindu-i parcă frumuseţa zeificată de oratorie. Fugea de la Universitate de-a dreptul acasă, cu ochii în pămînt, neîndrăznind să privească nici o femeie. Şi abea acasă se simţea salvat la adăpost de necontenitele primejdii. Şi aducea doamnei Danielescu elanul pe care zeci de fete i-l dăduseră, precum şi penitenţa ispitirilor de care se temea. Rezistase. Nu s-atinsose de nici o studentă decît cu fapta ochilor şi-a gîndului. Micile aventuri extraconjugale erau

străine mediului universitar, unde reputaţia lui se aurea intactă, sporindu-i prestigiul moral, deci şi pe cel intelectual, dînd frumuseţii lui faţă de oameni o înălţime inaccesibilă de luceafăr. De altfel, la drept vorbind, n-o înşelase niciodată pe doamna Danielescu. Prin oraşele de provincie unde ţinuse conferinţe, ciupise cîte-o servitoare, la hotel sau în casele unde era găzduil, alintase cîte-un sîn, cîte-un grumaz, şi uneori şi cîte-o pulpă dezgolită - dar cu spaimă, oprindu-şi la timp congestia sexuală de teama bolilor şi a şantajului. Atît: aperitive inofensive. Nici un adulter propriu-zis Nu se căia. Era bătrîn, c-o reputaţie inatacabilă şi subt acest raport, curat, onest, şi c-un elan pentru tovarăşa vieţii lui care nu-i dădea numai iluzia tinereţii, ci chiar prezenţa ei purificată de ispitele trecutului.

Dar parcă n-ar fi dorit ca şi Andi să facă la fel. Nu l-ar fi supărat o aventură de-a lui Andi, şi chiar mai multe, numai să fie prudent, să nu se afle nimic.

I s-aprinsese în ochi o lucire vicleană. Ştia cîte fete sînt în sala de conferinţe, cîte-l ascultă şi-l privesc pe Andi, cunoştea natura exaltării pe care prezenţa lor o dădea profesorului tînăr şi frumos, - şi parcă decanul se răzbuna pe Ştefana, şi parcă virtutea tînărului Iustin Danielescu îşi lua revanşa nu împotriva soţiei lui, ci împotriva nurorei, a soţiei lui Andi, presimţind şi dorind cedarea la ispitele învinse odinioară.

Alte ropote de aplauze răsunară în valuri convulsive.

Uşa se deschise.

În cadrul luminat de becurile electrice, Andi apăru cu sîngele-n obraji şi ochii lucioşi, ieşind din succes ca dintr-o orgie. Succesul îl întinerea echivoc, dînd, ca şi-n copilărie, după lecţiile de pian, frumuseţii lui aspectul efebilor beţi, încununaţi de trandafiri, care turnau vinul în cupele patricianilor romani.

Închise uşa în urma lui, dar aducea după el ca o trenă aplauzele amfiteatrului şi atmosfera de acolo. Într-o mînă îşi

ţinea notele. Fruntea-i năduşise.

Îl văzu pe domnul Danielescu, şi clipi, încă stăpînit de beţie, întinzîndu-i mîna cu un gest care involuntar aştepta felicitări.

— Să nu răceşti, Andi.

— Mă duc să-mi iau blana.

— Nu te mai du prin curente. Trimet să ţi-o aducă.

Portarul porni spre cancelarie, după lucrurile lui Andi. Şi Andi, silit de grija părintească să rămîie în revărsarea studenţilor şi a studentelor care se despicau în două - ca apele curgătoare în dreptul ostroavelor - trecînd cu deferenţă pe lîngă grupul celor doi profesori, se simţi lîngă tatăl lui, care-i era şi decan, ca o statuie lîngă altă statuie, şi abia izbuti să-şi stăpînească un gest de afectuoasă îmbrăţişare, deghizînd spontana pornire a orgoliului solidar într-o ştergere ostenită a frunţii cu batista.

Oftă extenuat. Vorbise aproape două ceasuri. Îşi simţea glasul aprins de acea răguşală oratorică pe care o căpătase către sfîrşitul prelegerii, speculînd sugestia ei, surdinizîndu-şi finalul, dîndu-i o religiozitate ostenită, o penumbră visătoare, rărindu-şi vorbele - cum parcă plopii se răresc în răsărit de lună - armonizînd evocarea finală cu sunetul de violoncel grav al glasului.

Îşi îmbrăcă blana subt ochii studentelor, care din fundul coridorului, grupuri-grupuri, îl priveau cu ochi strălucitori, şi porni alături de domnul Danielescu. salutaţi adînc de studenţi şi de portar, trecînd, cu o involuntară privire camaraderească, prin dosul statuiei Iui Kogălniceanu: celălalt moldovan de bronz.

Apucară spre deal, printre alte grupuri de studente, care aşteptau în ger, zgribulite, trecerea lor.

Dinspre vale, venea un rîs de sănii în văzduh de iarnă aspră. Omătul scîrţîia. Gerul încleia nările. Copacii înfloriseră de pulberi argintii care, căzînd, puneau sclipiri lactee pe căciuli, pe gulere şi gene. Stelele sticleau ca un alt ger, astral, blond, auriu şi albăstriu.

— Încotro apucăm, tată?

— Cum? La Duduia. Nu ştii?

— Aa! Da-da...

Uitase. Vibraţia succesului, sonoră pe cît optică - aplauze, priviri, obraji aprinşi - îl reţinea încă în amfiteatru, făcîndu-l să uite că sosise Duduia şi cu mama lui.

Îşi acoperi gura cu batista, tcmîndu-se de răceală, regretînd respiraţia adîncă pe care i-o dăduse bucuria, - bucuria că mai rămîne în oraş, că nu se-ntoarce imediat acasă.

Asociase în ultimii patru ani, şi mai ales în cei trei finali, atît de strîns cuvîntul „acasă” cu ideea de muncă, de efort solitar, de renunţare la lume, la succes, încît din toamnă, de cînd îşi începuse conferinţele la Universitate, cuvîntul „universitate” nu mai însemna pentru el muncă, ci distracţie. Cînd pornea de acasă cu notele în buzunar spre Universitatea unde îl aşteptau studenţii şi studentele, avea o senzaţie de eliberare: parcă o fată din sufletul lui ieşea de la internat, ducîndu-se la bal.

Iar cînd venea de la Universitate acasă, posomorîrea lui extenuată nu însemna oboseală - cum credeau cei de acasă - oboseală după o zi de muncă, ci efortul penibil de-a ascunde Ştefanei zîmbetul pe care-l deştepta în el amintirea aplauzelor.

Şi-n faţa ochilor Ştefanei, uneori - căci în acele clipe ochii Ştefanei parcă-l evitau - apărea pe chipul lui Andi „zîmbetul de femeie care minte”.

La început, după întîilc zile de cursuri, Ştefană îl privise mirată, surprinsă:

— De ce zîmbeşti?

Andi ridicase din umeri, zîmbindu-i afectuos. Zîmbetul de femeie care minte dispăruse.

Altădată Ştefana îl surprinsese iar, după aceeaşi tăcere posomorîtă, pe care-o aducea acasă de la Universitate, zîmbind la fel.

— De ce zîmbeşti aşa, Andi?

Acel „aşa” din întrebarea Ştefanei pusese parcă un deget de gheaţă pe inima lui Andi.

Nu-i răspunsese. O luase în braţe, sărutînd-o, dezmierdînd-o, şi cînd îşi închipuise că Ştefana a uitat întrebarea, căzuse iar pe gînduri.

Ştefana îl privise cu ochi gravi, fără să repete întrebarea.

De-atunci, de cîte ori Ştefana îl privea, fără să-i vorbească, fără să-l întrebe ceva, zîmbetul apărea, parcă şi mai pieziş, şi mai constrîns, şi mai ruşinat. Şi Ştefana evita să-l privească în acele clipe. Andi simţea în tăcerea Ştefanei acelaşi deget de gheaţă, care-i pipăia inima, şi se posomora de-a binelea. Nu mai avea chef de nimic, îi venea numai să doarmă sau să cetească, - adică să se-ndepărteze de Ştefana.

Cînd rămineau singuri amîndoi, după masă, cetcau în pat, unul lîngă altul, fiecare altă carte, schimbînd reflecţii numai despre lecturile lor. Aşa că din toamnă, de cînd Andi fusese numit conferenţiar, reintrînd în viaţa Iaşului după patru ani de muncă şi singurătate alături de Ştefana, nu mai vorbise cu Ştefana decît despre lecturi, despre eroii cărţilor cetite; despre ei doi, nimic. Şi treptat Andi căpătase credinţa - de nimic obiectiv justificată - că Ştefana blamează succesele lui universitare, că ea singură, spre deosebire de familia lui, care-l admira, vedea în aceste succese, în această activitate un fel de trădare a intimităţii lor. Şi corolarul acestei credinţe arbitrare fusese gîndul că e nedreptăţit de Ştefana.

Totuşi, nu căutase nici s-o întrebe, nici să-i explice. Tăcuse.

Şi în fiecare seară, după curs, întoarcerea acasă se asocia cu un sentiment de constrîngere, de uşoară repulsie, care dădea paşilor lui, pe măsură ce se apropia de casă, o încetineală ciudat opusă alegreţei cu care s-apropia de casă în epoca singurătăţii lui alături de Ştefana.

De asta, răspunsul tatălui lui, care-i amintise de sosirea Duduiei, îl bucurase, reprezentînd pentru el nu plăcerea de-a o revedea pe Duduia şi pe mama lui, ci satisfacţia de-a fi silit oarecum să nu plece de-a dreptul acasă.

Şi de data-aceasta era liniştit. Ştefana îl rugase să scuze faţă de Duduia absenţa ei pe deplin justificată de o gripă reală, care o împiedeca să iasă din casă.

Ştefanei nu-i plăcea s-o frecventeze pe Duduia, mai ales în momentele întrucîtva oficiale ale casei ei, cum erau seratele şi sosirile din străinătate, care adunau la Duduia o sumedenie de persoane evitate de Ştefana.

Pentru Ştefana - pînă atunci şi pentru Andi - vizitele la Duduia însemnau o corvadă pe cît de inevitabilă pe-atît de penibilă. Domnea la ea acasă un prost-gust spectaculos, pînă şi-n oamenii care-i frecventau casa, prost-gust care rezulta din tendinţa de-a stîrpi reminiscenţele numelui Fanachi —: al soţului —, înlocuindu-le prin pretenţiile numelui Pussy - al delfinului, - într-un decor exprimat de alintarea Pussy şi de numele Stevens, cu care Duduia renovase numele Fanachi.

Acest veşnic amestec - Fanachi-Pussy-Stevens - din casa Duduiei dădea Ştefanei şi dăduse lui Andi un sentiment de tristeţă vecin cu neurastenia.

De cînd se măritase, devenind suverana milioanelor lui Fanachi, Duduia aspira la singura formulă de eleganţă şi de distincţiune, care-i părea şi inaccesibilă prietenelor ei, şi exotică totodată: cea englezească.

Blazată de educaţia franceză a vechei boierimi ieşene - de care n-avea habar - sătulă de limba franceză - pe care-o vorbea prost, - Duduia vroia să se impuie societăţii ieşene prin accentul britanic, ferm convinsă că fapta ei novatoare va însemna debutul unei noi epoci ieşene.

În primii ani de universitate buchisise o englezească elementară, care-i dădea putinţa să orăcăiască oarecare vorbe englezeşti, schimonosindu-şi uneori, faţă de cei care

n-o cunoşteau de-acasă, accentul românesc, ca să dea impresia că buzele ei sint depeizate în limba ciobănească.

Epatarea faţă de limba engleză şi de şicul englez data de la Agapia, unde o văzuse pe englezoaica cea cu păr de piper roşu - GJadys, Mrs. Handerli, metresa lui Andi, - care-i întipărise trainic dureroasa reflecţie:

„Aoh, Dudui e frumos... dac vreţ... Andi e fin, aoh, alta rasa...”

Mortificarea de atunci determinase în Duduia botă- rirea eroică de-a deveni „fină”, de-a face şi ea parte din acea „altă rasă” situată în Anglia de chiar accentul caricatural al buzelor englezoaicei, pe-atunei „infectă” pentru Duduia.

Începuse să ia lecţii de limbă engleză încă din primul an de universitate. Se uita la buzele profesorului englez ca acei cîni hipnotizaţi de glasul stăpînului, care-s emblema patefoanelor „His Master’s Voice”. Acasă, în faţa oglinzii, cu uşa închisă, făcea exerciţii de accent englezesc, cum fac gargară cei care au amigdalite acute. Era atît de statornică dorinţa ei de-a capta acest ideal linguistic, încît, treptat, aproape fără efort, îşi desfigurase accentul neaoş moldovenesc, cum se închircesc picioarele chinezoaicelor puse la tortura pantofului de lemn menit să le împiedice creşterea normală.

Nu mai exclama „oh”, sau „ah” sadea, ci „aoh”, cu gura devenită-n exclamaţie o gură de tunel al accentului britanic, comunicînd direct cu Iaşul pe subt Marea Mînicei şi restul Europei. De asemenea, cînd îşi întîlnea prietenele nu le mai întreba automat: „Ci mai faci?”, ci: „Ce faci”, dar rostit şerpeşte, „tsche” înlocuindu-le pe „ci”, şi „faci” fiind articulat şuierător, ca de un abur de locomotivă ţîşnit prin supapă. Milioanele lui Fanache apăruseră providenţial, dînd Duduiei putinţa să realizeze amplu proiectele ei de anglificare.

Începuse cu Fanachi, al cărui nume îl renovase - aşa cum unele cucoane schimbă pe-al servitoarelor, de pildă din Marghioala în Angela, ca să sune mai stilizat, mai în

armonie cu mobila casei şi cu pretenţiile amfitrionilor. Din Fanache Duduia făcuse „Stevens”.

Îl întîmpina pe stradă eu un:

— Hallo, Stevens!, care dădea trecătorilor impresia că cineva vorbeşte pe stradă la telefon, spunînd ,,hallo” în loc de „allo”.

Apoi îl determinase să-şi radă musteţile - le purta cu sfîrc, - să-şi epileze sprîncenele - le-avea îmbinate şi îmbelşugate ca o sucursală subfrontală a musteţelor; să-şi facă educaţia unghiilor la manicură, să renunţe la ochelarii cei vechi, care-i lăsaseră două virgule sanghine la rădăcina nasului, înlocuindu-i cu ochelari rotunzi cu rame de baga prinşi de după ureche cu antene tot de baga; şi să fumeze pipă cu tutun englezesc amestecat cu lavandă şi ierburi aromate, havane pîntecoase cu dimensiuni de castravete şi ţigarete englezeşti c-un fum care-i echivalentul siropului.

Nu-l mai recunoşteau clienţii pe conu Fanachi, devenit Stevens. Purta ghete cu talpă groasă şi călcîie plate, surtuc cu talie joasă şi buzunare aparente din care ieşea pipa, cravate scoţiene, şi-n loc de jiletcă, ***pull-over.***

Cînd se ducea la moşie, punea pe cap - se numea Stevens - caschetă englezească, pantaloni largi prinşi subt genunchi, ciorapi de lînă cu romburi sau pătrăţele înnodaţi subt genunchi c-un şiret cu canaf, şi-n locul ve- chei pelerine cu care umbla înainte la moşie, un superb ***trench-coat.***

De asemenea, fostul Fanachi, ca să devie un impecabil Stevens, făcea o complicată cură de slăbit: băi de abur, la care Stevens privea cu o melancolică satisfacţie sudorile care-l eliminau pe Fanachi; regim alimentar, fără apă şi şpriţuri în timpul mesei, cu fripturi carbonizate; masaj dur, gimnastică dimineaţa şi plimbări pedestre, adică ***footing,*** cum le numea Duduia. Primul rezultat al acestei lupte cu natura lui Fanachi fusese blegirea - în felul sînilor căzuţi ai fostelor doice - a proeminenţei abdominale, pe cam

odinioară amicii fostului Fanachi o atingeau c-o tangenţială sfîrlă admirativă - adică: „E dat dracului!” - la aperitivele unde sărbătoreau un succes judiciar.

Şi Duduia rupsese cu trecutul. Îşi înlocuise numele Duduia, care pentru ea avea mirosul celor care-au stat la bucătărie căpătînd un pronunţat iz de ceapă prăjită, cu numele Dolly, adică păpuşică, pe englezeşte, adică păpuşica lui Stevens.

Casa Duduiei era ***home***-ul ei. Soi-vi torul se numea ***groom*** - îl chema Ghiţă; servitoarea, ***maid*** - de-acasă îi spunea Frăsina.

Îşi mobilase casa cît mai englezeşte cu putinţă. Mobile de mahon masiv, canapele şi fotolii de catifea decorau salonul şi salonaşul destinate femeilor. Pentru bărbaţi rezervase sala biliardului, o altă sală cu aparate de gimnastică, box şi scrimă, la care s-alătura o săliţă cu duşuri şi oglinzi, precum şi un vast biurou - în care trebuia să domnească miros de havană autentică - mobilat cu canapele şi fotolii de piele, şi măsuţe cu reviste şi ziare englezeşti prezidate de ghilotine pentru decapitarea havanelor, cutii de ţigări englezeşti şi-un fel de cartuşiere de metal cu suport, în care şedeau vertical havanele.

În faţa casei, gazon englezesc, un fel de mare biliard păros; în dosul casei, tenisul care devenea iarna patinaj pentru privilegiaţii acestei Mici Britanii. Ambiţia Duduiei era să-nveţe cricket-ul şi să formeze un club de cricket. Tenisul îi apărea cam demodat şi prea la-ndemîna oricui. Dimineaţa făcea un ceas de călărie la Copou, pe un cal cu coada tăiată scurt, cu ***groom***-ul tot călare, în urmă, la o distanţă reverenţială. Conducea singură - cu mănuşi ca de pe vremea cavalerilor medievali - şi „Rolls-Royce”-ul şi „Lancia”, dar, blazată de cele două volane de lux pe care le mînuia, dorea să aibă un automobil cu caroserie mahonie şi sticlărie multă, la fel cu al englezoaicei de la Agapia. De asemeni, intenţiona să colecţioneze o turmă de cockeri, pe

care să-i plimbe în vitrina ambulantă, „sfidînd indignarea provincialilor”.

Inaugurase în raporturile cu bărbaţii ***shakehand***-ul; nu le mai întindea mîna pentru sărut, ci le-o zguduia anglo-saxonic, cu o urgentă convulsiune atletică.

Patefoanele Duduiei cîntau numai englezeşte; corurile negre erau şi ele admise, patefoanele Duduiei menţinînd în muzică geograficul imperiu colonial al Britaniei.

Deşi avea două automobile, şi-l aştepta pe-al treilea, poseda şi trăsură. Ghiţă, vizitiul, pornea cu Duduia la Copou, mînînd caii cu cozile retezate scurt, ca şi coamele, punînd mănuşi albe - ca mirii, spunea el - pe mînile lui mirate. Îl englezise şi pe Ghiţă, tunzîndu-i musteţile şi impunindu-i favoriţi a la Marghiloman, intcrzicîndu-i formal să „suduie caii” în public.

Dimineaţa Duduia nu mai bea cafea cu lapte, ca în casa părintească, ci ceai negru, otrăvitor englezesc, cu slănină care se numea ***bacon,*** ca-n Anglia.

Îşi tunsese părul scurt, impunîndu-i culoarea maho- nului ardent, ceea ce dădea un straniu aspect ochilor ei focos negri şi tenului ei de ţigancă latină.

La ceaiurile Duduiei se serveau cu religiozitate ***tost***-uri, adică pîne prăjită cu unt, ***plum-cake***-uri, ***muffins, porridge,*** infectă fiertură de cereale, de care nu s-atingea nimeni, şi marmelăzi, ***jam,*** în special de portocale amărui.

Mesele erau acoperite de sosuri englezeşti, de piper englezesc, de muştar englezesc. În loc de rachiu şi ţuică se servea gin, whisky marca „Black & White” şi-n loc de bere, ***stout*** special adus din Anglia, bere neagră exagerat alcoolizată, care avea darul să deştepte-n comeseni cel mai neaoş românism de cafenea şi crîşmă.

Singurul laxativ admis în casa Duduiei era „Fruit, Sals, Eno”, unicul agreat de intestinul lui Dolly, care, spre deosebire de al Duduiei, nu mai putea accepta românismul moarei de curechi.

În clipa cînd îl născuse pe Pussy, Duduia era atît de complet anglicizată, încît parcă nu născuse româneşte, ci izbutise în sfîrşit să articuleze perfect întăia vorbă profund englezească. De la primul geamăt al noului-născut. Duduia, aflîndu-i sexul de la moaşă - „E băiat! Să-ţi trăiască, coane Fanachi!” - îl şi botezase Pussy, adică pisicuţă, pe englezeşte. Din nenorocire, Pussy luase tot ce era mai ţigăneşte brun din Fanachi şi Duduia - păr creţ ca pana-corbului, ochi păcurii, ten smolit, - contrazicînd, de la-nceput, voinţa mamei lui, dezolată că fiziologia era atît de rebelă la accentul englezesc. Dar contrazicerea stîrnise şi mai mult temperamentul focos al Duduiei, aşa că Pussy, danciul, era înecat de educaţie englezească, aşa cum ai deghiza o felie de mălai, cu ajutorul sosurilor englezeşti, într-o mîncare stranie, fără de patrie. Duduia era hotărîtă să-l păzească de microbii româneşti; dorea să facă din el un gentleman, un al doilea Marghiloman al ţării, căci Marghiloman era singurul bărbat politic pentru care Duduia avea o admiraţie fără rezerve.

Anglicizată, cu părul tuns şi roş, cu accentul englezesc, în ***home***-ul ei, cu Stevens şi eu Pussy, Duduia devenise atît de alta faţă de vechca Duduiei a casei Danielescu, încît părinţii o considerau cu uluirea unor găini care-ar fi clocit fără să ştie un ou dc acvilă.

O admirau intimidaţi şi epataţi. „Aşa a spus Duduia”, „Aşa a făcut Duduia”, „Aşa vrea Duduia”, - erau comandamente divine, pe care nimeni nu le discuta.

Rolurile se inversaseră. De unde în copilărie Duduia fusese un fel de vechil cu fustă al doamnei Danielescu, în administraţia casnică, acum doamna Danielescu devenise o preoteasă fanatică a concepţiilor Duduiei. Căci şi doamna şi domnul Danielescu o socotiseră pe Duduia cît timp crescuse în casa lor ca pe o viitoare bună gospodină şi femeie frumoasă. Nimic mai mult. Gloria i-o prevedeau numai lui Andi, care nu le dezminţise aşteptările; dar Duduia le răsturnase prevederile, parcă dînd mai multă strălucire şi

răsunet descendenţei Danielescu chiar şi decît Andi. Nu numai că Duduia devenise cineva în Iaşul de după război, dar era „unică”.

Pînă la căsătoria cu Duduia, averea lui Fanachi se amplifica activ, dîndu-i prestigiul oamenilor foarte bogaţi mai ales în atmosfera socială de după război, dar lăsîndu-l în masa cenuşie a îmbogăţiţilor neindividualizat. Duduia, deodată, dăduse un sens şi un stil acestei averi, diferenţiind-o de celelalte. Şi departe de-a contrazice interesele soţului său, le servea. Graţie Duduiei, Fanachi Dobrescu, devenit Stevens, începuse să cunoască nu numai ca avocat şi om de afaceri lumea ieşană, dar şi ca amfitrion distins, venind în atingere, cu acest prilej, şi cu altfel de lume decît cea de pînă atunci. Stilizarea britanică pe care o dădea Duduia averii şi fiinţei lui îi deschidea alte perspective de viitor. Încetul cu încetul, energia lui, reală, dar afectată pînă atunci exclusiv îmbogăţirii, începea să aspire la alt plan de activitate. Se pregătea pentru viaţa politică - nu aparţinea încă nici unui partid —, dîndu-şi seama că situaţia lui de om bogat şi civilizat, de om energic şi cinstit putea fi valorificată în cele mai ridicate altitudini ale vieţii politice. Şi viziunea acestui viitor probabil abea Duduia i-o dăduse, făcîndu-l parcă să-şi ridice privirile magnetizate de cotidianul plat în sus, spre orizonturile spiritualităţii politice.

Duduia, pentru el, devenise tunelul dintre două vieţi; cea de pînă atunci, de muncă aprigă şl de satisfacţii modest provinciale, viaţa Fanachi; cea de atunci încolo, plină de soare ca o zi fără de ceaţă la Londra, viaţa Stevens.

Această energie a Duduiei, care, abea ieşită din casa părintească, se dovedise vrednică să transforme viaţa şi milioanele unui astfel de om, o impusese pe Duduia în societatea ieşană ca o „forţă”. Erau şi cîteva zîmbete, nu numai al lui Luchi, în rarii ieşeni urmaşi ai duhului junimist, dar ce eficienţă socială mai au astfel de zîmbete „literare” în viaţa potcovită de după război!

Doamna Danielescu nu mai îndrăznea să mai dea nici un sfat Duduiei, nici o povaţă: cerea şi primea ea de la Duduia.

Duduia îi explicase că trebuie să-şi cumpere un automobil.

— Nu mai merge, mamă. Ascultă-mă. Nu-i demn pentru oameni ca voi să mergeţi cu tramvaiul şi pe jos. Astăzi, din lumea bună, nu mai merg pe jos decît cei care fac cură de slăbit. Aşa e vremea. Toate merg cu automobilul...

Domnul Danielescu suspinase - el ar fi preferat să facă înainte cură de slăbit pentru trup şi de îngrăşat pentru buzunare - şi cumpărase un Ford.

Apoi urmase instalarea unui aparat radiofonic, tot impus de Duduia.

— Aşa e vremea. Toate comunică prin radio...

Apoi un guler de lutră la blana domnului Danielescu, şi o căciulită la fel, precum şi mănuşi de piele blănită în locul celor de lînă împletite de doamna Danielescu.

După moartea mamiţei, Duduia nu vroise să accepte pentru mama ei doliul de un an. „Fleacuri! Barbarii perimate!” Arătase mamei ei că doliul îmbătrîneşte şi întristează, că doliul e „durerea”, nu haina, şi că viaţa e prea scurtă ca s-o mai întuneci cu haine şi voaluri negre. Doamna Danielescu o ascultase, scurtînd timpul doliului şi amendînd cochet rigoarea lui.

Tot Duduia impusese doamnei Danielescu:

— Astăzi fiecare trebuie să se spele în odaie de baie. Lavoarul în ietac e o barbarie compromiţătoare...

Tot Duduia o determinase pe doamna Danielescu să cumpere maşină de călcat electrică, precum şi aparate aspiratoare de praf. Ce-i drept, şedeau în cada odăii de baie, alături de sacii cu provizii, fiindcă întrebuinţarea acestor aparate însemna o dureroasă risipă de electricitate faţă de energia plătită cu leafă fixă a servitoarei, care călca şi mătura. Dar, măcar aparent, Duduia fusese ascultată. Apoi telefonul casei Danielescu tot Duduiei i se datora.

Singura nesupunere la comandamentele civilizatoare ale Duduiei, fuseseră caloriferele. Aparent, Ştefana era pricina menţinerii sobelor, dar cauza efectivă era cheltuiala pe care instalarea caloriferelor o impunea buzunarelor melancolice ale domnului Danielescu; de cînd cu inovaţiile Duduiei. Apostolul, după fiecare cumpărătură, murmura versul lui Eminescu:

„Şi cum vin cu drum-de-fier, toate cîntecele pier”.

Cîntecele lui Eminescu erau banii Apostolului, constatase Luchi.

Aşadar, de cînd nu mai aparţinea subaltern căminului părintesc, Duduia domnea peste voinţa doamnei Danielescu.

Singurul din familie care-i nesocotea făţiş regalitatea era Luchi.

— Te faci de rîs, păpuşico! Dă-i pace lui Fanachi. Voi o să ajungeţi să puneţi sarmalelor cîte un moto din Shakespeare cu litere de aur!

De-atunci nu-şi mai vorbeau unul altuia, nici nu se mai salutau.

Luchi era socotit ca un fel de pată neagră a familiei. Doamna Danielescu vedea în actele lui aceeaşi absenţă a instinctului de conservare pe care domnul Danielescu o descoperise la Ştefana. Luchi urma cursurile Facultăţii de drept. Doamna Danielescu îl şi văzuse lucrînd pe lîngă Fanachi, fruntaş recunoscut al baroului ieşan, solicitat de o clientelă atît de numeroasă, încît era nevoit să refuze mai mult decît să accepte, clienţii lui fiind socotiţi ca nişte privilegiaţi. Pe lîngă Fanachi, Luchi ar fi putu să înveţe şi să cîştige totodată. Şi Luchi, în loc să „cultive” bunăvoinţa pe care Fanachi nu ştia cum s-o dovedească întregii familii Danielescu, se „stricase” cu Duduia! Şi, culmea, refuza să se mai împace.

— Nu din ambiţie, mamă, dar n-am ce căuta la „Lon- don-Palace”. Vrei să le rîd în nas?!

Andi şi Ştefana erau constrînşi s-o frecventeze din cînd în cînd pe Duduia, rărind pe cît puteau corvezile vizitelor la ea, fără să le poată evita, cum ar fi dorit, întotdeauna. Duduia ţinea s-o aibă pe Ştefana în salonul ei. O considera pe Ştefana ca pe un fel de număr de music-hall, număr gratuit pe deasupra, pe care dorea să-l arate musafirilor ei. Îi prevenise că cumnata ei e cam excentrică, „originală” şi „sălbatică”.

Seratele Duduiei însemnau mese de cărţi în jurul cărora se adunau bărbaţii şi audiţii patefonice - duete englezeşti, dulcege ca şi fumul ţigaretelor englezeşti, coruri negre lascive —, în faţa cărora soţiile avocaţilor ieşeni, gentlemenii din biuroul lui Stevens, aşezate pe scaune confortabile, cloceau în mătăsuri oul plictiselii de lux.

Bărbaţii de o parte, femeile de alta: aşa socotea Duduia că se petrec lucrurile în înalta societate londoneză.

Domnii jucau cărţi, fumau havane sau ţigarete englezeşti oferite de amfitrion şi beau alcooluri dătătoare de congestii, ascultînd patefonul cucoanelor, avînd cinematografica impresie că sînt lorzi în fotoliile de piele şi în fumul de havană.

La început, Andi şi Ştefana fuseseră constrînşi să participe la astfel de serate, făcînd parte din categoria „femei”. Zăceau, pe scaune, ascultînd patefonul, cîteva ceasuri în şir, stăpîniţi de-o stenahorie care-i electrocuta.

De la o vreme, însă, Duduia organizase, anume pentru Ştefana, serate intime, cu persoane alese nominal, pe sprînceană.

Discuţiile de la aceste serate erau mai cu seamă literare ca punct de plecare

Iată cîteva subiecte:

„La Garçonne e o carte morală sau imorală?”

„Proust e un farsor sau un geniu abscons?”

— ***Proustii!*** fusese concluzia-calambur a unui invitat, vorbă de duh reprodusă într-un ziar local la rubrica

„Mondene”, iscălită: Marchizul de Priola.

„Poţi face curte unei fete subţiri în limba românească?”

— Aoh! exclamase Duduia indignată, dînd a înţelege invitaţiilor ei că Fanachi o cucerise pe englezeşte, ca Romeo pe Julieta.

„Complexul-Oedip e ***descoperirea*** lui Freud sau născocirea lui iudaică?”

„Teoria relativităţii e valabilă şi-n amor?” S-ar fi spus că erau blazaţi de mult ce aplicaseră această teorie în fizică şi-n mecanică, şi că singurul interes pe care pentru ei putea să-l mai prezinte teoria lui Einstein era aplicabilitatea ei la activităţi scăpate din vedere de creatorul ei.

„A existat altfel decît în literatură amorul platonic?.”

„În veacul vitezei, romanul nu e un ce perimat?” Concluzia acestor exclusivi lectori de romane fusese că „da, e perimat”.

„Rasputin e un mistic?” Discutaseră binevoitori asupra „misticei sexuale”.

„Gide e un pederast activ sau pasiv?” Un eclectic opinase că e mixt.

„E adevărat că Albertina lui Proust e un băiat trecut în contrabanda fustelor de fată?” Toţi căutaseră să fie vameşii acestei probleme.

„Fustele” fumau cazon, beau vîrtos, şedeau picior peste picior, făcînd un fel de plajă pînă la şolduri în razele luminii electrice, şi de cînd cu Freud, vorbeau orişice fel de porcării, considerînd problemele aşa cum moaşele consideră fătul, mai ales din punct de vedere al conformaţiei sexuale.

Totul era freudian, adică pornografic. Vorbeau despre copulaţiune ca despre ghiocei. Lapsusurile fiecărui invitat, precum şi povestirea visurilor dădeau naştere la interpretări freudiene, care erau numai o trambulină ştiinţifică - prin firmă - a vechiului mahalagism şi a indiscreţiunilor picante. Pederastia, sadismul, mazochismul,

lesbianismul şi toate aberaţiile sexualităţilor fezandate înlocuiau în discuţii adulterul, candidul adulter de odinioară.

Zîmbea Priap deasupra virginelor savante, intrînd nu ca-n vechi, prin inima lor, ci de-a dreptul prin creier, dînd la o parte fantoma Minervei.

Între timp, aparatul de radio plimba auzul invitaţilor prin Europa vocală şi instrumentală. Duduia, stăpînită de ritmul veacului, era febrilă şi oarecum sincronică. Nu suferea monotonia, nici limitarea. Ca Duhul Sfint, dorea să fie pretutindeni în acelaşi timp, primind hrană pentru enciclopedica şi mondiala ei curiozitate. Degetele ei de lăptăreasă elveţiană mulgeau cînd muzica Vienei, cînd pe-a Berlinului, cînd pe-a Romei, cînd pe-a Budapestei. Valsurile se încrucişau după o răspîntie de haos vîjîitor, huiduitor, ţiuitor, uuitor şi orăcăitor, cu operele wagneriene, sonatele cu jazurile, operetele cu simfoniile, dînd o impresie de ospiciu al muzicii care se zbătea epileptică în cămaşa de forţă a undelor captate.

„Numărul” Ştefanei ratase. Nu era socotită nici originală, nici excentrică, ci pur şi simplu ştearsă, inexistentă. Vorbea rar şi puţin, nu manifesta nici un fel de păreri, nu participa la discuţii - şi pe deasupra era îmbrăcată cu o lipsă de eleganţă neiertată, mai ales că era soţia unui băiat ca Andi. I se conceda frumuseţea ochilor; dar ce folos! Cu o pereche de ochi, oricît de frumoşi, nu poţi face o femeie frumoasă.

Aşadar, Ştefana căzuse repetentă la examenul dat, fără de ştirea ei, în faţa juriului fetelor „subţiri”.

Ce putea face Duduia! Ea avusese toată bunăvoinţa s-o „lanseze” pe Ştefana, s-o impuie, - dacă nu se putea! Publicul ieşan era prea lucid ca să înghită erori. Şi la teatru doar, piese care reputaseră straşnice succese în promiscuitatea bucureşteană „cădeau” în faţa

perspicacităţii distinse a publicului ieşan. „Căzuse” şi Ştefana. Amin!

Aşa că de la o vreme, Duduia îşi rărise invitaţiile. O chema pe Ştefana, din simplă politeţă, considerînd-o cu un aer îngăduitor.

Dar la aceste serate intime, nefaste pentru Ştefana, prietenele Duduiei constataseră că Andi „s-a schimbat”.

Nu mai era cel de odinioară, confesorul lor, arbitrul lor psicologic. Se posomorîse, devenise tăcut, avea aerul că fuge de toţi chiar în prezenţa lor, vorbea puţin, ca şi Ştefana, şi de cîte ori o fată, fostă prietenă de-a lui, îl privea mai lung, Andi pleca ochii în pămînt, c-un aer jenat, sau se întorcea spre nevasta lui.

Se burghezise. Era „subt papuc”. Asta era credinţa generală în mediul feminin. Ştefana le apărea mult prea ştearsă ca să merite creditul pe care încă-l acordau muţeniei lui Andi. Căsătoria lui Andi cu Ştefana le apărea ca ,o enigmă, pe care de altfel, între ele, o explicau freudian.

Ştefana se întorcea de la aceste serate, după ce la început o amuzaseră, ca scoasă din etuvă. Avea nevoie de cîteva plimbări lungi ca să se poată dezintoxica.

Andi împărtăşea atitudinea ei, dar îi adăuga un sentiment nou, nedestăinuit Ştefanei. Şi el dispreţuia această mahala ieşeană, care înlocuise cancanul făţiş cu discuţiile freudiene, şi care-n loc să stea cu ochii la fereastra dinspre stradă, trăgea cu urechea, radiofonic, la ce se-ntimplă în Europa. Dar apariţiile lui cu Ştefana în acest mediu îi diminuau prestigiul de odinioară: parcă i-ar fi chelit legenda. Se abţinea de la orişice fel de conversaţii, impunîndu-şi tăcerea marginală, cu răspunsuri cuviincioase la întrebări, pe care-o avea Ştefana; însă tăcerea lui, solidară cu a Ştefanei, nu mai era ***superioară,*** dezinvoltă ca odinioară, ci jenată, constrînsă, timidă.

Înainte vreme, viaţa lui intimă era complect necunoscută mediului monden care stima în el enigma. Dar căsătoria lui cu Ştefana făcuse din el bărbatul unei fete pe care n-o

putea stima, nici admira, tocmai fiindcă Ştefana vroia să treacă şters, neînregistrată de acest mediu depreciat şi de ea, şi de Andi. Şi nici Andi n-o putea ***impune*** pe Ştefana, căci asta implica participarea lui la viaţa acestui mediu, deci reintrarea în ieşenismul de care Andi se ferea.

Din această pricină, şi Andi contribuise efectiv la rărirea vizitelor cu Ştefana, care, pe lîngă corvoada în sine, mai însemnau pentru el şi compromiterea vechii reputaţii. Cum şi Duduia renunţase s-o mai „lanseze" pe Ştefana, Andi şi eu ea scăpaseră de aceste serate.

Astfel că Andi ridicase ultima punte şi închisese ultima poartă care-i mai legau singurătatea de viata mondenă a Iaşului.

Şi iată că de data aceasta, alături de domnul Iustin Danielescu, Andi se ducea cu plăcere spre casa Duduiei. E drept că nu era cu Ştefana. Ştefana însă ştia că se duce singur, socotind vizita lui ca un sacrificiu, nu ca o desfătare.

Succesele universitare îl reabilitaseră pe Andi. Nu i-ar fi displăcut să întîlnească la Duduia vreo cîteva prietene de-ale ei şi să verifice atitudinea lor faţă de recenta lui faimă, aşa cum comenta pe stradă, cînd se întorcea de la Universitate, semnificaţia saluturilor mai îndesite şi mai plecate faţă de cele din vremea lungă a anonimatului studios.

De patru ani pierduse contactul cu lumea ieşană. Ce se vorbea despre el? Cum era privit? Îl stăpînea o febrilitate asemănătoare cu a celor care sînt gata să reia o drogă de

care s-au dezbărat cu trudă; dorea să afle răsunetul succeselor lui universitare.

De patru ani nu mai văzuse pe nimeni. Trăise retras alături de Ştefana, ocolindu-şi toate cunoştinţele, nefăcînd nici o vizită, dispărînd din Iaşi ca cei plecaţi în străinătate pentru studii.

Şi apăruse brusc - ca Napoleon în Italia - prin succesele universitare, care-l restituiau societăţii ieşene, după ce se lepădase voluntar de ea, sacrificîndu-i-o Ştefanei, adică lui însuşi, căci nu Ştefana îi ceruse acest sacrificiu, ci Andi singur îl făcuse, socotindu-l drept condiţia izbăvirii de trecutul meschin şi sterp.

Astfel că vizita pe care era constrîns s-o facă Duduiei - cu ştiinţa şi aprobarea Ştefanei - îi dădea pentru întîia oară prilejul să-şi îndestuleze această curiozitate.

Parcă-şi pierduse umbra socială, şi dorea cu o bucurie clandestină să şi-o regăsească, în absenţa Ştefanei.

*

Duduia pregătise o surpriză pentru Andi: Magda Boldur, readusă la Iaşi de Duduia, după o absenţă de patru ani.

Lectorul îşi mai aminteşte poate că Magda Boldur, rămasă orfană, în timpul războiului, fusese crescută de mătuşa ei, Zinca Boldur, în enormă casă cu papagali şi servitori bătrîni, sihăstrită în plin Iaşi pe strada Lăpuşneanu.

Cu patru ani în urmă, Zinca Boldur decedase; moartea pecetluise cu palorile ei argintii sulul de pergament al fecioarei octogenare, care lăsa zece orfani în coliviile de argint, şi singură pe lume pe Magda, ultima supravieţuitoare a neamului Boldur.

Fanache Dobrescu, avocat de casă al Zincăi Boldur şi executorul ei testamentar, se ocupase cu înmormîntarea şi cu formalităţile deschiderii succesiunii care făcea din

Magda Boldur una dintre cele mai bogate „partide” ale Moldovei.

Încă de pe atunci, Fanachi Dobrescu era îndrăgostit de Duduia. Şi fără să ştie că Magda îl iubea pe Andi, nici că Andi era logodit, propusese Duduiei pentru Andi milioanele Magdei, ca o dovadă delicată a solicitudinei lui pentru familia Danielescu.

Era prea tîrziu. Şi pe-atunci, Duduia, pe care căsătoria lui Andi şi răsfăţul Ştefanei în casa părintească o jigneau adînc, socotise căsătoria lui Andi cu Ştefana, faţă de ce pierdea o dată cu Magda Boldur, ca o justă pedeapsă, ca o binevenită revanşă a umilinţei ei. Aşa că-n loc să cerce o reapropiere între Andi şi Magda - a cărei iubire pentru Andi o cunoştea de la Agapia - reapropiere care i-ar fi îndestulat şi voluptatea de-a intriga, şi resentimentele împotriva Ştefanei, preferase să asiste sarcastică la desăvîrşirea căsătoriei lui Andi cu o fată fără zestre.

După ce aflase că Andi se căsătoreşte, şi după ce văzuse în ziare că această căsătorie nu e un zvon, ci un fapt real, îndeplinit, Iaşul devenise pentru Magda Boldur oraşul mormintelor.

Renunţase la Universitate, dăduse procură generală lui Fanachi Dobrescu şi plecase în străinătate, hotărîtă să se expatrieze definitiv, luînd cu ea o fotografie de-a lui Andi şi puţinele scrisori laconice pe care le primise de la el.

Se instalase dintîi la Geneva, oraşul în care petrecuse cîţiva ani ai copilăriei pe cînd trăiau părinţii ei. Cîtăva vreme fusese complect dezorientată. Adormea plîngînd, şi ziua rătăcea în hainele de doliu prin Geneva, aşteptîndu-se parcă mereu să-l întîlnească pe Andi, printre oamenii necunoscuţi. Se întorcea acasă tot singură, aşa cum plecase, şi haina ei de doliu însemna parcă mai mult o văduvie tragic timpurie decît moartea unei mătuşe de care n-o lega nici o afecţiune profundă.

Nu participa la viaţa Genevei. Sufletul ei continua să stea pe scara vestibulului casei de la Iaşi, plîngîndu-l pe Andi,

gîndindu-se la el, aşteptîndu-l: retrăind povestea fetei de împărat adormită de o vrajă în castelul ei, cu vremea la picioare ca un ogar, în aşteptarea Craiului Fermecător a cărui sărutare avea să deştepte timpul adormit şi inima fericirii oprită într-un piept de fată.

Îi pierise pasiunea de odinioară pentru matematici, şi n-avea nimic cu ce s-o înlocuiască. Acolo, la Geneva, se împrietenise cu o rusoaică refugiată care dădea lecţii de pian şi canto. Rusoaica descoperise că Magda avea un glas de soprană curat ca lumina stelei polare. Îi dăduse lecţii de canto, redeşteptînd treptat în sufletul Magdei un nou interes pentru viaţă.

Apoi plecaseră la Paris amîndouă, rusoaica fiind subvenţionată de Magda ca un fel de doamnă de companie.

Luase lecţii de canto la Paris cu profesori reputaţi, care confirmaseră aprecierea rusoaicei, prezicindu-i Magdei o carieră strălucită. Îşi dăduse concursul de cîteva ori la festivaluri date cu scopul de-a aduna fonduri pentru studenţii români, şi succesul depăşise aşteptările.

Ziarele româneşti din ţară reproduseseră pasagii elogioase ale criticei franceze. Duduia se folosise de acest prilej, şi intervenise în corespondenţa de afaceri a soţului ei cu Magda Boldur - gurile clevetitoare pretindeau că administrarea averii Boldur ar fi fost izvorul fluvialei averi a lui Fanachi - şi scrisese Magdei o scrisoare afectuasă de felicitări, reproşindu-i gentil că a uitat Iaşul, „care n-a uitat-o”.

Această scrisoare cu final ambiguu deşteptase în sufletul Magdei dorul de ţară, de Iaşi, împrospătîndu-i dureroasa amintire a lui Andi. Îl visase de cîteva ori, şi visul care-i aducea vii icoanele ieşene ale singurei ei iubiri îi scuturase parcă zarzări înfloriţi pe morminte sufleteşti, tulburînd-o, readucîndu-i vechile melancolii, dîndu-i acelaşi sentiment de văduvie timpurie ca şi la Geneva.

Tînjea după ţara ei, după oraşul ei, după Iaşul în care primăvara nu răsărise numai din pămînt, cu fiori şi adieri de luncă şi livadă, ci şi din sufletul ei, cu întîia dragoste acolo scuturată delaolaltă cu toamnele româneşti.

Începuse s-o obsedeze gîndul întoarcerii, al pelerinajului la Sfintul Mormînt al întîii tinereţi. Scosese fotografia lui Andi din scrin, aşezînd-o la căpătîiul ei.

Şi întîia-i izbucnire înspre Iaşi se dăruise toată în scrisoarea prin care mulţumea Duduiei pentru bunul gînd şi caldele cuvinte. O scrisoare lungă, depăşind şi prin ton, şi prin cantitate simpla formulă de politeţă. S-ar fi spus că scria unei vechi prietene, deşi n-o cunoscuse pe Duduia pînă atunci. O zărise la Iaşi pe stradă, ştia că-i sora lui Andi, dar atît. Simplul gînd, însă, că nu scrie unei străine, ci unei române, unei ieşence care era sora lui Andi, îi dăduse o febrilitate, o bătaie de inimă, o înduioşare pentru toate amintirile ieşene, pe care frazele scrisorii le înregistraseră ca un seismograf al lirismului.

Scrisoarea Duduiei nu era o simplă amabilitate strategică, menită să împodobească şi să ungă cu untdelemnul măgulirii socotelile lui Fanachi, care cam scîrţîiau a fraudă juridic măsluită: prin scrisoarea ei către Magda, Duduia vroia să constate „pulsul sentimental” al clientei lui Stevens. Îl mai ţinea minte pe Andi, sau îl uitase?

Căci atitudinea Duduiei faţă de Andi se modificase. De cînd nu mai erau rivali în casa părintească, de cînd îşi impusese şi în casa ei, şi-ntr-a părinţilor, supremaţia dictatorială, Duduia dorea să refacă viaţa lui Andi după bunul ei plac, urmărind aceeaşi desfătare imperialistă pe care i-o dădea afirmarea voinţei ei în orişice ocazie. Vroia să-l recăsătorească pe Andi, aşa cum tunsese musteţile fostului Fanachi, devenit Stevens, aşa cum impusese părinţilor să-şi cumpere automobil şi să-şi instaleze radio.

Pe de altă parte, deşi ratificase tacit verdictul prin care Ştefana era definitiv retrogradată printre făpturile şterse,

îşi dădea seamă că Ştefana era voluntară Cenuşăreasă, şi că reputaţia ei printre prietenele Duduiei nu era, în fond, decît urmarea atitudinei Ştefanei, care „întorcea spatele” şi ei, şi mediului ei, abţinîndu-se de-a participa la viaţa Duduiei şi a prietenelor ei.

Simţea de asemeni, cu un instict care dovedea înrudirea ei cu Andi, că Ştefana e mai energică decît toţi cei de-acasă, şi că numai Ştefana exercită asupra lui Andi o influenţă pe care părinţii n-o aveau. Dar această energie era ostilă Duduiei, şi nu fiindcă Ştefana ar fi invidiat-o pe Duduia, ci fiindcă o desconsidera. Nici Ştefana, nici Luchi nu erau epataţi de averea, stilul, casa şi faptele autoritare ale Duduiei. Numai ei doi dădeau Duduiei, uneori, conştiinţa incomodă că e o parvenită. Ei doi erau singurele oglinzi sociale, în care nu-i plăcea să se privească. Şi ei doi numai nesocoteau autoritatea Duduiei. Coalizaţi, ar fi putut să impuie treptat şi lui Andi atitudinea lor.

Şi tocmai de asta se temea Duduia. Nu-l iubea pe Andi. Se adunaseră în sufletul Duduiei prea multe umilinţi datorite prezenţei lui Andi în căminul părintesc, prea îi invidiase de-a lungul anilor adolescenţei frumuseţa şi mai ales fineţa şi distincţiunea lui, ca să-l poată iubi. Îi jignea trufia. Fiinţa lui Andi actualiza vechile umilinţi şi ranchiune, şi totodată şi amintirea sufletului subaltern pe care-l avusese Duduia în căminul părintesc, de care suflet se lepăda ca de-o rudă compromiţătoare.

Dar Andi era intelectualul familiei în viitor, căci domnul Danielescu îmbătrînise, şi, deşi ilustru, se demoda. Aşa că Andi însemna pentru Duduia o întregire cu totul necesară decorului ei, reprezentînd din punct de vedere inteleetual, peptru ea, ceea ce „Rolls-Royce”-ul şi „Lancia” reprezentau ca vehicule distinse printre automobilele plebeiene ale celorlalţi ieşeni.

Şi ca să poată dispune de Andi în viitor, trebuia să-l despartă de Ştefana, mai primejdioasă din accst punct de

vedere decît Luchi, fiindcă era nevasta lui Andi - şi Duduia cunoştea eficienţa autorităţii de soţie - şi fiindcă reprezenta pentru Duduia o formulă de energie - ostilă ei - dar necunoscută ei, spre deosebire de Luchi, care, deşi rebel, îi era cunoscut.

Iată de ce răspunsul Magdei Boldur, plin de lungi efuziuni sentimentale, stîrnise în Duduia nevoia de-a sări într-un picior. Recunoscuse în scrisoarea Magdei ceea ce numea ea către Stevens „jocul prin bandă”, ca la biliardul învăţat de cînd se căsătorise.

Duduia avea o mare experienţă a efuziunilor de genul celei din scrisoarea Magdei Boldur. Pe cînd învăţa la liceu, mai toate prietenele ei erau îndrăgostite de Andi. Şi cum Andi era invizibil şi intangibil. Duduia devenea templul cultului lui Andi. Un cult remunerator pentru preoteasa lui: sora lui Andi. Aşa-zisele ei prietene o încărcau de daruri, de dezmierdări, de sărutări, de servicii benevole, de care natural se folosea ea, dar de pe atunci ştiind - cu o oţetire rivală - că erau destinate lui Andi. Ei îi făceau curte în dorul lui Andi. Şi Duduia accepta ofrandele, ştiind prea bine că nu-i decît o suplinitoare, nu titulara.

Acesta era şi sensul scrisorii Magdei Boldur, care răspundea pe patru pagini, cu o căldură şi o înduioşare revelatoare, la scrisoarea de felicitări a unei necunoscute.

Duduia răspunsese la această scrisoare în acelaşi stil, mimînd entuziasmul, căldura şi înduioşarea Magdei. Natural, nu pomenea nimic despre Andi. Tema generală a scrisorii era „sufletul ieşan” - indestructibil oriunde s-ar afla. Cultul amintirii, cultul trecutului, melancolia şi visarea pe care Iaşul le întipărea trainic în sufletul ieşenilor îi făcea, ce-i drept, dezarmaţi în viaţa „brutal democratică” a epocei de după război, dar le dădea în schimb acea elegiacă aristocraţie sufletească, asemănătoare cu a palatelor veneţiene care-şi oglindesc ruinele în lagunele moarte, părăginindu-se în oglinda istoriei lor.

Duduia deţinea această imagină veneţiano-ieşană de la o recentă apologie a ieşenismului, făcută de Andi la prelegerea inaugurală la care asistase şi Duduia în rînd cu restul familiei, mai puţin Ştefana, a cărei prezenţă l-ar fi intimidat pe Andi, dîndu-i temutul „trac” oratoric: echivalentul psicologic al „cîrcelului” de care se tem înotătorii.

Duduia iscălise această scrisoare: Dolly Dobrescu. Pe întîia o iscălise: Mărioara Dobrescu. Iar pe a treia, care pornise după răspunsul Magdei, o iscălise: Dolly, pur şi simplu.

Astfel se născuse prietenia epistolară dintre Duduia şi Magda. Îşi scriau una alteia scrisori lungi - confesional melancolice ale Magdei, comprehensiv melancolice ale lui Dolly.

În perioada epistolară, sufletul Magdei se rezemasc dc umărul lui Dolly, poate închizînd ochii şi inchipuindu-şi că se reazămă de-a lui Andi. Timp de cîteva luni, Duduia căutase să cugete şi să scrie cît mai ca Andi, pregătind sufletul Magdei, cu o răbdare de şahist, pentru viitoarea întrevedere, pe care o plănuia.

Luaseră prin corespondenţă întîlnire la Paris. Confruntarea dintre prietenele epistolare fusese curioasă. Parcă Duduia - adică Dolly - era de la Paris, şi Magda Boldur venea de la Iaşi. Căci frumuseţa Magdei era tot atît de provincial sfioasă ca şi odinioară, cu părul tot lung, cu rochiile nu de ajuns de scurte, obrajii nefardaţi lăsînd liber şi aparent fluxul şi refluxul roş al inimii, iar genele apleeîndu-se tot atît de des pe timiditatea ochilor albaştri.

Pe cîtă vreme Dolly, deşi balcanic robustă, purta toate stemele modernismului intervenit, care dă fetelor aparenţă de efebi cinici, şi băieţilor structură de fetiţe sportivizate prin costum, cu sînii - de vatelină - bombaţi subt surtuc, şi şoldurile densante în croiala colantă.

Duduia simţise dezamăgirea Magdei în intimidarea ei, precum şi cauzele acestei dezamăgiri, fiindcă Duduia îşi

dădea perfect seama că Dolly, cu părul mahoniu, retezat scurt, cu ochiadele ei brune, cu sprîncenele ei focoase, cu nările ei vibrante, cu buzele ei cărnoase şi cu trupul ei de odaliscă sportivă, dezminţea de la prima vedere înrudirea cu serafismul epistolar pe care i-l cunoscuse Magda înainte de-a o privi.

Şi-ntr-adevăr, Magda fusese dezamăgită. Parcă s-aştepta, după preludiile epistolare, să vadă, să strîngă în braţe pe un fel de Andi cu fustă.

Dar imediat îşi reproşase această spontană dezamăgire ca o nedreptate făcută prietenei ei.

Fuseseră nedespărţite la Paris. Duduia, după revelaţia făpturei ei fizice, pe care n-avea cum s-o ascundă Magdei, continuase să joace rolul de „soră sufletească” a lui Andi, pe care îl jucase şi-n corespondenţă, dînd Magdei o impresie de fineţă, de duioşie, de subtilitate şi comprehensiune, care o determinase într-o seară să-i spuie tot: îl iubea pe Andi, cu toate că renunţase la el.

Atunci vorbiseră întîia oară despre Andi - Magda cu ochii plini de lacrimi. Duduia cu capul Magdei pe braţele ei.

Lumina era stinsă - de Duduia - dînd clipei atmosfera necesară spovedaniilor dureroase.

Şi după ce Magda îşi răstumase sufletul în braţele Duduiei, Dolly oftase, şi scăpase şi ea secretul cel mare: Andi era nenorocit.

— Vai, Dolly!

— Da, Magda... Mi-ai zmuls o confidenţă pe care n-aş fi vrut s-o mai ştie nimeni... nici chiar tu.

Căsătoria lui Andi cu Ştefana nu era decît o ambalare tinerească.

— Vai!

Dolly era convinsă că singura lui dragoste adevărată fusese şi era tot Magda.

Magda nu făcea parte - deşi urmase Matematicele - din acea categorie de oameni care întreabă mereu: „De ce?”, examinînd.

Ea exclama mereu: „Vai”, acceptînd.

Aşa că Dolly o dominase fără efort, conştiinţa c-o domină dîndu-i o şi mai mare îndemînare în rolul de soră îndurerată a fratelui nenorocit.

În versiunea lui Dolly, Andi era prototipul ieşanului superior, capabil de înălţare intelectuală şi de energia visului creator, dar inapt pentru fapte, neînzestrat cu energie socială. Căsătoria lui Andi cu Ştefana reedita alipirea Moldovei de Muntenia, reprezentînd un acces de sentimentalism, o dorinţă de jertfă, pe care şi Muntenia şi Ştefana la fel le exploataseră, Bucureştiul dominînd Iaşul, iar Ştefana pe Andi.

Şi Andi era nenorocit - ca şi Moldova. Dovadă? Nu mai era cel de odinioară. Muncea necontenit, cu o îndîrjire caracteristică oamenilor care vor să uite o durere, istovindu-se prin exces de muncă. Nu mai glumea, nu mai vedea lume, nu mai zîmbea; trăia retras, numai în lumea cărţilor, ocolind societatea, posomorîndu-se din ce în ce.

— ...Îmbătrîneşte.

— Vai!

Nimeni nu ştia ce se petrece în sufletul lui.

— Înţelegi, Magda, Andi nu-i omul capabil să-şi afişeze durerile!

Dar ea, Dolly, copilărise cu Andi, fusese camarada lui cea mai apropiată, „sora” lui, aşa că ea singură ghicise ceea ce scăpase neobservat celorlalţi.

Şi se temea! Ceva vag, nelămurit, o intuiţie femeiaseă. îi spuneau că o nenorocire îl pîndeşte pe Andi. Nu ştia bine ce! Neurastenie, sinucidere...

Duduia citise cu patru ani în urmă scrisoarea prin care Andi cerea consimţimîntul părinţilor lui pentru căsătoria cu Ştefana, şi Dolly nu uitase nimic din experienţa Duduiei.

Se vede că nu degeaba plînsese domnul Danielescu atît de oportun în cariera lui oratorică atunci cînd marile emoţii ale istoriei impuseseră tăcerea buzelor şi vorba ochilor;

picurase şi Dolly în clipele de întuneric şi confidenţe, evocînd primejdiile care-l pîndeau pe „bietul nostru Andi”.

Seara se isprăvise cu un plîns comun, cu braţele înnodate.

De-atunci, singurul subiect de conversaţie, singura preocupare comună prietenelor nedespărţite fusese viitorul lui Andi. Îl cercetau, înlănţuite una lîngă alta, ca două fete de marinar, privind de pe ţărm furtuna în care-i barca părintească.

Şi-n preajma înapoierii lui Dolly luaseră o hotărîre. Magda primise invitaţia lui Dolly de-a petrece cîteva luni la ea acasă, în scumpul Iaşi. Să se plimbe amîndouă prin „Iaşul lor”, Magda să dea un concert de binefacere: într-un cuvînt, Andi s-o ştie că-i la Iaşi. Simpla ei prezenţă însemnînd pentru Andi o reconfortare, o alinare, singura care-l putea feri de deznodămîntul fatal.

Nu urmăreau nimic alt. Nici Magda, nici Dolly n-ar fi fost în stare să conceapă măcar o idilă adulterină, sau măcar o prietenie clandestină, o frăţie dosnică: nu-nu! Atît numai: prezenţa Magdei la Iaşi să restituie „oraşului mort” parfumul de primăvară pe care, pentru Andi, îl pierduse.

Această imagină o luase Duduia tot de la prelegerea inaugurală a lui Andi. Acolo, însă, „parfumul de primăvară al oraşului mort, pierdut pentru ieşenii de astăzi”, îl readucea, în concepţia lui Andi, „conştiinţa trecutului istoric al Iaşului”, numai această conştiinţă, fiind în stare să redea ieşenilor prestigiul de odinioară, puritatea şi se- meţia vechii Moldove.

După cum se vede, vorbele lui Matei Velisar deveniseră idei generoase de-ale lui Andi, pentru ca, mai pe urmă, să devie manopere sentimentale de-ale lui Dolly.

Sinceritatea Velisarilor devenise şi ea, la rîndul ei, o mască în balul mascat.

*

Căldura impersonală a caloriferelor, miros dulceag de tutun englezesc amestecat cu asprimile fumului de havană, şi vestibulul, ca decorul unui act întăi în care apărea deocamdată ***groom***-ul cosmeticat, înclinat, în vestă galbenă cu dungi negre şi nasturi de alamă, în timp ce, nevăzută, răsună o muzică englezească, un cor negru, sau o gripă radiofonică: acestea erau primele impresii ale lui Andi de cîte ori intra în casa Duduiei, impresii totalizate în sentimentul că trebuie să participe la un fel de operetă, cu factice însufleţire scenică, destinată numai spectatorilor din sală.

Impresiile reapărură parţial de îndată ce servitorul deschise uşa din faţă domnului Danielescu şi lui Andi, dar încetară de îndată, lăsînd s-apară una nouă.

Nu curgea nici robinetul patefonic, nici furtunul radiofonic. Răsuna un cîntec cu miros de liliac jilav înflorit în tristă noapte de primăvară.

„Ich grolle nicht, und wenn das Hertz auchbricht...”

Glasul de soprană n-avea nici stridenţă, nici fragilitate. Era puternic şi dulce, şi patetismul liedului redat de glasul tînăr apărea ca luna în aburii unei ploi de primăvară.

Era ciudată impresia violentă de primăvară, atît de neaşteptată, că devenea dureroasă. Impresie de nopţi de primăvară ***de altădată*** - după aula Universităţii şi gerul iernii.

Andi simţi cu genele plecate o scurtă suferinţă şi melancolia unei întîneriri.

— Au venit cucoanele? întrebă domnul Danielescu, lepădîndu-şi şoşonii descheiaţi de cînd îi pusese.

Muzica încetă.

Se auzi o forfoteală în salon.

— Hallo, Andi!

Nici nu-şi scosese blana, şi Duduia era în braţele lui, c-un salt care căuta să plasticizeze impresii de la baletul rus, recent văzut ia Paris.

— Daddy, vai cc frumos te-ai făcut!

Mai greoaie - iarna îi sensibiliza reumatismul - doamna Danielescu ajunse în braţele domnului Danielescu abea după ce Duduia, Dolly, îşi sărutase şi tatăl, pe „daddy”.

Duduia nu-şi găsea astîmpărul.

Era aţîţată de cele două surprize pregătite familiei: una pentru daddy, alta pentru Andi: Magda.

Domnul Danielescu îşi săruta „surpriza” fără să-i descopere caracterul de surpriză specială pe care i-l dăduse Duduia.

Şi deodată, după efuziunea primului lirism, epidermic, răsună c-a-n piesele istorice cînd voievodul descoperă că sfetnicul cel mai iubit l-a trădat un:

— Beatrice!

— Doamna Danielescu plecasc genele. Îşi tunsese părul băieţeşte, cu unghi la ceafa rasă, şi îmbrăcase rochia intermediar scurtă - rochiţă totuşi - pe care i-o adusese Duduia din străinătate.

— Daddy, să nu spui că nu-ţi place! Am întinerit-o cu zece ani, darling!

Domnul Danielescu încremenise.

Ca Napoleon în faţa piramidelor, parcă se pregătea să spuie cuvinte istorice.

— Şi ce-ai făcut cu Cozile Tale?

— Ţi le-a adus, daddy.

Doamna Danielescu se congestionase. Era tunsă abea de cîteva ceasuri. Duduia o convinsese la Chioaia, şi pe drum - de la Chioaia la Iaşi - că părul lung i-o barbarie compromiţătoare:

„Aşa e vremea, mamă. Toate femeile din lumea bună şi-au tăiat părul.”

...că-n Occident nu mai poartă cozi decît chinejii acrobaţi, că doctorii din Anglia i-au spus că părul lung ane-miază şi dă migrene şi, abea sosite la Iaşi, o dusese ca pe o somnambulă la coaforul de dame, luînd asupra ei

consecinţele, asistase la retezarea cozilor, împachetate pentru daddy în hîrtie de matasă cu inscripţia „Souvenir”, determinase conturul modern al tunsorii apoi, acasă, o modernizase pe terorizata convertită, îmbrăcînd-o cu rochie scurtă şi cu sveaterul de matase cu picturi cubiste, o fardase cu roşul lichid adus de la Paris, îi răspicase carminat buzele, îi întunecase albăstriu pleoapele, şi acum o contempla ca pe o casă renovată după preceptele moderne, pîndind reacţia arhitectului de modă veche.

Pe doamna Danielescu o înfrigura şi o mînca ceafa rasă - dîndu-i parcă un fior - şi o neliniştea cochet privirea uluită a domnului Danielescu.

Se simţea culpabil întinerită, ca o trăsură devenită automobil.

O dată cu părul tuns şi cu rochiţa sprintenie, parcă-i dispăruse amintirea maternităţilor; se simţea mai degrabă soră cu Duduia decît mama ei. Şi parcă era ***adusă*** nu în faţa soţului ei, ci în faţa unui ***bărbat.***

Domnul Danielescu o privi, o măsură, o compară cu amintirile. Şi se vede că fardul obrajilor şi accentul carminat al buzelor deşteptaseră o veche lucire în amintirile sîngelui, căci deodată se simţi roşind, întinerit şi el, şi ridicînd din umeri, ca un om care se decide să facă o beţie, se adresă Duduiei:

— Să mă bată Dumnezeu, da’ zău că-i sade bine!

Duduia-şi sărbători succesul printr-o fantezie coregrafică, un fel de dans războinic, ca al triburilor negre.

În timpul pantomimei părinteşti, Andi se aranjase la oglindă, retuşînd în treacăt dezordinea crăvăţii şi a şuviţelor de păr, acceptînd din semnele succesului de la Universitate numai lucirea ochilor şi înfierbîntarea obrajilor.

Era îmbrăcat sumbru, cu haine albastre, cravată tot albastră, un albastru mai deschis decît al hainelor; din aceste valorificări de albastru, capul răsărea palid argintiu, cu umerii obrajilor abea rumeni, cu părul brun în care

mocnea o flacără de aur ruginiu, cu ochi negri ca mătăsoasele ape ale blănii de lutră, cu bărbie de adolescent, şi linia gîtului la fel tînără, - dînd o impresie de frumuseţă atît de categoric opusă ambianţei, că te-ntrebai, văzîndu-i capul, unde-i lancea, undc-i calul alb cu fîlfîit de aripi în galopul lui ceresc?

Această impresie despre el însuşi o avea Andi privin- duse în oglindă, impresie care-i îndestula măgulitor nevoia de cochetărie deşteptată-n el de glasul din salon după ce cîntecul încetase.

Duduia nu urmărise numai pantomima părintească, ci şi pe a Narcisului din oglindă, cu coada ochiului şi-a ghidului. Liedul cîntat de Magda, acompaniată de Duduia, tocmai cînd sosiseră Andi şi cu domnul Danielescu, nu era simplă întîmplare, ci rezultatul unei deliberări prealabile. Făcea parte din aceeaşi categorie de strategii casnice, ca şi măsurile dintr-o sonată de Beethoven, pe care Duduia le- ncepea de cîte ori s-auzea, odinioară, o trăsură apropiindu-se de casa părintească pavoazată pentru musafiri.

Confruntarea lui Andi cu el însuşi în oglindă nu se- ntîmplase niciodată atunci cînd Andi o însoţea pe Ştefana.

Aşa că Duduia interpretase just şi valoarea acestei contemplări în oglindă, cît şi semnificaţia aranjării părului şi a crăvăţii: Andi auzise glasul frumos al Magdei fără să-l identifice, şi, nefiind cu Ştefana, recurgea la oglindă înainte de-a intra în salonul unde era femeia cu glas dulce.

Porniră spre salon cu Duduia în frunte şi Andi la urmă, el singur situîndu-se după ceilalţi, nu numai de politeţă, dar şi din calcul. Fiind cel din urmă, avea răgazul necesar de-a vedea cine-i în salon, înainte de-a intra, şi de-a se pregăti în consecinţă.

S-aştepta tot atît de puţin s-o vadă pe Magda Boldur ca şi s-audă un lieel în casa Duduiei, care trăia în „veacul vitezei”. Şi din pragul salonului, pe cînd domnul Danielescu acorda celor de-acolo cinstea de a-i strînge mîna, primi, văzînd-o pe Magda, aceeaşi impresie de parfum de altădată pe care i-o dăduse şi liedul.

Duduia, ca şi cum n-ar fi ştiut nimic, îl prezentă Magdei.

Mîna Magdei tremura.

Era în picioare, rezemată de pian.

Andi simţi că se roşeşte. Nu întîlni privirea Magdei; îşi aplecase genele sperios, dar pe obrajii ei ovali izbucnise o roşeaţă din acelea care fardează şi vîrful urechilor cu emoţii demodate.

Şi doamna Danielescu, şi Duduia văzuseră. Ochii lor se întîlniră o clipă numai. Doamna Danielescu se stăpîni, diformîndu-şi strimb un zîmbet, de parcă ar fi privit un miliard de aur revărsat.

Nările Duduiei vibrară.

Nu vorbiseră nimic una cu alta despre Magda Boldur. Dar doamna Danielescu înţelegea, şi Duduia pricepuse că mama ei a înţeles. Complicitatea lor se născu fără vorbe, dîndu-le în acea clipă senzaţia de primejdie şi voluptate a contrabandiştilor şi a braconierilor.

Sosirea Duduiei din străinătate adunase la ea pe cîteva prietene, care-o însărcinaseră cu felurite comisioane: pudră, fard, parfumuri, mătăsuri, melesteie de metal şi cauciuc pentru masaj etc.

Mesele salonului erau acoperite de cumpărăturile aduse, a căror expoziţie - cutii de pudră, pufuri enorme, flacoane, tuburi - era în evident constrast cu liedul rătăcit ca o lebădă într-o vitrină cu frivolităţi femeieşti.

Discuţiile, silnic oprite de muzică, reîncepuseră, născîndu-se din flacoane, din cutiile cu fard, din mătăsuri, gravitînd în jurul ultimelor mode din străinătate, consemnate în jurnalele de mode şi-n revistele trecute din mînă-n mînă.

Domnul Danielescu blama prin severitatea înfăţişării şi prin atitudinea parcă asiriană futilitatea subiectelor. Era grăbit să plece acasă, să mănînce şi să se culce cu noua versiune a soţiei lui, care-i dădea o impresie de adulter de cîte ori o privea. Dar doamna Danielescu nu se grăbea de loc. Intrase în rîndul „fetelor” şi-n „veacul vitezei”.

Andi se retrăsese într-un colţ al salonului, aşezîndu-se într-un fotoliu.

Toţi şedeau pe scaune. Numai Magda Boldur rămăsese în picioare. Era atît de emoţionată, că nu mai îndrăznea să se mişte de lîngă pianul de care se rezema, cu sufletul ascuns în ***Dichterliebe*** ca într-un tufiş de liliac. Ea singură era frumoasă dintre toate femeile şi fetele din salon, şi singura, nu demodată, dar mai degrabă arhaic frumoasă.

Înaltă şi subţire ca şi Andi, avea acelaşi profil de efeb grec, şi numai ea din tot salonul mai purta pe cap ploaia de primăvară a părului de femeie.

Andi n-o privea. Asculta concentrat discuţiile despre modă.

Interveni, schiţînd ironic o teorie a modernismului vestimentar.

Toate fetele ridicaseră ochii spre el, cu un fel de uimire desfătată. Cum? Andi mai vorbea cu ele? Se mai amesteca în discuţiunile lor? Nu le dispreţuia...

Andi distingea, ca substrat al modelor actuale, ceea ce numea el - după Gide - coridonismul.

Modernismul detronase „femeia”, înlocuind-o cu efebul. Şi modelele femeieşti, şi cele bărbăteşti urmăreau realizarea plastică a aceluiaşi tip de efeb. Vechile atribute distinctive ale sexelor dispăruseră, în confuziunea actuală.

Musteaţa şi barba erau rase; cozile, retezate. Femeilor li se interzicea conturul de amforă plină, robust rotundă, care făcuse gloria femeilor de odinioară. Femeile trebuiau, după canoanele moderne, să fie zvelte ca băieţii, nu ca femeile, să păşească bărbăteşte energic, nu să alunece ca valul.

Consideraţiile lui Andi, pînă la acest punct, conveneau auditoriului feminin, amator de explicaţii cu rădăcini sexuale. Dar Andi, spre surpriza generală, luă o atitudine potrivnică versiunii moderne a femeii, făcînd elogiul vechiului tip de femeie. Femeia trebuia să reprezinte, după Andi, ca siluetă, curba şerpuitoare, nu unghiul, nu linia dreaptă, nu duritatea atletului. Îi era îngăduit să fie zveltă numai atît cît permitea conturul amforei, contur care hotărnicise definitiv frumuseţa trupului femeiesc. Amforă puternic bombată, sau sprinten alungită, dar amforă. Aşa hotărîse Dumnezeu, hărăzind-o maternităţii, cum amfora e hărăzită apei; aşa confirmase geniul grecesc.

Femeia-arbust, femeia-surcică, femeia-frigăruie, fe- meia-scobitoare erau eresuri ale sexualităţii moderne, care încerca să dărîme estetica, impunîndu-i un apetit glandular, nu o revelaţie estetică.

Apoi combătu tunsoarea modernă. Vechea Dalila tun-sese pletele lui Samson, luîndu-i astfel puterea. Moderna Dalila îşi tăiase propriul ei păr, dovedind prin aceasta că nu mai era Dalila. Parfumul feminităţii, după Andi, era în păr, şi numai în părul lung care înconjura pe femei cu un mister de pădure: nu-l mai aveau. Despletirea pentru noapte, în faţa oglinzii, dispăruse. Secase rîul mătăsos al oglinzilor. Gestul pieptenului care vîslea în apa revărsată pe umeri dispăruse. Femeia de azi se pieptăna cu mîinile, ca băieţii; îşi alegea cărarea expeditiv, ca băieţii; îşi comprima părul în filet, ca băieţii. Ş-apoi, ceafa rasă despodobea pe femei de cea mai încîntătoare nuditate a fiinţei lor: ceafa rotund şi dulce descoperită de părul ridicat.

Duduia zîmbea: se gîndea succesiv la Ştefana şi la Magda, - la ea, de loc. Teoriile lui Andi, în sine, o lăsau complet indiferentă. În ce-o privea, ştia perfect succesul carnivor stîrnit printre bărbaţi de ceafa ei rasă. Restul era moft!

Andi, în aceste clipe, nu se gîndea nici la Ştefana, nici la Magda. Dorea numai să ofenseze pe ,,fetele subţiri", reinspirîndu-le vechiul respect deferent. Dar înregistrase, de cîteva ori, neliniştit, zîmbetul Duduiei.

Şi deodată îşi dădu seama de gafa enormă pe care-o făcea.

Avu o mişcare agresivă.

Se stăpîni.

Zîmbi ironic.

Şi continuă, afirmînd că s-a mărginit să ***expuie*** două puncte de vedere. Nu era partizanul nici al unuia, nici al celuilalt, fiindcă generalizările sînt generatoare de erori. Fiecare femeie e o formulă proprie a feminităţii, călăuzită de legile ei particulare. Arta unei femei e să nu contrazică prin nimic propria ei armonie. S-o valorifice oricum, dar să n-o altereze. Să-şi adapteze fiecare modă, convertind-o într-o versiune adecvată, fără să-şi aservească frumuseţea unor forme improprii.

Femeia adevărată rămîne femeie, şi cu părul scurt, şi cu părul lung, şi grasă, şi slabă. Căci după cum un parfum, acelaşi, miroase altfel picurat în părul unei femei, şi altfel picurat în părul alteia, căci după cum o pudră albeşte felurit un ten faţă de altul, tot aşa moda se diversifică în femeile adevărate, care o acceptă, dîndu-i fiecare un accent personal. Moda, oricare ar fi, nu distruge lamentabil decît pe fempile - inexistente ca femei - care nu-s decît manechinele hainelor lor.

Satisfacţia era generală; prestigiul monden al lui Andi se reaurise.

Numai Duduia era altfel satisfăcută decît celelalte femei, fiindcă revenirea lui Andi subliniase pentru ea, şi mai apăsat, sensul teoriei precedente.

Se serviră aperitive picante şi băuturi tari. Andi era însetat încă de la Universitate. Nu ceruse de băut pînă atunci, fiindcă-şi cruţa sănătatea cu o permanentă circumspecţie. Recentele arpegii mondene îi uscaseră şi

mai tare cerul gurii. Duduia îi prepară anume pentru el un whisky cu apollinaris. Inofensiv cînd îl, bei, ca o limo- nadă, alcoolul de cereale te umple imediat de flăcări.

Andi era însetat. Duduia-i mai prepară încă un pahar. Îl bău pe jumătate.

Se răsturnă în fotoliul comod, cu sufletul lenit ca de o baie de soare, lăuntrică. Nu-i mai venea să plece. Mirosul de pudră şi parfum, foşnetul de mătăsuri îi dădeau o vagă impresie de harem în care el era sultanul în vizită. Nu-i mai era dezagreabilă nici senzaţia de lux, de belşug, care domnea violent în casa Duduiei.

Era cald. O căldură geometrie egală, de calorifere. Mirosea un pic a cocotă de lux. Luminile erau aprinse, sticlos albe. Răsunau paharele ciocnite, glume...

O regăsi pe Magda, şi senzaţia de lilieci înfloriţi pe care-o avusese intrînd în casă, în clipa cînd Duduia se aşează din nou la pian, şi glasul Magdei, intimidat la început, apoi sigur, luminos nud ca al sopranelor, începu să cînte tot din Schumann.

Liberîndu-se de constrîngerile de pînă atunci, sufletul lui Andi respiră parfumul de liliac ud, patetic pe cît fraged, al muzicei lui Schumann, în care glasul Magdei răsărea ca o lumină de lună, nostalgic argintie.

Închisese ochii, şi o revăzu prin ani pe Magda Boldur aşezată pe scara vestibulului, într-o lumină de lună care aprindea culorile de toamnă exotică ale vitraliului din dosul ei.

Şi regăsi, văzînd-o, mirosul de lilieci înfloriţi al acelei nopţi, - în el ca şi în liedurile pe care le asculta, cîntate de glasul care ***cînta,*** deşi o părăsise pe Magda.

Cînta...

Atunci, o pierduse! Nu mai era a lui!...

Deschise ochii. O privi pe Magda cercetător... Da, era aceeaşi Magda, frumoasă, cu părul cenuşiu-blond strîns la ceafă, cu acelaşi profil dulce de fată de altădată, blîndă,

crescută parcă printre bunici, purtînd în culoarea părului lumina lămpilor aprinse seara subt abat-jour, avînd în mişcări reculegerea sfioasă din casele bătrîne, - dar ***cînta,*** nu plîngea...

Ş-abea atunci, după patru ani, Andi-şi dădu seama că socotise pe Magda ca pe un fel de tablou care-i aparţinea. N-o alungase din el, numai că nu se mai ocupase de ea. O lăsase parcă într-un fel de pod sufletesc.

Şi iată că nu mai era a lui. Desigur. Fusese în străinătate - patru ani —, se îndrăgostise acolo de cine ştie ce muzicant, se înstrăinase de el, se liberase, devenind ***fata care cîntă, nu fata care plînge.***

Dar roşeaţa ei cînd îl văzuse pe Andi? Emoţie scurtă, superficială, care nu exprima nimic.

Cîntase, cînta - acesta era noul aspect al Magdei, însemnînd emanciparea ei de Andi.

Andi goli restul paharului de whisky.

Liedurile cîntau dragostea, pasiunea, deznădejdea, speranţa - toate cuprinse în suflarea tinereţii, toate întîmplîndu-se în aceeaşi noapte a lumei, cînd pentru Heine, cînd pentru Schumann, înfloriseră toţi liliecii, rozele şi crinii primăverilor şi verelor pămîntului.

Şi Ştefana?

Gîndul apăru ca un ţipăt, înspăimîntîndu-l.

Dar nu se întîmplase nimic, - nimic ***în afară,*** în ***viaţă.*** Totul era la fel ca şi înainte. Treceau prin el gînduri, icoanc, un uitat parfum de tinereţă, şi atît.

Vroi să reintre în vestibulul casei Boldur. Nu mai putu. Gîndul Ştefanei îi intimidase sufletul. Se gîndi la Ştefana cu teamă, umilit, formulînd totodată cîteva gînduri ciudate: iubirea pentru Ştefana îl apăsa; era prea deşteaptă, prea lucidă, prea energică: îl domina, paralizînd în el tinerescul dragostii, dînd vieţii lui ceva sever, sumbru. Îl imbătrînise. Îi alungase tinereţea.

Cum? Ştefana?

Trecu prin el deodată, ca vîntul uraganelor printr-o fereastră spartă, o enormă deznădejde.

Ştefana! Ştefana! Ştefana!

Trecuse.

Dar nu se-ntimplase nimic, nimic. Gînduri! Fleacuri!

Şi asculta din nou, cu ochii spre profilul Magdei Boldur, muzica.

Domnul Danielescu dădu alarma. Era nouă şi un sfert

Răsună un „vai!” general.

Ce uşor trecuse vremea!

Începură împachetările, vorbele de plecare, preparativele pentru reintrarea în gerul de afară.

Andi se posomorîse, devenind ursuz, ostil.

Familia Danielescu pleca la urmă. Duduia dădu ordin să tragă la scară maşinele.

După plecarea musafirilor, familia făcu un pelerinaj la odaia lui Pussy. Nimeni n-avea voie să-l sărute. Pussy urla feroce, şi cum urletul lui încă nu devenise englezesc, Duduia curmă vizita, lăsîndu-l să mai fie român în braţele englezoaicei.

— Da’ bărbatu-tău unde-i? o întrebă domnul Danielescu.

— A plecat la Bucureşti.

Zîmbi, cu buzele în as de cupă.

— Ceva noutăţi? stărui domnul Danielescu.

— Poate... politice.

— Liberali?

— Nu cred, dar nu ştiu.

— La ţărănişti? tresăltă domnul Danielescu.

— Lasă, daddy, lucrurile serioase. Ajută mamei să-şi aranjeze gulerul. Fii cavaler, daddy!

Andi strînsese mîna Magdei mai lung, privind-o stăruitor drept în ochi. Şi o văzu palidă, cu o privire prin care fugeau parcă nouri lunari în vînt mare.

În automobil, regăsindu-se singuri, tăcură, tăcură...

Şi, brusc, doamna Danielescu făcu semn şoferului să oprească la cofetăria Vlădescu.

Maşina, frinată deodată, tresări şi stopă.

— Andi, ia o cutie de bomboane pentru Ştefana.

Cînd Andi apăru cu pachetul în mînă, reluîndu-şi locul, simţi că părinţii lui au vorbit ceva în lipsa lui. Şi, fără să vrea, îşi dădu seama că devenise complicele tăcerii lor, ducînd Ştefanei cutia de bomboane care trebuia să-i scuze pe toţi că întîrziaseră la masă, ca şi cum nu Ştefana - pe care n-o interesa ora mesei - i-ar fi aşteptat acasă, ci doamna Danielescu, pe care trebuiau s-o îmbuneze în felul obişnuit, adică dîndu-i daruri.

Şi totuşi, se simţea solidar cu ai lui faţă de vinovăţia comună şi dorinţa de-a o ascunde, amăgind.

Nu aprinsese nimeni becurile dinlăuntru ale automobilului. Erau toţi strînşi în întunericul mobil ca cel din sufletul lui Iuda după ce-l vînduse pe Isus.

*

Andi se înfăşură atent, ca cei care pleacă în sanie la drum lung, cu pledul peste oghial. Se stîrnise viscol afară.

Înainte de a-şi aşeza definitiv capul pe pernă pentru somn, Andi o privi pe Ştefana: şedea la gura sobei, cu picioarele încrucişate subt ea, privind flăcările. O vedea din spate, îi privea mai ales compresa albă care-i înfăşură gîtul.

Era enervat.

— Ştefana, nu-i bine să stai la foc! De asta răceşti aşa de uşor!

— „Aşa de uşor?” se miră glasul Ştefanei, îngroşat de răguşeală.

Era întîia ei gripă, într-o casă în care fiecare strănut lua proporţii de gripă; şi o luase pe deasupra de la domnul Danielescu ale cărui strănuturi nu erau niciodată acoperite cu batista. Porneau, fanfară în nasul orişicui, ca şi cum şi microbii ar fi deţinut fărîme din personalitatea sa ilustră.

— De ce nu faci gargară?

— Am făcut.

— Chinină ai luat?

— Am să iau.

— Ai să uiţi. Iar ai să uiţi. Cum vrei să te faci bine dacă nu te-ngrijeşti?

Ştefana tresări. Răsunase atîta lehamete în acel „iar ai să uiţi” al lui Andi, încît întoarse capul înspre el, pri- vindu-l lung.

Andi rezistă cîteva clipe. Şi iar simţi apariţia surîsului de „femeie care minte”.

De cîte ori îl privise Ştefana în timpul mesei, la fel zîmbise. Era exasperat, - şi parcă mai mult de Ştefana decît de el.

— Noapte bună. Tu nu te culci?

— ...

Ascultînd tăcerea Ştefanei, Andi avu o tresărire de mînie. Se culcă, strîngînd dinţii cu furie.

De cînd venise acasă, dorise ca Ştefana să fie excepţional de bună, de blîndă, de duioasă cu el. El de la uşă îi sărutase mîna cu o afecţiune particulară; în drum spre sufragerie îi dezmierdase umărul şi capul, cu o reală compătimire pentru starea ei gripală, care-i dădea o respiraţie anevoioasă, cu gura deschisă, ca la peştii scoşi din apă, o necontenită lăcrimare a ochilor congestionaţi, şi o cojire uscată a buzelor. Pe lîngă acestea, era îmbrăcată gros, ceea ce o făcea să pară şi mai mică - mai turtit mică —, mai ales după icoana Magdei Boldur, şi gîtul îi dispăruse complet sub bandaj.

Cercase chiar s-o sărute, deşi gripa e foarte contagioasă, şi cu toate că Andi avea o profesională nevoie de sănătate. Dar Ştefana, cînd voise s-o sărute, se scuturase de el, fără să-l privească în timpul mesei, participînd distrat - şi parcă distant - la masa care însemna sărbătorirea întoarcerii doamnei Danielescu. Şi cînd din întîmplare ochii Ştefanei - reci, muţi şi congestionaţi de gripă - se întîlniseră cu ai lui

Andi, surîsul lui Andi reapăruse, exact în acele clipe, deşi nu-i venea de loc să rîdă.

De ce nu-l întreba: „De ce rîzi?”

I-ar fi răspuns: „Nu rîd. E un zîmbet nervos. Ţie nu-ţi vine uneori, la înmormîntări, sau cînd un prieten îţi istoriseşte o nenorocire care te afectează şi pe tine să zîm- beşti? Să zîmbeşti tocmai fiindcă eşti trist şi fiindcă zîm- betul în acele clipe înseamnă o necuviinţă, o reacţie cinică... E un zîmbet nervos, care dovedeşte anarhia din om. Nimic mai mult...”

Dar Ştefana tăcuse.

Şi acum tăcea la gura sobei.

Şi Andi nu putea dormi.

De cîtva timp, o dată cu începerea cursurilor de la Universitate, şi o dată cu reapariţia cotidiană a acelui „zîmbet nervos”, Andi nu mai cunoştea odihna şi deplinătatea din ultimii patru ani.

De cînd se căsătorise, Andi nu mai dormea în casa părintească, nu mai era vecinul unei odăi în care locuia cineva din familia lui. Trăia cu Ştefana în căsuţa din curte: trei odăi, un antret şi un cerdac. „Sus”, adică la părinţi, mîncau numai. Timp de patru ani muncise de dimineaţă pînă seara, preparîndu-şi doctoratul împreună cu Ştefana. Căci doctoratul strălucit luat de Andi însemna, la drept vorbind, mai ales încununarea ideilor originale ale Ştefanei. Andi era mai ales în stare să facă toaleta literară a ideilor altora, pe cîtă vreme Ştefana şi culturii tot cu viaţă răspundea, adică avînd idei şi atitudini proprii, pe care Andi şi le însuşea frăţeşte. Doctoratul lui Andi fusese o colaborare între el şi Ştefana, mintea ei dînd lui Andi vigoarea creaţiunii, pe care Andi o înzestra cu graţie şi subtilitate.

Noaptea, după ce erau frînţi de oboseală, lăsau lucrul şi glumeau, acordîndu-şi recreaţii în care izbucnea tot ce era vervă copilăreşte proaspătă şi inventivă în Ştefana.

Nu mai trăia în Iaşi, nu mai trăia în casa părintească. Trăia alături de Ştefana, cu sufletul deschis ca o fereastră prin care intra soarele zilelor de primăvară, primenind tot. Pleoapele lăsate pe ochi însemnau somn efectiv, nu pîndă în umbra genelor. Şi asta nu numai în ietacul casei lor, dar chiar şi la Agapia, unde-şi petrecuseră verile tot în casa maicei Agafia. Acolo se învecina în timpul nopţii cu o odaie în care erau fie părinţii lui, fie Duduia - înainte de a se căsători, - fie Luchi. Şi totuşi, nu-i mai spiona, comentînd în gînd, acru, zgomotele şi vorbele de alături. Uneori numai comenta hazliu, pentru Ştefana, cîte un zgomot surprins. Rîdeau şi adormeau, alături unul de altul, somn deplin, somn sănătos. Timp de patru ani, Andi n-ar fi avut să roşească faţă de Ştefana, pentru nici un gînd de noapte, ascuns ei.

Din toamnă însă, de cînd cu succesele universitare, apăruse şi zîmbetul de „femeie care minte”, şi paianjenul care pîndea subt somnul aparent al lui Andi.

Dar nu mai pîndea, ca odinioară, viaţa unei odăi învecinate, ci pe Ştefana. Şi parcă de atunci nu mai dormea în ietacul celor patru ani de muncă şi de dragoste, alături, de Ştefana, ci în vechea lui odaie de tinereţă, cea din casa părintească care pîndea pe Ştefana ca pe un ***vecin de odaie,*** nu ca pe un tovarăş de somn frăţesc, de muncă şi de viaţă.

O spiona, cu genele făţarnic plecate, cu somnul aparent, numai, vigilent în afară ca ţevile puştii cînd stai la pîndă.

De ce nu se mai culca Ştefana o dată cu el?

Uneori ceteau împreună literatură, schimbau păreri şi impresii asupra personagiilor. Nu mai vorbeau nimic despre ei, despre ce-a spus Andi la Universitate studenţilor, despre ce-a făcut Ştefana în timpul absenţei lui, şi întotdeauna Ştefana rămînea trează făţiş, eu lumina aprinsă, cu cartea în mînă, sau la gura sobei, după ce declara că se culcă.

De ce nu-l însoţea?

Zîmbetul de „femeie care minte?” De ce nu-l întreba?

Şi somnul lui Andi se enerva, devenind insomnie mocnit agresivă, pîndind-o pe Ştefana.

De la o vreme îl supărase lumina aprinsă. În definitiv, el muncea, avea nevoie de odihnă, de somn. Şi Ştefana putea să-şi închipuie că nu poţi adormi de-a binelea cu lumina aprinsă!

Apoi fumatul în ietac. Înainte - adică în timpul anilor de muncă solidară - lucrau amîndoi în birou, venind în ietac numai să doarmă. Ştefana fuma în birou. De cînd însă nu mai adormea o dată cu Andi, Ştefana fuma în ietac la gura sobei, şi după ce Andi - oficial - dormea. Lui Andi nu-i plăcea, mai ales asupra somnului, mirosul înecăcios al fumului de tutun. Se frămînta în pat, întorcîndu-se cînd pe-o parte, cînd pe alta, că doar va înţelege Ştefana că lumina şi fumul nu-l lasă să doarmă. Ea fuma înainte la gura sobei, cu ochii îndreptaţi spre flăcări. Dacă se întîmpla să fumeze mai mult, înainte de-a se culca, deschidea ferestrele, aerisind îndelung. Asta îl supăra pe Andi şi mai tare, mai ales toamna şi iarna. Prezenţa aerului rece în ietac îi alarma somnul, luîndu-i intimitatea căldurei închise.

Treptat, începuse să-l sîcîic, să-l irite, să-l enerveze tot ce făcea Ştefana după ce el declara oficial că se culcă. Fiecare filă întoarsă, fiecare chibrit aprins, fiecare oftat rătăcit între respiraţii îi dădea o tresărire care-l crispa. Dimineaţa se deştepta ostenit, c-o greutate premergătoare migrenelor, aruncînd o privire ursuz dojenitoare somnului Ştefanei.

Şi parcă toate enervările acumulate de Andi în ceasurile de nesomn la pîndă, ale ultimelor luni, veniseră în această seară să-i zgîrie matasa zburlită a sufletului.

O auzi pe Ştefana aprinzîndu-şi ţigara de la cărbuni.

Auzi întîia aspiraţie a fumului, adîncă şi-i venea să rupă cu dinţii învelitoarea pernei.

De ce nu se culca odată? Era gripată. Chinină nu lua - era sigur. Gargară nu făcea - era sigur. Şi era sigur c-are să-i vie să facă gargară tocmai acuma, ca să-i strice somnul.

Se răsuci în pat. Avea pe spinare mîncărimi de insomnie. Pe deasupra, alcoolul băut la Duduia îi dăduse o arsură în piept şi o sete uscată. Şi Ştefana nu-l lăsa să doarmă! A doua zi avea curs. Simţea că se va deştepta îngreuiat, fără chef de lucru.

De ce nu se culca odată?

Ce corvadă să dormi cu altcineva în odaie! Nici unul nu-i liber să facă ce-i place.

Dacă i-ar propune Ştefanei să-i aştearnă pentru noapte pe canapeaua din biroul lui? El să doarmă acolo, ea să fie liberă în ietac.

Măcar în timpul gripei. Se mirase cum scăpase pînă atunci! Dormeau într-acelaşi pat. E absurd, în definitiv, fiindcă eşti căsătorit cu o femeie, să te căsătoreşti şi cu toate boalele ei! Mai ales că el muncea. Avea nevoie de sănătate. Şi era slab pe deasupra. Nu era ca Luchi, un munte.

O vedea, cu ochii închişi, pe Ştefana, bunducită de îmbrăcămintea groasă, legată la gît, cu ochii injectaţi. Se sluţise... Da. Slăbise, îşi pierduse culorile, rotunjimea obrajilor.

Iar fuma!

Şi brăţara aceea care zornăia mereu la cea mai uşoară mişcare! Zornăitul ei îl enerva ca ronţăitul unghiilor, ca rozătura şoarecilor, ca apa care picură în uluce, ca foşnetul gîndacilor negri în ziare uscate...

Şi tusa, tusa din gît, care pare factice!

Ce?

O auzi pe Ştefana stingînd lumina, apoi ieşind în vîr- furi. Se ducea la el în birou. Deschise ochii. Flăcările sobei luminau divanul jos pe care dormea, aprinzînd culori de căpşune pe şalurile de pe păreţi. Era cald în odaie. Afară şuiera viscolul. Căscă lung. Se simţea în sfîrşit confortabil singur. Se culcă de-a binelea.

Şi în clipele premergătoare somnului - zîmbitoare lene a întregii fiinţe care se topeşte ca omul de zăpadă în soare de-primăvară - Andi se simţi singur nu fiindcă plecase Ştefana, ci fiindcă o clipă gîndul o adusese pe Magda Boldur în braţele lui.

*

Ştefana nu aprinsese lumina în birou. Mai pusese cîteva lemne pe foc şi se aşezase iarăşi la gura sobei, aprinzînd alte ţigări. Fumul tutunului era singura gargară de care avea nevoie în această noapte.

Atitudinea familiei faţă de ea, începînd cu fructele zăhărite oferite de doamna Danielescu, şi continuînd cu dulceaga şi exagerata serviabiliiale din timpul mesei dată nu în cinstea ei, ci în cinstea stăpînei care se întorcea acasă, împreună cu comportarea identică a lui Andi, zîm- betul, oribilul zîmbet, falşa solicitudine şi întrebările enervate despre sănătatea ei se totalizau în oroarea unei singure certitudini: că e străină tuturora, şi lui Andi. Nu ştia ce se intîmplase, dar întreaga familie - afară de Luchi, care nu fusese la masă - purta faţă de ca aceeaşi mască de falşă solicitudine, care le dădea tuturora un fel de licheism solidar, ca celor care complotează împotriva cuiva de care se tem.

Cauza n-o interesa.

Ceilalţi n-o interesau.

Dar Andi...

Andi-i ascundea ceva. O minţea. Şi nu de azi, de cîteva luni, de cînd era profesor.

Gîndurile treceau ca un galop al inimii, sfărîmînd şi- ndurerînd tot.

Andi minţea chiar din ziua prelegerii inaugurale a lecţiei de deschidere. O rugase să nu asiste. Se temea că prezenţa

ci îi va da tracul debutanţilor.

Nu văzuse durerea ei. Cum, ea, tovarăşa lui de muncă, să nu-l privească tocmai în clipa cînd avea să domine cu sufletul lor comun, cu munca lor comună - căci lecţia lui de deschidere era a lor, cel mai pur copil al dragostei lor, entuziasm alăturat, idei altoite una pe alta, suflete amestecate în exaltarea aceleiaşi flăcări...

Aflase din gura altora succesul la care numai ea nu asistase.

Dar asta nu însemna nimic. Ea nu s-ar fi dus acolo ca să culeagă, în calitate de soţie, aplauzele publicului ieşan venit să-l asculte. Ea vroia să-l asiste în acea clipă grea, cu toată căldura şi frăţia dragostii ei, aşa cum îl însoţise pe tatăl ei în timpul războiului. Vroia să împărtăşească alături de Andi acea formidabilă apăsare de labă de leu, a curiozităţii publicului în clipa apariţiei la tribună a debutantului.

Fusese singură acasă, tocmai în acea zi, cea mai înfrigurată a vieţii lor comune.

Şi se înapoiaseră cu toţii, glorioşi de gloria lui Andi, - înstrăinaţi de ea.

Atunci apăruse oribilul zîmbet falş pe faţa lui Andi. Şi semnificaţia zîmbetului, poate parţială, o descoperise întîmplător, aflînd de la Luchi cîteva fraze din lecţia lui Andi.

Toate aceste fraze făceau elogiul sufletului ieşan.

Vra să zică, Andi adăugase într-ascuns de ea, în faţa publicului ieşan, nu numai alte fraze şi idei decît cele formulate alături de ea, dar luase şi altă atitudine faţă de icşenism, complet opusă celeia spovedită Ştefanei.

Penibila noapte a primului succes, pentru Ştefana, care descoperise nu numai că prima atitudine publică a lui Andi era o platitudine, dar că nici n-avusese curajul, onestitatea să se destăinuiască ei. Era flămînd de glorie - dobîndită oricum - ca şi domnul Iustin Danielescu.

De-atuncea, zi cu zi, se repetase zîmbetul falş, alungînd dintre ei perfecta transparenţă sufletească a unuia pentru celălalt. Îl simţea pe lîngă ea, clipă cu clipă, laş şi ipocrit,

mereu izbucnind în afară, distrat şi somnolent de cîte ori rămîneau singuri în odaia lor, nemaiconsultînd-o în privinţa activităţii universitare, nemaiîmpărtăşindu-i nici un plan, nici un proiect, nici o idee, vorbind cu ea în clipa de frăţească intimitate a patului, ca la teatru cu o vecină de stal, banalităţi literare care nu dovedeau decît preocuparea lui cerebrală de-a părea gentil şi afectuos cu ea. Îl surprindea privind-o pe furiş cu ochi răi, care mărturiseau clandestin enervările pe care vorbele n-aveau curajul să le exprime. Şi toată comportarea lui, dosnică, piezişă, dovedea o falsitate femeiască, nu bărbătească. N-avea nici furii exterioare, nici violenţe, nici vorbe aspre, nici înfruntări făţişe. Toată ostilitatea lui lăuntrică era învăluită în aceeaşi dulceaţă factice, ca şi oribilul zîmbet care-i desfigura frumuseţea, trivializîndu-i puritatea trăsăturilor.

Şi de-atunci începuse s-o mintă pentru lucruri mărunte.

La început, venea acasă de îndată ce-şi isprăvea cursul, Treptat, începuse să întîrzie, dînd el singur explicaţii pe care ea nu i le cerea. Ba că fusese reţinut de un coleg, ba că dăduse studenţilor indicaţiuni pentru lecturi suplimentare, ba că întîrziase la librărie. Acelaşi zîmbet îi contracara buzele care minţeau.

— Andi, tu ai nevoie să te plimbi, să te odihneşti. Plimbă-te, eu nu mă supăr, îi spunea Ştefana.

Andi protesta cu indignare, pretinzînd că singura lui plăcere, că singura lui odihnă erau ceasurile pe care şi le petrecea acasă. Că nu putea suferi „tîrgul infect”, adică Iaşul. Afirma că are o adevărată repulsiune pentru for-foteala [...] străzii Lăpuşneanu. Pe strada Lăpuşneanu, spunea Andi, se plimbau numai cei care aveau nevoia aplauzelor şi pe stradă, fiecare simţindu-se acolo actorul unui anumit public pe care-l căuta. Femeile care inaugurau o haină nouă acolo se duceau să culeagă admiraţia publicului lor bărbătesc, adică a tuturor flirturilor prezente şi viitoare, precum şi să constate invidia publicului lor femeiesc, adică a tuturor cunoscutelor a căror pungă le interzicea o haină la fel de luxoasă. Literaţii care publicaseră un nou volum pe strada Lăpuşneanu recoltau primele aprecieri, comentarii, elogii şi exclamaţii admirative. Ziariştii care publicaseră un articol vehement acolo, pe stradă, căutau confirmarea răsunetului urmărit şi sperat. Acolo, actorii, după un succes, căutau ***en détail*** echivalentul verbal al aplauzelor colective. Pentru Andi, strada Lăpuşneanu era vitrina cea mai publică a măştilor balului mascat. El n-avea ce căuta acolo.

Şi minţea, însuşindu-şi, şi exagerînd cu servilism, repulsia Ştefanei de-a se plimba în centrul oraşului. Pentru Ştefana plimbarea însemnase întotdeauna plecarea spre orizontul larg. În toate oraşele îl căutase, şi-l găsise, cum apele mici îşi găsesc fluviul, şi fluviul marea. Pentru Ştefana plimbarea

nu însemna un fel de salon exterior casei, în care te-ntîlneşti cu diverşi cunoscuţi, palavragind de-a-n picioarele, sau staţionînd cu grupul cunoscuţilor întîlniţi în faţa unei vitrine, ca în loja unui teatru.

Dar Ştefana nu fugea de oameni în plimbările ei. Nu acest gînd - de-a-i evita pc ceilalţi - ii determina plimbările. Evitarea lumei era o consecinţă, nu nn scop. Scopul era aerul curat, bucuria de-a umbla repede, de-a simţi în paşi ritmul inimei active, nu lenea căscatului dus de-acasă şi pe uliţi; scopul era descoperirea acelui arc de triumf pentru suflet; al orizonturilor vaste.

Plimbările îi aduceau Ştefanei un echilibru necesar, eliberînd vitezele ce se acumulau în organismul ei. Natural, aceste plimbări care nu urmăreau plăcerea citadină de-a saluta cunoscuţi, de-a vorbi cu amicii, de-a privi afişele teatrelor şi pe-ale cinematografelor, de-a cerceta vitrinele, de-a inspecta noutăţile magaziilor, ci plimbarea în sine, viteza ei, priveliştele ei mereu schimbate, mirosul cîmpului şi al pădurilor de la marginea oraşelor, şi vîntul, vîntul liber, care vine de undeva nebun de libertatea lui, şi care în oraş e numai colb, o izolau de toţi cei care se plimbă pe strada Lăpuşneanu şi la Copou în limitele plimbării obşteşti care nu urmăreşte decît formal aerul curat, de fapt urmărind tovărăşia aceloraşi cunoştinţe din oraş, şi-n locurile de plimbare oficială.

La început, în primul an al căsătoriei, Andi o însoţise de cîteva ori pe Ştefana în plimbările ei, reluînd ritmul şi dimensiunile extraurbane ale celor cîteva plimbări bucureştene din timpul logodnei. Dar Ştefana şi cu Andi nu se potriveau în pas. Asta o constatase Ştefana cu aceeaşi consternare superstiţioasă cu care privise la Bucureşti, în timpul plimbării cu Andi, desprinderea călcîiului.

Andi avea tendinţa de-a merge încet, „cu pas de înmormîntare”, spunea Ştefana, care avea un pas energic şi

egal. După cîteva plimbări în doi, Ştefana se înapoiase superstiţios tristă, Andi, extenuat.

Ştefanei nu-i intra în minte cum se putea ca Andi să nu priceapă şi să nu guste hrana sufletească a plimbării, glorioasa osteneală pe care-o lasă trupului. Şi plimbarea începea pentru ea abea de la bariera oraşelor.

— Da, Ştefana, dar eu n-am sănătatea ta. Pe mine mă aşteaptă la bariera oraşelor o raniţă grea, pe care-o port în spate.

Şi Ştefana, cu inima strînsă de pe-atunci, se plimbase fără tovarăş, singură, aducîndu-i lui Andi, la întoarcere, vibraţia de aer curat, de sănătate, pe care sedentarul Andi o primea ca un tonic servit în odaie, fără să participe la efortul care-i dăduse naştere, efort care era însuşi principiul bucuriei pentru Ştefana, iar pentru Andi, numai efort.

Şi la Agapia se repetase aceeaşi despărţire temporară. Numai Ştefana se plimba prin munţi, uneori cu Luchi: Andi aştepta acasă să-i aducă parfumul brazilor din vîr- furi şi perspectivele de culme.

Dar pe atunci Andi nu se plimba singur. Din toamna aceasta, însă, Andi întîrzia în fiecare zi tot mai mult, după ce-şi isprăvea cursul la Universitate, şi Ştefana nu-l blama fiindcă s-ar fi plimbat pe strada Lăpuşneanu - ca cei pe care Andi, nu Ştefana, pretindea că-i dispreţuieşte - ci fiindcă-i minţea, afirmîndu-i o improvizată oroare de strada Lăpuşneanu.

Ştefana n-avea decît compătimire pentru cei care înţelegeau prin plimbare un du-te vino de cîteva ceasuri pe o stradă centrală. Aceaşi compătimire pe care o avea pentru cei care temîndu-se de răceală trăiesc mereu îmbodoliţi, şi cu ferestrele închise, fiecare anotimp însemnînd pentru ei mai ales o nouă primejdie de răceală decît o nouă bucurie. Vara asuzi; toamna e umedă; iarna-ţi ameninţă plămînii şi laringele cu gerul; iar primăvara e

anotimpul dezechilibrat, care conţine-n el şi vară şi toamnă şi iarnă, cu toate primejdiile lor sporite de reputaţia de benignitate de care se bucură primăvara pe nedrept.

Acelaşi gen de compătimire i-l inspirau Ştefanei cei care, renunţînd la orizontul deschis, îşi „ucideau vremea”, cot la cot, cu pas de înmormîntare - după nevăzutul dric al vremii lor - plimbîndu-se în spaţiul identic al aceleiaşi străzi, mărginită de aceleaşi clădiri, umblată de aceiaşi oameni care se-ntorceau acasă spunînd: „Ştii, l-am văzut pe cutare”, în loc să poată exclama: „Doamne, ce nouri am văzut, ce aer am respirat!”

De altfel, Ştefana-i afirmase lui Andi că ceea ce otrăveşte sufletul oamenilor în genere, şi pe-ai provincialilor în special, e tocmai gregarismul lor, conştiinţa şi nevoia de-a trăi mereu unii lîngă alţii, văzîndu-se mereu, auzin- du-se mereu, sătuli unii de alţii, dar incapabili să se izoleze cîtva timp. Ştefana susţinea că oamenii nu pot fi buni unii faţă de alţii, nici îngăduitori pentru maniile reciproce decît dacă-şi acordă pauze, ieşind din comunitate, acumulînd fiecare, în absenţa celuilalt, cîte puţină singurătate activă, fără să se gîndească unii la alţii.

Şi-i ilustrase acest punct de vedere luîndu-l chiar pe el de exemplu. Îi amintise de spovedenia lui premergătoare dragostii lor. Înainte vreme, cînd Andi trăia în aceeaşi casă cu părinţii lui, treptat începuseră să-l enerveze. Le vedea numai cusururile, cu acreală, fără îngăduinţă, fără pic de milă pentru ei în judecăţile lui mintale. La masă remarca numai infracţiunile la legile educaţiei, ale tatălui lui, ***urîndu-l*** pentru fleacuri. De ce? Fiindcă trăia în permanenţă cu părinţii lui; chiar şi-n absenţa lor, gîndul lui îi urmărea, descoperind în activităţile lor tot ce putea să-l sîcîie, să-l enerveze, să-l revolte.

Leul mîncat de furnici: asta însemna pentru Ştefana viaţa în comun, viaţa de familie, aşa cum e înţeleasă mai ales în provincie.

Viaţa, viaţa puternică, tragic vastă, era meschin fărîmiţată de enervările zilnice ale celor care trăiau în comun, fără să-şi impuie salutarele despărţiri. Ori, plimbarea - înţeleasă în felul Ştefanei - era cel mai la îndemînă corectiv al acestei meschinizări. Să se plimbe singur fiecare, ostenindu-şi trupul, primenindu-şi sufletul, uitîndu-i pe ceilalţi, şi la întoarcere, în clipa regăsirii în căminul comun, fiecare va fi mai bun, mai vesel, mai optimist, mai îngăduitor. Vor dispărea „nervii”, mica isterie provincială. O plimbare adevărată înseamnă un cer senin pe care-l aduci acasă cu tine.

Dar străzile hărăzite plimbărilor, cu semnificaţia lor de salon urban, înseamnă tocmai contrarul. În loc să fugă unii de alţii pentru a acumula puţină viaţă, oamenii, nici în clipele de libertate profesională, nu se pot despărţi, nu pot renunţa la contactul comun, care permanentizează în ei aceeaşi iritare produsă de viaţa cot la cot, dîndu-le acreală, lehamete şi un meschin pesimism.

Mai demult sugestionat de atitudinea Ştefanei faţă de plimbările gen „strada Lăpuşneanu”, Andi devenise un fervent adversar al acestei străzi. Şi se lepăda de ea cu mai multă îndîrjire tocmai din epoca - dată din toamnă - cînd începuse să o frecventeze. Într-o zi cînd Ştefana ieşise pe strada Lăpuşneanu după cumpărături, îl întîlnise pe Andi cu un grup de bărbaţi, rezemat de bara de metal din faţa unei vitrine, primind defilarea publicului ieşan.

Minciună măruntă, dar cu atît mai tristă. Minciuna mare, minciuna care tinde să ascundă o ticăloşie, e urîtă, desigur, dar ascunde ceva, ***un fapt.*** E o laşitatc, dar e dictată intr-o măsură de instinctul de conservare. Pe cîtă vreme minciuna măruntă, pricinuită de nimicuri zilnice, dovedeşte că-ndărătul ei e ***numai sufletul,*** nu o faptă, oricît ar fi de odioasă, - e numai sufletul, de care cel care minte se ruşinează, simţindu-şi-l conrupt.

Ştefana, chiar în ziua cînd îl intîlnise pe strada Lăpuşneanu, îi repetase sfatul de mai înainte.

— Andi dragă, de ce-mi ascunzi că te plimbi pe strada Lăpuşneanu? De ce crezi tu că o plăcere de-a ta poate să mă supere? Nu vezi tu cîtă meschinărie sau orgoliu absurd îmi presupui atribuindu-mi astfel de gînduri! Tu ai trăit prea multă vreme numai cu mine. Acum ai nevoie de oameni. De ce să mă supăr? Tu ai şi alte nevoi decît de mine. Tu eşti tu, ai sufletul tău cu calităţile şi defectele lui: aşa eşti. De ce vrei să ***pari*** ca mine? Mie mi-e ruşine cînd mă plimb singură fără de tine, fiindcă m-aş bucura de ceva în afară de tine, în absenţa ta? Nu. Fiecare cu sufletul lui, cu nevoile şi cu ciudăţeniile lui. Tu ai nevoie de oameni, cum eu am nevoie de copaci, de verdeaţă. înseamnă că eu îţi sînt superioară? sau că tu, eşti un om de rînd? Ţie nu-ţi place natura...

Andi, tresărise, încruntat.

— ...Nu-i ruşine, Andi, să nu-ţi placă natura, cum nu-i ruşine să nu-ţi placă muzica sau pictura. Ruşine e să te prefaci că-ţi plac. De ce vrei tu să dai numaidecît un sens meschin plimbărilor pe strada Lăpuşneanu? Tu devii un om public. E natural, într-o măsură, să nu fugi de oamenii în mijlocul cărora începi să trăieşti. Ai o nevoie explicabilă să-i vezi nu numai la Universitate, dar şi-n alte părţi. Singurătatea ta alături de mine a fost prea lungă; a început să devie o constrîngere. Ai nevoie de oameni: asta-i sigur. Dar pe mine nu mă jigneşte această nevoie, dragă Andi. De ce nu vrei să-nţelegi? Tu nu eşti un anahoret... Te sfătuiesc chiar să trăieşti mai mult printre oameni. Du-te la club, înscric-te la masoni; să mergem la teatru dacă vrei; în sfirşit, caută-ţi tu singur distracţii sociale. Strada Lăpuşneanu cred că nu înseamnă pentru tine un cult meschin al publicităţii, ci dorul de oameni, de societate, pe care deocamdată această stradă ţi-l satisface...

Andi protestase, jignit de tot ce-i spusese Ştefana.

Cum? El nu iubea natura? Fiindcă debilitatea lui îl împiedeca să se plimbe? Dar asta nu însemna nimic! Poţi iubi natura şi de la fereastră, şi de pe stradă, poate mai mult chiar decît cei care trăiesc în mijlocul ei necontenit. Ştefana confunda sedentarismul lui, care nu era decît consecinţa neputinţei lui pentru efortul fizic, cu infirmitatea celor pentru care natura nu există. Nu iubea natura? Dar nu-l bucura pe el tot ce-i povestea Ştefana cînd se-ntorcea din lungile ei plimbări? El era ca pictorii orbi şi ca muzicanţii surzi. Debilitatea lui fizică îi interzicea contactul direct cu natura, pe calea plimbărilor. Dar natura exista pentru el cu aceeaşi dureroasă intensitate cu care există culoarea pentru pictorul orb şi sunetul pentru muzicantul surd...

Strada Lăpuşneanu? Dar Ştefana îl insulta, atribuindu-i nevoia de-a frecventa acest canal de scurgere al vanităţii ieşene. Se vede că Ştefana nu acorda nici un credit vorbelor lui, de vreme ce nesocotea atitudinea lui statornică încă din copilărie faţă de această stradă pe care întotdeauna o ocolise.

A! se-ntîmpla să treacă pe strada Lăpuşneanu. Se-ntîmplase chiar să staţioneze, rezemat de bara unei vitrine. Dar putea face necuviinţa de-a refuza tovărăşia unui profesor universitar, coleg mai în vîrstă, care se plimba în fiecare zi pe strada Lăpuşneanu, jignindu-l, mortificîndu-l, atunci cînd i-ar fi împărtăşit atitudinea lui faţă de această stradă? Ştefana era ***liberă.*** Ea nu trăia în mijlocul constrîngerilor sociale. Ea n-avea nici o obligaţie. Ea era o simplă persoană suverană pe actele ei, de care nu se ocupa nimeni. Dar situaţia lui îi impunea anumite constrîngeri, anumite cedări - fără de mare importanţă - la slăbiciunile colegilor lui universitari.

— De altfel, chiar tu, Ştefana, n-ai fost cu mine, n-am suferit alături de tine la seratele Duduiei, ca să n-o jignim prin absenţa noastră?

Dar nu înţelegea ca tocmai Ştefana, atît de lucidă şi atît de ***dreaptă,*** să-i atribuie gînduri şi atitudini care-l umileau, vădindu-i şi neîncrederea Ştefanei în el...

Şi minţea!

Îi ţinuse un adevărat discurs, socotind-o ca pe un public oarecare, însufleţit în vorbele lui de superficiala sinceritate oratorică.

După acest discurs, se convinsese ***singur*** că are dreptate, şi parcă aşteptase ***aplauzele*** Ştefanei pentru ***discurs,*** - nimic alt.

De-atunci, tăceri, tăceri, tăceri, zi cu zi agravînd îndepărtarea lui Andi de ea, acumulînd minciuni după minciuni - tot mărunte, —, făcînd din ce în ce mai imposibilă explicaţia loială. Ceea ce fusese străveziu pînă atunci în Andi devenise compact, mat, mască în loc de obraz, ten al fardului, nu al sîngelui de subt piele.

Toate gîndurile care se adunaseră în sufletul Ştefanei, risipite, fărîmiţate, apăruseră deodată în această seară, ca o enormă stalactită atîrnînd de suflet.

Şi după ce văzu oroarea evidentă a aglomerării lor compacte, îi apăru a doua oroare: ***tăcerea ei de pînă atunci.***

De ce nu-i vorbise lui Andi? De ce nu-i spusese tot, toate gîndurile ei, toată durerea şi tot dezgustul ei, tot, tot, tot? Să nu-i fi ascuns nimic. Să-l fi constrîns să recunoască. Să fi redeşteptat în el sufletul de pînă atunci, sufletul care cutezase înainte de-a se naşte iubirea lor, să-i facă spovedania tuturor turpitudinelor, fără cruţare nici pentru el, nici pentru ceilalţi.

De ce tăcuse?

Desigur, o astfel de convorbire însemna un greu efort pentru ea. Adevărurile pe care ar fi trebuit să i le spuie lui Andi l-ar fi mortificat profund; risca poate astfel să-l îndepărteze iremediabil de ea...

Cum? Acest efort o înspăimîntase? Această primejdie o împiedecase?

Cuin? Dragostea ei dăduse îndărăt în faţa unor astfel de obstacole?

Azvîrli ţigara.

Şi-n faţa flăcărilor sobei îşi acoperi faţa cu mînile, ascunzindu-şi-o parcă de privirea focului.

După groaza de Andi, începea groaza de ea însăşi. Fiindcă abea acum descoperise semnificaţia tăcerii ei: devenise şi ea, fără să-şi dea seama, o cîrtiţă provincială.

Ani de-a rîndul, în timpul vieţii alături de Matei Velisar, nu pregetase niciodată - cu orişice risc - să-i spuie în faţă cele mai crude adevăruri. Şi el la fel. Luptau. Unul învingea. Şi redeveneau fraţi, mînă în mînă. Nimic ascuns între ei, nimic pieziş, nimic dosnic. Ceartă violentă, dar nu nervi subterani, rîme vîscoase.

Ş-acum, în clipele de primejdie ale dragostii ei, tăcuse. Adunase gînduri în ea, fără să-i spuie lui Andi tot, tot, tot.

Dar tăcerea ei, pasivitatea ei îndurerată, asistarea inactivă la tot ce se întîmplase în ultimul timp erau altceva decît o minciună, decît teama comodă de a nu înfrunta lupta deschisă?

Şi deodată, scrisorile lui Matei Velisar îi înconjurară sufletul, ca un cîntec de corn, ascultat din temniţă.

De patru ani nu-l mai văzuse pe tatăl ei. Îi invitase, ţinîndu-şi făgăduinţa din timpul logodnei, să vie amîndoi la Constantinopol, chiar în vara primului an de căsătorie. Andi, însă, preferase vilegiatura la Agapia. Acolo putea să lucreze cu spor, - spusese el. Şi Ştefana îl urmase la Agapia, fără şovăire, fără părere de rău. În anul următor, Matei Velisar fusese avansat şi trimes la o legaţie din Extremul Orient. De-atunci, numai scrisori, cetite de Andi şi Ştefana, tîmplă lîngă tîmplă, ca o carte de poveşti.

Ca o carte de poveşti!

Matei Velisar ***trăia*** mereu, pe cînd ea începea să moară.

Cum? Se mai gîndea la ea? Cînd dragostea ei murea subt ochii ei, cerîndu-i ajutor...

Aprinse lumina.

Se uită în oglindă.

Zîmbi trist.

N-o mai recunoştea pe Ştefana Velisar în Ştefana Danielescu.

Avea în ochii ei, şi-n faţa ei, ceva apatic şi febril laolaltă, o nehotărîre chinuită, care nu mai amintea energia calm zîmbitoare şi plenitudinea gravă a chipului de odinioară.

Şi se sluţise. Îmbătrînise. În colţurile gurii se schiţau două dungi amare.

Orbitele se afundaseră, dînd ochilor o strălucire de apă întunecată în peşteri umede...

Răsună o bătaie la fereastră, prin şuierul viscolului.

Ştefana tresări, parcă auzind Destinul.

— Ştefana!

— Tu eşti, Luchi?

Îi deschise uşa. Luchi intră cu obrajii arşi dc ger, cu gene de argint fraged, scuturîndu-şi omătul, aducînd în odaia îmbîcsită de tutun mirosul de miez de harbuz al gerului.

— Să trăieşti, Ştefana.

Rîdea, cu sufletul în obraji ca un foc bengal.

O luă în braţele lui de urs bun, sărutînd-o pe obraji.

— Ţi-am adus cîteva flori. Ştii ce-am găsit...

Ştefana ridică mîna, în semn de protestare.

— ...Să nu te superi, am cîştigat la cărţi.

— Luchi dragă, îţi mulţumesc, dar pentru ce mă feliciţi?

Luchi se bătu cu palma peste coapsă.

— Bine, frate dragă, da’ azi îi aniversarea nunţii voastre...

Ştefana scăpă florile din mînă.

Cîteva clipe, rămase cu ochii ficşi, cu obrazul palid, ca cerul de amurg în care a căzut o pasăre ucisă.

Şi deodată ochii i se umplură de lacrimi.

— Ştefana!

— ...

Luchi se uita la ea cu braţele deschise, stîngaci în marele lui trup candid, neştiind ce să facă.

— Nu cumva te-a ofensat cu ceva Duduia?

— Nu, Andi, Luchi... mă încurc; nu...

— Da’. Andi ce face?

— Doarme.

— Doarme!

Afară, Luchi scoase din buzunarul paltonului o sticlă de şampanie şi, cu o mişcare năprasnică, o făcu ţăndări.

*

Viscolul izolase Iaşul ca pe-un cătun pierdut în munţi, întrerupînd circulaţia trenurilor, a trăsurilor şi a automobilelor.

Fiecare trăia cît mai mult la el acasă, orice drum însemnînd un efort şi-o suferinţă. Oamenii treceau pe străzi cu sufletul închis în blănuri şi în şube ca într-o casă de fier, despersonalizaţi, grăbindu-se să ajungă cît mai repede la destinaţia profesională, fără să se mai ocupe unii de alţii, fără să se mai observe, fără să se mai salute.

Nu mai răsunau conversaţii pe străzi, nici interpelări familiare, ci numai gîfîiri şi strănuturi cu nasul în gulerul blănii sau al paltonului.

Iarna reclădise oraşul dintr-un alb dement, parcă făcut din fulgere şi din pulverizări de aurore boreale.

Străzile apăreau ca sloiuri de gheaţă plutitoare, pe care izbucnirile viscolului treceau ca stafiile.

Trecătorii erau rari. Viaţa străzilor se simplificase. Nimic de prisos, numai utilul, care le apărea tuturora ca un eroism pe astfel de vreme. Rarii oameni erau concentraţi, ursuzi şi fioroşi ca pe vremea cavernelor, luptînd cu vîntul, amplificaţi şi îngreuiaţi de zăpada căzută şi pe ei, şi pe

casele devenite ale anotimpului, nu ale oraşului. Se scumpiseră lemnele şi şoşonii.

Ziarele din Bucureşti nu mai veneau.

Firele telefonice erau rupte.

Lupii - se spunea - apăruseră pînă la barierele oraşului.

Un rabin prevestise - spuneau evreii de moda veche - încă din anii trecuţi, această iarnă cumplită.

Babele descoperiseră în gromovnice aceeaşi prevestire revendicînd-o.

Ziarele locale făcuseră din viscolul care bîntuia c-o neîndestulată ferocitate un subiect de reportagii senzaţionale, avînd aerul că reprezentantul fiecăruia dintre ele luase un interview Ţarului polar al iernilor, aducînd la cunoştinţa cetăţenilor ieşeni intenţiile Dementei-Sale.

Şi mercurul termometrelor zilnic se cobora tot mai subt 0. Ziarele urmăreau temperatura văzduhului ca pe-a unui rege bolnav, dînd zilnic buletine. Cînd termometrul arăta —10°, ziarele anunţau —15°, iar cetăţenii îl coborau, în conversaţiile despre greutatea vremurilor şi ticăloşia partidelor politice, pînă la —20°. Iar ziarele afirmau că la Dorohoi termometrul a făcut o performanţă de —30°.

Meteorologii locali întrebaţi de către ziarişti, în calitate de eminenţe locale ale papalităţii atmosferice, anunţaseră că vine un val de frig şi mai puternic.

— Unde-o s-ajungem? se întrebau ieşenii cetind seara ziarele locale, cu genunchii în gura sobei.

Domnea în toate casele o senzaţie de cataclism cosmic, agreabilă într-o măsură, fiindcă, oricum, viscolul parcă e mai benign decît izbucnirea unui vulcan, decît furtuna pe mare, cînd eşti pe vapor, decît simunul în deşert şi decît războiul mondial pentru cei mobilizaţi.

Ba chiar viscolul „lansase” pe un nou poet ieşan care se proclamase Kneaz al gerului, încălecînd viscolul într-un galop versificat pe paginele revistelor ieşene. Ba chiar se afirma că un tînăr avocat ieşan, om de duh, pregătea o

revistă pe la primăvară, în care iarna devenea „cumătră” care pune la cale şi comentează în stanţe vesele cronica locală. Ba chiar se mai spunea că recentele preziceri erau nişte farse şi că viscolul care bîntuia nu era decît baletul final al iernii.

Şi într-o bună zi, iarna, îmbunată, devenită, din arici ţepos, babă cîlţoasă, scoase ca din cutie întregul Iaşi pe străzi, şi mai ales pe strada Lăpuşneanu, cu ceva sănii cu zurgălăi, cu şoşoni cu blăniţă, cu ciorapi de mătasă, cu fularuri de mătasă artificială, cu glume, conversaţii, cancanuri şi cu chef de vorbă, ţinut pînă atunci la post.

Evenimentul care coincidea cu această oportună dezgheţare a iernii şi a vieţii sociale era concertul dat de Magda Boldur în folosul societăţii de binefacere a cărei vice-preşedintă era doamna Beatrice Danielescu. Ziarele locale prognosticau un „regal muzical”. Diva, care cucerise elita muzicală a Parisului nu numai că era o ie- şancă, dar era şi o demnă reprezentantă a vechii boierimi moldoveneşti. Pe deasupra, era acompaniată de doamna Dolly Dobrescu, fiica profesorului Iustin Danielescu, şi soţia fruntaşului baroului ieşan, Ştefan Dobrescu.

În fiecare zi presa locală publica încă un anunţ, încă un articolaş, „întreţinînd opinia publică”. Doamna Beatrice Danielescu, domnul Iustin Danielescu, Andi, Dolly şi Stevens erau pomeniţi în comentariile anticipate ale acestui viitor „regal artistic”, care devenise un fel de apologie a familiei Danielescu.

Şi, ciudat, numele Magdei Boldur, cîntăreaţa, mereu amestecată cu al membrilor familiei Danielescu, începuse să determine un mic zîmbet pe multe buze ieşene.

Se vorbea „c-ar fi ceva la mijloc”. Parcă mirosea a logodnă, a nuntă, - a divorţ de loc, căci majoritatea ieşenilor n-o cunoştea pe soţia lui Andi. Şi-n tot cazul căsătoria lui cu această soţie nevăzută, neîncorporată de viaţa ieşană, neratificată de opinia publică era parcă ceva fictiv.

Andi îşi comandase un rînd de haine anume pentru concert. Nu mai staţiona pe strada Lapuşneanu. În fiecare zi, după ce ieşea de la Universitate, trecea pe la Duduia ca să asculte puţină muzică. Se ferea să rămîie singur cu Magda Boldur. În schimb, ***o privea.*** O privea uneori atît de lung, încît treptat această privire ***numai*** crease parcă şi mai lăuntrice intimităţi între el şi Magda Boldur, deşi nu-şi vorbiseră nimic. Într-o zi, Magda îi spusese involuntar: „Andi”, consecinţă numai a privirilor, - şi se roşise. De obicei, Andi îi spunea; „Domnişoară Boldur”, iar ea lui Andi: „Domnule Danielescu”, evitînd însă să-l numească astfel.

În casa Duduiei nu se vorbea nimic despre Ştefana. Acolo Ştefana exista eliptic, ca şi-n Andi.

Andi îşi consolidase un nou echilibru sufletesc. Nu mai avea, cînd se-ntorcea acasă, zîmbetul de „femeie care minte”. Îşi pusese candidatura la Jockey-Club, fiind primit cu unanimitate. Cînd întîrzia acasă, „venea de la club”. În realitate, nu se ducea pe la club decît în treacăt.

Acasă era linişte. Ştefana încă nu se înzdrăvenise de pe urma gripei. Era palidă, cu obrajii subţiaţi. Avea insomnii care-o sileau să-şi treacă noaptea cetind. Ca să nu tulbure somnul lui Andi, dormea în biroul lui. Cu Andi se arăta blîndă, fără nici un fel de asprime sau răceală - dar cam distratră.

Cînd se-ntorcea „de la club”, Andi o săruta pe frunte, fără ca Ştefana să se ferească. La masă, Ştefana vorbea cu ceilalţi despre subiectele curente, fără nimic ironic sau ostil.

Andi avea impresia c-a intrat într-o nouă fază a căsniciei, faza calmă, cînd se statorniceşte prietenia indulgentă, ***înţeleaptă,*** între soţii deveniţi tovarăşi, înlocuind frenezia şi veşnica nelinişte a foştilor îndrăgostiţi.

Andi nu-şi putea imputa nimic. Nu schimbase nici o vorbă, nu făcuse nici un gest ***concret,*** care-ar fi putut să dea Magdei credinţa că Andi o iubeşte, credinţă umilitoare pentru Ştefana fiindcă ar fi pecetluit în mintea unei femei o

complicitate sentimentală cu Andi, din care Ştefana era exclusă.

La Duduia nu căuta altceva decît odihna armonioasă a muzicei. Magda avea un glas excepţional de pur şi de vibrant, care domina frumuseţea ei trupească. S-ar fi spus că era mai ales un pretext pentru glas.

De altfel, Andi, după ce se familiarizase cu frumuseţea Magdei, văzînd-o aproape zilnic, şi recăpătînd certitudinea că Magda îi aparţine ca şi odinioară, o examinase cu luciditate, dîndu-şi seama cît de convenţional şi fad romanţios era sufletul ei - nu cel care apărea în glasul ei cînd cînta, ci acel care-o făcea să roşească în faţa lui Andi. Sufletul ei nu depăşise sentimentalismul vrîstei şi al epocii cînd fetele scriau caligrafic versuri melancolice în albumuri legate în catifea sau mătasă, comprimind şi flori între foile pe care şi versurile-s tot moarte, tot „presate” pentru album. Simţea că-i atît de simpluţ mecanismul sufletesc al Magdei, încît o compătimea, fără să se poată împiedeca să nu se joace „de-a privirea lungă”, în care Andi punea şi-un pic de mefistofelism. Subt privirea lui Andi, Magda devenea transparentă. Nu-l mai emoţiona ca-n ziua revederii. Îl tulbura numai glasul ei, a cărui frumuseţă fragedă şi patetică era singurul mister al fiinţei ei evidente.

Aceste desfătări socotite de Andi exclusiv muzicale, deşi nu erau cunoscute de Ştefana, aceste clipe de tovărăşie cu Magda, care-l lăsau perfect stăpîn, calm şi lucid, independent de frumuseţea Magdei, îl liniştiseră pe Andi. Şi atribuise liniştea lui şi Ştefanei, punînd insomniile ei pe seama gripei şi a iernii cumplite, care-i interzicea plimbările în afară de oraş.

Şi era atît de recunoscător reechilibrării lui sufleteşti, încît într-o seară intrase în biuroul lui, unde dormea Ştefana, şi o rugase să se-ntoarcă, privind-o cu ochi buni şi limpezi, cu o căldură şi o înduioşare care-i umeziseră ochii, - înduplecînd-o pe Ştefana.

În acea seară reînviaseră nopţile celor patru ani de muncă şi de viaţă solidară. De-atunci începuse convalescenţa Ştefanei. Izbutea să adoarmă mai devreme, nu în ziuă, ca pînă atunci, îşi recăpăta pofta de mîncare, glumea cu Andi, şi chiar proiectase să-şi facă o rochie pentru concertul Magdei Boldur.

Cîteva zile, Andi nu mai călcase pe la Duduia. După universitate venea direct acasă, aducînd Ştefanei cărţi cumpărate pentru ea, fructe, flori care erau foarte rare şi scumpe din pricina iernii.

Şi după cîteva zile de intimitate cu sunet şi voioşii de argint, el singur deschisese vorba despre „odiosul meu

surîs”, dînd Ştefanei explicaţiunile pe care şi le dăduse singur atunci cînd schiţase un dialog mintal cu Ştefana asupra acestui surîs.

Surîs nervos.

— Crede-mă, Ştefana.

Ştefana îi dezmierdase fruntea, c-un zîmbet care se silea să nu fie trist.

Andi numise acest surîs „codiţa demonului contrazicerii” pe care fiecare îl are în el. Un fel de tic al oamenilor normali, dar stăpîniţi necontenit de viaţa cerebrală. Eşti trist realmente. Dar mintea constată că şi trebuie să fii trist, fiindcă aşa cer circumstanţele speciale care ţi-au provocat tristeţea.

— Ei bine, Ştefana, acest ***„trebuie*** fiindcă aşa cer circumstanţele” stîrneşte în suflet rebeliunea demonului contrazicerii. Îţi spui singur, deşi eşti trist ***cu-adevărat:*** Dac-aş rîde? Şi această jignitoare posibilitate îţi dă deodată o nestăpînită contractare ilară, de care, natural, te jenezi, de care ţi-e ruşine. Dar n-ai ce să faci! De asta, zîmbetul acesta particular îţi imprimă ceva degradant, clandestin, compromiţător. E ceva isteric în acest tic ilar. Şi simpla conştiinţă că n-ai de ce rîde, că eşti grav, că eşti trist, că eşti extenuat, că eşti serios, şi că zîmbetul ar fi ceva ilogic, absurd, dement, în astfel de împrejurări, îţi provoacă acest zîmbet al contrazicerii...

Îi spusese Ştefanei că are convingerea că pentru ea zîmbetul acesta însemna minciună, însemna că-i ascunde ceva.

De unde! Inexact!

Cînd se-ntorcea de la Universitate, după cursuri, era realmente obosit de lungul efort şi de emoţiile pe care încă i le dădea vorbirea în public. Normal, firesc ar fi fost să poarte pe faţa lui întipărirea acestei istoviri. Din nenorocire, el îşi dădea seama nu numai că aşa este - ostenit - dar şi că aşa trebuie ***să fie.*** Şi atunci, tocmai în clipa cînd întîlnea privirea Ştefanei zîmbetul contrazicerii apărea.

Apărea odată. El vroia să-l alunge. Şi zîmbetul îi contrazicea voinţa, apărînd ca la comandă, tocmai în clipa cînd îl privea Ştefana. Şi conştiinţa c-a zîmbit ieri îl făcea să zîmbească şi azi, şi mîine şi aşa mai departe. Simţise că Ştefana blama acest zîmbet, care-i dădea impresia că Andi-i ascunde ceva; dar conştiinţa acestei confuzii pe care numai dispariţia odiosului zîmbet ar fi curmat-o îl făcea - tot contrazicerea - să fie aservit acestui zîmbet. Mai arătase Ştefanei cîte păţise de pc urma acestui zîmbet...

— ...de femeie care minte. Aşa l-a definit o fostă prietenă dc-a mea, convinsă că sînt un vicios, un perfid, în felul femeilor, şi că zîmbetul meu are aceeaşi semnificaţie isterică a zîmbetului unor nevropate care de cîte ori mint cu gravitate, au şi acest zîmbet care le demască şi pe care nu-l pot stăpîni: din acest act concomitent al minciunii debitate şi al zîmbetului care o demască, născîndu-se pentru ele voluptatea primejdiei. Vor parcă să-şi denunţe singure minciuna şi să fie bătute.

Istorisise Ştefanei cum mai mulţi cunoscuţi de-ai lui - femei şi bărbaţi - nu puteau să-l sufere din pricina acestui zîmbet în care vedeau o critică veninos sarcastică, adusă lor într-ascuns. Mai toţi cei care-l cunoşteau îşi închipuiau că îndărătul acestui zîmbet trebuie să fie ceva. Şi nu era nimic. Andi afirmase Ştefanei, cu ochi perfect sinceri, că singura semnificaţie a zîmbetului era o uşoară detracare nervoasă datorită excesului de viaţă cerebrală. Andi era prea conştient în orişice clipă de tot ce se întîmpla. Judeca mereu. Comportările lui, chiar cele mai vehemente, cele mai pasionate, nu-i anulau viaţa cerebrală, care comenta mereu, cu judecăţi concomitente actelor, desfăşurarea acestora. Această permanentă asistenţă cerebrală, care dedubla actele exterioare, îi dădea şovăiri, nehotărlri, interzicîndu-i să fie propriu-zis un om de acţiune. El invidia pe acei oameni care trăiau uneori atît de intens, încît actele lor exterioare însemnau o evadare din ei înşişi. Îi invidia pe impulsivi, cu toate că impulsivitatea implică uneori riscuri

similare cu ale beţiei. Dar oricum, ce suverană senzaţie de eliberare, de exteriorizare, de uitare de sine însemna pentru om actul consumat cu atîta pasiune, încît viaţa conştientă dispărea, absorbită de acţiune. El nu cunoscuse această „năpustire exterioară", această prăvălire din tine însuţi; o bănuia, dar n-o trăise. Nici în copilărie nu cunoscuse absorbirea totală într-un act exterior. Şi copiii, tocmai din cauza vîrstei care e mai aproape de instincte decît de raţiune, cunosc desigur în viaţa de toate zilele aceste eliberări. El nu le cunoscuse. Cînd se juca cu alţi copii, şi cînd jocul îi prindea pe toţi dîndu-le exaltata fericire a copiilor care se joacă, el ***ştia*** că se joacă, ***ştia*** că-i fericit. De pe atunci era dublu.

La Universitate, în timpul cursului, tocmai în clipele cînd părea mai stăpînit de delirul oratoric, tocmai în clipele cînd după aparenţe i s-ar fi putut aplica adagiul juridic - ***„non agit, sed agitur"*** - el era perfect conştient şi de ce spunea, şi de entuziasmul avîntat cu care vorbea, şi de impresia de delir creator pe care-o dădea celorlalţi. Şi tocmai în acele clipe, din pricină că-şi dădea seamă că este inspirat, dar că şi trebitie să fie, zîmbetul contrazicerii apărea în colţul gurii.

— Drept, Andi?

— Mă jur, Ştefana! Nu-ţi închipui oroarea pe care mi-o dă acest zîmbet în faţa studenţilor! Pot să creadă că sînt un fel de escroc oratoric, că-i trag pe sfoară...

E oribil!

Minţise.

Niciodată la Universitate, în faţa studenţilor, nu zîm- bise astfel. O singură dată, pe cînd vorbea, văzuse o fată frumoasă care-l privea din fundul aulei nu ca pe un profesor, ci ca pe un toreador în arenă. Atunci numai îi venise să zîmbească, dar se stăpînise, fluxul oratoric alungînd impresia fugară şi răsunetul ei echivoc.

Conştiinţa că a minţit-o pe Ştefana, generalizînd un fapt - zîmbetul special - care era să se întîmple la Universitate, dar nu se întîmplase, îl făcuse, chiar în focul vorbelor să zîmbească pieziş.

Ştefana tresărise, dîndu-se îndărăt cu o repulsie vădită.

Şi Andi comentase cu o deznădejde care nu era factice oroarea acestui zîmbet arbitrar, care apăruse chiar atunci, în clipa cînd sufletul lui nu era decît un avînt de sinceritate spre Ştefana. Faţa lui se brăzdase de zbucium, de suferinţă, îmbrăcînd aceeaşi expresie pe care Ştefana i-o mai văzuse odinioară, cu patru ani în urmă, în noaptea cînd Andi îi mărturisise oroarea vieţii lui ieşene.

Ştefana îi dezmierdase fruntea, amintindu-i cu blîn- deţă, dar ochi în ochi, că zîmbetul acesta nu i-l cunoscuse decît din toamnă, şi că ea ştia că zîmbetul coincidase nu cu o minciună pozitivă - fiindcă el nu-i afirmase nimic - dar cu o lipsă de curaj faţă de ea, cu o laşitate: introducerea în lecţia de deschidere a elogiului ieşenismului, fără de ştiinţa Ştefanei, elogiu contradictor cu părerile lui, aşa cum le exprimase faţă de ea între patru ochi, despre acelaşi fenomen.

De ce?

Andi recunoscuse.

Da. Fusese laş. Ştefana avea dreptate. N-avusese curajul să afirme în faţa Iaşului intelectual adunat în aula Universităţii ceea ce afirmase în sufletul lui şi în faţa Ştefanei.

Şi începuse din nou să se acuze cu patimă, acuzînd Iaşul: ca şi odinioară.

Ştefana era altfel: ea moştenise de la tatăl ei un suflet drept, curat, onest.

Pentru Ştefana, adevărul, sinceritatea nu erau un efort, nu însemnau un act de eroism: sinceritatea şi adevărul erau

atitudinea ei firească.

Pentru el, însă, sinceritatea şi adevărul erau un dureros efort.

Iaşul pentru el era ca Dalila pentru Samson. Iaşul îl adormea, îi lua puterea, cum Dalila tăiase pletele lui Samson. Puterea numai lîngă Ştefana şi-o recăpăta.

I-adevărat! La lecţia lui de deschidere făcuse elogiul ieşenismului, dar fără premeditare. Spunîndu-i Ştefanei să nu vie să-l asculte fiindcă prezenţa ei l-ar intimida, n-o amăgise, nu minţise.

Puterea colectivităţii ieşene fusese mai presus de puterile lui. În faţa auditoriului ieşan, îşi pusese masca obligatorie de idolatrare a Iaşului şi a spiritualităţii ieşene, jucîndu-şi rolul impus de ceilalţi, admirat şi răsplătit de ei.

Dar Ştefana nu-şi putea închipui chinul lui, ruşinea lui, oroarea lui de el însuşi. Era blestemat să fie licheaua unei colectivităţi pe care o dispreţuia.

— De ce nu mi-ai spus atunci, Andi?

Andi ridicase din umeri, înclinîndu-şi fruntea, ca străpuns de săgeţi, resemnat să sufere.

De ce nu i-a spus atunci?

De ce? Fiindcă avea un suflet meschin, şi fiindcă acest suflet atribuia şi Ştefanei, uneori, o lipsă de generozitate către nu era a ei, ci a lui, răsfrîntă amăgitor şi-n alţii. Desigur că ar fi trebuit să-i mărturisească, dar contactul lui cu publicul ieşan, reînrolarea lui în ipocrizia colectivă îl făcuse să aducă şi acasă, lîngă Ştefana, un suflet alterat.

De ce nu-i mărturisise? Acum se îngrozea, gîndindu-se că tocmai ei îi ascunsese aşa ceva. Dar nu-i ascunsese numai atît.

Andi mărturisise, în acele clipe cînd ochii Ştefanei aprinseseră în el focul jertfelor, şi vizitele la Duduia, ascunse ei.

— Nu-ţi închipui, Ştefana, ce ură împotriva josniciei mele am acumulat în acest timp! De ce mă duceam la Duduia? Ca

să ascult muzică. Îmi făcea plăcere. Magda Boldur are un glas de o frumusetă rară...

Ştefana ştia mai demult de la Andi cine-i Magda Boldur, dragostea ei romanţioasă şi lacrimogenă pentru Andi şi laşitatea milei, pe care dragostea ei o provocase în Andi.

Vorbindu-l despre vizitele clandestine la Duduia, Andi reluase firul vechii spovedanii, arătîndu-i „emoţia superficială" pe care i-o dăduse reîntîlnirea cu Magda Boldur; în casa Duduiei.

Pe măsură ce Andi se acuza, descoperind Ştcfanici cu de-amănuntul duplicităţile lui din ultimul timp, Ştefana se lumina, devenind din ce în ce mai afectuoasă cu el.

Din scurtele întreruperi pe care le făcuse Ştefana destăinuirii autoacuzatoare, Andi văzuse cu o surprindere uşurătoare, care-i sporise încă adversitatea verbală împotrivă-i, că Ştefana n-acorda nici un fel de importanţă Magdei Boldur. Vizitele lui Andi la Duduia, fără de ştirea ei, explicate de Andi ca o cedare - laşă - la rugăminţile mamei lui, care se temea că atitudinea Ştefanei ş-a lui Andi va jigni-o pe Duduia - şi apoi, ca o distracţie muzicală, real odihnitoare —, fuseseră considerate de Ştefana tot ca un neadevăr gratuit, dar fără să-i provoace o mişcare de gelozie, cum se temuse Andi.

Afirmase Ştefaniei că prezenţa ei, că apropierea ei de el, în acele clipe...

— ...Nu-ţi închipui cît mi-ai lipsit, Ştefana...

...îi redase puterea.

Va căuta el singur prilejul să le spuie ieşenilor, în public, adevărul asupra lor. Va pregăti o conferinţă pe care o va intitula ***Templul cu o mie de idoli,*** şi va dezvălui ieşenilor că faimoasa lor spiritualitate nu-i decît o veşnică îngenunchiere în faţa maniilor provinciale, a deprinderilor, a ipocriziilor şi a legendelor locale.

— De ce, Andi?

— Ca să-mi răscumpăr faţă de tine... şi faţă de mine platitudinea de pînă acum.

— E inutil, Andi. Vrei să te urască toţi? Vrei să-ţi arunce pietre? Vrei să nu mai poţi trăi în oraşul părinţilor tăi, în oraşul pe care-l ***iubeşti,*** de care n-ai putut şi nu te poţi despărţi?... Crezi tu că eu pot înlocui Iaşul pe lîngă tine?

— Da.

— Nu, Andi. Tu ai nevoie de oraşul tău. Pe mine mă iubeşti aici, la Iaşi. Numai cu mine, în altă parte, te-ai simţi singur. Tu nu vezi raţiunea vacanţelor tale de la Agapia? Ş-acolo tot la Iaşi eşti, tot între ieşeni te afli. Voi, ieşenii, sînteţi cea mai gregară colectivitate din cîte-am întîlnit. Aveţi nevoie să fiţi mereu împreună, în familie. La Bucureşti ieşenii fac insule ieşene, şi trăiesc tot într-un mic Iaşi la hotel, pe stradă. Voi nu creşteţi individual, ci colectiv, grupuri-grupuri... Tu poţi fi singur numai la Iaşi. Te simţi la tine acasă, eşti liniştit. Iaşul e în jurul tău. Atunci numai te poţi ocupa de tine... şi de mine. La Bucureşti eşti tot timpul neliniştit. Te gîndeşti mereu la Iaşi. Obsesia Iaşului nu-ţi dă libertatea de-a te izola aiurea. De asta, Andi, tu n-ai vrut să mergem la Constantinopol. Îţi era instinctiv frică să trăieşti numai cu mine. Tu poţi trăi, gîndi şi iubi numai la Iaşi. De ce vrei să te alunge Iaşul?

Îl jigniseră cuvintele Ştefaniei, dîndu-i conştiinţa futilităţii lui. Ea avea dreptate. Iaşul era pentru el un fel de opiu. Nu putea fără de el. Îşi iubea şi-şi ura otrava, dar nu putea trăi fără de ea.

Ştefana îi dezmierda mereu capul amărît, vorbindu-i cu blîndeţă, ca unui copil bolnav şi îndărătnic. Îi arătase că n-are nevoie să blesteme Iaşul în piaţa publică. Nu trebuia să mintă atît Să-şi interzică platitudinele faţă de concetăţenii săi: asta era normal uman. Să nu-şi impuie un eroism ibsenian: asta era literatură, poate că nu numai pentru el, dar şi pentru alţii. Greşala lui - după Ştefana - era credinţa că are „ştofă de erou”. Şi n-avea.

Nici ea n-avea ştofă de erou, dar nici nu crezuse că are, şi-n asta consta echilibrul vieţii ei.

După Ştefana, viaţa dc provincie mai ales exagera bolnăvicios acest bovarism comun mai tuturor oamenilor. În provincie mai cu seamă, oamenii se gîndesc - au şi răgazul necesar - foarte mult la „cum sînt” faţă de „cum ar trebui să fie”, dat fiind valoarea pe care şi-o atribuie. Fiecare se socoate ca o energie nevalorificată din cauza nedreptăţii celorlalţi. Mai fiecare provincial se crede un persecutat. De aici, frecvenţa acelui „am să le arăt eu”, care nu-i decît ameninţarea cu o revanşă năpraznică, situată într-un viitor utopic. Acest dezechilibru e principiul ratajului şi al oţetirii. Nedreptăţitul vede fără indulgenţă pe cei din jurul lui. Îi critică mereu, dar nu se poate despărţi de ei, fiindcă numai ei îi dau conştiinţa că e nedreptăţit, deci superior şi martir. Şi tocmai această bovaristă viziune a propriului său suflet determina exagerarea bolnăvicioasă a ceea ce numea el „balul mascat ieşan.” De ce ieşan? şi nu românesc?

Ieşenii - după Ştefana - erau oameni foarte normali, care dădeau ţării un procent de intelectuali mai mare decît celelalte oraşe, dovedind prin aceasta că Iaşul e bun, poate chiar un excepţional mediu cultural. Că pe lîngă acest aspect - al intelectualităţii - Iaşul mai oferea şi un aspect provincial, - asta era normal. Dar Ştefana nu vedea că provincialii ieşeni ar fi mai răi, mai ipocriţi, mai primejdioşi decît toţi provincialii ţării. Erau la fel. Cultu- ralitatea ieşană - explicabilă prin vechea tradiţie încă păstrată - era cu- adevărat o excepţie faţă de toate oraşele de provincie ale ţării. Provincialii Iaşului, însă, nu erau o excepţie faţă de ceilalţi: erau întocmai ca ei.

Atunci de ce „balul mascat ieşan?” şi nu „balul mascat social?”

Dar Andi - spusese Ştefana - avea în primul rînd o bolnăvicioasă tendinţă de a generaliza. Dacă descoperea o turpitudine în viaţa unui ieşan, el făcea din ea un simbol, expresia turpitudinei colectivităţii ieşene. Astfel, prin arbitrare generalizări, Andi inventase fenomenul numit de el în sens pejorativ: ieşenism. Şi în acest ieşenism, el avea

nevoie să vadă însuşi bacilul făţărniciei, pentru ca să-şi dea impresia că-i mucenic, el care lua asupră-şi făţărnicia acestui mediu, suferind din cauza ei.

De asta - după Ştefana - Andi exagera necontenit şi zbuciumul lui, şi cauzele exterioare care-l provocau. Andi vedea o tragedie antică în ceea ce nu era decît un fapt divers al universului uman, reeditare eu cîteva particularităţi specifice a atmosferei tuturor oraşelor care nu mai sînt ce-au fost, şi pentru care trecutul glorios devine uneori şi un principiu de vanitate civică.

— Un inofensiv tartarinism în care tu vrei să vezi ceva tragic, pentru ca şi tu la rîndul tău să devii un fel de Prometeu mîncat de vulturi. Toată drama ta ieşană, Andi, nu-i decît rezultatul unui dezechilibru provocat de fiinţa ta reală în luptă cu cea imaginară. Fiinţa ta reală e ieşană ca toţi ieşenii. Fiinţa ta imaginară, însă, se vede trăind într-un Iaşi olimpic, pe care l-ar merita. Şi toate iritările tale faţă de ceea ce numeşti ieşenism nu-s decît conştiinţa fiinţei tale imaginare că-i nedreptăţită trăind într-un astfel de Iaşi - cel real - cu gusturi şi apucături de om normal. Acest dezechilibru bovarist e geneza pesimismului tău... Tu, Andi, eşti un om fin, deştept - dar foarte slab. Aşa eşti. Eu n-am nevoie să te admir în genunchi ca să te iubesc. Te iubesc pe tine, aşa cum eşti, preţuindu-ţi calităţile şi dîndu-mi seamă de cusururile tale. Nu-ţi cer decît să fii onest, să crezi în mine şi să mă faci să cred ***în tine,*** nu să te admir...

Andi renunţase la eroism, adică la conferinţa fulminantă împotriva ieşenismului, dar pretinsese că nu vreo s-o mai frecventeze pe Duduia.

— De ce?

— Fiindcă frecventarea ei e o laşitate.

— De ce, Andi?

Ştefana-i vorbea cu gravitate, cu sufletul deschis.

— ...Şi tu ai nevoie de distracţii: club, Duduia, indiferent ce. Eu nu te împiedic, Andi. De ce nu vrei să-nţe- legi? Nu-ţi

altera poftele tale, nevoile tale, impunîndu-ţi-le pe-ale mele. Noi doi ne iubim, dar nu sîntem o singură fiinţă. Sîntem doi oameni de sine stătători. Dragostea noastră nu trebuie să ne fie un pat ca al lui Procust; nu trebuie să ne mutilăm personalităţile noastre, ca să devenim identici. Asta distruge dragostea. Andi dragă, eu respect fiinţa ta aşa cum e. Numai să fii aşa cum eşti şi-n faţa mea. Să nu cauţi niciodată să menajezi în mine susceptibilităţi imaginare. Să nu cauţi să mă cruţi. Dacă vei iubi pe altcineva, spune-mi făţiş: Nu te mai iubesc. Să ne despărţim curaţi...

La rîndul ei, Ştefana se spovedise, fără înfrigurarea autoflagelatoare a lui Andi, arătîndu-i cum certitudinea că el s-ascunde de ea, că fuge de ea, că prezenţa ei i-a devenit o constrîngere o făcuse să sufere, dar o suferinţă meschină, debilitantă.

Şi-i mărturisise că era gata să plece, să-l părăsească.

— Cum?

— Da, Andi. Vroiam să plec.

— Unde?

— Asta-i cu totul secundar, Andi. Mă hotărîsem să plec: nu mai puteam trăi lîngă tine, văzîndu-ne străini unul de altul, fără de curajul de-a ne mărturisi ceea ce amîndoi vedeam.

Andi cuprinsese mîinile Ştefanei ca-n cătuşe. Apoi îi dezmierdase capul, o sărutase, o privise, iar o sărutase, cu ochii cînd increduli, cînd dementi.

Cum? Vroise să plece fără să-i spuie nimic? Astfel de gînduri oribile în mintea ei?

Această plecare care fusese posibilă era pentru Andi uluitoare ca un ciclon izbucnit dintr-o bibliotecă. Depăşea monstruos tot ce şi-ar fi putut închipui despre Ştefana. Orice: să sufere în tăcere; să-i spuie adevăruri crud jignitoare, să-i arate fără cruţare vidul vieţii lui - dar să plece? Ea, soţia lui? Să plece din casa lor, de la Iaşi?

Îl răscoli atît de chinuitor imaginea acestei plecări, vecinătatea acestei primejdii nebănuite - că începuse să

plîngă, cu fruntea pe braţele Ştefanei. Şi pe cînd Ştefana îi alinta fruntea, după ce lacrimile conteniseră lăsîndu-l istovit, cu ochii închişi, culcat pe braţele Ştefanei, deasupra lui răsunase iarăşi amintirea vorbelor fetei din brazi: „Tu eşti mic.”

Dar reconcilierea fusese deplină, ştergînd recentul trecut, statornicind viitorul. Ştefana-i istorisise că în noaptea cea mai grea a ultimelor luni, în noaptea cînd se îna- poiase doamna Danielescu, pe cînd apăruse gîndul plecării în ea, venise Luchi cu flori, felicitind-o. Numai el îşi amintise că în acea noapte era aniversarea de patru ani a căsătoriei lor.

*

Pînă la concertul Magdei Boldur, care era marele eveniment artistico-monden al acestei ierni, Andi redevenise cel de odinioară, din primii ani ai căsătoriei. Convorbirea cu Ştefana intrase în el ca şi faptele Ştefanei în viaţa lui, pe vremea logodnei: impunîndu-i un alt ritm.

N-o mai frecventase pe Duduia, fiindcă simţea că nu mai poate suferi atmosfera casei ei, cu Magda Boldur cu tot. La Universitate, în timpul cursului, nu mai ceda pasi- unei de-a provoca entuziasmul auditoriului tînăr, făcînd digresii ieftine hărăzite aplauzelor. Cursul devenise mai sobru, mai concentrat, mai ***nutritiv*** pentru studenţii care vroiau să înveţe, notînd pe caietele lor ***idei şi fapte,*** nu formule pitoreşti şi expresii elegante. În special studentele erau cam dezamăgite. Cursul lui Andi din ultimul timp, faţă de cel de pînă atunci, era ca un schelet faţă de un trup ***elegant îmbrăcat,*** al cărui port îl admiraseră. De altfel, nu-l mai regăseau pe Andi de pînă atunci în acest Andi care vorbea rar, urmărind viteza creioanelor care notau, nu ochii feţelor care străluceau. Regretau parcă dispariţia unui fel de Rudolf Valentino al Universităţii ieşene, văzîndu-l atît de

profesor pe cel care pînă atunci fusese atît de încîntător bărbat. Studentele care ştiau că-i căsătorit puneau diagnosticul: necazuri conjugale. Şi cîteva studente chiar nu-i mai frecventaseră cursul, preferînd cînd simţeau nevoia de a-l revedea să-i privească fotografia. Căci fotografia lui Andi „circula”. Apăruse într-un ziar local, cu prilejul numirii lui la Universitate. Numărul cu fotografia primise elogiul foarfecelor femeieşti, care decupaseră capul „vedetei” universitare.

De la Universitate Andi se ducea direct acasă. Tot timpul pe care şi-l petrecea în oraş era caracterizat de o necontenită nelinişte. Parcă era ameninţat de ceva. Parcă ar fi putut să-l răpească cineva. Era ca o casă, în care-i o comoară, cu stăpînul plecat şi uşile descuiate. Se temea! Abea cînd ajungea acasă, îndemn, fără nici o întîmplare pe care ar fi trebuit s-o ascundă Ştefanei, se simţea în siguranţă, la adăpost de primejdii. Şi devenea vesel, copilăreşte volubil, avînd pentru Ştefana un sentiment de recunoştinţă, care-l făcea mereu să-i sărute mînile, să caute prezenţa ei, s-o întrebe mereu cîte ceva, aşa cum întreabă copiii pe părinţi cînd le e frică noaptea în pat; dorind în fiecare clipă s-o simtă pe Ştefana lîngă el, fără de gînduri necunoscute lui, ca un calendar al zilei. Ba chiar într-o zi, găsind-o singură cu Luchi, absorbiţi de o conversaţie contradictorie care-i pasiona pe amîndoi, Andi reproşase Ştefanei răceala ei. Îl primise fără de suficient entuziasm. Nu-l băgase de-ajuns în seamă. Conversaţia cu Luchi o interesa mai mult decît apariţia lui. Budase, posomorît, cu sufletul plin de bosumflări de copil răsfăţat, supărat pe mama lui fiindcă preferă să stea de vorbă cu musafirii decît să se joace numai cu el. Un fel de vagă gelozie din cauza lui Luchi, gelozie care luase proporţii de furtună într-un pahar cu apă, gelozie care-l preocupase pînă seara, făcîndu-l s-o privească pe Ştefana cu ochi severi şi să nu se uite la Luchi de loc, deşi din cînd în cînd îl contrazicea autoritar,

proclamativ şi mahmur. Aşteptase să-l consoleze Ştefana, care - pasionată de discuţie - nu-l băgase în seamă. Şi de la o vreme Andi îşi dăduse seamă că această gelozie improvizată mai mult îl măgulea decît îl alarma, dîndu-i parcă o dovadă clasică a dragostei lui pentru Ştefana - cine iubeşte e gelos - care-i dădea prilejul să se „alinte”. Seara, după masă, îi mărturisise Ştefanei „c-a fost gelos”.

— De ce?

Ochii ei îl priviră cu-atît de liniştită gravitate, încît Andi simţise lămurit că astfel de gelozii sînt fleacuri, preţiozităţi, şi că dacă i le-ar spune Ştefanei, ar apărea în faţa ei ca o muieruşcă.

În loc să-i răspundă, o sărutase rîzînd. Şi seara se isprăvise cu veselie, cu glume; căci Ştefana, cînd n-avea de ce să fie tristă, era surprinzător de copilăroasă.

În acest timp organizaseră un fel de „supeuri” clandestine cu Luchi. Vămuiau în timpul zilei cîte ceva de „sus”, din sofrageria părintească, şi seara îl aşteptau pe Luchi, care nu prea mînca acasă. Venea pe la douăsprezece noaptea, cu un suflet care parcă era desprins de pe crengile unui măr domnesc. Luchi, cînd îi mergea bine la joc, aducea brînzeturi, fructe, chiar icre negre în zilele de mare cîştig şi o sticlă de vin sau şampanie. Vinul era busuioc, fiindcă numai busuiocul îi plăcea Ştefanei, şampania dulce pentru acelaşi motiv. Şi vinul, şi şampania le bea singur Luchi, pentru că Andi şi Ştefana beau numai ceai.

La aceste supeuri Luchi le făcea cronica ieşană. Biciuia pe toată lumea, cu un suflet înflorit ca o creangă de cireş. Rîsul lui alb - al dinţilor şi-al sufletului deopotrivă - acoperea lumea de veselie candidă. Nici un venin, nici o invidie, nici o meschinărie, numai dorinţă de bucurie, - natural şi pe seama altora. „London-Palace”-ul făcea deliciile lui Luchi. La ultimul supeu le istorisise „cacial- maua” bulldog-ului adus de Duduia din Anglia. Luchi îl văzuse cu Duduia pe stradă şi aflase de la mama lui că bulldog-ul costa o groază

de parale şi că nu-şi avea perechea în toată România. Dar bulldog-ul lui Dolly Fanache Dobrescu era cam turtit, cam fîrnîit, cam lăcrămos şi la ochi şi la nas, şi cam bleg.

— O mutră de leat tîmpit.

Luchi se documentase într-o carte de enciclopedie canină. Şi găsise acolo descripţia tipului de bulldog adus de Duduia din Anglia: rasă care tinde să dispară, predispus la astm şi obezitate, fire leneşă, inteligenţă redusă, nu se ataşează de stăpîn, ***cîne de poiată!***

— Gloria păpuşicăi! Să ştie ea că merge pe stradă cu un ***cîne de poiată*** pe care l-a adus tocmai din Anglia, leşină, moare, se sinucide sau devine anglofobă!

Şi Luchi privise această păcăleală ca un fel de simbol al Duduiei.

— Şi-acum iaca şi concertul! Asta-i mai trebuie! Voi vă duceţi?

— Da, răspunse Ştefana.

— Eu nu mă duc. Să-mi crape obrazul de ruşine pentru Duduia? Cum nu-şi vede lungul nasului fata asta? Cîntă ea la pian? Parcă are potcoave la fiecare deget! Pian îi trebuie! Să facă box dacă-i trebuie mişcare, să-şi facă un ring în care să combată cu ***Stevens,*** şampionul baroului.

Luchi se ţinuse de cuvînt. Numai el lipsise de la spectacolul care consolidase şi muzical gloria familiei Danielescu. De fapt, aplauzele, aclamaţiile şi basurile vehemente o glorificaseră pe Magda Boldur mai ales din pricina surprizei. Biletele pentru acest concert de binefacere fuseseră plasate de către cucoanele din comitet şi impuse - publicului de galerie - prin autorităţile poliţieneşti.

Lojele şi stalurile se pregătiseră pentru un fel de bal static: adică o expoziţie de rochii. Nimeni nu socotea această serată de binefacere - cu toată reclama - ca un „regal muzical”, ci ca un pretext de găteală. Şi-ntr-adevăr

fusese o întrecere de toalete între cucoanele Iaşului de după război.

Sala fusese plină. Fanache Dobrescu adusese haroul, magistratura, clienţii şi băncile, iar domnul Iustin Danielescu, Universitatea. „Elita intelectuală a Iaşului”, după expresia ziarelor, îşi „dăduse întîlnire” acolo.

Magda Boldur fusese o revelaţie. Cînd apăruse pe scena Teatrului Naţional, cu frumuseţa ei arhaică şi timidă, urmată de silueta extremistă a Duduiei, - ca icoana patriarhală a Păcii, urmată de sfidarea plebeiană a Revoluţiei, - sala o admirase, compătimind-o dinainte. Toţi s-aşteptau la un glas de greieraş debil, spre care ar fi trebuit să-şi aplece urechea, rabinii cu miloasă condescendenţă. Dar glasul apăruse în tăcerea boltită a publicului ca luceafărul serii. Era pur şi clar, dramatic şi suav, clădind armonia cîntecelor cu linii vast sprintene. Duduia nu-şi dezminţise potcoavele digitale pe care i le descoperise Luchi. Galopase masiv, ca un cal de Normandia pe crupa căruia cînta o privighetoare.

Dar fusese tovarăşa gloriei Magdei Boldur. Primiseră pe scenă simetrice jerbe de flori; căzuse pe-a-mîndouă ploaia floralã a avanscenelor; spre amîndouă fîlfîiseră aplauzele, acoperindu-le ca pe-o corabie de rîndunele.

Ştefana aplaudase deschis glasul Magdei Boldur. Andi, mai puţin.

Fusese ursuz în lojă. Văzuse roşeaţa succesului pe obrajii Magdei Boldur. Cunoştea şi el semnificaţia acestei roşeţi: adevărată beţie. Nu-ţi mai aparţii. Te-ai transformat în aplauzele pe care le provoci. Îţi bate inima în sutele de aplauze. Te-a sfîşiat gloria ca pe un văl de mireasă la nunţile ţărăneşti.

Eşti al tuturora; nu mai eşti al tău.

Şi parcă Magda, - fum desprins de pe rugul aplauzelor, - nu mai era nici a ei, deci nici a lui, ci a tuturora. O dorise

din nou pentru el. Parcă-i şi invidiase succesul, văzut de el; simplu spectator.

Se simţea expropriat de un bun care-i aparţinea - fără să-l folosească - de către aplauzele mulţimii. Atunci dorise din nou, pentru el, succesul, viaţa publică, apariţia glorioasă în faţa celorlalţi. Iarăşi viaţa alături de Ştefana îi apăruse ca un sacrificiu, o recluziune, o renunţare la viaţă.

După concert erau invitaţi să supeze la Duduia. Dorea să se ducă, dar nu cu Ştefana, fiindcă s-ar fi dus numai dacă acolo, în faţa invitaţilor, ar fi strălucit la rîndul lui, luîndu-şi o publică revanşă asupra succesului Magdei Boldur. Dar Ştefana îl paraliza. Cu ea alături nu putea fi aşa cum ar fi vrut să apară.

Pretextase că are o migrenă. Cum fusese tăcut şi posomorît în timpul concertului, afirmaţia lui era plauzibilă. De altfel, paloarea lui naturală făcea şi mai credibilă pretinsa migrenă.

O felicitase pe Duduia între culise, evitînd privirea Magdei Boldur, care era înconjurată de o adevărată gardă; şi obţinuse de la Duduia motivarea absenţei de la supeu pentru el şi Ştefana.

Acasă, pretextase şi faţă de Ştefana aceeaşi migrenă teatrală şi se culcase imediat, gîndindu-se la supeul Duduiei, cu vreo douăzeci de invitaţi, cu lumină, cu zgomote, cu veselie, cu publicitate.

Se frămîntase fără să poată adormi, umilit, stingher, inconsolabil, cu suflet de copil pedepsit să nu participe la o masă cu bunătăţi a oamenilor mari. Iar începuseră să-l supere zgomotele pe care le făcea Ştefana în timp ce el dăduse proclamaţia somnului. Chibritul aprins, ţigara, fumul, paşii în vîrfuri prin casă, foşnetul filelor întoarse, tăcerea provizorie, zornăitul brăţării deveniseră personagiile tragediei lui nervoase.

Şi culmea, Luchi venise tîrziu şi supase împreună cu Ştefana ca de obicei, dar fără de Andi.

Vorbiseră cu glas încet, rîzînd cu glas tare, senini, brutalizîndu-l cu veselia lor, în timp ce Andi, vechiul proprietar al Magdei Boldur, simţea din patul silnic privirea pe care bărbaţii invitaţi să supeze la Duduia o îndreptau spre noua stea ieşană, izbucnită parcă din mîna lui Andi deasupra Iaşului.

Şi-i venea să fugă într-acolo - şi nu cuteza. Era prizonier, alături de balul libertăţii ieşene.

*

Lecţia de deschidere a cursului la Universitate însemnase pentru Andi întîiul contact cu ieşenii, după patru ani de absenţă în ziua acelui succes cu care îşi începea cariera universitară, lunga perioadă de muncă şi dragoste alături dc Ştefana nu i apăruse ca o viaţă plenară, îmbelşugată. creatoare, un fel de Renaştere a fiinţii lui, după un sterp declin - ci ca o renunţare la viaţă, la desfătări, la plăcerile tinereţii.

Ş-atunci, pentru întîia oară, sufletul lui dăduse o altă semnificaţie Ştefanei: n-o mai socotise ca o condiţie de viaţă efectivă pentru el, ca singurul lui refugiu regenerator împotriva ambianţei, ci ca un duşman al vieţii lui publice.

Aşa că Ştefana, numai prin întrebarea pe care involuntar o determina Andi - ,,Ce-ar spune Ştefana dacă m-ar auzi?” —, îl umilea de la distanţă, fantoma ei răsărită în mintea lui Andi dîndu-i senzaţia celui care se socotea, în faţa publicului ieşan, un arhanghel de pază la porţile de aur ale Idealului, că-i un simplu arivist. Şi Andi se simţea diminuat.

Dar treptat, verificîndu-şi iar trecutul, Andi se oprise la spovedania pe care i-o făcuse Ştefanei în noaptea cînd o cunoscuse. Şi se-ntrebase: oare balul mascat ieşan despre care-i vorbise Ştefanei cu pasiune acuzatoare, era într-adevăr o realitate obiectivă, un adevăr, sau o născocire a

minţii lui? Fusese el, Andi, pînă a nu o cunoaşte pe Ştefana, o fantomă inexistentă? Sau Andi de pînă atunci fusese un tînăr chinuit de îndoieli, neîncrezător în valoarea lui, cum sînt toţi oamenii superiori cînd îi stăpîneşte criza adolescenţei? Andi înclinase spre a doua versiune, sprijinindu-se pe ceea ce socotea el ca o suverană verificare: opinia publică. Opinia publică nu se înşală şi nu poate fi amăgită. Există în colectivităţile sociale un fel de ***flair*** al adevărului, mai perspicace chiar decît mintea cea mai lucidă, cea mai străbătătoare. Dovadă: poreclele cu care colectivităţile sociale definesc stringent şi pitoresc pe cineva. Aceste porecle sînt adevărate portrete lapidare, eliptic exprimate. Şi deosebirea dintre felul cum judecă un om, oricît de inteligent şi obiectiv, pe un altul, şi felul cum îl descifrează opinia publică e următoarea: un om are pentru cel pe care trebuie să-l judece o involuntară simpatie sau antipatie, care va falsifica, convergent cu atitudinea sentimentală, trăsăturile celui pe care-l judecă. Apoi judecătorul unic, oricît de atent, nu poate cunoaşte ***toate aspectele*** celui judecat. El îi vede mai ales reacţiile faţă de el - faţă de judecător —, adică un aspect care are valoarea unei fotografii făcută de fotograf. Pe cîtă vreme opinia publică rezumă toate aspectele, toate reacţiile celui judecat faţă de nenumăraţii judecători care o alcătuiesc. Aşa că judecata acestei opinii publice, faţă de judecata izolată a unui singur om, e ca un album dc fotografii de amator ale aceleiaşi persoane, reprezentînd-o la toate vrîstele, în toate atitudinile, alături de o fotografie făcută de un specialist, mai clară, mai precisă - dar ***una singură.***

Valoarea autoportretului pe care Andi îl făcuse Ştefanei putea oare să fie mai mare şi să infirme portretul lui Andi, aşa cum îl făcuse opinia publică ieşană? Evident nu.

Corolarul acestei judecăţi era următorul: Ştefana, aoceptînd şi însuşindu-şi judecata lui Andi despre el însuşi,

îl socotea un om normal, şi-l iubea ca atare fără să-i ceară mai mult; opinia publică ieşană îl socotea pe Andi ca pe un om superior.

Vra să zică, de o parte Ştefana, de alta Iaşul - acest antagonism fiind creat de Andi, fără ca atitudinea Ştefanei să-l fi justificat prin nimic.

Cu Ştefana şi în faţa ei, Andi era un om inteligent şi fin, aparţinînd acelei categorii de intelectuali profesionali situaţi pe hotarul dintre mediocritate şi superioritate.

În faţa Iaşului, Andi apărea ca un om superior, ridicat deasupra nivelului comun la altitudinea de la care-ncep individualităţile solitare.

În faţa Ştefanei, Andi simţea distanţa care-l ***desparte*** de aceste individualităţi şi devenea un simplu spectator al lor. În faţa publicului ieşan, Andi se vedea aparţinînd acestei categorii restrînse şi simţea distanţa care-l desparte de public. Astfel că repulsiunea lui, dn acel timp, pentru intimitatea cu Ştefana nu însemna că n-o mai iubeşte pe Ştefana, ci că nu mai poate îndura zilnica umilinţă de-a redeveni în faţa ei ceea ce era în realitate. Şi de atunci începuse să regrete spovedania de-odinioară, cînd vîn- duse Ştefanei secretul lui în schimbul dragostei ei. Căci abea atunci Andi îşi dăduse seama că marea lui sinceritate faţă de Ştefana nu fusese decît aparent un dar, o ofrandă de jertfă; de fapt, fusese o vînzare făţarnic deghizată. Dîndu-i sinceritatea, aştepta o răsplată. Intuiţia surdă că numai în acest fel va putea obţine dragostea Ştefanei îl oprise de-a pune pentru ea vreo mască, dîndu-i ***drept mască*** adevărul.

Şi acum Ştefana îi obliga să poarte această mască - Andi nu-şi mai socotea spovedania de atunci decît ca o născocire - mască inacceptabilă pentru ieşeni care nu l-ar fi recunoscut pe Andi văzîndu-l aşa cum numai Ştefanei îi apărea. Teoria bovarismului provincial aplicată şi lui de Ştefana dăduse lui Andi aceeaşi impresie a unui deget de gheaţă care-i pipăia inima. În acele clipe îşi simţise

mediocritatea cu fumuri de muieruşcă parvenită; simţise, ascultînd-o pe Ştefana, că era demnul frate al Duduiei, şi că deşi mai fin decît Duduia, era şi el, faţă de fenomenul superiorităţii intelectuale, un parvenit, un cabotin, aşa cum era Duduia faţă de şicul englez.

Suferise atît de mult, în timp ce Ştefana îi spunea mereu că ea îl iubeşte aşa cum e, că n-are nevoie să-l admire ca să-l iubească, încît, dacă ar fi fost în stare să exprime într-un act exterior deznădejdea lui, s-ar fi sinucis. Teama că riscase s-o piardă pe Ştefana, fără să ştie nimic, agravase această deznădejde.

Pînă la concertul Magdei Boldur, singura lui preocupare conştientă fusese gîndul să n-o piardă pe Ştefana. Să fie iubit de ea. Restul era umbră.

Dar concertul Magdei Boldur, cu Andi nu pe scenă, ci în lojă, ca spectator, redeşteptase-n el nostalgia de-a fi statuie în faţa publicului ieşan. Ş-abea atunci îşi dăduse seamă că regretul care apăruse după vechea spovedanie, reîmprospătat de a doua spovedanie, devenise un fel de ură latentă împotriva Ştefanei. Solicitudinea pentru Ştefana, din ziua spovedaniei recente pînă în noaptea concertului, îi apăruse ca ceva superficial, subt care se pregăteau mişcări de întuneric hain. Solicitudinea pentru Ştefana, ca şi bomboanele pe care i le adusese doamna Danielescu venind de la Duduia, era o strategie, o amăgire a vigilenţei Ştefanei, care ar fi putut repeta vechiul dicton: „Tinteo Danaos et dona ferentes”.

După concertul Magdei Boldur, Andi işi dăduse seamă, mărturisindu-şi în sfîrşit că Ştefana era pentru el o primejdie. N-ar-fi dat-o pe Ştefana pe nici o femeie cunoscută de el. Recunoştea nu numai superioritatea ei de ***rasă spirituală*** asupra tuturor femeilor pe care le cunoscuse, dar şi farmecul feminităţii ei, amestec de maturitate şi copilărie, de inteligenţă şi instinct - şi absenţa complectă de cabotinism. Dar nu mai era solidar cu Ştefana. Prezenţa ei îl devalorifica sufleteşte, aşa cum

odinioară în casa părintească graţia ei devalorificase frumuseţa mamei lui şi a Duduiei. Instinctul lui de conservare îi poruncea să se lepede de Ştefana. Trăia într-o continuă nelinişte, într-un provizorat alarmant. O ura pe Ştefana, se temea de ea şi o iubea cu scurte izbucniri de trecut în inima lui, întipărind dragostei lui un caracter de avariţie: îşi dădea seamă de valoarea de comoară a Ştefanei, comoară care-i ardea degetele, în clipele cînd ar fi dorit s-o piardă, să i-o fure cineva. Pentru el Ştefana începea să aibă semnificaţia unei substanţe radioactive, a cărei prezenţă îi vătăma mereu ţesutul sufletesc, dezagregîndu-l.

Reapăruse în el neliniştea febrilă de pe vremea „fetei din brazi”. Şi-aceea îl teroriza, dîndu-i o permanentă senzaţie de primejdie. Şi-atunci apăruse în el treptat dorul de Iaşi: refugiu sigur, cu calmante evidenţi cotidiane, împotriva vieţii demente reprezentate de fata cu fustă roşie, adevărată flacără izbucnită din codri.

În zilele următoare concertului Magdei Boldur, Andi revizuise şi altă atitudine: repulsia pentru părinţii săi. Retractase toate învinuirile pe care pînă atunci le adusese lor.

Munciseră din greu amîndoi, măcinindu-şi tinereţa în efortul cotidian de a-şi agonisi pînea, şi izbutiseră prin munca lor să merite şi odihna bătrîneţii, şi respectul cuvenit celor care-au albit fără pată, ridicîndu-şi copiii, crescîn- du-i la adăpost de griji şi suferinţi, dîndu-le suficient răgaz ca să poată medita în voie, chiar pe seama acestor părinţi, cu bolnăvicioasa scrupulozitate a tinereţii crescută în afară de experienţa vieţii.

Şi rezultatul acestei reabilitări fusese constatarea nu numai că-i iubeşte, dar şi că-i stimează, fiindcă „meritau” măcar atît de la el, care devenise ce era graţie lor.

Regretase criticele pe care le adusese părinţilor în faţa Ştefanei, atribuindu-i ei cauza acestei impietăţi. Îşi crease astfel o nouă solidaritate cu ai lui, şi un nou motiv - aparent dezinteresat, nobil - de a socoti pe Ştefana primejdioasă; nu numai pentru viitorul lui, dar şi pentru sentimentele lui filiale.

De unde pînă atunci nu-şi frecventa părinţii decît la masă şi la dejun, începuse să facă un fel de vizite intime mamei lui, după ce se întorcea de la Universitate, gata să se simtă nedreptăţit dacă Ştefana i-ar fi reproşat timpul petrecut acolo, ca o împuţinare a timpului de intimitate cuvenit ei.

Dar Ştefana nu-i spusese nimic. De altfel, ea niciodată nu-i criticase părinţii, mărginindu-se să asculte criticile pe care Andi le aducea lor, de cele mai multe ori pacificînd exagerările lui Andi, arătindu-i că părinţii lui erau oameni cumsecade, că erau buni cu el, că nu le putea reproşa nimic, dar că erau oameni, nu eroi cum ar fi dorit Andi să fie. Ba dimpotrivă, chiar, revirmentul care-l determina pe Andi să facă vizite zilnice mamei lui era privit de Ştefana ca simtomul unui fericit echilibru recăpătat de Andi. Ea nu dorea să-l izoleze de-ai lui şi de ieşeni în genere. Îşi dăduse seamă cîtă nevoie are Andi de publicul ieşan. Şi n-aştepta decît curajul lui onest de-a afirma existenţa acestei nevoi, fără s-o mai socoată - crezînd că-i face plăcere ei - ca ceva ruşinos, practicînd clandestin întrevederile cu publicul, a cărui lipsă îl dezechilibra.

Iată dar un aspect al influenţei exercitate de concertul Magdei Boldur asupra lui Andi.

Cîteva zile după concert, Andi nu făcuse nici o vizită Duduiei. O amîna mereu. Poate fiindcă se temea de acel zîmbet revelator, pe care l-ar fi avut întorcîndu-se acasă de la Duduia, poate că şi din cauza unei instinctive - şi elementare - strategii: să fie dorit de Magda Boldur. Dar în timpul acestor zilnice amînări şi atitudinea lui faţă de Magda Boldur se schimbase. De cînd se-ntorsese de la

Paris, după ce verificase dependenţa ei nezdruncinată de lunga absenţă de fiinţa lui, după ce căpătase certitudinea că Magda îl iubeşte ca şi odinioară, se mulţumise s-o privească, s-o tulbure cu ochii numai, întreţinînd în ea flacăra aprinsă pentru el, fără nici un plan, fără nici o intenţie: joc gratuit al cochetăriei lui. Frumuseţea ei arhaică, de nepoată cu cozi a vechilor bunici, crescută într-o atmosferă patriarhală, precum şi liliacul care înflorea romantic în cîntecele ei dădeau lui Andi pentru ea o emoţie dulceagă: un fel de parfum al teilor eminescieni. O socotea prea simpluţă ca să n-o domine cu uşurinţă: asta-i solicita şi-un fel de milă, un fel de protectoare duioşie faţă de mieluţul care era Magda.

Dar pe scena Teatrului Naţional, în seara concertului, Andi simţise entuziasmul publicului inflamat de ea. Avusese, asistînd la aplauzele care-o înconjurau, o senzaţie de viol. Şi această senzaţie transfigurase senzual atitudinea de pînatunci a lui Andi faţă de Magda, trecută prin aplauze ca printr-un foc.

Uneori, noaptea, în pat, alături de Ştefana, care cetea, Andi simţea, gîndindu-se la Magda Boldur, un fel de viscol stîrnit al sîngelui fierbinte.

Nici tei eminescieni, nici parfum de liliac înflorit în alte primăveri, nici priviri înduioşate faţă de roşeaţa cu gene plecate a Magdei Boldur; numai dorinţa de-a strînge în braţe trupul zvelt şi plin al acestei fecioare, a cărei nuditate bănuită făcea să tresară-n Andi amintirea fetei din brazi, într-o formă nu aprigă, ci suavă, el devenind aprig ca fata din brazi, nu docila frumuseţă a Magdei Boldur. Gîndindu-se la ea viola sentimentalitatea dulceagă pe care i-o inspirase pînă atunci, şi parcă renăştea în el o măgulitoare vigoare bărbătească. Faţă de vechea atitudine, cea nouă, avea savoarea unei vorbe tari, pitoresc populară, după ce ai vorbit numai fadori suave: Rabelais de pildă, după o lectură din Samain.

Alarmată de la o vreme de inexplicabila defecţiune a lui Andi, Duduia, neîncrezîndu-se în arta de a intriga a mamei ei - prea de modă veche - recursese la un procedeu original pentru a-l readuce pe Andi lîngă Magda: presa locală, procedeu care reedita, cu deosebirea gratuităţii şi fără să aibă aerul că se adrezează unei anumite persoane, corespondenţa prin „Mica publicitate.” De cînd cu concertul, toate ziarele ieşene intonau imnul acestei „fiice a Iaşului”. Reporterii dădeau tîrcoale „London-Palace”-ului, cercînd să obţie o întrevedere cu Magda Boldur. Duduia profitase de această solicitudine a presei pentru a strecura o informaţie destinată numai lui Andi. Aşa că într-o zi un ziar de după-amiază publicase un preludiu de convorbire, anunţînd că „diva” intenţiona să părăsească Iaşul pentru a-şi desăvîrşi studiile în străinătate.

Andi cetea ziarele acasă, înainte de masă. Nu le cumpăra niciodată, le aducea domnul Danielescu pe toate, lăsîndu-le în cuier, în buzunarul blănii, deformat de sulul zilnic al ziarelor.

— Ce mai nou? îi întreba doamna Danielescu pe Andi şi pe domnul Danielescu.

— Nimic. Fleacuri! Veşnicile fleacuri! răspundeau tatăl şi fiul parcurgînd ziarele de la un capăt la altul, de la articolul de fond pînă la „ultima oră” şi pînă la ultimile anunţuri mortuare care dădeau tatălui satisfacţia că n-a murit şi generozitatea melancoliilor-bacşiş pentru morţile cunoscuţilor din tinereţă.

Astfel că Andi descoperise informaţia privitoare la plecarea Magdei Boldur atunci cînd s-aştepta mai puţin, intercalată printre fapte averescane şi anateme ţărăniste. După prima surpriză, hotărîse că-i mulţumit. În definitiv, plecarea Magdei Boldur însemna parcă dispariţia unei primejdii, evitarea unor complicaţii în viitor. În timpul mesei s-arătase bine dispus cum ar fi fost domnul Danielescu după lectura anunţului mortuar al unui adversar politic sau al

unui polemist care-l zeflemisea uneori. Dar o dată singur cu Ştefana în apartamentul lor, dispoziţia lui Andi se schimbase. Parcă abea atunci, alături cu Ştefana, care prin plecarea Magdei Boldur devenise şi mai definitiv singura lui dragoste, dispăruseră vagi virtualităţi sentimentale, care dăduseră lui Andi un sentiment de agreabilă şi inofensivă poligamie. În acea seară, Ştefana - pentru Andi - devenise din ce în ce mai soţie, mai monogam soţie, cu caracter obligator. O apreciase cu metrul, dîndu-şi seamă că e prea mică, mai ales faţă de el: erau desperecheaţi. În casă şi în odaie micimea Ştefanei nu apărea atît de evident insolită; dar pe stradă, şi mai ales alături de Andi, care părea şi mai înalt, fiindcă era tinereşte zvelt, prezenţa Ştefanei putea să provoace zîmbete ironice. Abea atunci Andi-şi dădu seamă că ceea ce-l făcuse să n-o întovărăşească pe Ştefana în plimbările ei nu era numai oroarea lui de mers repede, dar şi neplăcerea de-a fi alături, în public, de statura minusculă a Ştefanei. El era deprins din copilărie să fie admirat de toţi trecătorii. Fusese întotdeauna, la toate vîrstele, şi deosebit de frumos, şi elegant îmbrăcat. Plimbările lui pe stradă însemnaseră un atît de cert elogiu - exprimat prin priviri - încît de la o vreme se blazase de această reacţie statornică a trecătorilor faţă de el.

Şi iată că Ştefana îi interzicea această satisfacţie. Nu numai că Ştefana apărea prea mică, mai ales pe stradă, şi mai cu seamă în calitate de soţie a lui Andi, dar nici nu era elegantă. Nu se putea converti la nici o modă. Ea se-mbrăca pentru plimbările ei, nu pentru plimbarea urbană pe străzile principale; adică se-mbrăca în aşa fel încît să poată merge comod, repede, fără să-i fie nici prea cald, nici prea frig. Nu se-mbrăca astfel ca să placă trecătorilor.

Iarna purta şoşoni şi ghetre nalte pînă la genunchi ca să nu-i fie frig la picioare în timpul lungilor plimbări.

Andi socotea ghetrele lungi cea mai odioasă desfigurare a piciorului femeiesc. Pentru el, ghetrele şi şoşonii distrugeau zvelteţa iniţială şi esenţială a siluetei femeieşti, dîn- du-i aceeaşi îngreuiere pe care compresa groasă o dădea gîtului bandajat. Apoi, iarna, Ştefana punea mănuşi groase de lînă. Căciula şi-o înfunda pînă peste urechi, ca să nu-i degere pieliţa gingaşă a vîrfurilor. Aşa că îmbrăcămintea ei de plimbare, adecvată acestor plimbări în afară de oraş, îi interzicea eleganţa de stradă pe care-o dorea Andi pentru soţia lui.

Faţă de costumul mai tuturor femeilor cochete cînd ies pe stradă, costumul Ştefanei era ca haina jerpelită alcătuită numai în vederea utilului şi comodului a adevăraţilor vînători, alături de eleganţa vestimentară a vînătorilor pentru care vînatul e numai un pretext de îmbrăcăminte.

În schimb, în casă, Ştefana devenea subtil cochetă, îmbrăcîndu-se şi gătindu-se cu o artă personală, desăvîrşit femeiască. Tocmai în clipa cînd majoritatea femeilor renunţă la cochetărie, la efortul eleganţei desăvîrşite, devenind în intimitatea conjugală comod neglijente, cu picioarele în pantofi deformaţi, trupul în rochii vechi şi părul zburlit, Ştefana se gătea aşa cum celelalte sînt mai ales în vizite sau la teatru. Numai în intinuitatea lor Ştefana reprezenta cochetăria femeiască de care avea nevoie Andi. Feminitatea ei era oarecum confidenţială, privată, ştiută de Andi şi de familia lui, nu şi de ieşeni, faţă de care, pe stradă, Ştefana dispărea în costumul ei de plimbare ca într-o haină de scafandru.

Andi aprecia valoarea acestei cochetării ca un fel de „muzică de cameră” faţă de cochetăria care dă concerte publice a celorlalte femei. Dar fiinţa lui publică, vanitatea lui de soţ care dorea ca şi soţia lui să fie admirată pe stradă de ceilalţi ieşeni erau mortificate de modul de-a se îmbrăca al Ştefanei dc cîte ori ieşea din casă să se plimbe.

Prea mică, mai ales alături de el, şi inelegantă, iarăşi mai ales alături de el: iată cauzele descoperite de Andi şi

formulate făţiş în acea seară, cauze care-l determinaseră să evite plimbările cu Ştefana.

Parcă prin toate cele, indirect, Ştefana îl izola de Iaşi. Vecinătatea ei în lume şi la teatru îi interzicea elanul care l-ar fi putut face să strălucească nu numai pentru că Ştefana se abţinea voluntar să „apară” în faţa celorlalţi, dar şi pentru că luciditatea ei paraliza în Andi volubilitatea de ***causeur,*** banalitatea vorbelor şi dezinvoltura lui sigură. Cînd ieşea cu Ştefana în lume, chiar dacă ar fi încercat să „strălucească”, desolidarizîndu-se de rezerva păstrată de Ştefana, Andi simţea că prezenţa Ştefanei l-ar fi intimidat, făcîndu-l să rateze. Dacă Ştefana ar fi asistat la lecţia lui de deschidere a cursului, Andi ar fi avut un succes de stimă faţă de cîţiva specialişti, dar n-ar mai fi provocat entuziasmul întregei săli, pe care-l datora numai acelui elogiu retoric al ieşenismului, neştiut de Ştefana, pregătit într-ascuns.

Plecarea Magdei Boldur, anunţată de ziarul ieşan, redeşteptase în Andi gîndul izolării ieşene, determinată de căsătoria lui cu Ştefana.

De cîteva ori închipuirea lui ursuză o substituise pe Magda Ştefanei. Evident, Magda era un graţios neant. Nu însemna nimic în patru ochi. Din punct de vedere intim, căsătoria lui Andi cu Magda n-ar fi însemnat nici o achiziţie substanţială pentru sufletul, pentru mintea, pentru inima lui. O odaliscă frumoasă în patul conjugal - atît. Dar în schimb, din punct de vedere „public”, Magda avea o valoare reală. Alături de Magda, pe stradă, la teatru, în lojă, în saloane, Andi s-ar fi simţit decorativ întregit, nu împuţinat, ca alături de Ştefana.

Nu numai că Magda era frumoasă după toate canoanele, dar nici nu părea proastă. Tăcea cu graţie, zîmbea cu buze şi gene prea frumoase c-a să mai poată discuta cineva valoarea spirituală a acelui zîmbet; vorbea din cînd în cînd, e drept, cam exclamativ, incapabilă să-nchege o frază substanţială, dar era atît de frumoasă, încît vorbele ei

dădeau o impresie de timiditate, care o feminiza şi mai fermecător, şi cei din jurul ei n-aveau impresia că-i mediocră, ci numai că ei sînt foarte inteligenţi - atribut bărbătesc —, devenind recunoscători femeii frumoase care omagia prin prezenţa ei, prezidînd decorativ, dezbaterile bărbaţilor. Şi-apoi, Magda Boldur era o mare cîntăreaţă. Avea un talent în armonie cu frumuseţa ei, care-i dădea şi un fel de întîietate publică printre celelalte femei.

Viaţa lui Andi, ipotetic alăturată de-a Magdei Boldur, ar fi însemnat un adevărat marş triumfal prin aleele publicului ieşan. Andi, intelectual distins; Magda, artistă. Frumoşi amîndoi, versiune a aceluiaşi tip de frumuseţe antică. Deopotrivă de eleganţi. Pe lîngă aceste, Magda era foarte bogată. Deci Andi ar mai fi avut şi luxul amplu, în stil mare, care-i o adevărată vitrină pentru valorificarea socială.

Magda Boldur ar fi însemnat pentru el un fel de arc de triumf pentru intrarea în Iaşi; Ştefana însemna sihăstria pe vîrf de munte, în aer pur, aproape de cer, dar fără public.

Şi ar mai fi însemnat Magda Boldur încă ceva: senzaţia că eşti bărbat, stăpîn, altar pentru închinări, admiraţia continuă, reconfortantă. Pe Magda, Andi ar fi „jucat-o” cum ar fi vrut. Şi era convins că ar fi fost, ca soţie, tot atît de „sigură” ca şi Ştefana. Din acest punct de vedere, Magda şi Ştefana erau de modă veche - cum spunea Duduia. Nici ea n-ar fi stîrnit în Andi acele gelozii zilnice care macină liniştea bărbatului, făcînd din el o dependenţă febrilă a cochetăriei soţiei. Concluzia acestor meditaţii fusese sentimentul, neformulat în vorbe, că însoţindu-se cu Ştefana a făcut „o afacere proastă”.

Ştefana, în acea noapte, cetea ***Les Frères Karamazov*** în traducerea integrală publicată de Editura „Bessard”, Andi şedea răsturnat în pat, cu ochii în plafon.

— La ce te gîndeşti, Andi? îl întrebase Ştefana, descoperind inactivitatea lui.

Andi căscase cu lehamete, întinzîndu-şi braţele.

— La nimic.

— Te plictiseşti?...

— Ce manie ai tu să-mi spui mereu că mă plictisesc!

Ştefana îl privise atent. Şi Andi simţise apariţia zîmbetului de „femeie care minte”.

Obrazul Ştefanei se constractase repulsiv. Îşi întorsese repede faţa dinspre Andi, cu o mişcare identică aceleia pe care-o ai pe stradă cînd întîlneşti oameni cu faţa la zid.

Pentru întîia oară surîsul suspect nu-l dezarmase pe Andi. Reacţionase enervat.

— Te dezgust?

— ...

— Hm!

Ştefana îl privise iar cu mirare severă.

Andi-şi trecuse mîna prin păr, cu o mişcare exasperată.

— Uf! Iar?

— Andi! Ce-i asta?

— Nu-i nimic! Dar nu pot să mai suport aerele tale de profesor faţă de elev. Nu sînt copil! Sînt om în toată firea!

Ştefana părea c-ascultă un sunet foarte depărtat, nu vorbele lui Andi, ca cei care aud mai ales vibraţia surdă a unui enorm clopot dincolo de zare, nu paşii trecătorului care se apropie de ei.

Atitudinea Ştefanei, care părea că-l consideră absent, îl exasperase şi mai tare.

— Ai să mă înnebuneşti cu exagerările tale! Parcă ucid un om cînd zîmbesc! Parcă fur, parcă prăd! Ei, zîmbesc. Sînt nervos! Muncesc prea mult! Sînt obosit. Dă-mi voie să zîmbesc. Şi dac-aş mai zîmbi şi-n altă parte! Numai în faţa ta zîmbesc aşa, fiindcă mă provoci, fiindcă mă bănuiesti, fiindcă mă spionezi. Asta-mi provoacă zîm- betul!

Sărise de pe pat. Mergea prin odaie cu paşi repezi, gesticulînd ca cei care vor să-şi alunge o spaimă prin zgomot şi mişcare, exagerîndu-le.

Şi deodată, glasul Ştefanei răsunase calm, straniu:

— Numai în faţa mea zîmbeşti ***aşa?***

Parcă fiecare cuvînt al Ştefanei, reeditarea propriilor lui vorbe, se proiectase pe inima lui Andi cu umbre monstruoase.

— Am spus eu asta?

— Da.

— N-ai înţeles tu. N-ai prins sensul.

— Care-i?

— Ţţ! Te rog, lasă-mă. Nu-mi trebuie scene. Mîne am curs. Am nevoie de linişte, de odihnă.

Ştefana aprinsese o ţigară. Fumase, fumase, într-o tăcere care pentru Andi devenise înţepătoare ca gerul uscat.

Şi iarăşi glasul ei răsunase calm:

— De ce mă urăşti, Andi?

— Eu?? Altă monstruozitate! Ai mania exagerărilor. Nu vezi ce concluzii tragi dintr-o simplă enervare? Te-a

detracat lectura lui Dostoievski! Din cele mai neînsemnate gesturi faci drame.

— Andi, lasă literatura. Uită-te în oglindă. Uită-te la ochii tăi, la gesturile tale. Uită-te la exasperarea ta. Asta nu-i literatură.

— Da, asta-i enervare.

— Ură izbucnită!

— Vezi cum mă provoci! Spune-mi pe faţă că te enervez, şi plec, te las singură.

Ştefana se ghemuise pe pat, încrucişîndu-şi picioarele subt ea, cu ochi de sălbăticiune speriată.

Tăcuse, tăcuse, sporind încă spaima care se apropia de inima lui Andi ca un gheţar.

— Vai, Andi, unde-am ajuns!

Dacă n-ar fi fost stăpînit de febrilitatea nervilor stîrniţi şi de plimbarea prin odaie, Andi ar fi căzut la picioarele Ştefanei, aşa cum îl sfătuia ***prudenţa,*** gata să plîngă, să-i ceară iertare. Dar nu putea. Îl stăpînea, ca o mişcare cîştigată, supusă legilor inerţiei, nevoia de-a nu se lăsa dominat.

— Iarăşi exagerări! Iarăşi concluzii monstruoase! Tu nu vezi prin ce lupă pesimistă te uiţi la mărunţişuri, la fleacuri care nici nu merită să fie luate în consideraţie! O mică neînţelegere. O trecătoare enervare. Şi din asta, hop, faci o catastrofă. Fiecare vorbă de-a mea devine pentru tine un fel de cal troian plin de duşmani armaţi! Nu, nu! Asta la tine e o adevărată manie. Analiză şi iar analiză, despicarea firului de păr în patru, destrămarea tuturor cuvintelor spuse de mine, pînă ce descoperi în ele adevărate mine subterane care ameninţă viitorul.

— Ascullă-te Andi!

— Da, mă ascult.

— Tu nu vezi oroarea acestei scene dintre noi?

— N-o văd de loc. Toţi oamenii se ceartă uneori, şi se împacă.

— Toţi!

— Da, toţi. Şi noi sîntem oameni ca toţi oamenii, nu eroi, nu excepţii. Nu vezi rezultatul exagerărilor tale? Tu pretinzi că eu mă cred erou. Nu-s erou, nici nu cred, nici n-am crezut. Dar tu ne vezi pe amîndoi eroi trăind ca în poveşti, mînă-n mînă, vorbind numai lucruri nobile şi frumoase. Ce? Paul şi Virginia în anul o mie nouă sute douăzeci şi şase? Dacă se mai poate una ca asta! Sîntem oameni ca toţi oamenii. Ne iubim, ne mai certăm uneori, ne împăcăm...

— ...iar ne certăm, iar ne împăcăm, iar ne certăm. Nu te-ngrozeşte, Andi? Pentru asta ne-am căsătorit? Ca să ne certăm şi să ne împăcăm, ca să ne urîm în tăcere şi să ne reconciliem, începînd povestea de la început? Pentru asta ne-am căsătorit?

— Şi pentru asta. Asta-i viaţa. Tu vrei extraordinarul, şi mai ales în căsătorie: iată bovarismul tău. De asta exagerezi astfel de fleacuri.

— Andi, astea sînt fleacuri pentru tine? Atunci ce nu e fleac?

— Cum? restul, viaţa, dragostea noastră...

— Unde-i?

— ...munca mea...

— ...gloria ta. Opreşte-te, Andi. Pentru tine viaţa începe de unde încetez eu. Dacă prelegerea ta n-ar fi avut succes, ai fi fost cel mai nenorocit om din lume. La asta eşti într-adevăr sensibil. Asta nu-i fleac. E capital. De ce? Fiindcă acolo e viaţa ta adevărată, în public. Faţă de public trebuie să fii perfect, vorbind numai despre lucruri „nobile şi frumoase”, trăind cu publicul ca Paul cu Virginia în anul o mie nouă sute douăzeci şi şase. Asta se poate. Dar dacă astfel de scene se întîmplă între noi, asta e fleac, e normal, e omenesc. De ce? Fiindcă însăşi dragostea noastră a devenit pentru tine fleacul de toate zilele, aşa cum devine pentru mulţi acreală, şi nervi, şi duşmănie în casă, zîmbet de comandă în afară, ca menajul să apară unit în faţa celorlalţi. Ce ştim noi doi, tu şi cu mine, n-are nici o

importanţă. Scene de menaj! Totul e să nu le ştie ceilalţi, să nu poată vorbi lumea, să fim uniţi, îndrăgostiţi numai în faţa lor; firma să fie frumoasă, odaia de musafiri, restul fleac. Şi noi să ne simţim uniţi nu fiindcă ne iubim, ci fiindcă sîntem complicii acestei comedii. E urît. Andi! Şi-i urît fiindcă tu nu-ţi mai dai seama că-i urît, fiindcă pentru tine o astfel de discuţie e un fleac normal. Andi, eu nu mai sînt pentru tine Ştefana, sînt nevasta ta, complicea ietacului conjugal. Dragostea noastră nu-ţi mai dă bucurie, evlavie spontană, dragostea noastră a devenit pentru tine secretul ietacului conjugal, unde dispare şi nobleţă, şi cochetărie, şi stăpînirea nervilor, haine şi podoabe pentru alţii, pe care le azvîrli acasă, suflînd uşurat, fiindcă în sfîrşit poţi să te arăţi cum eşti nevestei tale, fiinţei dintre culise, după ce-ai primit aplauzele. Am învăţat multe de la tine, Andi, fără nici o bucurie. Spune-mi cinstit dacă n-am dreptate, ai acest curaj.

Se temea de ea, şi, ciudat, o admira cu invidie, măgulit că e-a lui şi umilit că nu-i ca ea.

Capul Ştefanei, înfierbintat, cu ochii izbucnitori negri, îi amintise capul ei de odinioară, cînd se certa cu pasiune orientală, de la nimicuri, cu Matei Velisar. Dar acum buzele ei spuneau adevăruri aspre, şi totuşi aveau prospeţimea naiv cărnoasă a buzelor de copil. Parcă-i venea s-o aplaude.

Ştefana aşteptase, aşteptase, şi deodată elanul ei căzuse, cosit. Se ghemuise şi mai tare, îşi aplecase capul pe mîni şi plînsese. Numai tăcerea, vîntul iernei la fereastră şi plînsul ei.

Andi se oprise, neîndrăznind nici să mai umble, nici să mai gesticuleze, nici să se aşeze pe pat sau pe un scaun, nici să respire natural, ca cei care au intrat de pe stradă direct într-o odaie mortuară.

După agitaţia nervoasă de pînă atunci, neclintirea lui în faţa tăcerii şi a plînsului Ştefanei începea să-l învăluiască în apăsări de plumb. Îi zvîcneau tîmplele surd, avea o conştiinţă stranie a conturului lui trupesc, ca cei adormiţi

cu cloroform pe masa de operaţie, lucrurile familiare ale odăii căpătau o fizionomie ciudată, îi venea mereu să se uite cruciş fiindcă mereu îşi simţea privirile despărţite de dunga nasului, îşi auzea tunetul înnăbuşit al inimii; parcă intrase Destinul în odaie, dînd conştiinţa fragilităţii omeneşti lui Andi, care se simţea trist, dezarmat, singur.

Se apropiase de Ştefana cu sfială, cerşindu-i ocrotirea, mila, adăpostul. Nu-l părăsise nici o clipă în timpul plînsului senzaţia că a intrat pînă la grumaji în deschizătura unui eşafod şi că e prea ostenit ca să-şi mai poată smulge capul de acolo.

Într-un tîrziu. Ştefana îi acoperise capul cu mînile ei. Stătuseră aşa multă vreme. Apoi Andi sărutase mînile Ştefanei cu o umilinţă tristă. Se compătimea pe el, nu pe Ştefana. Dorise somnul, întunericul, uitarea. Adormise fără gînduri, cu sufletul strîns închis ca ochii copiilor cind le e frică de ce-au văzut la geam. Ştefana îl auzi oftînd prin somn, îi dezmierdase fruntea, ocrotindu-i somnul, ca la copiii bolnavi.

Era singură.

Atît de singură, şi Andi nu era măcar copilul ei, deşi vedea că viaţa cere de la ea iertări de mamă şi mărinimii de mamă.

*

A doua zi dimineaţă, îndată după deşteptarea din somn, două nume, de care se legau două gînduri, apăruseră simultan în mintea lui Andi: Magda şi Ştefana. Ştefana însemnînd drama de lîngă el, Magda însemnînd plecarea în străinătate. Îl durea capul, era mahmur ca după chef, şi revolta lui încheiată cu plînsori îl umilea, paralizindu-i din nou încrederea în el şi-n viaţă. Parcă se pregătea să plece la şcoală, ca elev, cu lecţia neînvăţată, nu la Universitate, ca profesor. De altfel, visase chiar că-ncepe şcoala, că s-a isprăvit vacanţa, că e corigent, că e îndrăgostit de cineva care pleacă. Aşa ceva. Visuri de şcolar după vacanţa mare.

Şi-ntr-adevăr, Ştefana îi dădea senzaţia datoriei penibile, pe cîtă vreme Magda, plecarea ei lăsau în el o nostalgie de vacanţă mare, la ţară, în soare de vară, cu o fată blondă, idilă duioasă... Pe măsură ce sufletul recăpătase configuraţia diurnă, plecarea Magdei Boldur începuse să-l sentimentalizeze, întristîndu-l ca şi cum ar fi iubit-o într-adevăr.

Îşi petrecuse dimineaţa la biurou, pregătindu-şi cursul. După-amiază dormise. N-o văzuse decît în treacăt pe Ştefana, evitînd să rămîie singur cu ea. În timpul dejunului îi arătase o exagerată şi servilă solicitudine, căutînd să-i ghicească toate dorinţele şi să le servească cu o pripire stîngace. Dacă ochii Ştefanei căutau solniţa cu sare, mîna lui Andi zmulgea solniţa din faţa mamei lui, de pildă, care tocmai lua sare din ea, punînd-o lîngă farfuria Ştefanei.

Şi conştient de semnificaţia acestei atitudini, cît şi de impresia penibilă pe care-o lăsa Ştefanei servilismul lui, plecase la Universitate, lepădîndu-se de casă ca de-o amintire ruşinoasă. Fusese nervos în timpul prelegerii. Făcuse observaţie aspră unui student cam zgomotos, amintindu-i de respectul cuvenit profesorului şi instituţiei. După curs se îndreptase spre casa Duduiei.

Cîteva automobile aşteptau în curtea casei, printre care Andi recunoscuse şi automobilul părintesc. Oare nu venise şi Ştefana cu mama lui? De la uşă auzise glasul Magdei: cînta acompaniată de Duduia. Intrase posomorît, circumspect, inventariind cu o privire repede tot cuprinsul salonului. Ştefana nu era.

Slavă Domnului! Absenţa Ştefanei îl prefăcuse dintr-o dată, electrizîndu-i portul, zîmbetul şi privirea. Parcă băuse şampanie. Se servise ceaiul negru, cu tot dichisul englezesc. Începuseră conversaţiile de ceai femeiesc, făcute mai ales din exclamaţii piţigăiat subţiri, ceea ce dădea salonului un zvon de balalaici dezacordate. Andi tăcuse, comod instalat într-un fotoliu încăpător, intimidînd c-un zîmbet sau c-o privire buzele roşii, cu tendinţe aforistice,

ale convorbitoarelor. Din cînd în cînd, strecura cîte o privire stăruitoare spre Magda Bolduf, care pleca genele, roşindu-se. Nu era încă stăpîn pe el. Dar după fiecare privire îndreptată asupra cuiva simţea că prestigiul lui e intact. Nimeni nu bănuia că intrase în salon împiedecîn- du-se în emoţia inimii, ca fetele de altădată cînd puneau întîia rochie lungă pentru întîiul bal. Nimeni nu bănuia că era încă intimidat, deşi ochii lui păreau ascuţiţi de ironie şi zîmbetul lui sarcastic, comentator al vorbelor schimbate de unii şi de alţii. Nu-l interesa de loc ce se vorbea. Nu-i asculta. Îl preocupa numai verificarea prestigiului lui. Şi din ce în ce, ca un cărucior de copil care-ar deveni, magic, un tanc de război, simţea plenitudinea pe care i-o dădea, încrederea în el însuşi. Le era atît de recunoscător pentru involuntara reabilitare pe care o provocau, fără să ştie, în el, încît îi iubea, îi preţuia, se simţea distrat şi mulţumit numai fiindcă era în mijlocul lor. Nu-l interesa calitatea acestei distracţii, calitatea persoanelor de acolo, calitatea concertului de drîmbe feminine, pe care-l auzea mereu, fiindcă nu se ocupa decît de el, de satisfacţia lui. Dacă şi-ar fi pus în acele clipe următoarea întrebare: „Unde-ai vrea să trăieşti? Acasă cu Ştefana, sau la Duduia, între prietenele ei?”, ar fi răspuns fără şovăire: „La Duduia”, fiindcă această adunare de păsări domestic limbute îi clădea senzaţia că-i vultur, lui, puiului de găină de lîngă Ştefana.

Aterizase în conversaţia generală, alegînd momentul cel mai prielnic: venise vorba de concertul Magdei Boldur.

Elogiile nu mai conteneau, acoperind pe cîntăreaţă şi pe pianistă cu florile de hîrtie sugătoare ale entuziasmului femeilor pentru succesul altor femei.

Ratificase elogiile. Da. Concertul fusese, mai ales, o sărbătoare ieşană.

— Am ascultat pe domnişoara Boldur cu ochii închişi...

Nările Duduiei vibraseră.

— ...şi aveam impresia că trăiesc într-un Iaşi al anului o mie opt sute optzeci, - nu în epoca de după război. Pe scenă erau două ieşence din lumea bună a vechiului Iaşi...

Nările Duduiei vibraseră altfel: era gata să-l aplaude pe Andi.

— ...în loje apăruse, ca-n vremurile de altădată, boierimea ieşană.

În umbra fiecărei loje Andi văzuse trecutul ca un chip de ctitor pe zidul afumat al bisericilor. Iar cîntecele Magdei Boldur deşteptaseră în Andi icoana unei domniţe ca- re-şi piaptănă cozile lungi cîntînd c-un glas tot atît de dulce ca şi matasa cozilor, în atmosfera cu parfum de veche Moldovă înviată de glasul şi arhaismul frumuseţii ei.

Succesul acestei imagini interpretative a concertului depăşise chiar succesul concertului, căci cîntăreţul acestei imagini nu mai era femeie, ci băiat frumos. Toate prietenele Duduiei, adunate în salon, fuseseră la concert. Ascultîndu-l pe Andi, se văzuseră pictate într-un tablou care reprezenta boierimea Moldovei. Salonul Duduiei „Made în England” devenise un fel de lojă regală autohtonă, în care Magda şi Andi erau perechea regală, iar ceilalţi - curtea regală.

Magda Boldur pălise şi se-nroşise pe rînd la auzul vorbelor lui Andi. Se retrăsese lîngă pian, ca lîngă un leu negru care o păzea.

Andi era prea subtil cochet ca să nu-şi dea seamă că pauzele, după astfel de imagini cu succes sigur, ar fi însemnat că aşteaptă aplauzele verbale. Continuase, călcînd pe entuziasm ca Isus pe apele pacificate de pasul Lui, arătind că astfel de învieri ale vechiului Iaşi trebuiau să se repete. Numai aşa Iaşul putea să-şi menţină conştiinţa că, deşi detronat, deşi în surghiun, tot el e suveranul ţării.

Cu alte cuvinte, cerea Magdei Boldur un „bis”.

Dar Andi nu scăpase din vedere că îndemnurile lui puteau fi interpretate - şi de Magda: asta o dorea - dar şi de Duduia, şi asta nu-i convenea, ca o aluzie la plecarea Magdei Boldur, anunţată de ziarul ieşan, aluzie prin care solicita indirect amînarea plecării.

Şi tocmai ca oamenii de afaceri care prezentau unui înalt demnitar o afacere remuneratoare pentru punga lor ca

o binefacere pentru ţara întreagă, Andi construise o teorie ad-hoc în care putea să-şi plaseze şi madrigalurile adresate Magdei Boldur, şi îndemnul la amînarea plecării în străinătate, fără să aibă aerul că se gîndeşte anume la Magda Boldur. Teoria lui Andi, natural, fără să utilizeze ghilimelele, dădea o nouă aplieaţiune teoriei lui Thibau- det din ***Le liseur de Romans.***

Andi pretinsese că nu bărbaţii sînt vestalele flăcării aristocratice, ci femeile. Bărbaţii sînt copleşiţi de cotidianul în care-s constrînşi să trăiască şi de politică. Dar viaţa publică de după război înseamnă domnia democraţiei, şi mai ales a demagogiei. Vremurile de azi, spusese Andi, au adus moda socială a „sufletului cu iţari". Vrînd-nevrînd, bărbaţii erau alteraţi de mediul social contimporan în care trăiau; munceau şi luptau. Buna creştere devenise un exotism. Domnea confuzia dintre vulgaritate şi putere, vulgaritatea fiind socotită ca o expresie a puterii, cînd, de fapt, nu era decît semnul barbariei balcanice. În dezbaterile parlamentare, ironia de odinioară era înlocuită cu injuria trivială, adică tocmai renunţarea la inteligenţă. În presă, tot aşa. În fiecare articol, în fiecare polemnică, pornografia abunda. Vorbele triviale, care înainte de război răsunau numai la grajd, se mutaseră în saloane, în presă şi în Parlament, dimpreună cu foştii grăjdari, bucătari şi feciori boiereşti, deveniţi deputaţi, miniştri şi intelectuali ai epocei de după război. Fenomenul era general.

Reacţia nu putea porni din Muntenia, al cărei spirit practic încuraja promiscuitatea folositoare intereselor ei. Reacţia trebuia să pornească din Moldova, din Iaşi, şi nu din

partea bărbaţilor ieşeni, alteraţi şi ei de viaţa publică, ci din partea femeilor ieşence, în care se păstrase tradiţia bunei creşteri, a ironiei, a subtilităţii şi a culturei de odinioară.

După cum se vede, teoria lui Andi, pornind de la Thibaudet, ajunsese la ideile lui Matei Velisar, atunci cînd înfiinţase Loja masonică ieşană, ca o reacţie împotriva decăderii spiritualităţii moldoveneşti, prin politicianism.

Andi, însă, servea prietenelor Duduiei, subt formă de drajele parfumate cu vanilie, ideile generos utopice ale lui Matei Velisar.

Andi se adresa femeilor, nu bărbaţilor, ca Matei Velisar. El nu vroia să învie, ca Matei Velisar, semeţia moldovenească, zimbrul moldovenesc al pădurilor virgine şi al stemei voievodale; el vroia să-nvie lebăda graţiei moldoveneşti în sufletele de gîscă ale interlocutoarelor lui.

Vorbise în entuziasmul şi aprobarea generală. Doamna Danielescu ar fi servit vorbele lui Andi pe tartine mărunte, ca icrele moi îl sorbea din ochi, regretînd că nu-i mai multă lume, că salonul Duduiei nu-i o sală de conferinţă şi că nu-i acolo măcar un stenograf. Domnea un simţămînt general de înaltă intelectualitate, cu accente profetice. România [...], cu toată suflarea românească, era în salonul Duduiei, ca un război docil ţesut de degetele harpiste ale lui Andi. Acolo se pregătea viitorul ţării, renaşterea aristocratică a României. Ieşencile călăuzite de Andi erau creierul ţării. Salonul Duduiei devenise un mic Olimp intim, c-un Jupiter imberb, cu Minerve cu rochii scurte şi c-o Veneră blondă şi sfioasă alăturată de pianul mut.

Apăruseră propuneri, proiecte, planuri de concerte, baluri, şezători, conferinţe - nu-l aveau pe Andi? - o adevărată cruciadă în fuste scurte şi cu bastonaşe roşii de buze, în loc de lănci, pentru recîştigarea rangului pe care Iaşul trebuia să-l aibă în viaţa ţării.

Nevoia de acţiune devenise atît de imperioasă, încît Duduia - pînă una-alta - dăduse drumul patefonului, şi se-

ncisese un bal intim. Dansase şi Andi - şi cu Magda, şi cu Duduia. Apoi venise rîndul băuturilor tari. O înfrăţire generală, cu alcooluri englezeşti, întru regenerarea Moldovei. Andi plecase o dată cu doamna Danielescu. Pe drum, în automobil, de cîteva ori mîna doamnei Danielescu dezmierdase mîna lui Andi. Cînd automobilul se oprise în faţa caser Danielescu, Andi scăpase un involuntar oftat din greu. Doamna Danielescu îl privise lung Privise apoi apartamentul lui Andi, care nu era de loc palat, dezmierdase obrajii băiatului ei şi oftase şi ea din greu, compătimitor.

Amîndoi se gîndeau la Magda Boldur şi la norocul Duduiei.

*

Magda Boldur amîna mereu plecarea de care nici nu mai îndrăznea să pomenească. În fiecare dimineaţă intra în convalescenţă, după melancoliile şi deznădejdile din timpul nopţii. Se simţea vinovată, deşi între ea şi Andi nu se-ntîmplase nimic. Dar de cînd o cunoscuse pe nevasta lui Andi - fusese invitată la o masă de gală a familiei Danielescu - chiar prezenţa lui Andi devenea pentru ea o fericire blestemată. Vroia să fugă de el, şi n-avea puterea de-a face acest efort. De altfel, după un răstimp de apoasă îmbunare, iarna apăruse deodată, ca Mefisto din trapă, zburlită de viscole, cu ochii demenţi ai gerului. Trenurile sosiseră cu întîrzieri din ce în ce mai alarmante. Viscolul înconjura ca o revoluţie hotarele României, izolînd-o de Europa. Iaşul devenise pulverizarea unei scrisori rupte, aruncată din haosul iernii ca într-un vîrtej astral. Viaţa Iaşului devenise mai anevoioasă. Oamenii căscau ferecaţi în casele lor, nemaiavînd curajul de a se gîndi la baluri, la concerte şi la conferinţe. Aşa că planurile lui Andi suferiseră o necesară amînare.

Andi trecea pe la Duduia, făcîndu-i vizite scurte, nu întotdeauna vesel, lăsînd posomorîrile lui, melancoliile lui, pe sufletul Magdei Boldur, ca într-un cuier personal.

Dezgheţul iernii devenise glod argintat, şi Magda tot nu plecase. Trăia într-un continuu zbucium, care-i interzicea proiectele de viitor, limitînd-o la viaţa de azi pe mîne, cu ochii la fereastră.

Îl plîngea pe Andi, de după perdele, ca şcolăriţele îndrăgostite.

Începea să miroase a primăvară. Pe la amiază, ferestrele deschise aduceau în odăile încălzite de calorifer aer călduţ, proaspăt, tulburător ca un acord muzical venit pe undele vîntului. Plutea o întinerire tristă prin odăi. Dimineaţa, vrăbiile ciripeau mai zgomotos, dînd copacilor, în mai subţire, gălăgia recreaţiilor din ograda şcolilor primare. Mai trecuse un vînt tăios, stîrnind o ultimă sclipire de gheţuş în privirea pămîntului, ca lumina în ochii orbilor. Apoi venise o ninsoare în glumă, cu fulgii mari, şi dispăruse într-o izbucnire galbenă de soare. Şi începuse lenea întristătoare a sfîrşitului de iarnă. Copacii se simţeau ca bolnavii săraci alungaţi din spitale înainte de-a se fi în-zdrăvenit. Pisicile se suiau pe acoperişuri, făcînd să bolborosească tabla încă udă.

Parcă cerul - realbăstrit - începea să miroase a floare, căci oamenii mai mult îl respirau cu nările adînc, privindu-l, deşi era atît de departe aproape. Nourii se risipeau luminoşi pe cerul albastru, ca zulufii în vînt. Mirosul primăverii se strecura în case, ca un copil care s-a jucat în ţărnă şi în iarbă crudă.

Zi cu zi, sufletul Magdei era mai apăsat. Parcă vroia să înflorească, şi parcă era închis într-o pivniţă. Devenise exagerat sensibilă la orice. Vedea cîte un copil desculţ care se juca pe stradă cu o cutie de sardele - şi îi venea să plîngă. Căruţele cu ţărani care veneau dinspre Copou, aducînd copii bolnavi la spital, îi umezeau ochii. Într-o zi, apăruseră

tot dinspre Copou căruţele cu coviltir ale ţiganilor, cu zîmbetul primăverei împletit în cozile ţigăncilor şi-n ochii dancilor. Apoi începuseră, ca o înmugurire a vieţii pe mari crengi leneşe, perechile de îndrăgostiţi, mînă în mînă, spre deal.

Şi într-o zi Magda găsise pe notele lăsate deschise pe pupitrul pianului un mănunchi de toporaşi.

Al doilea mănunchi îl primise Ştefana din mînile lui Andi, în aceeaşi seară.

*

Înflorise galbenul vesel al cornului în citeva ogrăzi.

Zi cu zi crengile zarzărilor rugineau mai fraged ca vîrful sînilor de fetiţe subt bluze de vară. Mugurii de zahăr ars ai castanilor se crăpau lăsînd s-apară frunzuliţe ca fisticele.

Lumina venea în fiecare dimineaţă de pe ţărmuri calde, cu păsările călătoare, dînd zîmbete mediteraniene cerului. Femeile ieşeau pe stradă în haine uşoare. Zidurile caselor se-ncălzeau pentru spinările cerşetorilor care primeau din mîna primăverei bani de aur. Florile zarzărilor apărură şi trecură ca o procesiune cu aureole şi binecuvîntări albe, parcă amintind inimii intrarea lui Isus în Ierusalim.

Într-o zi Iaşul mirosi a liliac şi a ploaie. Lumina lunii întineri în mirosul liliacului alb. Copoul înverzise. Intra- se-n Iaşi un verde de crîng, luminos ca apele curgătoare de munte cînd trec prin dreptul crîngurilor de arini.

Toţi oamenii deveniseră sentimentali ca la optsprezece ani, cînd iubeşti o fată pe care-o-vezi pe stradă numai.

Venise primăvara cea din preajma verii, mai mult fată decît fetiţă, încă nu femeie, luminoasă, fragedă şi nestatornică, visînd cu ochi albaştri toată noaptea la fereastra cerului, strîngînd în braţe flori şi lepădîndu-le; căci zilnic pămîntul era acoperit de florile de măr, de piersic şi cireş veştejite într-o noapte la sînul primăverii.

*

Intr-o zi Andi ieşind de la Universitate întîlnise automobilul Duduiei, care s-ar fi zis că-l aştepta. Se urcă în fund, lîngă Magda. Duduia, la volan. Maşina avea un mers onctuos, fără trepidaţii aparente. Şi Andi şi Magda erau două profiluri paralele în lumina de primăvară. Nu se priveau. Nu-şi vorbeau.

Dincolo de Şcoala normală, Andi tresărise. Văzuse de departe silueta Ştefanei, cu capul gol, cu pardesiul cenuşiu încins cu curea lată, în pas vioi, alături de Luchi. Îi arăta lui Luchi ceva foarte îndepărtat, căci braţul ei proiectat pe zarea de primăvară avea gestul vast al cumpenelor de fîntîni răsărite la răspîntiile drumurilor de ţară.

Andi trăsese storul dinspre el. Maşina trecuse pe lîngă Luchi şi Ştefana cu o viteză de bolid: o văzuse şi Duduia pe Ştefana.

Din acea clipă Andi fusese ostil şi Duduiei, şi Magdei. Nu vorbise nimic. Stătuse tot drumul mut, absent dintre ele. Braţul Ştefanei, proiectat pe zarea de primăvară, înviase în el o veche şi mare emoţie:

„— Bate cineva la poartă?

— Nu-i nimeni. Se scutură castanul.”

Cu ani în urmă - scena părea a altor vremi - aşa o văzuse pe Ştefana pentru întîia oară, trecînd prin faţa Universităţii, cu braţul avîntat de mişcările bulldog-ului, pe care-l ţinea legat.

Şi primăvara, o dată cu apariţia acestui braţ proiectat pe zare, devenise a Ştefanei. Inima lui Andi o dorea pe Ştefana. Era în el tristeţa unei reîndrăgostiri, înflorite de toamnă

Ce căuta el în automobil, cu Duduia şi cu Magda Boldur?

Seara, acasă, după masă, în odaia lor, se apropiase de Ştefana, care se suise pe pervazul ferestrei, stînd acolo ca

pe un prag aerian al văzduhului. Fruntea lui Andi se aplecase pe genunchii Ştefanei.

Cităva vreme răsunase numai respiraţia de greieri a nopţii, cadenţată tremurător ca şi sclipirea stelelor umede pe cerul neliniştit.

— Te iubesc, Ştefana...

Ştefana tresărise atît de violent, că Andi se temuse să n-o vadă prăbuşindu-se peste fereastră.

Tăcuseră.

— Nu crezi, Ştefana?

— ...

— Te-am văzut astăzi, şi mi-am adus aminte...

Amuţise îngrozit. Îşi pierduse capul. Fusese gata să descopere plimbarea cu Duduia şi Magda Boldur.

Ştefana îl privise lung. Pe faţa lui Andi iar apăruse oribilul zîmbet pieziş.

Ştefana dăduse din cap. Era sfîşietor de tristă noaptea de primăvară cu vorbe de dragoste spuse de buzele lui Andi. Şi ea şi Luchi îl văzuseră prin fereastra dc la spatele automobilului, alături de Magda Boldur.

Văzuseră şi perdeluţa trasă de Andi, în partea lor.

Atît de tristă fusese tăcerea lor, că Andi îşi aplecase din nou fruntea pe genunchii Ştefanei.

Ştefana îşi lăsase mîna, mai grea ca de obicei, parcă de piatră, pe creştetul lui Andi, şi-nchisese ochii.

Şi s-auzise iarăşi numai respiraţia de greieri a nopţei de primăvară subt stelele umede.

Cîteva zile după aceasta, Andi observase că Luchi îl ocoleşte. Nici la dejun nu-l privea pe Andi în ochi. Seara, Luchi nu mînca acasă. La ei nu mai venea noaptea să supeze. Şi într-o zi tocmai cînd Andi, după curs, intra în ograda Duduiei, se-ntîlnise nas în nas cu Luchi, care ieşea de la Duduia, congestionat, cu vinele umflate pe frunte, cu ochi răi. Trecuse pe lîngă Andi, ca şi cum nu l-ar fi văzut, fără să-l salute.

— Luchi!
— Ce vrei?
— Luchi!?
— Ce vrei?
— Luchi, tu vorbeşti cu mine aşa?

Exasperarea lui Luchi izbucni scurt:

— Cu tine, da. Eşti un porc, tu şi Duduia împreună. Să vă fie ruşine!

Injuria era atît de monstruoasă, dat fiind raporturile de totdeauna dintre Andi şi Luchi, că Andi devenise palid. Stătuseră cîtăva vreme muţi, unul în faţa altuia, neştiind cum să plece, cum să se despartă.

Ochii Iui Luchi se umeziră. Şi vorbise, din nou, cu glasul tremurător de lacrimi şi de mînie:

— Te rog să mă ierţi... dar să ştii... că te dispreţuiesc.

Şi plecase furtunos, fiindcă-i curgeau lacrimi copilăreşti de-a lungul nasului.

Andi se-ntoarse de la uşă îndărăt, luînd-o spre-casă.

Apartamentul lor era gol. Ştefana ieşise. Se plimbase prin odăile care-i păreau pustii, răsfoind cărţile Ştefanei, privind lung o fotografie de-a ei, cu inima strînsă şi c-un nod înecăcios în gît. Îl îngrozea tăcerea odăilor în care nu era Ştefana: păreau un cavou mobilat, păstrînd, sinistru, întipărirea vieţii unei moarte.

Dac-o pierdea pe Ştefana, ce mai rămînea din el, din viaţa lui? Iar Iaşul, iar nopţile zburlite de nervi, iar şuierul trenurilor care pleacă... Luchi îl dispreţuia. Luchi! Îl pierduse şi pe Luchi!

Se plimba cu fruntea înclinată, şi-i scăpau gemete involuntare, stranii ca ale nebunilor.

Aşa îl găsise Ştefana.

— Te-ai şi întors, Andi?

Andi îi vorbise ca un om bătrîn. Da. Merita tot. Şi dispreţul Ştefanei, şi dispreţul lui Luchi.

— Luchi? Ce vrei să spui?

Andi-i spusese tot. Cum îl întîlnise pe Luchi cînd se ducea la Duduia.

— Tu crezi, Ştefana, că o iubesc pe Magda Boldur? Vorbea aton, cu o atitudine de om care acceptă orice.

— Nu.

— Atunci de ce mă duc acolo?

Ştefana alungase cu un zîmbet o încruntare.

— Lasă, Andi. La ce bun să mai răscolim astfel de lucruri.

— Cum vrei tu.

Ştefana îl privise cu atenţie. Era atît de profund abătut, că parcă îmbătrînise. Era sleit de puteri ca hainele scoase de la etuvă. Articula cu efort, şi vorbele parcă nu erau expulzate de buzele lui, ci cădeau, prea grele pentru slăbiciunea buzelor.

Ştefana se aşezase lîngă el, punîndu-i mîna pe umăr. Îl întrebase cu blîndeţe:

— Ce-i, Andi?

Aşa cum întrebi pe copii: ,,Cc te doare? Unde te-ai lovit?”

— Sînt sătul de mine, Ştefana. Aş vrea să dorm un an, doi, - nu ştiu, să nu mă mai trezesc.

Nu minţea.

Se-ntinsese pe divan, cu capul pe genunchii Ştefanei, cu ochii în plafon, şi-şi ascultase singur vorbele lui triste ca iarba răsărită pe morminte. Nu era bun de nimic! O iubea pe Ştefana, şi totuşi fugea de ea, preferind să stea în casa Duduiei, pe care-o dispreţuia, alături de Magda Boldur, pentru care n-avea măcar o uşoară afecţiune care să justifice timpul pe care şi-l pierdea acolo.

De ce?

Totul era absurd şi ratat în viaţa lui. Gîndea una, spunea alta. Îi dispreţuia pe ieşeni, şi-i lăuda în bloc, de cîte ori avea ocazia, fără ca nimeni să-i impuie aceasta. O iubea pe Ştefana şi fugea de ea. Dispreţuia Iaşul, şi totuşi fără de Iaşi şi-n afară de Iaşi era nenorocit. Singura fiinţă faţă de care fusese sincer, singura fiinţă pe care o stima fără rezerve era Ştefana. Ştefana îl iubise. El o iubea. Şi totuşi, el singur îi

otrăvise dragostea - care pentru ei era mai scumpă decît viaţa lui - făcînd-o să-l dispreţuiască.

— Te-nşeli Andi.

— Nu mă dispreţuieşti?

— Nu. Mi-e milă de tine.

Andi se ridicase, îndreptînd spre Ştefana o faţă scurmată de deznădejde.

— Nu-ţi cer mai mult, Ştefana. Rămîi lîngă mine. Fie-ţi milă de mine... cum vrei tu.

Ştefana tăcuse, cu fruntea încordată. Ochii lui Andi pîndeau fiecare mişcare a obrazului ei. Era atît de frumos chipul lui Andi, atît de pur, că durerea care-l stăpînea, îmbătrînindu-l, desfigurîndu-l, părea un sacrilegiu.

De ce nu era statuie?

De ce nu era om?

Într-un tîrziu,,Ştefana înclinase capul.

— Rămîn cu tine.

*

Îl aşteptaseră pe Luchi pînă tîrziu noaptea. Ştefana vroia să-i împace.

Luchi venise beat. Se clătina. Căzuse pe un scaun, cu capul în palme, cu ochii crunţi şi rătăciţi.

De la întîile vorbe ale Ştefanei, sărise, o luase în braţe.

— Tu eşti singura mea soră. Nu mai am nici frate, nici surori. Gata. Amin! Am pus cruce familiei. Tu eşti sora mea.

Ştefana îl pusese din nou pe scaun.

— Luchi, de ce te-ai îmbătat?

Subt ochii ei, Luchi plecase capul.

— Sînt amărît. Băut, cîntat...

Întîlnise chipul lui Andi şi se cutremurase.

— Tu eşti sora mea, începuse iarăşi, luînd-o de gît pe Ştefana.

Scena era lugubră.

Luchi adormise cu capul pe masă, după ce îngînase mereu refrenul îndărătnic: „Tu eşti sora mea”.

Îl culcaseră îmbrăcat în biuroul lui Andi. Mirosea a vin şi horăia dezordonat, cu o dîră de salivă în colţul gurei.

Şi Ştefana şi Andi se culcaseră trişti. Parcă şi viaţa avea un miros de crîşmă. Nu-l văzuseră pe Luchi niciodată beat. Beţia profanase cea mai curată icoană a tinereţii şi a bunătăţii.

Se îmbătase din cauza lor. Îl auzeau sforăind, înecîn- duse în respiraţii de agonie.

Şi suferiseră amîndoi, unul lîngă altul, fără să poată dormi, fiindcă vedeau pe trăsăturile lui Luchi, descompuse de beţie, alterîndu-se însăşi dragostea lor.

*

Îndată după sesiunea examenelor universitare, Andi plecase cu Ştefana la Agapia, mult înaintea părinţilor săi. Aflase de la mama lui că Duduia pleca în străinătate cu Pussy şi cu Magda Boldur, care-i invitase la ea, la Paris.

Înregistrase vestea fără de nici o emoţie. Era într-o continuă stare de abatere. Îşi pierduse pofta de mlncare. Slăbise.

În ultimul timp se ducea cu automobilul la Universitate şi tot cu automobilul se-ntorcea. Nu-i mai venea să iasă din casă. Şedea închis tot timpul. Avea insomnii, spaime nocturne şi fobia discuţiilor cu părinţii lui. De asemeni, nu numai că nu mai cetea ziare, dar foşnetul lor în mînile tatălui lui îi făcea rău.

Nu se simţea bine decît alături de Ştefana şi de Luchi. Îi asculta vorbind, glumind, rîzînd, şi prezenţa lor, glasurile lor îl calmau, dîndu-i clipe de odihnă şi de somn. În fiecare seară, Ştefana şi cu Luchi jucau şah la căpătîiul lui Andi, care-i privea ca pe ceva cu totul exterior lui - un fel de

primăvară la fereastra odăii unui bolnav - pînă cînd îl vedeau că închide ochii.

Găsiseră Agapia pustie: munţii, mînăstirea, maicile. Vara s-arăta ploioasă. Făceau foc în sobe, împodobind focul cu ciocălăi de brad care pocnesc uscat, asemeni castanelor cînd s-au copt, devin incandescenţi ca fagurii de miere, şi deodată, dacă sufli în ei, se spulberă-n cenuşi de argint. Se deprinsese şi el, alături şi-mpreună de Ştefana, să ***privească focul.*** Pînă atunci, pentru Andi focul din sobă însemna peceta de aur care închide intimitatea unei odăi, dîndu-i ceva şi mai confidenţial decît întunericul, uşa încuiată şi storurile lăsate-n jos. Dar pentru Ştefana focul era un fel de fereastră deschisă pe orizonturi magice. Lucirea pe care flăcările o aprindeau în ochii Ştefanei şi viaţa pe care i-o stîrneau pe obraji nu erau numai răsfrîngerea flăcărilor şi căldura lor, ci însufleţire asemănătoare cu a marinarilor pe mări. Avea cultul focului, ca popoarele primitive şi ca ţiganii. Sufletul ei în faţa focului devenea ea şi trupul ei în timpul plimbărilor, liber de orice vasalitate.

Aşa că lîngă Ştefana, în timpul ploilor de munte cu şuier fioros de brazi, Andi începuse la gura sobei primele plimbări. Căutau în conturul flăcărilor şi în clădirile jarului formele pe care le găseşti în nourii îngrămădiţi la apusul soarelui. Vorbele Ştefanei porneau ca nişte corăbii încărcate cu elanuri spre necunoscut. Sufletul ei nu-şi pierduse pădurile din care răsar visurile copiilor pe vremea poveştilor. Era plină de superstiţii, de mirări, de nostalgii, de singurătăţi, care apăreau la gura sobei, venind parcă din focul frate cu luceferii, nu dintr-o minte plină de lecturi, contemporană veacului.

Sufletul ei înviase în Andi o copilărie pe care n-o trăise de ajuns. Renunţase la viaţa cerebrală. Trăia într-un alt anotimp sufletesc, într-o izbucnire de primăveri străine de viaţa socială, avînd impresia că se află într-altă planetă. Se reîndrăgostise ciudat de Ştefana. Parcă nu mai era soţia lui:

o iubea cu o vrîstă la care nu-ncep soţiile, cu o vrîstă cetitoare de poveşti în care presimţi dragostea nu în viaţă, ci în legendă.

În timpul celor patru ani de viaţă singuratecă alături le Ştefana, munciseră împreună, discutînd, schimbînd idei, învăţînd, odihnindu-se de efortul zilnic în jocurile păgîn tinereşti ale primilor ani de dragoste.

Acum, însă, în timpul zilei nu mai învăţau, nu mai discutau pe marginea cărţilor, ci trăiau liberi la gura sobei, împrejmuiţi dc munţi, nouri şi ploi necontenite, pierduţi parcă în veacuri, cu sufletele pe hotarele medievale. Parcă trăiau într-o legendă, cu sufletele mînă-n mînă, ca doi copii de regi, logodiţi atît de timpuriu că numai cartea de poveşti şi gura sobei poate să-i adune tîmplă lîngă timplă, umăr lîngă umăr, altfel rămînînd copii.

Pînă cînd vara se încoronase-n munţi cu întîile zile dc soare.

— Ne plimbăm, Andi?

— Sigur.

Porniseră. Pleca în munţi întîia rîndunică din Ştefana.

Se îhapoiaseră flămînzi.

— Au venit doi lupi, măicuţă, strigase Ştefana către maica Agafia, lepădîndu-şi de la uşă ghetele grele de glod, intrînd ca-n moschee.

Mîncaseră ca lupii şi adormiseră cu lampa aprinsă fiindcă n-o putuseră stinge cu genele.

De-atunci Andi dorise şi simţise imperioasa nevoie a plimbărilor lungi. Îşi recăpătase pofta de mîneare. Dormea ca pe vremea stagiului militar, dar dimineaţa în loc de goarnă îl deştepta Ştefana, care-l privea rîzînd, ca un măr copt peste noapte şi scuturat din văzduhul verii pe perna lui.

Aşa începea dimineaţa.

Plecau. Casa lor era ca şi cuibul pentru rîndunele - portul plecărilor săgeată.

Trăiau mereu printre brazi. Iaşul dispăruse. Zîmbetul pieziş dispăruse. Trecutul nu mai exista în munţii nalţi acoperiţi de cerul singurătăţilor cu brazi. Trecutul lui Andi. Căci între munţi, pe cărările culmilor unde lumina-i verde în parfumul brazilor bătrîni, şi prin poiene, unde lumina e rotundă ca un nimb, Andi trăia o viaţă de o mie şi una de nopţi, alături de Ştefana, care-i povestea trecutul ei.

Regăsind-o pe Ştefana, regăsise în sufletul lui mirosul fragilor pe care-i întîlneşti în munţi numai atît de aromaţi cum sufletul îi scoate din adîncul lui în clipele de mare puritate a dragostei.

Nu mai cetea nici cărţi, nici ziare, nici scrisorile pe care le primea. Privea numai ce-arată munţii şi asculta glasul Ştefanei. Şi devenise ca şi munţii de pe acolo, un elan spre cer, vînjos şi îndîrjit sihastru, împrejmuind o albă monastire şi un glas de clopot.

Venirea celorlalţi le adăugase un tovarăş din plimbări: pe Luchi. Bun tovarăş. Vesel, rezistent la mers, pretinzînd c-alături de el Ştefana nu se mai teme de ploaie, fiindcă o ascunde în buzunarul lui. Toţi trei umblaseră ca nourii, numai pe culmi, îndepărtîndu-se în fiecare zi de Iaşul verilor de la Agapia. Fuseseră pe unde creşte zmeură, fuseseră la mure, tot în munţi departe: simţiseră pe naltele singurătăţi parfum de afine, şi le descoperiseră după miros, dulci în gură negrele bobiţe care lasă pete de cerneală buzelor şi îngereşti arome respiraţiei. Descoperiseră ciuperci umflate, bosumflate alb, descoperiseră bureţii hribilor, luptaseră cu rădăcini de iarbă mare aromate bătrîneşte cînd sînt arse pe jăratec, dar mai dîrze decît unghiile fetelor de ţară cînd le zmulgi din încleştarea lor. Băuseră din şipote sălbatice de apă vie. Fuseseră lătraţi, ca luna, sus pe culmi, de cînii ciobăneşti. Trecuseră peste pîraie în care apa rîde creaţă ca obrazul pruncilor prin somn. Descoperiseră oceanele albastre ale zărilor Moldovei, privindu-le de pe catargul înălţimilor de munte. Primiseră galopul ploilor de munte, fugăriţi spre adăposturi crîncene.

Le bubuise cerul la ureche. Pe-o culme-ndepărtată de Agapia, stătuseră în noapte, aşteptînd ulciorul de argint al lunei pline, înainte de-a atinge buza celora din văi. Urniseră ca pe un car de fîn rămas pe cer un răsărit de soare, urmîndu-l de pe culmi, cu mînile pline de soare cald în frigul dimineţilor de munte.

Căzuse-ntîia brumă a toamnei.

Căci vara, toată vara, se topise ca o zi cu soare-n munte.

Dar numai Ştefana se mai uita în urma verii.

Înzdrăvenit, puternic, cu faţa arsă de soare şi pieptul lărgit, Andi îşi vedea reapariţia la Iaşi.

Plecarea părinţilor îl întristase.

El tot mai rămînea.

Plecarea lui Luchi îl posomorîse.

El încă nu pleca, fiindcă Ştefana nu era grăbită să înceapă viaţa de oraş, şi el ocolea să-i spuie că ar pleca.

Începuseră şi-n munţi ploile de toamnă.

Iar gura sobei! Iar sihăstria dintre munţi. Iaşul vacanţelor de la Agapia plecase înspre Iaşul vieţii zilnice. Agapia se pustiise: munţii, mînăstirea, maicile... Ştefana.

Fostul copil de la-nceputul verii devenise iar om mare. Nu mai avea nevoie de poveşti, nu mai era convalescent la gura sobei. Dorise Iaşul, cum doresc oştenii lupta după ce li s-au închis şi rănile, şi dorul de odihnă.

În ziua cînd Ştefana făcea cuferele pentru plecare, îl auzise pe Andi fredonînd în odaia de alături. Afară ploua. Munţii erau în întuneric, cu nourii de cenuşă, ca o gură de sobă după ce s-a stins focul. Andi se plimba prin odaia de alături, repede, voios: odaia era prea strîmtă pentru paşii lui.

Plecaseră a doua zi. Andi se sculase înaintea Ştefanei, pîndind trăsura.

Porniseră pe ploaie. Andi era foarte vesel. Ştefana întoarse capul înspre munţi, pentru ultima oară. Vacanţa se veştejise deasupra munţilor ca o coroană mortuară.

*

Ziua de sfîrşit de septembrie era atît de caldă, încît Andi plecase la Universitate în talie. Luase tramvaiul de la Copou. În Piaţa Unirei se dădu jos. Apucă pe strada Lăpuşneanu, nedîndu-şi încă seamă de ce se coborîse din tramvai, căci tramvaiul l-ar fi dus pînă la Universitate, cruţîndu-l de efortul de-a umbla pe jos, care-i redevenise penibil de cînd se-napoiase de la Agapia. Abea după cîţiva paşi îşi lămuri cauza acestei ciudăţenii aparente. De cîteva zile sosise din străinătate Magda Boldur, instalîndu-se definitiv în casa de pe strada Lăpuşneanu, moştenită de la mătuşa ei, Zinca Boldur.

Strada era pustie. Prăvăliile îşi ridicau obloanele, acele mîrîitoare cortine de fier, de după care răsăreau vitrine cu accent de faliment, urlîndu-şi ieftinătatea preţurilor de lichidare.

Trecînd prin dreptul enormei case Boldur, Andi încetini pasul, apucînd pe trotuarul din faţa ferestrelor. Simţi o uşoară atingere pe inimă, emoţie superficială, dar plăcută, nu din pricina gîndului că ar fi putut s-o vadă pe Magda Boldur, sau, mai exact, că ar fi putut să-l vadă Magda Boldur, ci din pricina jocului în sine. De cînd se înapoiase Magda Boldur, de cînd ferestrele casei îl priveau pe Andi, strada Lăpuşneanu nu era numai salonul urban al vanităţilor ieşene, ci decorul intim al unui episod din viaţa lui Andi. Îi venea să zîmbească, dar se stăpîni. Era atent eu coada ochiului. Prezenţa lui de profil în dreptul casei putea să fie văzută - măcar de după o perdea - şi să provoace o emoţie fragedă într-un piept de fată frumoasă. Vroia să-şi verifice puterea asupra ei după o absenţă de cîteva luni.

Îl zărise? Nu-l zărise?

Întoarse capul de-a binelea. Parcă tresărise colţul unei perdele! Zîmbi. Porni înainte cu pasul sprinten, ca într-o zi

de primăvară, nu de toamnă. Purta parcă în el o floare la o butonieră clandestină.

Ajungînd în dreptul Jockey-Clubului, luă din nou tramvaiul de Copou, reintrînd în vehiculul cotidian după o clipă de recreaţie semilirică pe strada Lăpuşneanu.

La Universitate îşi ţinu cursul cu o bună dispoziţie evidentă, intercalînd şi cîteva glume. Jocul de pe strada Lăpuşneanu, deşi, în fond, inofensiv, îl stîrnise cum un pai stîrneşte verva unei cupe cu şampanie.

Între timp, vremea se schimbă. Un vînt răcoros de toamnă făcu să cînte frunzele copacilor metalic, alungînd păuni de aur pe străzile Iaşului.

Ieşind de la Universitate, Andi simţi că-i prea subţire îmbrăcat. Fiindcă era prudent şi foarte circumspect pentru sănătatea lui, amînă pentru mai tîrziu plimbarea de pe strada Lăpuşneanu şi se sui în tramvai, înapoindu-se acasă ca să-şi ia pardesiul.

Era convins că Ştefana era la plimbare. Asta însemna o absenţă de cîteva ore, pînă scara.

Intră în casă. Luă pardesiul din cuier. Îl îmbrăcă fredonînd, gata să pornească.

— Ei! Ai şi venit, Andi. Ce binc-mi pare!

Auzind pe neaşteptate glasul Ştefanei din încăperile pc care le socotea deşarte, Andi tresări, ca hoţul surprins în casă. Îşi dezbrăcă pardesiul, lepădîndu-l pe un scaun, înainte ca Ştefana să fi deschis uşa. Îi bătea inima. Ştefana apăru cu ochii veseli, cu braţele deschise. Ochii lor se întîlniră. Andi se roşi, ferindu-şi privirea. Şi înainte ca Ştefana să ajungă în braţele lui, zîmbetul de femeie care minte apăru în colţul gurii lui Andi, deformîndu-i-o.

Ştefana clipi. Nu-l mai sărută. Primi pe fruntea grea sărutarea lui Andi şi se înapoie în odaie fără să-i mai spuie nimic.

„Iar scene!” gîndi Andi c-un oftat adînc.

Intră în odaie - Ştefana scria.

Andi era complect dezorientat. Se pregătise de plimbare, ş-acum rămînea acasă. Parcă lepădase nu pardesiul, ci o haină de bal, cu suflet de fată pregătit pentru bal, ş-acum, în loc de bal, acasă, cu o Ştefană care-l buda, prefăcîndu-se că scrie, gata să-i facă o scenă.

Începu să se plimbe cu mînile la spate în lung şi-n lat, fiecare pas însemnînd regretul, şi apoi mînia paşilor de pe strada Lăpuşneanu, la care trebuia să renunţe. Era prizonier. În loc de ferestrele casei Magdei Boldur, cu perdele lirice, spinarea ostilă a Ştefanei.

Auzea zgîrietura peniţei, pauzele mari, sorbiturile din ţigară, - şi timpul trecea, privîndu-l de jocul de-a ascunselea cu casa Magdei Boldur.

— Ce scrii?

— O scrisoare.

Glasul lui Andi era enervat ca al copiilor cînd se plictisesc şi se hotărăsc să sîcîie pe oamenii mari din preajma lor.

— Cui?

— Andi, lasă-mă cînd scriu.

— Evident, te supăr. Frigurile creaţiei! Nu? Inspiraţia cu degetul pe frunte!

Ştefana nu-l privi, nici nu-i răspunse.

Andi vedea numai spinarea ei plecată şi capul cu plete brune, închis în tăcerea lui.

Iar începu să facă paşi prin odaie, cu o sacadare caracteristică enervărilor femeieşti.

După un răstimp, Ştefana îl privi peste umăr.

— Andi, de ce nu te duci să te plimbi, e aşa de frumos afară.

Cum ai spune: „Du-te, cocuţă, şi te joacă”.

— Mă alungi?

— Nu, Andi, cred că ţi-ar face bine să te plimbi.

— Aa! Dacă-i aşa, mă duc.

Plecă, trîntind uşa. Privirea Ştefanei lunecă de pe scrisoare pe fereastră spre silueta lui Andi, pînă ce dispăru, apoi rămase împăienjenită pe zarea de toamnă din fund, roşie şi albastră printre frunzele de aur mort ale castanului de la poartă.

Pe masă erau două scrisori. Una de la Matei Velisar, care le anunţa o mare surpriză: fusese readus, în sfîrşit, din Extremul Orient la Constantinopol, şi cum era încă slăbit de friguri şi nu putea veni în ţară, le trimetea bani să vie imediat ei doi, copiii lui: Andi şi Ştefana. Nu-i mai văzuse de patru ani. Scrisoarea lui Matei Velisar avea sunetul săruturilor pe obraji şi al bătăilor din palme; era numai bucurie şi afecţiune.

A doua scrisoare de pe biurou începuse s-o scrie Ştefana înainte de venirea lui Andi. Răspundea lui Matei Velisar că, deşi nu-l consultase încă pe Andi, ştia că au să plece cît mai degrabă spre el.

Şi începuse pe hîrtie proiectul acestei călătorii cu Andi spre locurile preferate ale tinereţii ei.

Scrisoarea Ştefanei avea mişcarea aripelor de rîndu- nele cînd se călătoresc după vară.

Între întîia scrisoare începută de Ştefana şi neisprăvită, şi a doua scrisoare, începută după plecarea lui Andi, apăruse aurul mort al castanului de la poartă pe zarea toamnei, roşie şi albastră, iar pe fruntea Ştefanei se ivise o dungă din acele care despart pe globul pămîntesc continente, şi în unele suflete, trecutul de viitor.

*

De cîteva zile, Ştefana nu se mai plimba. După ce pleca Andi la Universitate, se închidea în odaia ei şi nu mai ieşea toată după-amiaza.

Într-o zi domnul Danielescu atrase atenţia doamnei Danielescu, din pragul casei asupra fumului care ieşea

din hornul corespunzător sobei ietacului Ştefanei ş-al lui Andi.

— Ţţ! Spune-i, dragă! Ce Dumnezeu! Iese lumea în talie, şi dumneaei nu poate fără foc!

Doamna Danielescu oftase. Nici ei nu-i plăcea risipa, mai ales făcută de cei fără avere personală. În ultimul timp astfel de reflecţii intime, între părinţii lui Andi, se repetaseră cam des, devenind endemice.

În seara aceleiaşi zile, doamna Danielescu o întrebă pe Ştefana, punîndu-i mîna pe umăr, dezmierdător:

— Nu te îmbraci prea subţire?

— Nu.

— Poate că ţi-e frig?

— De ce?

— Ştii, te-ntreb aşa...

Apoi, după o pauză:

— ***Aţi*** început să faceţi foc?

— Nu.

— Credeam! Mi s-a părut...

— Am ars nişte hîrtii.

— Daa!

A doua zi, doamna Danielescu se întoarse din oraş tîrziu seara, o dată cu Andi: veneau de la Duduia.

În timpul mesei, şi Andi şi doamna Danielescu arătară Ştefanei o solicitudine parcă identică. S-ar fi zis că o cauză comună determină gentileţele mereu simetrice ale mamei şi fiului, dîndu-le un aer de complicitate care-o excludea pe Ştefana, deşi numai de ea păreau preocupaţi, amintind Ştefanei o scenă asemănătoare, c-un an în urmă, cînd se înapoiase doamna Danielescu acasă după o lungă absenţă.

După masă, doamna Danielescu, profitînd de o clipă de singurătate cu Ştefana, îi spusese în treacăt:

— Începe culesul viei la Chioaia. Mi se pare că Duduia pregăteşte o petrecere în stil mare...

Ştefana tăcuse. Doamna Danielescu oftase înnăbuşit.

Intrînd în apartamentul din curte, Ştefana îl găsi pe Andi cu fruntea lipită de fereastră. Tamburina cu degetele pe cercevele.

— Andi, mi-a spus mama ta că Duduia pregăteşte o petrecere la Chioaia. Ar fi bine să te duci şi tu, nu?

— De ce „să te duci?” Să ***ne*** ducem.

— Să ne ducem, consimţi Ştefana.

Arpegiile cu degetele pe cercevele încetară. Parcă muzica devenise inutilă.

— Ştii, eu nu ţin de loc, vorbi Andi, tot cu fruntea lipită de fereastră.

— Nici eu. Dar tu ***trebuie*** să te duci. E sora ta. Nu putem s-o jignim. De-ajuns o jigneşte Luchi. Te duci tu, şi atunci pot să rămîn acasă eu. Nu?

— Ţii tu?

— Da.

— Ironic?

— Nu, Andi, foarte serios. De altfel, tu ştii că mie nu-mi place să stai prea mult acasă. Plimbarea la Chioaia are să-ţi facă bine. Aer curat, somn bun...

— Bine, oftă Andi din greu, fără să-şi dezlipească fruntea de fereastră.

Ştefana nu mai insistă. Cunoştea perfect zîmbetul pe care i-l ascundea oftatul lui Andi şi trupul lui, căci îi vorbise tot timpul cu spatele întors spre ea, şi sufletul la fel întors.

*

Andi era în pat. Mîncaseră mai devreme. A doua zi pleca dis-de-dimineaţă la Chioaia, cu părinţii lui în automobil.

Ştefana umbla în dulapul cu haine.

— Andi, cum vrei să te-mbraci?

— Eu, indiferent. Nişte vechituri.

— De ce?

— Ştii, ca la ţară. N-am să fac toaletă pentru Chioaia!

Andi se-ntoarse pe-o parte, ascunzîndu-şi obrazul de privirea Ştefanei.

Căscă.

— Alege lu ce vrei. Numai să-mi ţie cald. Caută nişte haine mai groase.

Ştefana îi pregăti hainele şi toate cele trebuitoare pentru plecarea de-a doua zi.

— Cît staţi la Chioaia?

— Sîmbătă şi duminică. Luni am curs.

Se culcă şi Ştefana. Stinse lumina.

— Nu tragi storurile? o întrebă Andi.

— Te supără luna?

— Nu.

Lumina lunii, verzui şi albăstrui albă, umplu odaia dînd o perspectivă de palori ceţoase oglinzilor, ca şi ferestrelor, lăsînd o brumă pe părul lui Andi ca pe prunele de toamnă tîrzie.

Ştefana nu se mişcă pînă nu auzi respiraţia lui Andi ritmată de somn. Deschise ochii, îşi ridică încet capul de pe pernă şi se ghemui cu genunchii la gură, răsărind în straniul lunar ca un idol indian în fum argintiu de ierburi aromate. În tăcerea aprinsă de lumina lunii, tot ce era copilăresc în chipul ci dispăruse. Trăsăturile se subţiaseră, căpătînd un relief mai dur, gura avea o dungă amară, şi ochii, răspicat deschişi, ficşi, ardeau ca ai marelor buhne solitare.

S-auzeau castanele rostogolindu-se din castanul de la poartă. Cîntau mătăsos metalic coruri de greieri. Prohodul lor monoton, depărtat, ireal dădea nopţii de-afară o atmosferă de templu al unui cult ciudat, cu miile de vestminte ale lunii prosternate pe lespezi, tîrîndu-se parcă spre doi ochi imens deschişi care hipnotizau mulţimea albă.

Andi avu un somn neliniştit. Tresărea. Se întorcea pe-o parte şi pe alta. Gemea. Se dezvelea. Ştefana îl învelea la

loc. Apucase prin somn mîna Ştefanei, care i-o lăsase la început. Apoi şi-o retrăsese uşor, cu o mişcare de fum.

Somnul lui Andi era stăpînit de visuri fragmentare, vertiginos apărute şi dispărute, ca ferestrele luminate ale unui tren expres în noapte. Visa petrecerea de la Chioaia, avînd prin somn impresia că o visează numai şi că nu va participa la ea. Vedea rochii de vară fugind prin vie, întindea mîna după ele, şi ştia că visează fiindcă n-apuca nimic. Magda Boldur îi întinsese un strugure cu boabe mari, rîzînd ca Duduia, cu buzele fardate şi o rochie atît de scurtă, că părea de baletistă.

Şi-n locul lui Andi apăruse un zeu hîd, un cap de Priap în smoking, şi-o apucase pe Magda de cozi, tîrînd-o prin vie, sîngerîndu-i pulpele într-o perspectivă de struguri care rînjeau cu buze groase şi corniţe spinoase.

Şi deodată se-ntuneca, se lumina, şi plutea în visul lui Andi, sau în ochii lui, un idol indian cu ochii deschişi.

Visase?

De cîteva ori în timpul nopţii văzuse doi ochi straniu deschişi, care-l înfricoşau, deşteptînd în el spaimele din copilărie, de strigoi, de iele şi de tot ce răsare în cimitirul alb al luminei de lună.

Toată noaptea îi bătuse inima dezordonat, chinuindu-i somnul.

Se deşteptase în zori.

Ştefana dormea?

Dormea.

Se sculase cu precauţiuni de şcolar care fuge din dormitorul internatului. Zorii s-arătau luminoşi. Slavă Domnului. Nu ploua.

Se spălase şi se-mbrăcase pe-ndelete.

Ştefana îl auzise schimbînd cravatele una după alta, pudrîndu-se, parfumîndu-se cu vaporizatorul, făcîndu-şi unghiile.

Doamna Danielescu bătuse la fereastră:

— Gata, Andi?

— Gata.

Glasurile lor răsunau într-o şoaptă de complot.

— Hai la ceai.

— Vin.

Îndreptase o scurtă privire înspre Ştefana şi plecase în vîrfuri, deschizînd şi închizînd uşa cu băgare de seamă.

Apoi automobilul trăsese la scară.

Ştefana privise de după perdea pregătirile de plecare.

Încărease coşuri cu sticle, pleduri. Rîdeau. Glumeau. Erau veseli.

Andi nu aruncă nici o privire înspre fereastra Ştefanei.

În clipa cînd automobilul porni, cu cele trei spinări alăturate în fund, mîna Ştefanei schiţă un gest scurt, ca şi cum ar fi aruncat ceva în flăcări.

Privi apoi ietacul gol, care mirosea a pudră şi a parfum, şi aceeaşi mînă mică, zornăitoare la fiecare gest din pricina brăţării, aceeaşi mînă care-l liberase pe Andi se opri în aer ca o frunză care cade şi căzu o dată cu genele ude.

*

În sufrageria casei Danielescu erau numai Luchi şi cu Ştefana, înconjuraţi dc tăcerea întregii case goale. Ştefana dăduse drumul servitorilor. Aşa că era singură cu Luchi.

Un dejun cu ceai şi mîncăruri reci.

Şi Ştefana şi Luchi încercaseră să mănînce, fără să izbutească. Parcă tacîmurile de pe masa familiei Danielescu deveniseră uriaş grele pentru mînile lor.

Nu vorbeau. Vorbiseră înainte. Luchi plînsese.

Deşi erau singuri, nu îndrăzneau să spuie nimic în sufrageria familiei Danielescu; acolo, parcă şi-n lipsa familiei, erau prezenţe care împiedicau pe Luchi şi Ştefana să vorbească în voie.

Beau ceai şi ascultau vibraţia tăcerii casei goale.

Fumară.

Trebuiau să umple vremea cu ceva.

Urmăriră zborul unei viespi pe fructele de pe masă.

Se ridicară de la masă. Intrară în casa din curte. Luchi se lăsă greu pe cufărul din mijlocul ietacului.

Ştefana îşi isprăvi de făcut geamandanul.

Sunau mereu şiragurile de mărgele colorate pe care le desprindea de la căpătîiul ei - de patru ani erau acolo - şi sufletul lui Luchi era gol ca şi păretele pe care timp de patru ani fuseseră mărgelele Ştefanei.

Apoi Ştefana se aşează pe divan, cu picioarele încrucişate sub ea.

Fumară.

Amiaza era aurie.

S-auzeau numai castanele căzînd din crengile castanului de la poartă.

Într-un tîrziu, glasul lui Luchi răsună în şoaptă:

— Ştefana, nu ţi-i milă de...

Buzele Ştefanei tremurau, dar faţa era ca împietrită. Şi în locul numelui lui Andi rămase un gol în întrebarea neisprăvită a lui Luchi.

— Andi nu mai are nevoie de mine...

Şi iar se auziră numai castanele, căci numai copacul de la poartă avea ce să mai scuture.

*

Seara, o trăsură porni din ograda casei Danielescu. O trăsură ieşană c-un cal şchiop, adusă de Luchi. Birjarul, cu picioarele peste cufăr.

În trăsură, un geamandan pe scăunaş; Ştefana şi Luchi în fund.

Ştefana ţinea ochii mereu plecaţi în jos. Nu se uită nici la casa celor patru ani, nici la Iaşul celor patru ani, nici la Luchi, tot ce mai avea din casa Danielescu după patru ani.

Gara răsări.

Peronul.

Trenul.

Clopoţelul.

În braţele lui Luchi, Ştefana era cel mai mic trup de femeie pentru durerile lumii.

Nici mînă, nici batistă nu fluturară la fereastra trenului.

Iar după tren plîngea fratele lui Andi, cu mînile pe ochi, atît de deznădăjduit, că un om bătrîn se apropie de el, punîndu-i mîna pe umăr:

— Lasă, tinere, nu-ţi mai fă atîta inimă rea. Toate trcc, toate se uită...

EPILOG

În toamna anului o mie nouă sute douăzeci şi şapte, ziarele ieşene anunţau căsătoria eminentului profesor universitar Alexandru Danielescu, fiul marelui cărturar Iustin Danielescu, cu domnişoara Magda Boldur, descendenta unui vechi neam boieresc al Moldovei, celebră cîntăreaţă, apreciată şi de criticii Parisului.

Ceremonia religioasă fusese celebrată la Mitropolie, nuni fiind domnul şi doamna Ştefan Dobrescu, fruntaşul ţărănist al Moldovei.

Masa de o sută de tacîmuri fusese servită de casa Capşa.

După nuntă, tînăra pereche plecase să-şi petreacă luna de miere pe Coasta de Azur.

*

În anul următor, întreaga presă democratică a ţării saluta apariţia fulgurantă a unui luceafăr pe orizontul social.

Discursul deputatului naţional-ţărănist Alexandru Danielescu, savantul profesor al Universităţii din Iaşi, fusese afişat, după ce Camera îl ovaţionase, votînd cu unanimitate omagiul afişării.

Deputatul ieşan cucerise Camera printr-un înalt idealism şi o patetică sinceritate. Către sfîrşitul discursului, cu o emoţie religioasă, sufletul oratorului îngenunchiase ca pe Mormîntul Eroului Necunoscut, îndreptîndu-şi privirile către vechea capitală a Moldovei.

Şi toţi erau de acord că numai un ieşan crescut în acel templu al trecutului care e Iaşul putea să aducă în Parlamentul ţării o atît de pură atmosferă de spiritualitate, de- terminînd un obştesc elan de înfrăţire între cei dezbinaţi de luptele politice.

...„Clipe înălţătoare, care cinstesc Parlamentul naţio- nal-ţărănesc şi vechea capitală a Moldovei”; aceasta era concluzia presei.

Concluzia Iaşului era un banchet de o sută cincizeci de tacîmuri intelectuale, dat în cinstea celui care înălţase în Parlament prestigiul capitalei Moldovei.

*

Seara bancnetuiui.

Andi era gata. Se privi în oglindă. Intîlni privirea Magdei: avea ochi evlavioşi de vestală în faţa flăcării altarului.

Îl aştepta cu vaporizatorul de colonie.

Răsună o bătaie la uşă.

— Intră.

Apăru servitorul.

— V-aşteaptă maşina.

Andi mai trecu o dată prin vastul biurou, aruncînd o privire recapitulativă asupra notelor discursului pregătit pentru banchet. Le lăsa acasă. Vorbea fără note, fiindcă marile emoţii trebuie să apară spontan ca şi lacrimile, nedînd impresia premeditării.

Se duse la fereastră: dădea pe strada Lăpuşneanu. Răsărise luna undeva deasupra dealurilor. Oraşul era alb în umbră. Privi Iaşul de sus, recapitulativ, cum privise şi notele discursului închinat Iaşului şi ieşenilor.

O sărută distrat pe Magda, care-l însoţi pînă la scara de jos.

Se sui în somptuoasa limuzină.

Pe strada Lăpuşneanu, toate privirile se întorceau după limuzina asupra căreia ieşenii vedeau plutind un zimbru, stema glorioasei Moldove de odinioară.

Descinse.

Fu întîmpinat cu aplauze, ecou ieşan al celor din Parlament...

Romanul a însoţit paşii eroului său pînă la acest din urmă prag - al apoteozei ieşene - de la care începe balul mascat al istoriei contemporane.